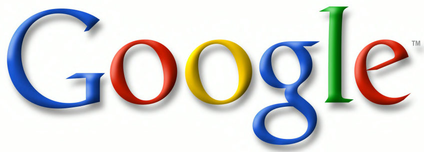

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË.

GEDRUKT BIJ H. L. SMITS.

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË,

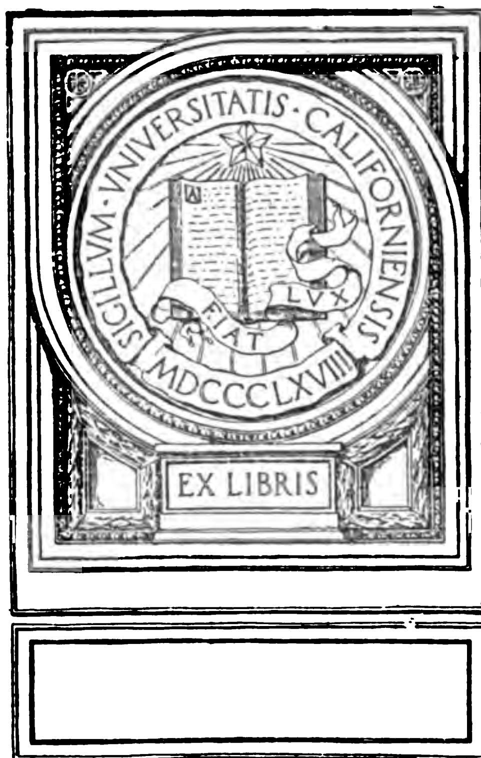
UITGEGEVEN DOOR HET

Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde
van Nederlandsch-Indië.

VIJFDE VOLGREEKS. — NEGENDE DEEL.

(DEEL XLIII DER GEHEELE REEKS.)

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1894.

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

RECHTSBRONNEN

VAN

ZUID-SUMATRA

UITGEGEVEN, VERTAALD EN TOEGELICHT

DOOR

Mr. L. W. C. VAN DEN BERG.

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË.

Dit is ontegenzeggelijk eene reden te meer om de uitgave niet te verdagen tot tijd en wijle misschien op elk punt voldoende licht zoude zijn ontstoken; terwijl het reeds voorhanden materiaal op zich zelf zeer belangrijk is voor de vermeerdering onzer kennis op juridisch, ethnologisch en linguistisch gebied. Niets zal mij dan ook meer welkom zijn, dan dat door anderen het hier door mij geleverde worde aangevuld, speciaal ten aanzien van datgene wat, ik herhaal het, minder op den weg mijner studiën ligt.

Wat de wijze van bewerking betreft, meen ik nog het volgende te moeten in het midden brengen.

Waar het termen gold, welke eene juridische beteekenis hebben, zijn die steeds door mij in de vertaling bijgevoegd, om elk misverstand te vermijden ten aanzien van het begrip, dat ik door het Hollandsche aequivalent wilde weergeven. Juridische termen hebben toch steeds eene min of meer conventioneele beteekenis. Eveneens zijn in de vertaling telkens de Maleische woorden of uitdrukkingen aangegeven, wanneer deze in de woordenboeken, òf niet, òf niet geheel juist en volledig zijn verklaard. Waar zoodanige bijvoeging is nagelaten, geldt het woorden of uitdrukkingen, welke men volledig verklaard vindt in de woordenboeken van de heeren Pijnappel, Von de Wall en Van der Toorn. Waar vergelijking met andere talen noodig bleek, om de beteekenis vast te stellen, is, bij de verwijzing naar die talen, geene speciale melding gemaakt van de bronnen, waaruit geput is, indien het algemeen gebruikelijke woordenboeken gold, b. v. dat van den heer Winter voor het Oud-Javaansch, dat van den heer Vreede voor het moderne Javaansch, en dat van den heer Oosting voor het Soendaasch. Waar uit andere bronnen is geput, zijn die steeds vermeld. Dit kwam mij voldoende voor ten behoeve van hen, die van mijn werk kennis zullen nemen met het oog op de daarin vervatte bijdragen tot aanvulling der Maleische lexicographie.

De minder juiste spelling in sommige handschriften is verbeterd, zonder daarvan als varianten melding te maken. Ditzelfde geldt van bepaalde grammaticale fouten. Daarentegen zijn locale vormen als nangkap voor mĕnangkap, rangda voor randa en toeha voor toewa behouden, en waar, in dergelijke gevallen, op grond van een ander handschrift de lezing verbeterd werd, is de afwijkende vorm toch steeds vermeld. Bij het schrijven der eindklinkers van sommige woorden, is, met het oog op het verschil van gevoelen ten deze

bij de grammatici heerschende, eenvoudig het systeem gevolgd in mijne handschriften aangenomen, en waar van zoodanig systeem niet bleek, de einklinker altijd geschreven, waar twijfel mogelijk was. Zoo zal men vinden بوڠا, ter onderscheiding van بوڠ, enz., maar جاد, omdat er geen Maleisch woord جادا of جادو bestaat. Nergens verder heb ik vrijheid gevonden om eenheid te brengen in de transcriptie, wanneer ik b. v. het bekende praefix pa soms als pĕ geschreven vond. Beide schrijfwijzen immers zijn goed, en het kan zeer wel gebeuren, dat in het ééne woord plaatselijk pa, en in het andere pĕ wordt uitgesproken, zonder dat de reden van het verschil duidelijk is. Ik achtte het weglaten van dergelijke afwijkingen niet gemotiveerd. Daarentegen zijn de slotklinker a en de tweeklank ai steeds op dezelfde wijze geschreven, ook waar zij dialektisch als ĕ of é worden uitgesproken.

Daar het hier een werk geldt, dat uit zijn aard meer zal worden nageslagen dan achtereen gelezen, heb ik getracht bij elke plaats de noodige verwijzingen te voegen, ook al mocht ik daardoor dikwijls in herhalingen vervallen; terwijl ik ten slotte de aandacht vestig op enkele verbeteringen, mij opgevallen gedurende den langen tijd aan het afdrukken besteed. Voor mij niet opgevallen drukfouten, welke op den zin van geen invloed zijn, wordt de toegevendheid van den lezer ingeroepen. In het bijzonder is mij gebleken, dat bij het afdrukken soms de diacritische punten van de letters zijn gebroken.

Delft, 1 October 1894. L. W. C. van den Berg.

INHOUD.

PALEMBANG.

OENDANG-OENDANG SIMBOER TJAHAJA.

Gelijk van algemeene bekendheid is, draagt de taal der bevolking van Palembang en in het bijzonder die ter hoofdplaats gesproken, de duidelijke sporen van Javaanschen invloed [1]. Volgens de overlevering zoude dan ook de laatste vorst van Madjapahit, Angka Widjaja omstreeks het jaar 1432 Palembang hebben veroverd, terwijl later het land eene onderhoorigheid van het Bantamsche rijk werd, en dit bleef tot het begin der 17e eeuw [2]. De eerste Palembangsche vorst, die zich met behulp der O. I. Compagnie van Bantam onafhankelijk maakte, was de Soeltan of Soenan 'Abd ar-Raḥmân, ook genaamd Tjindai Balang, die regeerde van 1649 tot 1694, en wiens naam nog steeds door de bevolking in eere wordt gehouden als één dergenen, aan wie het Palembangsche rijk zijne organisatie te danken had [3]. Ook één zijner voorgangers, Pangeran Sindang Kinajang, die regeerde van 1616 tot 1628, of liever diens begaafde echtgenoote, bekend onder den naam van Ratoe Sinoehoen, moet volgens de overlevering veel hebben gedaan om in het bestuur regelmaat te brengen, en speciaal om aan de bewoners der binnenlanden wetten te geven, welke tot in onzen tijd in den vorm van gewoonterecht zijn blijven voortbestaan [4].

Intusschen is van de wetten (oendang-oendang), door Ratoe Sinoehoen en Soenan Tjindai Balang uitgevaardigd, reeds sedert

---

[1] Vergel. F. S. A. de Clercq: Eenige bijzonderheden over het Maleisch van Palembang, in het Tijdschrift v. d. Ind. Taal-, Land- en Volkenkunde v. h. Bat. Gen. v. K. en W., dl. XXIII (1876) p. 517 en vv.

[2] Vergel. W. L. de Sturler: Proeve eener beschrijving van het gebied van Palembang (Groningen 1843) p. 4 en 5; Dezelfde: Bijdrage tot de kennis enz. van het Palembangsche gebied (Ibid. 1855) p. 9 en 10; C. F. E. Praetorius in Dl. I (1843) van de Indische Bij, p. 405 en vv.

[3] Proeve p. 98 en 104; Bijdrage p. 64 en 79; Schetsen uit Palembang in het Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië, jaarg. 1846, dl. III, p. 283 en 375. De jaren zijner regeering worden t. a. p. in de Bijdrage als van 1637 tot 1682 opgegeven. Volgens het Tijdschr. v. N. I. t. a. p. p. 356 zoude in 1544 eene nieuwe uitwijking van Javanen uit Dĕmak naar Palembang hebben plaats gehad.

[4] Bijdrage p. 79; Schetsen enz. p. 324, 356, 375.

lang geen spoor van teksten meer bekend, en hetzelfde is het geval met een waarschijnlijk legendair wetboek, Simboer Tjahaja Karta Ampat Bitjara Lima geheeten, dat door de oudste Javaansche kolonisten aan het gebied van de Komĕring zoude gegeven zijn [5]. Nog in 1890 werden op mijn verzoek door het Bestuur van Palembang in de binnenlanden te vergeefs nasporingen in het werk gesteld naar dit of andere oude wetboeken van de Palembangsche vorsten afkomstig. Wel bleek bij die gelegenheid de bevolking in sommige aan Benkoelen grenzende streken nog in het bezit te zijn van oude Mĕnangkabausche oendang-oendang's, welke zij echter sedert lang als niet meer geldig aanmerkte, en welke in niets afwijken van de geschriften van dien aard, nu nog bij de Mĕnangkabausche Maleiers ter Westkust van Sumatra in zwang. Daar ik mij voorstel later de Mĕnangkabausche oendang-oendang's afzonderlijk in behandeling te nemen op dezelfde wijze als thans die van Zuid-Sumatra, zoo behoef ik daarover hier niet nader uit te weiden.

Daarentegen moet hier wel worden melding gemaakt van eene andere bron van Oud-Palembangsch recht, namelijk de piagĕm's of lastbrieven door de Vorsten aan hunne vertegenwoordigers in de binnenlanden gegeven, welke piagĕm's, veelal op metaal gegrift, verschillende rechtsvoorschriften bevatten, en juist in de laatste jaren voor een belangrijk deel zijn uitgegeven en vertaald [6]. Onder het Sultansbestuur was namelijk het binnenland verdeeld in afdeelingen, wier grenzen doorgaans met die van het stroomgebied der groote rivieren overeenkwamen, en die dan ook naar zoodanige rivier genoemd werden [7], evenals trouwens thans nog het geval is. Elk van die afdeelingen stond onder door den Vorst (soeltan of soenan) uit de prijaji's d. w. z. uit den adel [8], aangewezen hoofden, welke òf ter hoofdplaats verblijf hielden en dan raban heetten, of zich naar de binnenlanden begaven, om te zorgen dat ter plaatse de aan den Vorst verschuldigde opbrengsten binnen kwamen, in

[5] Praetorius p. 407.

[6] Zie H. C. Humme: Weder eene javaansche inscriptie op Sumatra, in de Bijdragen voor de Taal-, Land- en Volkenkunde v. Ned. Ind., 4de Reeks, dl. X (1885) p. 363 en vv.; Dr. J. L. A. Brandes: Nog eenige Javaansche piagĕm's, in het Tijdschr. v. Ind. T., L. en Vk., dl. XXXII (1889) p. 567 en vv., dl. XXXIV (1891) p. 605 en vv. en dl. XXXV (1892) p. 209 en vv. De jongste der door den heer Brandes medegedeelde piagĕm's is in 1829 door den Resident van Palembang uitgereikt, en in het Maleisch opgesteld.

[7] Bijdrage p. 71.

[8] Bijdrage p. 80.

welk geval zij den titel van djënaug voerden [9]. Met meer dan het innen der belastingen en andere opbrengsten ten behoeve van het centraal gezag lieten zij zich doorgaans niet in. Het eigenlijke bestuur werd gevoerd door de hoofden der distrikten (marga) en dorpen (doesoen), welke hoofden door de bevolking werden gekozen, en hoogstens door of namens den Vorst als zoodanig werden erkend of bevestigd [10].

Het verdient daarbij opmerking, dat in de Palembangsche binnenlanden niet alleen de gemeenten d. w. z. de dorpen van ouds de regeling hunner huishoudelijke aangelegenheden hebben gehad en zedelijke lichamen vormden, maar dat dit ook met de distrikten het geval was. Hieruit verklaart zich het feit, dat men in de verschillende distrikten, en à fortiori in de verschillende afdeelingen, steeds zulk eene bonte mengeling van landsgebruiken aantrof, welke zeker allen een sterken familietrek vertoonden, maar toch in bijzonderheden van elkander afweken, niet alleen ten aanzien van het bestuur en de politie, maar ook ten aanzien van het familierecht, het erfrecht en het strafrecht [11]. Wel is waar beschouwde de bevolking zich ten aanzien van laatstgenoemde aangelegenheden, voor zooverre zij den Islâm beleed, als in beginsel onderworpen aan de Moḥammedaansche wet, doch onder het voorbehoud dat de oude landsgebruiken en de voorschriften van de piagĕm's als zoovele uitzonderingen op die wet moesten worden aangemerkt, en verbindende kracht hadden, ook al waren zij met die wet in strijd [12]. Vooral de landsgebruiken welke heetten te berusten op de oendang-oendang's van Ratoe Sinoehoen en van Soeltan Tjindai Balang [13], waren bij de bevolking

---

[9] Proeve p. 90, 97, 98, 166, 169; Bijdrage p. 71 en v., 79. Na de vervanging van het Sultansbestuur in de binnenlanden door het onze, werden de djĕnang's afgeschaft, en de binnenlanden verdeeld in groote afdeelingen, zoogenaamde divisiën, over elk waarvan een Inlandsch ambtenaar met den titel van Divisie-Hoofd (kapala-divisie) werd aangesteld. Deze Divisie-Hoofden hielden echter meestal ter hoofdplaats Palembang verblijf. Zie E. B. Kielstra: Bijdragen tot de geschiedenis van Palembang sedert 1852, in het Indisch Militair Tijdschrift, Jaarg. 1889, dl. I p. 101. In 1864 is de betrekking van Divisie-Hoofd en van Adjunct-Divisie-Hoofd afgeschaft. Zie Koloniaal Verslag 1864, p. 11.

[10] «Elke marga (distrikt) maakte als 't ware een afzonderlijke republiek uit.» Zie Ind. Mil. Tijdschr. t. a. p. p. 98.

[11] Vergel. Praetorius t. a. p. p. 408 en vv.

[12] Men weet dat, volgens de leer van den Islâm, de landsgebruiken of vorstelijke bevelschriften alleen gezag hebben ten aanzien van onderwerpen, waarover de wet (sjarî'ah) zwijgt, of wanneer deze er uitdrukkelijk naar verwijst. Zie mijne Beginselen van het Moḥammedaansche recht, 3de druk p. 3.

[13] Zie boven p. 3.

geëerd, zelfs al waren zij in lijnrechten strijd met den inhoud der Arabische rechtsbronnen. Voor zooverre die bevolking nog heidensch was gebleven, gold dit natuurlijk in nog sterker mate [14].

Tot recht begrip van den toestand onder het Vorstenbestuur moet men intusschen niet uit het oog verliezen, dat alle wetten en landsgebruiken feitelijk voor de bevolking slechts iets beteekenden, wanneer de Vorst of zijne ambtenaren en hoveiingen bij de naleving daarvan belang hadden, of ten minste geen dadelijk belang hadden bij de niet-naleving daarvan; anders gold slechts zuivere willekeur, en was de eenige breidel de onmacht of de vrees voor opstand [15]. Een ander punt dat, bij de beoordeeling der rechtstoestanden in het Palembangsche onder het Vorstenbestuur, niet mag worden over het hoofd gezien, is dat in sommige streken, al waren het dan weinigen, de Islâm reeds sedert lang dieper wortel bij de bevolking had geschoten, en dientengevolge de Moḥammedaansche wet meer, en de landsgebruiken minder op den voorgrond traden. Zoo is op de hoofdplaats Palembang en in de naaste omgeving daarvan reeds sedert lang de Moḥammedaansche wet de eenige erkende rechtsbron [16], en leveren bij voorbeeld de toestanden in de meer Moḥammedaansche afdeeling Ogan aanmerkelijk minder afwijkingen van den Islâm op dan in de afdeeling Komĕring, alwaar de bevolking ook thans nog in hooge mate aan haar vroegere zeden gehecht is [17].

Reeds spoedig na de opheffing van het Vorstenbestuur en de vestiging van ons rechtstreeksch gezag in de binnenlanden van Palembang, werd getracht de aldaar bestaande landsgebruiken en herkomsten te verzamelen. Intusschen schijnen deze pogingen nimmer met goed gevolg te zijn bekroond, tot dat in 1852 aan den toenmaligen Assistent-Resident van Tĕbing-Tinggi, J. F. R. S. van den Bossche, werd opgedragen zijne krachten aan eene codificatie van het gewoonterecht der binnenlanden te wijden. In het laatst van 1854 was hij met die taak gereed, en kon hij aan den Resident van Palembang een ontwerp aanbieden in de Maleische taal opgesteld, dat de goedkeuring van dezen verwierf, en aan alle besturende ambtenaren

[14] Proeve p. 98 en 104; Bijdrage p. 73.

[15] Proeve p. 93. «De djĕnang's vestigden zich met hunne gansche mannelijke «familie in het hun aangewezen landschap, en wisten daar den wil des Sultans en «dien van henzelven te doen eerbiedigen.» Ind. Mil. Tijdschr. t. a. p. p. 99.

[16] Proeve p. 97. Natuurlijk onder het voorbehoud, dat sommige in die wet vermelde instellingen niet zijn gerecipieerd, en andere, als de slavernij, door ons zijn verboden.

[17] Schetsen, p. 316, 317.

en Inlandsche hoofden werd toegezonden om als consultatief recht te worden gebruikt. Deze verzameling van landsgebruiken, Oendang-Oendang Simboer Tjahaja [18] geheeten, was door den ontwerper gesplitst in zes afzonderlijke titels, respectievelijk genoemd: adat boedjang gadis dan kawin, atoeran marga, atoeran doesoen dan bĕrladang, atoeran qawm, adat pĕrhoekoeman en atoeran padjaq [19]. Zij heeft zich als zoodanig tot nu toe staande gehouden [20], en mag zich ook bij den Inlander in eene groote mate van populariteit verheugen. Het is deze verzameling van landsgebruiken, thans nog algemeen onder den naam van Oendang-Oendang Simboer Tjahaja bekend, die hier wordt uitgegeven, met weglating van het hoofdstuk, dat over de landrente (padjaq) handelt, en, sedert de vervanging van die belasting door eene nieuwe [21], alle praktisch belang verloren heeft. Bovendien was de landrente, ofschoon ook onder het Vorstenbestuur bestaande [22], door ons sedert 1823, zij het min of meer met inachtneming der vroegere grondslagen, zoodanig geregeld, dat de bepalingen, daaromtrent in de Oendang-Oendang voorkomende, over de vroegere toestanden geen licht verspreiden.

De ambtenaar Van den Bossche begreep, dat het natuurlijk onmogelijk zoude zijn alle in de verschillende distrikten en afdeelingen bestaande landsgebruiken in bijzonderheden te codificeeren, doch dat men hoogstens kon trachten dit te doen met datgene, wat als een produkt van het algemeene rechtsbewustzijn in de binnenlanden te beschouwen was. Daarbij meende hij sommige instellingen, welke òf tegen onze begrippen van humaniteit streden als het pandelingschap, òf uit een sociaal oogpunt hoogst nadeelig werkten als de huwelijksvormen, djoedjoer en ambil anaq geheeten, te moeten verbieden. Hij volgde, wat het afschaffen van het huwelijk bij djoedjoer betrof, trouwens slechts het voorbeeld

---

[18] Letterlijk: «lichtstraal».

[19] Daar deze titels niet van nummers zijn voorzien, maar elk als een op zich zelf staand geheel werden aangeboden, loopt de volgorde in sommige handschriften uiteen. Voor het gemak van het citeeren heb ik ook aan de titels een volgnummer gegeven.

[20] Behoudens enkele voorschriften van ondergeschikt belang, welke ter plaatse zullen worden opgegeven.

[21] Staatsblad 1877 No. 197. Vergel. A. G. Valette: Aanteekeningen betreffende het bestuur in de binnenlanden der Residentie Palembang (Batavia 1887) p. 15.

[22] Proeve p. 68; Bijdrage p. 83, 87.

door een vroegeren Palembangschen Vorst [23] gegeven. Naar hetgeen in 1890 nog enkele oude hoofden zich wisten te herinneren, had de codificatie plaats met medewerking van alle distriktshoofden, meerendeels bijgestaan door hunne voornaamste dorpshoofden. Groote vergaderingen werden te Batoe-Radja, te Lahat en te Tĕbing-Tinggi gehouden, alwaar de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja werd voorgelezen en de algemeene goedkeuring verwierf. Met welke zorg de ambtenaar Van den Bossche zich van zijne taak gekweten heeft, kan vooral blijken uit het feit, dat verschillende door hem opgenomen bepalingen met die in oude piagĕm's overeenkomen, en andere zeer duidelijk verband houden met voorschriften uit het Oud-Javaansche wetboek Koeṭâra Mânawa, d. w. z. met rechtsbronnen, welke eerst in de laatste jaren zijn toegankelijk gemaakt [24], en dus hem onmogelijk bekend konden zijn. Met het oog op hetgeen hierboven omtrent de kolonisatie van Palembang door Javanen en het geven van wetten door die kolonisten aan de binnenlandsche bevolking werd medegedeeld, is dit verband zeker hoogst merkwaardig. De talrijke artikelen van het wetboek Koeṭâra Mânawa, welke blijkbaar verband houden met bepalingen in de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja voorkomende, zullen beneden bij elk dier bepalingen worden opgegeven. De voorschriften van oude piagĕm's, welke in bedoelde Oendang-Oendang worden teruggevonden, zijn natuurlijk minder talrijk, al ware het slechts omdat er betrekkelijk nog zoo weinige piagĕm's zijn toegankelijk gemaakt. In de toegankelijke piagĕm's komt echter geen rechtsvoorschrift voor, dat men niet in meergenoemde Oendang-Oendang terug vindt. Zoo komt het voorschrift dat de dorpshoofden rechtspraak uitoefenen (Simb. Tjah. V: 7 en vv.) ook voor in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Laḍa, Pakoe Boewana, Mangkoe Radja en Poerba Boewana, gelijk mede in dien gegeven aan de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; het verdubbelen (nikĕl) van niet op den

---

[23] Maḥmoed Badr ad-din, die regeerde van 1716 tot 1751 of, volgens anderen, van 1707 tot 1743. Alleen ter hoofdplaats en langs de beneden rivieren zijn beide huwelijksvormen voor goed verdwenen, doch ook aldaar wordt de Moḥammedaansche huwelijksgift (Arab. mahr, Mal. ĕmas kawin) dikwijls verhoogd met een geschenk aan de bruid, bĕlandja kawin of bĕlandja dapoer geheeten. Zie Proeve p. 73; Bijdrage p. 79, 93, 100; Schetsen p. 315—317, 375.

[24] Zie boven p. 4 aant. 6, over de piagem's, terwijl de Koeṭâra Mânawa eerst in 1885 is uitgegeven en vertaald door Dr. J. C. G. Jonker onder den titel: Een Oud-Javaansch wetboek vergeleken met Indische rechtsbronnen.

termijn betaalde schuldvorderingen (afgeschaft S. Tj. V: 55) in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Laḍa, Pakoe Boewana en Mangkoe Radja, gelijk mede in die gegeven aan den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; het verbod om bij wanbetaling eener gewone schuld den debiteur of diens gezin als pandeling in beslag te nemen [25] (S. Tj. V: 49) in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Laḍa en Mangkoe Radja, gelijk mede in die gegeven aan den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; het niet verschuldigd zijn van bloedprijs (bangoen) ingeval van zelfverdediging (S. Tj. V: 40, 41) in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Laḍa en Pakoe Boewana, gelijk mede in dien gegeven aan de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; de beperkte bevoegdheid van vreemdelingen om zich in een dorp te vestigen (S. Tj. II: 27) in de piagĕm's gegeven aan Pangeran Mangkoe Laḍa, aan den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; de dubbele vergoeding van het gestolene waartoe de dief verplicht is (afgeschaft S. Tj. V: 20 en vv.) in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Laḍa en Pakoe Boewana, gelijk mede in die van den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; de beperkende bepalingen omtrent hanengevechten en de vorderingen daaruit ontstaan (S. Tj. III: 34) in de piagĕm's gegeven aan de Pangeran's Mangkoe Laḍa en Mangkoe Radja, gelijk mede in die gegeven aan den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh; het door de bevolking leveren van passend transport aan de afgevaardigden (oetoesan, djĕnang) van den Vorst in de binnenlanden (S. Tj. II: 8, 22) in de piagĕm's gegeven aan Pangeran Poerba Boewana en aan den Dipati van Roepit; het recht van de verschillende distrikten (marga) op de in hun gebied gelegen woeste gronden (S. Tj. III: 27, 28) in de piagĕm's gegeven aan den Ki Arja van Ipil en aan den Anaq Dalĕm van Tanah-Abang, en eindelijk het regaal betreffende olifantstanden en andere zeldzaamheden (S. Tj. III: 29) in de piagĕm's gegeven aan den Dipati van Roepit en de Proatin's van Soengai-Kĕroeh.

De Oendang-Oendang Simboer Tjahaja, ofschoon de algemeene leiddraad geworden voor het bestuur en de rechtspraak in de Palembangsche binnenlanden, heeft niet belet, dat in de verschillende afdeelingen zich plaatselijke gebruiken of afwijkingen van de in

[25] Jav. Mal. tarik. De vertaling: «in rechten betrekken» (Dl. XXXII p. 589) ofschoon in abstracto te verdedigen, zoude allicht tot de minder juiste opvatting aanleiding kunnen geven, dat hier het dagvaarden bedoeld is.

bedoelde Oendang-Oendang beschreven herkomsten hebben staande gehouden. Voor zooverre de afdeelingen Lĕmatang-Oeloe en Ilir en de Pasoemah-landen betreft, zijn die plaatselijke gebruiken en afwijkingen bijeengebracht en gepubliceerd door den toenmaligen Assistent-Resident G. J. Gersen [26], doch zonder den Maleischen tekst. De vergelijking met de voorschriften bij dien schrijver vermeld heb ik in de aanteekeningen op de verschillende artikelen van de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja bijgevoegd [27].

Eene zeer uitvoerige inhoudsopgave van de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja komt bovendien voor in het Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië, Jaarg. 1876, dl I, p. 13 en vv. en 122 en vv. Deze inhoudsopgave is op de meeste plaatsen zoo goed als eene vertaling; alleen de splitsing in artikelen is daarbij niet in acht genomen, terwijl ook de volgorde der voorschriften veelal eene andere is, dan in het Maleische origineel.

Wat ten slotte de handschriften betreft van de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja, uit den aard der zaak zijn die zeer talrijk, en wel meestal met Latijnsche karakters. Een afschrift van het te Palembang op het Residentie-Bureau berustende origineel ontving ik door tusschenkomst van de Regeering; een ander handschrift berust in de Bibliotheek van de Indische Instelling te Delft. Deze beiden heb ik met elkander gecollationneerd en de varianten van het eerstgenoemde aangeduid door de letter A, terwijl die van het tweede door de letter B zijn aangegeven. Later ontving ik nog een drietal handschriften van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen [28]. Ik heb die handschriften voornamelijk benut voor de vaststelling der spelling van de rechtstermen.

---

[26] In het Tijdschr. v. Ind. T., L. en Vk. dl. XX (1873) p. 108 en vv.

[27] Den arbeid van Gersen citeer ik met de letter G, terwijl de nummers der verschillende titels, waarin zijne Oendang-Oendang gesplitst is, genomen zijn naar de volgorde. Zoo beteekent I: de wetten op het huwelijk; II: de marga-wetten; III: de doesoen-wetten; IV: de wetten op den landbouw; V: de strafwetten; VI: de wet op de nalatenschappen en VII: de regels op de hanengevechten. Daar Gersen zijne titels niet nummert, is het citeeren anders zeer omslachtig.

[28] Gemerkt V. d. W. N°. 58 en Bat. Gen. N°s 140 en 150. Eerstgenoemd Hs. bevat bij wege van kantteekeningen de verklaring van een aantal woorden, in de Oendang-Oendang gebruikt, maar die in de bestaande Maleische woordenboeken òf niet, òf althans niet voldoende zijn geëxpliceerd.

MALEISCHE TEKST.

اندڠ٢ سمبر چهاي ايائيت

اندڠ٢ يڠ دتورت ددالم هلوئن

نݢري ڤلمبڠ

باب ١

عادة بوجڠ ݢادس دان كاوين

فصل ١

جک بوجڠ ݢادس هندق كاوين مستي اورڠ توا بوجڠ دان اورڠ توا ݢادس ممبري تاهو كڤد ڤسيره اتو كڤال دوسن ايتله ترڠ نمان دان بوجڠ باير عادة ترڠ ايائيت اوڠه توا اتو اوڠه باتن تيݢ رڠݢت دان ستڠه رڠݢت ڤولڠ ڤد ڤسيره أمِت منوتڤ سورت دان سات رڠݢت ستڠه ڤولڠ ڤد كڤال دوسن دان سات رڠݢت جوره نمان ڤد ڤڠݢاو٢ دان جک بوجڠ دان ݢادس لائين٢ مرݢا اتو دوسن اوڠه توا ايت دبهاݢ دوا سبهاݢ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠݢاو مرݢا اتو دوسن بوجڠ دان سبهاݢ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠݢاو مرݢا اتو دوسن ݢادس

فصل ٢

جک رڠدا هندق كاوين مستي سانقن دان سانق يڠ باكل لكين ممبري تاهو ڤد كڤال دوسن دان لاک٢ ممباير ڤسهيتن سات رڠݢت ڤد ڤسيره اتو كڤال دوسن دان دبهاݢ بݢمان ترسبت دفصل ١

فصل ٣

دان لاک٢ يڠ كاوين باير ڤد استرين دوا رڠݢت سات سوكو امس كاوين تياد بوله لبه دان تياد بوله سكالي٢ اورڠ توا اتو أهل ݢادس اتو رڠدا منت اوڠ جوجر اتو لائين٢ ڤمبيارن ڤد لاک٢ يڠ كاوين دان جک اد اورڠ يڠ ملڠݢر اتورن اين اتو منت جوجر مستي ڤسيره ڤرواتن سرهكن ڤد كڤال دنيسي كارن حكومن راج دان اورڠ ايت دتاره دندا دوا بلس رڠݢت دان دوا بلس رڠݢت ايت ڤولڠ ڤد سياڤ يڠ باو ڤركار ايت ڤد كڤال دنيسي

فصل ۴

دان در بلنج داڤر ايائيت بلنج دوين بوجڠ يڠ باير جک بوجڠ يڠ دوين سوکه بوله اي کرج بسر دان جک بوجڠ يڠ مسکين مستي کرج يڠ کچل دان در بلنج داڤر تياد بوله منجاد بوجڠ براوتڠ ڤد مرتوان اتو أهل استرين

فصل ٥

دان بوجڠ يڠ کاوين جک سوک بوله باير عادة لام بڬمان ترسبت دباوه اين اوڤه برانق امڤت رڠڬت امس بوڠا کوکو سات رڠڬت اتو چنچن امس هرڬان سات رڠڬت ڤڠميتن وقت ڬادس تورن در رومه سات رڠڬت تيڬ فصل اين بوجڠ باير ڤد ڬادس ڤون اورڠ توا ڤرمڤون مک اورڠ توا ممبالس دڠن تيکر بنتل دان سليمت ڤسجوتن وقت بوجڠ هندق باو استرين اي سوجت ڤد مرتوان سات رڠڬت ايائيت ستڠه رڠڬت ڤد باڤق دان ستڠه رڠڬت ڤد امق استرين تامڠ بوک لاوڠ سات رڠڬت بوجڠ باير ڤد امق ڬادس ڤلڠکاهن دوا رڠڬت جک ڬادس يڠ دوين اد ککان يڠ بلم برلاک هندق بوجڠ ممباير ڤدان عادة ڤلڠکاهن دوا رڠڬت دان جک رڠدا کاوين تياد فاکي ڤمبيارن يڠ ترسبت داتس اين ملائينکن بوله باير عادة ڤڠميتن سات رڠڬت

فصل ٦

جک بوجڠ ڬادس برڬوبلن تياد بنتڠ اتو بوجڠ بمبڠ ڬادس بوجڠ ايت کنا دندا ڤلاين انم رڠڬت دان بوجڠ ڬادس ايت هندق ددوينکن بڬمان عادة ترڠ تياد ممباير لاک اوڤه باتن در ڤلاين انم رڠڬت سات .ڠڬت ڤولڠ ڤد ڤسيره امڤت منوتڤ سورت نمان تيڬ رڠڬت ڤولڠ ڤد کڤال دوسن دان دوا رڠڬت ڤد ڤڠڬاو٢ن دان جک بوجڠ ڬادس لائين٢ مرڬا اتو دوسن دندا ايت دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠڬاو مرڬا اتو دوسن بوجڠ دان سبهاڬ ڤولڠ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠڬاو مرڬا اتو دو ن ڬادس

فصل ٧

جک رڠدا برڬوبلن تياد بنتڠ اتو دبمبڠ لاک٢ هندق لاک٢ ايت ممباير دندا تيڬ رڠڬت دان دوين بڬمان عادة ترڠ تتاڤي تياد

ممباير لاڬ ڤسهيتن در دندا تيڬ رڠڬيت ستڠه رڠڬيت ڤولڠ ڤد ڤسيره امت منوتڤ سورت (a) دان سات رڠڬيت ستڠه ڤولڠ ڤد كڤال دوسن دان سات رڠڬيت ڤد ڤڠڬاو٢ن دان جك لاڬ٢ دان رڠدا ايت لائين٢ مرڬا اتو دوسن دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠڬاو لاڬ٢ دان سبهاڬ ڤولڠ ڤد ڤسيره ڤرواتن دان ڤڠڬاو رڠدا

فصل ٨ ١

جك بوجڠ ڬادس برڬوبلن لنتس بننتڠ مك بوجڠ كنا دندا دوا بلس رڠڬيت دان بوجڠ ڬادس ايت هندقله ماس ايت جوڬ دكاوينكن بڬمان عادة ترڠ اكن تتاڤي تياد ممباير لاڬ اوڠه باتن در دندا دوا بلس رڠڬيت جك ددوسن ڤسيره ڤولڠ كڤد ڤسيره سڤوله رڠڬيت دان دوا رڠڬيت ڤد ڤڠڬاو٢ن دان جك ددوسن ڤڠندڠ انم رڠڬيت ڤولڠ ڤد ڤسيره امڤت رڠڬيت ڤد كڤال دوسن دان دوا رڠڬيت ڤد ڤڠڬاو٢ن دان جك بوجڠ ڬادس لائين٢ مرڬا اتو دوسن دندا ايت دبهاڬ دوا بڬمان ترسبت دفصل ٦

فصل ٩

جك رڠدا برڬوبلن لنتس بننتڠ لاڬ٢ يڠ ڤون ڤربواتن كنا دندا دوا بلس رڠڬيت بڬمان جوڬ ڬادس برڬوبلن دان اورڠ دوا ايت هندقله ماس ايت جوڬ دكاوينكن دان دندا دبهاڬ بڬمان ترسبت دفصل ٨ جوڬ

فصل ١٠

جك ڬادس اتو رڠدا (b) بننتڠ تياد ڤات سياڤ يڠ ڤون ڤربواتن ڤرمڤون ايت دڤنجڠكن ڤد ڤسيرهن تياد بوله لبه در تيڬ تاهن لمان سسده ايت مك ڤرمڤون ايت ڤولڠ كڤد اورڠ توان اتو سانقن سرت دڠن انقن دان جك سانق ڤرمڤون بننتڠ ڬلڤ ايت سوك باير دوا بلس رڠڬيت ڤد ڤسيرهن ڤرمڤون ايت بوله ڤولڠ ڤد سانقن تياد بوله ڤسيره تاهن

فصل ١١

جك ڤرمڤون يڠ بننتڠ ڬلڤ تياد ڤات سياڤ ڤون ڤربواتن لنتس

(a) In A ontbr.: دان

(b) A: برڬوبلن

ڤرکي منمڤغ دروماه اورغ اکن برأنق مک اورغ يغ ڤوڽ روماه ايت کنا تڤغ سات کمبغ

فصل ١٢

جک بوجغ کادس اکن دتونڠکن هندق باڤق بوجغ هنتر جوادة ڤد کڤال دوسن دان ڤڠکوان سسدة ايت مک ترغ نمان

فصل ١٣

جک بوجغ کادس برتونغ دغن ترغ مک کادس ايت دبمبغ بوجغ يغ لائين اتو اهل کادس منکر تياد سوک لاک ڤد بوجغ يغ برتونغ تياد دغن سببڽ يغ ڤاتت باڤق کادس ايت کنا دلاڤن رغکت ڤينسيڤن نماڽ ڤد بوجغ لاک کرکيڽ دتمبغ اتس کڤتوتن ڤسيرة ڤرواتن (a) جک بوجغ کادس برتونغ مک بوجغ ممڤغ سکل (b) ڤرتندا دان کرکيڽ هيلغ تيدق داڤت ددعوان کڤد کادس اتو سانقن جک بوجغ کادس برتونغ مک بوجغ ايت کرڤ کاوي دغن کادس لائين سمڤي کاوين دغن ڤرمڤون ايت مک بوجغ ايت تياد داڤت کاوين دغن تناغڽ جک اهل وارثڽ تيدق سوک اکن بوجغ ايت

فصل ١٤

جک بوجغ تولق تناغڽ (c) تياد دغن سببڽ ملائنکن کرکين بوجغ تياد بوله ددعوي

فصل ١٥

جک بوجغ کادس برتونغ مک راس بوجغ ترلبت دکاوينکن لنتس نڠکڤ باتڽ هندقله بوجغ ايت دکاوينکن دغن تناغڽ سرت اي کنا ڤلاين انم رغکت

فصل ١٦

جک بوجغ نڠکڤ باتڽ ارتيڽ اي مبرهکن کرسڽ ڤد ڤرواتن منت کاوين دغن سوات کادس مک بوجغ ايت اد کادي در کادس ايت هندقله بوجغ دان کادس ايت دکاوينکن دان بوجغ باير ڤلاين انم رغکت

(a) In A ontbr.: جک بوجغ . . . . بوجغ ايت

(b) B: ڤتنة

(c) In B ontbr.: تياد دغن سببڽ

فصل ١٧

جک بوجڠ نڤکڤ باتن دان تياد اد ڬادي در ڬادس اتو ڬادس
تياد مڠاک ڬادين سرت بوجڠ تياد اد سقسين ملائکن بوجڠ ايت
تياد بوله دکاوينکن دان اي کنا دندا انم رڠڬت لاک باير ڤد ڬادس
ايت امڤت رڠڬت در دندا انم رڠڬت دبهاک بڬمان ڤلاين جوک

فصل ١٨

جک لاک٢ سڠڬل تاڠن ڬادس اتو رڠدا ناره ڬاوي نمان اي کنا
دندا دوا رڠڬت جک ڤرمڤون ايت مڠادو دان سات رڠڬت ڤولڠ
ڤد ڤرمڤون ايت دان سات. رڠڬت ڤد کڤال دوسن سرت ڤڠڬوان

فصل ١٩

جک لاک٢ ڤڠڬڠ لڠن ڬادس اتو رڠدا مرَنتِڠ ڬاوي نمان اي کنا
دندا امڤت رڠڬت جک ڤرمڤون ايت مڠادو دان دوا رڠڬت
ڤولڠ ڤد ڤرمڤون ايت دان دوا رڠڬت ڤد کڤال دوسن سرت ڤڠڬوان

فصل ٢٠

جک لاک٢ ڤڠڬڠ دأتس سيکو ڬادس اتو رڠدا (a) مرڠڬڠ ڬاوي
نمان اي کنا دندا انم رڠڬت جک ڤرمڤون ايت مڠادو دان
تيک رڠڬت (b) ڤولڠ ڤد ڤرمڤون ايت دان تيک رڠڬت ڤد کڤال
دوسن سرت ڤڠڬوان

فصل ٢١

جک لاک٢ ڤڠڬڠ ڬادس اتو رڠدا انتس ڤلق بدنن (c) مراڠڬڠ
ڬاوي نمان اي کنا دندا دوا بلس رڠڬت جک ڤرمڤون ايت
مڠادو دان انم رڠڬت ڤولڠ ڤد ڤرمڤون ايت دان انم رڠڬت ڤد
ڤسيره جک ددوسن ڤسيره (d) جک ددوسن ڤڠندڠ تيک رڠڬت
ڤولڠ ڤد ڤسيره دان تيک رڠڬت ڤد کڤال دوسن دان ڤڠڬوان

(a) A: مراڠڬڠ. Zoo ook Hs. Bat. Gen. N°. 150.

(b) In B ontbr.: ڤولڠ

(c) Hs. Bat Gen. N°. 140: مرُڠڬَڠ; id. N°. 150 مروڠڬڠ

(d) A: جاد دوسن

فصل ٢٢

جكٌ بوجڠ نڠكڤ بدن ݢادس اتو ربت دڽيٰن انو كمبڠ تياد دڠن سوكٌ ݢادس اتو أهليڽ ݢادس نڠكڤ ريمو نماڽ مكٌ بوجڠ ايت كنا دندا دوا بلس رڠݢت لاكٌ اي باير ڤد ݢادس دلاڤن رڠݢت دندا دبهاݢٌ ڤد ڤسيره ڤرواتين سرت ڤڠݢاو بݢمان دندا برݢوبلن دان جكٌ ݢادس سوكٌ كاوين دڠن بوجڠ ايت بوله دكوينكن مكٌ بوجڠ ايت تياد ممباير لاكٌ دلاڤن رڠݢت ڤد ݢادس اكن تتاڤي دندا دوا بلس رڠݢت هندق جوݢٌ دباير

فصل ٢٣ (*a*)

جكٌ اورڠ ڤوتن بيني ممبوت ݢاوي دان لكيڽ مڠادو ڤرمڤون كنا حكومن راج دان كندقن دحكمكن سات كربو ڤد لكيڽ دان دوا بلس رڠݢت ڤد ڤسيره ڤرواتين .

فصل ٢٤

جكٌ لاكٌ٢ ڤڠڠ اورڠ ڤوتن بيني اي كنا دندا دوا بلس رڠݢت جكٌ ڤرمڤون ايت (*b*) اتو لكيڽ مڠادو دان انم رڠݢت ڤولڠ ڤد ڤرمڤون دان انم رڠݢت دبهاݢٌ بݢمان ترسبت دفصل ٢١

فصل ٢٥

جكٌ لاكٌ٢ برݢوبلن اتو لريكن (*c*) اتو كرڤ ݢاوي دڠن اورڠ ڤوتن بيني اي كنا ستڠه باڠن ايايت دوا ڤوله رڠݢت كڤد لاكٌ ڤرمڤون ايت دان لاكٌ اي كنا دندا دوا بلس رڠݢت ڤد ڤسيره ڤرواتين دان ڤڠݢاو (*d*) جكٌ لاكٌ٢ بمبڠ ڤرمڤون برچري بلم هابس دي ڤوتن عِدّة تيݢٌ بولن دلاڤن بلس هاري جكٌ چري ماتي امڤت بولن سڤوله هاري (*e*) كنا انم رڠݢت تيݢٌ رڠݢت ڤولڠ ڤد اي دوا تيݢٌ رڠݢت ڤولڠ ڤد ڤسيره ڤرواتين دان ڤڠݢاو

(*a*) In A ontbr.: فصل . . . . . ڤرواتين

(*b*) In B ontbr.: اتو لكيڽ

(*c*) In A ontbr.: اتو كرڤ ݢاوي دڠن

(*d*) In A ontbr.: جكٌ . . . . . ڤڠݢاو

(*e*) B voegt bij: سياڤ ملڠݢر ايت

فصل ٢٦

رڠدا بوله دأڠكو اوله سودار اتو سانق لكين يڠ تله ماتي جك رڠدا سوك اكن تتاڤي جك رڠدا تياد سوك سكالي٢ تياد بوله دڤقس

فصل ٢٧

جك سمبڠ ددالم دوسن تياد بوله ڤركار ايت دڤوتسكن اوله ڤسيره ملأينكن ڤركار ايت هندق دباوكڤد كڤال دفيسي (a) كرن حكومن راج

فصل ٢٨

در ڤركار بچار بوجڠ ݢادس تياد بوله ڤسيره ڤرواتن امبل تندا سره (b)

(c) فصل ٢٩

سياڤ يڠ مليكس اورڠ ڤرمڤون مندي سرت يڠ لانڠ برسمبون بڠكارڠ جڤق جڤل نمان كنا امڤت رڠڬت

فصل ٣٠

جك اورڠ يڠ ڤون انق ݢادس برسائن دڠن بوجڠ دوا اتو تيڬ اكن جاد منتون ايم سات برتمبڠ دوا نمان كنا هرݢا كربو اتو كنا دندا انم رڠڬت تيڬ رڠڬت ڤد ڤسيره تيڬ رڠڬت كڤد اورڠ يڠ اورڠ جاد منتون

فصل ٣١

جك اد بوجڠ نابه سولڠ كليلڠ رومه يڠ دتڠكه ݢادس مك توا رومه تياد سوك كمبڠ مليلت ݢدڠ نمان بوجڠ كنا كربو امڤت رڠڬت

فصل ٣٢

جك بوجڠ ݢادس برجالن مك بوجڠ ربت كمبڠ دركڤال ݢادس لڠ منرڤ (d) بواي نمان بوجڠ كنا دوا رڠڬت (e)

(a) A: كنا

(b) A voegt bij: دمكينله ادان

(c) In A ontbr.: فصل . . . . . دوا رڠڬت

(d) B. en Hs. Bat. Gen. N°. 58: بوي

(e) B voegt bij: جك انق تورت امڤن رڠدا برلاك ددوسن اتو مرݢا لانتس مڠهدوڤي انق ايت مك دبلاكڠ انق (سانق : lees) لكين يڠ ماتي هندق منت انقن ايت هندقله دتبس ڤد امڤن دڠن دلاڤن رڠڬت ڤڠندوڠن نمان دان اورڠ باڤق در دوسن امڤن دڠن كمبڠ دان لمڠ

باب ٢

اتورن مرݢا

فصل ١

ددالم سات٢ مرݢا دتتفكن سات ڤسيره يڠ ممرنته اتس سكل حال مرݢان دان ڤسيره ايت اورڠ باڤق يڠ مميله دان راج يڠ اڠكت سرت كدسه نام

فصل ٢

دباوه ڤسيره دتتفكن سات فڠݢاو مرݢا ڤمبارڠ (a) نمان كددوكنن دأتس سكل ڤڠندڠ كرن دي يڠ ممرنته مرݢا وقت ڤسيره برجالن انو (b) لائين٢ حالن

فصل ٣

ددالم دوسن ڤسيره دتتفكن سات لبي ڤڠهولو يڠ كواس حاكم سرت سات خطيب يڠ تولڠ اتس ڤكرجاءن لبي ڤڠهولو

فصل ٤

تياد بوله ڤسيره اڠكت اتو برهنتيكن ڤرواتن ڤڠݢاو دان قوم جكڠ تياد دڠن إذن يڠ كواس ددالم باتڠ هاري

فصل ٥

جكڠ ڤرواتن ڤڠݢاو اتو قوم اكن برݢنتي سبب ماتي اتو لائين٢ حال هندقله اورڠ باڤق انجق يڠ ڤاتت جاد ݢنتين دان ڤسيره ممباو اورڠ ايت مڠهادڤ يڠ كواس ددالم باتڠ هاري سڤاي دأڠكت

فصل ٦

ددالم دوسن ڤسيره (c) هندق دبوت سات ڤسوڠن مكڠ اورڠ يڠ

(a) In A en B ontbr.: نمان

(b) B. voegt bij: اد

(c) In B ontbr.: هندق

مالڠ بركليلڠ اتو لائين٢ اورڠ جاهت يڠ اكن دباو ڤد يڠ كواس ددالم باتڠ هاري بوله ڤسيره سوره ڤاسڠ اكن تتاڤي تياد بوله لبه در دوا هاري دوا مالم لانتس هندقله دبوان ددالم ڤسوڠن مشهادڤ يڠ كواس (a) جك اد اورڠ ڤون ڤركار لانتس مڠادو كڤد ڤسيره مك سبلم دڤوتسكن ڤركران اوله ڤسيره اورڠ يڠ مڠادو ڤوتسكن ڤركران سنديري كنا دوا بلس رڠڠت كلڤكڠ كلڤكڠ انق ماچن اورو كنولڠ نمان

فصل ٧

دتيڤ٢ دوسن ڤسيره دأتر كمت مرڬا در انم سمڤي دوا ڤوله اورڠ اتس تمباڠن يڠ كواس كرجان كمت مرڬا تڤكو ڬردو دان هنتر ڤڠست مودق ميلر منجاد لتّس دڤراهو ڬوبرنمنت دان منجاد سروهن ڤسيره ڤڠڬل ڤرواتن اتو ڤرأناكن لاك دي اورڠ يڠ مملهار بالي ڤڠكالن ڤسيبن دان ڬردو (b) دان كمت مرڬا ايت ليم هاري برڬيلر

فصل ٨

اتورن هنتر جولت تياد بوله دڤاكي لاك ملائنكن يڠ دڤاكي هنتر مرڬا اياله برڬنتي ددوسن ڤسيره

فصل ٩

جك اد هنتارن لبه در انم اورڠ تياد بوله كمت مرڬا دبوان ملائنكن اورڠ باڤق برڬيلر هنتر جك اد ڤراهو ڬوبرنمنت مودق اتو ميلر ممباو كوني در ڤلمبڠ هندق سات كمت مرڬا منجاد لتّس دان جك اد (c) كولي يڠ ساكت اتو لاري هندق دڬنتين دڠن كمت مرڬا اتو هنتارن دان جك اوڤس اتو مندر ڤراهو منت تمبه هنتارن لائين در باكل ڬنتي كولي يڠ ساكت اتو لاري تياد بوله ڤسيره اتو ڤرواتن ممبري دان جك كولي ڤراهو اد ڤربواتنن كورڠ ڤاتت هندق ڤسيره مڠادو ڤد يڠ كواس

(a) In A ontbr.: جك . . . . . نمان
(b) In B ontbr.: دان كمت مرڬا ايت
(c) B voegt bij: لائين

فصل ١٠

جکڽ اد ڤراهو مودق ميلر ممباو چڤ ماچن هندق دکاسه هنتارن بڬمان ڤاتت

فصل ١١

هندق ڤسيره دان ڤرواتن ڤلهار جالن٢ ددالم واتسن مکڽ جالن بسر بکان امڤت دڤا اياءيت دوا ڤوله امڤت کاکي جالن سمڤاڠن بکان دوا دڤا اياءيت دوا بلس کاکي دڤڠڬر جالن هندق دبوت لرين دالمن سات هست دان بکان سات هست جوکڽ دان دتيڤ٢ سوڠي هندق دبوت جمباتن ڬالرن ڤاڤن دان بلندرن کايو يڠ اوت

فصل ١٢

ددالم سات٢ مرڬا اتس تمباڠن يڠ (a) ڤڬڠ کواس هندق دبوتکن سات رومه دان تڠسي اتو ڬروڬل تمڤت اورڠ ڬوبرنمنت تمڤڠ برمالم

فصل ١٣

رومه تڠسي جالن جمباتن کمت مرڬا هنتارن اراهن ايتله ڬاوي راج نمان هندقله سکل مات ڤاجق اڠکتکن تياد بوله سکالي٢ دلڤسکن جکڽ تياد دڠن إذن يڠ کواس

فصل ١٤

سياڤ يڠ تڠڬلکن ڬاوي راج ڤوتس ڬاوي نمان کنا دندا تيڬ رڠڬت لاکڽ اي ممباير اوڤه ڤد اورڠ يڠ مڠڬنتي کرجان بڬمان کڤتوتن ددالم مرڬا

فصل ١٥

دان يڠ دلڤسکن در سکل ڤکرجاءن ترسبت دباوه اين اياءيت ڤسيره ڤڠڬاو مرڬا ڤرواتن ڤڠڬاو دوسن لبي ڤڠهول خطيب اورڠ توا اتو ساکت يڠ لڤس در اتورن ڤاجق انق ڤسيره يڠ توا دان کدوا انق ڤرواتن يڠ توا انق لبي ڤڠهول يڠ توا

(a) B: ڤون

فصل ١٦

تياد بوله ڤسيره منريم اورڠ اسڠ ددالم مرݢا اکن برلادڠ اجر مڠاجي
برڤندي امس اتو (*a*) بسي توکڠ کايو اتو لاٴين٢ اورڠ يڠ اکن برهنتي
لبه در سات بولن ددالم مرݢا جک تياد دڠن سورت إذن در يڠ
کواس ددالم باتڠ هاري

فصل ١٧

ڤسيره دإذنکن ڤاکي چڤ ايتله تندا دي اورڠ يڠ جالنکن کواس
راج ددالم مرݢا دان تياد بوله اورڠ لاٴين ڤاکي چڤ ملاٴينکن ڤسيره
دان جک ڤسيره برݢنتي چڤن هندق دسرهکن ڤد ݢنتين

فصل ١٨

تياد بوله ڤراٴناکن در سوات مرݢا (*b*) ڤرݢي دمرݢا لاٴين جک تياد
ممباو ڤس ايائيت چڤ در ڤسيرهن دان چڤ ايت بوله دڤاکي
سات دلي جالن دان مان دل ڤولڠ کمرݢان سورت ايت هندق
دڤولڠکن کڤد ڤسيره اتو کڤال دوسن دان يڠ هيلڠکن سورت ڤس اتو
تياد ڤولڠکن سورت ايت ددالم سهاري سمالم کنا دندا سات روڤيه
دان جک ڤراٴناکن کلور در مرݢان تياد دڠن سورت چڤ در ڤسيره
هندقله (*c*) اورڠ مرݢا لاٴين تڠکڤ دان سرهکن ڤد ڤسيرهن دان اورڠ
يڠ ترتڠکڤ کنا دندا سات سمڤي دوا رڠݢت دان اوڠ ايت ڤولڠ
کڤد يڠ منڠکڤ

فصل ١٩

ڤسيره تڠکڤ اتس ڤربواتن ڤراٴناکن يڠ اي ممبري ڤدان چڤ
برجالن دان جک ڤسيره راس ڤراٴناکن هندق برجالن دڠن مقصود
يڠ تياد سمڤرن بوله ڤسيره لارڠ سرت جاڠن دکاسه چڤ اکن تتاڤي
جک اورڠ ايت هندق مڠادو کڤد (*d*) يڠ کواس تياد بوله ڤسيره لارڠ
ملاٴينکن ڤسيره سوره ڤڠݢاو هنتر اورڠ ايت ڤد يڠ کواس

(*a*) In A ontbr.: بسي توکڠ کايو اتو

(*b*) In B ontbr.: ڤرݢي دمرݢا لاٴين

(*c*) In A ontbr.: اورڠ

(*d*) A voegt bij: اورڠ

فصل ٢٠

جک ڤسيره کيرم سورت نمان٢ يڠ ڤاتت بوله ڤاکي چڤن سڤاي ترڠ

فصل ٢١

در ڤسيره٢ هندق ڤاکي کوڤيه اير امس دان ڤايڠ ميره ڤڠکرن (a) کونڠ دوا دِم ليبرڽ دان ايبکڽ ڤرهوڽ سرت ڤڠايه ميره ڤڠکر (b) کونڠ دان استري ڤسيره بوله ڤاکي ڤايڠ دان لائين٢ بݢمان ڤسيره جوݢ

فصل ٢٢

جک ڤسيره ممباو ڤاجق اتو برجالن ددالم کرج راج هندقله اورڠ مرݢا کاسه ڤرڤت اراهن نمان (c) بݢمان ڤاتت

فصل ٢٣

دان ڤسيره هندق اجق ڤرواتن سرت اورڠ باڽق ڤاسڠ ڤرأڠکُڤ ماچن (d) مک جک برأوله ماچن کوڤڠ دان بنتت ماچن ايت دکيرم ڤد يڠ کواس داڤت ڤمبيارن سڤوله روڤيه قرطاس

فصل ٢٤

تياد بوله اورڠ سمڤن سنجات لڤس سناڤڠ ڤمورس اتو ليل جک تياد دڠن سورت إذن در يڠ کواس (e) دان اورڠ ڤدسونن يڠ کنا ساکت عقل دان ساکت ݢيل هندق اورڠ باڽق ڤلهراڽ سڤاي جاڠن جاد چلاک اتس اورڠ باڽق

فصل ٢٥

در باتڠ (f) کلوتم اڠلين کولم دان تمبيسو تياد بوله اورڠ منبڠ جک تياد دڠن إذن يڠ کواس ددالم باتڠ هاري

(a) A.: بيرو
(b) A.: بيرو
(c) In B ontbr.: بݢان ڤاتت
(d) In B ontbr.: مک جک بوله ماچن
(e) In A ontbr.: دان . . . . . باڽق
(f) A: کلوبم

فصل ٢٦

كولت ڠراون تياد بوله اورڠ امبل جك تياد دڠن منبڠ باتڠن سرت دجديكن رموٴن رومه

فصل ٢٧

تياد بوله اورڠ لاك٢ ڤندده كمرڬا لاٴين اتو كدوسن لاٴين جك تياد دڠن إذن يڠ كواس ددالم باتڠ هاري

فصل ٢٨

جك اورڠ براٴستري ددوسن لاٴين اتو دمرڬا لاٴين هندقله استرين تورت ددوسن (*a*) لكين دان تياد بوله سكالي٢ (*b*) امبل انق ارتين لاك٢ تورت ددوسن مرتوان

فصل ٢٩

. جك ڤرمڤون برلاك ددوسن اسڠ لنتس لكين ماتي هندق جوك ڤرمڤون ايت تڤڬل ددوسن لكين يڠ ماتي تتاڤي جك اي سوك برلاك دمان٢ تياد بوله اورڠ تڠه ملاٴينكن اي تورت ددوسن دان مرڬا لاك يڠ بهارو تتاڤي جك اد ڤد ڤرمڤون ايت انق مك انق ايت تڤڬل ڤد اهل وارث لكين يڠ ماتي تياد بوله اي باو دان جك انقن لاك كچل بلم ڤاتت دلڤسكن در امڤن بوله اي ڤلهار دهولو مك سسمڤي عُمرن انق ايت ڤولڠ ددوسن باڤقن لنتس أهلين هندق باير ڤد امق دان باڤق كوالن دلاڤن رڠڬت ڤڠندوڠن نمان

(*a*) In B ontbr.: لكين دان تياد بوله

(*b*) B: كامبل

باب ٣

اتورن دوسن دان برلادغ

فصل ١

ددالم ساتو٢ دوسن دتتقكن سات ڤڠندغ (a) اتو ڤرواتن يڠ ممرنته دوسن دان دباوه ڤڠندغ دتتقكن ڤڠڬاو دوسن. ببراڤ سچوكڤن اتس بسرن دوسن

فصل ٢

ددالم ساتو٢ دوسن ڤڠندغ دتتقكن سات خطيب يڠ. تياد بوله كواس حاكم

فصل ٣

كڤال دوسن دان ڤڠڬوان هندق ڤاكي كوڤيه ڤنجاڠن

فصل ٤

تياد بوله ڤڠندغ اڠكت اتو برهنتيكن ڤڠڬوان جك اكن دڬنتي سبب ماتي اتو لاين٢ حال هندقله ڤڠندغ ممباو باكل ݢنتين ڤد ڤسيره (b) سڤاي دترڠكن ڤد يڠ كواس

فصل ٥

دتيڤ٢ دوسن دأتور كمت دوسن در دوا سمڤي دلاڤن اورڠ اتس كڤتوتن ڤسيره دان ڤرواتن دان كمت دوسن ايت سات هاري سات مالم برڬيلر دان ڤكرجاءنن كمت دوسن سيڠ دان مالم جاݢ ددوسن تڠݢو ݢردو اتو بالي دان بركليلڠ جاݢ اڤي دان ڤنچوري سرت ممركس سورت ڤس اورڠ ڤرتندڠ يڠ سمڤي دان ڤلهار لمن دان ڤڠكالن دان ݢردو دان بالي

(a) In A en B ontbr.: اتو ڤرواتن

(b) In B ontbr.: سڤاي

فصل ٦

دان جک اد اورڠ اسڠ سمڤي ددالم دوسن تياد مڠنجق سورت ڤس هندق کمت دوسن ڤݢڠ دان سره کڤد ڤرواتن سڤاي دهنترکن ڤد ڤسيره

فصل ٧

سياڤ٢ يڠ تياد تورن وقت سمڤي ݢليرنڽ کمت دوسن ڤوتس کمت نمان کنا دندا سات رڠݢت سرت کنا باير اوڤه ڤد اورڠ يڠ ݢنتي کمت

فصل ٨

جک اورڠ ڤوڽ رومه دتونو اورڠ جاهت اتو ڤنچوري ماسق دوسن تياد دڠن کتهوءن کمت دوسن کمت ايت دڤنجڠ در سات سمڤي تيݢ بولن ڤد يڠ کواس

فصل ٩

جک اورڠ داݢڠ اتو اورڠ لائين سڠکه ددوسن اتو دلادڠ دڠن مقصود اکن برمالم هندق کمت دوسن اتو اورڠ يڠ ڤوڽ لادڠ ڤرکس سورت ڤسن سرت (a) انجق ڤد کڤال دوسن دان تياد بوله منمڤڠ اورڠ اسڠ جک تياد دڠن إذن کڤال دوسن (b) دان سياڤ يڠ منمڤڠکن اورڠ اسڠ تڠݢڠ سکل ڤربواتن دان حال اورڠ ايت دان سياڤ يڠ منمڤڠکن اورڠ اسڠ تياد دڠن إذن ڤرواتن کنا دندا در سات سمڤي امڤت رڠݢت

فصل ١٠

اورڠ ڤدسونن تياد بوله برجول اتو ممبلي اورڠ ڤون کرج سندڠ ݢاوي نمان

فصل ١١

سکل مات ڤاجق هندق برومه ددوسن دان تياد بوله لبه در دوا ڤروڠن ددالم سات رومه دان ڤرواتن هندقله مڠاتر رومه سرت بارس

(a) In B ontbr.: انجق ڤد کڤال

(b) In B ontbr.: دان . . . . . اورڠ ايت

دان امبڠكن بڬمان (a) ڤاتت دان تياد بوله اورڠ بركبن دلمن دوسن تتاڤي بوله تيڤ٢ اورڠ تندر نير دهداڤن رومهن دان جك اد اورڠ يڠ تياد تورت برتڠه رومه ددوسن هندق ڤسيره ڤرواتن ممباو اورڠ ايت ڤد يڠ كواس

فصل ١٢

دان دتيڤ٢ دوسن هندق اورڠ باڤق برتڠه بالي دان ڬردو دان ڤسيبن دان مسجد اتو لڠڬر

فصل ١٣

جك اورڠ ڤون رومه ترباكر سبب كورڠ جاڬ تتاڤي تياد اد اورڠ لائين ڤون رومه ميلو چلاك مك اورڠ يڠ ڤون رومه ترباكر كنا دندا انم رڠڬت

فصل ١٤

جك اورڠ ڤون رومه ددالم دوسن ترباكر سبب كورڠ جاڬ لنتس دوسن موتڠ مك اورڠ ايت كنا تڤڠ دوسن كربو سات برس سراتس ڬنتڠ كلاڤ سراتس بيجي ڬول سات ڬوچي بكاسم سات .ڬوچي ايتله جاد صدقة كڤد اورڠ باڤق

فصل ١٥

تيڤ٢ تاهن هندق ڤرواتن ممبهاڬ تانه اكن برلادڠ ڤد ڤرأناكنن دان اي هندق ڤركس سڤاي سڬل (b) ڤرأناكنن ممبوت سرت ڤلهار لادڠ

فصل ١٦

هندق ڤسيره ڤرواتن جاڬ سڤاي جاڠن ڤرأناكنن ڤوڠت كڤس سبلمن سمڤي ماسق

فصل ١٧

(c) ڤسيره ڤرواتن هندق جاڬ سڤاي ڤرأناكنن جاڠن امبل اورڠ

(a) In B ontbr.: ڤاتت دان تياد

(b) B: ڤراناكن

(c) In B ontbr.: ڤسيره . . . . . ماسق

ڤنجر ڤد اورڠ داڬڠ اتس تندورن يڠ بلم ماسق (a) دان جک اورڠ داڬڠ ممبلي اورڠ ڤون ڤادي اتو کاڤس سبلمن دڤوڠت هندق ڤسيره ڤرواتن کاسه تاهو ڤد يڠ کواس دان جک منجاد ڤرکار سبب بارڠ يڠ دبلي اوله اورڠ داڬڠ بکيت روڤ تياد تمبل ڤد يڠ جول تياد بوله ڤسيره ڤرواتن ڤرکس ملائنکن دعوي اورڠ داڬڠ ايت دتولق

فصل ١٨

اورڠ يڠ برکبن کواس اتس تانه يڠ ددارت کبنن واتس سات بيدڠ هوم ايائيت امڤت ڤوله جنجڠ

فصل ١٩

اتورن تانه (b) نورڠ تياد بوله دڤاکي لاک (c) جک اورڠ برلادڠ دڤڤکر باتڠ هاري باتڠ کايو يڠ دربهکن سبله دارت تياد بوله دبوڠکن ددالم باتڠ هاري سياڤ لڤکر اتورن ايت کنا دندا در سات سمڤي انم رڠڬت

فصل ٢٠

جک اورڠ ممباکر لادڠ لنتس اورڠ لائين ڤون تندورن سڤرت درين کلاڤ سورو اتو لائين٢ موتڠ سبب اورڠ يڠ باکر لادڠ کورڠ جاک مک اورڠ ايت کنا دندا در انم (d) ..سمڤي دوا بلس رڠڬت دان کنا ڬنتي تندورن يڠ موتڠ دڠن هرڬا يڠ ڤاتت دان دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد يڠ ڤون تندورن دان سبهاڬ ڤد ڤرواتن٢

فصل ٢١

دان جک اورڠ تونو لادڠ دکت اورڠ لائين ڤون کبن سرت ککسن سده تربوت اتس کڤنتوتن اورڠ يڠ ڤون کبن مک کبن ايت لنتس هاڠس جوک تياد (e) اد يڠ دڬنتي اوله اورڠ يڠ تونو لادڠ

(a) In B ontbr.: دان جک اورڠ داڬڠ ممبلي اورڠ ڤون; In A ontbr.: دان en is bijgevoegd: ددا! رومه اتو بيلک کڤد يڠ کواس اتو ڤسيره ڤرواتن مستي دکاسه تاهو

(b) De spellingen نورڠ en ڤورڠ komen in de Hss. afwisselend voor.

(c) In A ontbr.: جک . . . . . رڠڬت

(d) A voegt bij: رڠڬت

(e) In A ontbr.: اد

فصل ٢٢

در كربو مالم هندق دكنداڠي دان سيڠ بوله دلڤسكن (a) اكن تتاڤي
اورڠ يڠ ڤوڽ كربو تڠڠڠ سڠل حال جكڽ اد اورڠ ڤوڽ كبن ساوه اتو
لادڠ روسق اوله كربوڽ دان جكڽ هاري مالم كربو ماسق اورڠ ڤوڽ
لادڠ لڠتس دتڠكڤ لوله اورڠ يڠ ڤوڽ لادڠ ايت مكڽ (b) يڠ ڤوڽ
كربو كنا تبس ددالم سات كربو ليم روڤيه دان جكڽ اورڠ يڠ ڤوڽ
لادڠ تياد داڤت تڠكڤ كربو ايت بوله اي بونه تياد اد ڤركراڽ
دان سات ڤوكڠ كربو يڠ ماتي دهنتر ڤد يڠ ڤوڽ كربو دان داڠڠ لاٸين
اورڠ لادڠ يڠ ڤوڽ دان جكڽ سيڠ هاري كربو ماسق اورڠ ڤوڽ لادڠ
تياد بوله دبونه ملاٸينكن هندق دأوسر (c) اتو جكڽ داڤت دتڠكڤ
يڠ ڤوڽ كربو تبس كربوڽ ڤد يڠ تڠكڤ ليم روڤيه دان جكڽ يڠ ڤوڽ
لادڠ تيكم اي كنا ݢنتي هرݢا كربو

فصل ٢٣

جكڽ اورڠ لڤسكن كربو ددالم اوتن سمڤي (d) پام تياد دچريكن
منجاد كربو ايت كربو جالڠ مكڽ سياڤ (e) تڠكڤ اتو بونه كربو
جالڠ اياله يڠ ڤوڽ (f) جكڽ اد كربو ماتي دتمبق اورڠ اتو سبب
لاٸين٢ لوكڽ ماتي (g) أمبڠ امڤت ڤوله جنجڠ در اورڠ ڤوڽ رومه اتو
دوسن مكڽ تياد ڤات يڠ ممبونهڽ اورڠ يڠ ڤوڽ رومه اتو اورڠ ڤدسونن
كلا ݢنتي كربو يڠ ماتي در امڤت سمڤي دلاڤن رڠݢت

فصل ٢٤

يڠ بوله دكتاكن كوتا ساوه اتو لادڠ جكڽ دݢويڠ لڠتس ڤنجڠ كوتا
تيڠڽ دڤا تياد برݢرڠ (h) جكڽ اورڠ باڽق بركوتا ساوه مكڽ روبه كوتا

(a) In A ontbr.: اكن . . . . . كربوڽ
(b) A voegt bij: اورڠ
(c) In A ontbr.: اتو . . . . . روڤيه
(d) B: چاٶه
(e) B: يڠ كڤاتن بونه
(f) In A ontbr.: جكڽ . . . . . يڠ ماتي
(g) B: انتڠ
(h) B voegt bij: اتو ممبوت

يڠ کورڠ تڠه کربو يڠ ماسق داڤت دبونه اوله اورڠ باڽق دان يڠ ڤون بهکين کوتا يڠ روبه ايتله کنا ڬنتي کربو يڠ ماتي (a)

فصل ٢٥

جک اورڠ هندق صدقة کربو اتو کمبڠ يڠ جاد نيّة هندق دڤوتڠ ددوسن تياد بوله دڤوتڠ دلادڠ (b) اتو دتالڠ تتاڤي جکلو کربو اتو کمبڠ ايت اکن دبوت اوبت بوله دڤوتڠ دلادڠ اکن تتاڤي هندق لنتس کاسنه تاهو ڤد ڤرواتن دان جک اورڠ ڤوتڠ کربو اتو کمبڠ نيّة دلادڠ اتو دتالڠ مالڠ صدقة نمان کنا دندا جک کربو امڤت رڠڬت (c) دان جک کمبڠ دوا رڠڬت

فصل ٢٦

جک اورڠ برڬادي ساوه اتو کبن هندق دترڠکن ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن بڬيت جوک جک ڤسيره اتو ڤرواتن برڬنتي جک اورڠ برڬادي کبن تياد دڠن ڤرجنجين تياد بوله دتبس سبلم بوهڽ ترڤوڠت اوله اورڠ ڤڬڠ کبن ايت

فصل ٢٧

جک اورڠ اکن برلادڠ دمرڬا اسڠ هندقله منت إذن ڤد ڤسيرهڽ دان اي ممباير سيوا بومي ڤد يڠ ڤون تانه ددالم سات بيدڠ سات روڤيه دان اوڠ ايت ڤولڠ ڤد اورڠ باڽق دان يڠ ملڤڬر عادة اين کنا دندا انم رڠڬت سبب مالڠ اوتن

فصل ٢٨

جک اورڠ يڠ منمڤڠ (d) برلادڠ اتو برکبن دتانه دوسن اتو مرڬا لائن هندق بالک کدوسن سنديري اي ڤون تنامن سڬل ڤولڠ ڤد يڠ ڤوڽ تانه

فصل ٢٩

جک اورڠ منمڤڠ برتمو ڬادڠ اتو چولا يڠ سده ماتي ملائنکن

(a) B voegt bij: داڤت بباتن روسقکن يڠ دان لڤس يڠ کربو دان — دان کربو يڠ لڤس دان يڠ روسقکن بباتن داڤت دتڤکڤ اتس بباتن ايت دان يڠ ڤون کربو کنا تبس ليم روڤيه

(b) In B ontbr.: اتو دتالڠ

(c) In A ontbr.: دان

(d) A: برتالڠ

ديهاڠكن تيڬ دوا بهاڬ ڤولڠ ڤد يڠ برتمو دان سات بهاڬ ڤد اورڠ
باڽق يڠ ڤوڽ تانه تتاڤي جك اورڠ منمڤڠ بونه ڬاجه اتو بادق ڬادڠ
دان چولا اي سنديري يڠ ڤوڽ

فصل ٣٠

جك اورڠ ڤدسونن برتمو كايو باكل سيالڠ دالم واتس اي ڤوڽ
دوسن بوله اي منبس اوتن بركليلڠ باتڠ سيالڠ ايت مك باتڠ سيالڠ
ايت اي يڠ ڤوڽ تتاڤي سبلمڽ اي منبس اوتن ايت بلم بوله
اي مڠاكو باتڠ سيالڠ ايت

(a) فصل ٣١

يڠ دكتاكن سيالڠ كايو تنديكت كايو بناكت كايو كلوتم كايو لڠن
يڠ لائن سڤرت كايو لابو كايو رڠس دان لائن٢ تياد بوله دسبت
سيالڠ دان كايو ايت سده بربوه كايو سڠكه نمان

فصل ٣٢

جك اورڠ مالڠ ڤوهن سيالڠ اي كنا باڠن سيالڠ يڠ تله بربوه
امڤت ڤوله رڠڬت دان سيالڠ بوجڠ ارتين يڠ بلم بربوه دوا ڤوله
رڠڬت

فصل ٣٣

تياد بوله اورڠ نُبائي سوڠي جك تياد ترڠ كڤد كڤال دوسن

فصل ٣٤

سياڤ٢ يڠ برجودي اتو سابڠ تياد دڠن إذن در ڤد يڠ كواس
دالم باتڠ هاري كنا حكومن راج (b)

(a) In A ontbr.: فصل ..... راج. B voegt bij: فصل هابس موسمن هندق دبوڠ اوله اورڠ ڤدسونن. Uit Hs. Bat. Gen. N° 58 blijkt dat achter het woord فصل het woord ترموٴن is weggevallen.

(b) B voegt bij: فصل دتيڤ٢ دوسن هندق اورڠ باڽق ممبوت سات ڬروبڠ اتو لائن ڤراڠكڤ ماچن مك كمت دوسن تيڤ٢ مالم هندقله ڤاسڠ امڤن دان جك ماچن ترتڠكڤ داڤت ڤمبيارن دوا ڤوله دوا روڤيه ڤولڠ كڤد كمت يڠ ڤاسڠ امڤن كارن دي اورڠ ڤوڽ كرڠين جك امڤن ماتي

باب ۴

اتورن قوم

فصل ۱

ددالم دوسن ڤسيره دتتڤكن سات لبي ڤڠهول يڠ كواس حاكم مكڽ لبي ڤڠهول ايت جاد كڤال سڠل قوم۲ ددالم مرڬان دان قوم۲ هندقله تورت ڤرنته لبي ڤڠبول

فصل ۲

ددالم دوسن ڤسيره دتتڤكن سات اتو دوا خطيب اكن تولڠ اتس ڤكرجاءن لبي ڤڠهول

فصل ۳

ددالم سات۲ دوسن ڤڠندڠ دتتڤكن سات اتو دوا خطيب يڠ تياد بوله كواس حاكم

فصل ۴

ڤسيره هندق ڤيله سياڤ يڠ ڤاتت جاد قوم ددالم مرڬان دان باو ڤد يڠ كواس ددالم باتڠ هاري سڤاي دكيرم مڠهادڤ سري ڤادكڽ تون بسر دڤلمبڠ سرت منت سورت چڤ در ڤد ڤادكڽ ڤڠيرن ڤڠهول نات اكم دڤلمبڠ

فصل ٥

مؤذّن بلال دان مربوط تياد بوله دڤاكي دهلوءن

فصل ٦

هندق لبي ڤڠهول سرت خطيب۲ تولڠ اتس ڤكرجاءن ڤسيره ڤرواتن مكڽ دي اورڠ هندق ڤلهار بوكو جيوا ددالم سات۲ دوسن دان تولس اورڠ يڠ كاوين دان ماتي دان ڤرإتوڠن ڤاجق

فصل ٧

سبوله٢ هندق ڤسيره چهاري اورڠ يڠ تاهو مڽورت باکل جاد قوم

فصل ٨

قوم٢ تياد بوله نکاحکن اورڠ جک تياد دڠن إذن کڤال دوسن

فصل ٩

تيڠ٢ تاهن هندق خطيب٢ کاسه سليڠن بوکو اورڠ کاوين اتو ماتي ڤد لبي ڤڠهلون مک لبي ڤڠهول هندق تيڠ٢ تاهن کاسه سليڠن بوکو اورڠ کاوين دان ماتي ددالم مرڬان ڤد ڤادک ڤڠيرن ڤڠهول نانت اکم دڤلمبڠ

فصل ١٠

در هاري سليکر سمڤي هاري تيڬ ڤوله بولن ڤواس بوله قوم٢ منت فطرة جک اورڠ سوک کاسه سات ڬنتڠ فطرة سات جيوا ددالم ايت لبي ڤڠهول هنتر سات ڬنتڠ ددالم سات رومه ڤد ڤادک ڤڠيرن ڤڠهول نانت اکم يڠ لاٴين جاد ڤماکن قوم٢ ددالم مرڬا

فصل ١١

جک اورڠ سوک کاسه زکاة بوله قوم٢ ڤوڠت سڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڬنتڠ ڤادي مک دبياک بڬمان ترسبت دباوه اين سڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس دهنتر دڤلمبڠ ڤد ڤادک ڤڠيرن ڤڠهول منجاد ڤماکن اورڠ مسکين تيڬ ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد لبي ڤڠهول تيڬ ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس ڤولڠ ڤد خطيب٢ ددوسن ڤڠندڠ تيڬ ڤوله ڬنتڠ ددالم سراتس منجاد ڤماکن اورڠ يڠ ڤلهار مسجد دان لڠڬر

فصل ١٢

قوم٢ هندق ڤلهار مسجد لڠڬر ڤداسن دان کرامة٢

فصل ١٣

اورڠ يڠ کاوين هندق باير باتو کاوين سکورڠن ستڠه روڤيه کڤد قوم يڠ نکاحکنن

فصل ١۴

قوم٢ هندق مندي دان سمبهيڤكن اورڠ ماتي تياد بوله منت ڤمبيارن ملائيكن سسوك اورڠ كاسه

فصل ١٥

هندق قوم٢ مڠاجر انق٢ ددالم دوسن مڠاجي دان مڤورت تياد دڠن ڤمبيارن ملائيكن سسوك اورڠ كاسه

فصل ١٦

ڤسيره دڠن لبي ڤڠهول هندق ڤلهار انق يتيم ڤياتو ددالم مرڬان سرت ڤڠڠ تَرِكَتْن سسمڤي انق ايت عمر امڤت بلس تاهن

فصل ١٧

جكڠ لبي ڤڠهول هندق مڠهنتر فطرة اتو زكاة دڤلمبڠ هندق ڤسيره كاسه ڤرڤت دوا اورڠ مات ڤاجق

فصل ١٨

لبي ڤڠهول دان خطيب لڤس در اتورن ڤاجق دان بباتن دان در سڬل ڤكرجاان مرڬا دان دوسن اياله كمت هنتر دان بركولي

(*a*) فصل ١٩

در فطرة دان زكاة ددالم مرڬا هندق لبي ڤڠهول كمڤلكن ددالم تاغڠن دان (*b*) تنتوكن ڬيلر در قوم يڠ هنتر فطرة اتو زكاة كڤلمبڠ تياد بوله قوم در دوسن ڤڠندڠ ميلر ممباو بهڬين دوسن ملائيكن ڤڠوتن ددالم مرڬا دهنتر اوله سروهن لبي ڤڠهول

(*a*) In A ontbr.: فصل . . . . . ڤڠهول

(*b*) In B ontbr.: تنتوكن

باب ٥

عادة ڤرحكومن

فصل ١

جك اورڠ دعوي اوتڠ ڤيوتڠ اتو بارڠ اتو كبن اتو ݢداين بوله ڤسيره ڤرواتن منت تندا سره جك ڤركار دڤوتس اوله ڤرواتن تندا سره در سات سمڤي تيڬ روڤيه جك ڤركار دبواكن ڤد ڤسيره تندا سره در سات سمڤي ليم روڤيه اتس كڤتوتن دڠن بسرن دعوان

فصل ٢

در سڤل ڤركار يڠ ساله ڤد اتورن راج اتو ڤد عادة (a) سڤرت ڤركار منچوري بركلاهي دان بوجڠ ݢادس تياد بوله ڤسيره ڤرواتن امبل تندا سره ارتين تياد بوله امبل تندا سره در سڤل ڤركار يڠ دحكم دڠن دندا اتو يڠ دحكم بدن

فصل ٣

در سڤل دعوي اوتڠ ڤيوتڠ دباوه ليم روڤيه تياد بوله امبل تندا سره

فصل ٤

جك اورڠ يڠ دعوي اوتڠ ڤيوتڠ ممباير تندا سره تياد بوله لاڬ ڤسيره ڤرواتن امبل ولاسن جك اوتڠ ترباير

فصل ٥

تندا سره دبهاڬ تيڬ دوا بهاڬ ڤولڠ ڤد ڤسيره اتو كڤال دوسن دان سات بهاڬ ڤد ڤڠڬاو٢ يڠ تورت تمبڠ ڤركار

فصل ٦

سڤل ڤركار يڠ منجاد ساله ڤد اتورن راج اتو ڤد عادة هندق

(a) In B ontbr.: سڤرت

ڤسيره ڤرواتن ڤركس دان حكم بڠمان ترسبت ددالم اندڠ٢ اين مك ڤسيره كواس دندائي ڤرأناكڽ واتس دوا بلس رڠڬت كباوه دان كڤال دوسن كواس دندائي ڤرأناكڽ واتس انم رڠڬت كباوه

فصل ٧

جك كڤال دوسن ڤوتسكن ڤركار مك ڤرأناكڽ تياد سوك تريم اي ڤون ڤرحكومن بوله اي مڠادو ڤد (a) ڤسيرهن مك هندقله ڤسيره ڤركس كمبالي ڤركار ايت سرت تمبڠ دان ڤوتسكن بڠمان راس يڠ ڤاتت دان جك اورڠ يڠ دحكم ڤسيره تياد تريم در كڤتوسن ڤسيرهن بوله اورڠ ايت مڠادو ڤد كڤال دڤيسي اتو ڤد سياڤ يڠ كواس ددالم باتڠ هاري مك اورڠ يڠ اكن مڠادو ايت تياد بوله ڤسيره تاهن اكن تتاڤي هندق ڤسيره كاسه ڤتندڽ هنتر ڤد اورڠ ايت

فصل ٨

جك ددوسن ڤڠندڠ اد اورڠ ملڠڬر عادة يڠ ڤاتت ددندا لبه در انم رڠڬت هندقله ڤڠندڠ باو ڤركار ايت دهداڤن ڤسيره سڤاي دي منمبڠ

فصل ٩

در سڬل ڤركار يڠ ڤسيره ڤرواتن باو دهداڤن كڤال دڤيسي اتو دهداڤن سياڤ يڠ كواس ددالم باتڠ هاري جك دتاره دندا ملائنكن دندا ايت ڤولڠ ڤد ڤسيره ڤرواتن بڠمان عادة

فصل ١٠

در ڤركار بنوهن تونو رومه اتو دوسن تمڤو اتو ملڠڬر لاون دڠن سنجات ڤد يڠ كواس ممرنته ددالم نڬري تياد بوله ڤسيره ڤرواتن ڤوتسكن كارن حكومن راج

فصل ١١

جك جاد دعوي كارن بارڠ يڠ هيلڠ ملائنكن دتنتڤكن هرڬا بڠمان ترسبت دباوه اين ڤادي سراتس ڬنتڠ ڤلمبڠ دوا رڠڬت كربو سات دلاڤن رڠڬت انق كربو سات امڤت رڠڬت كمبڠ سات دوا رڠڬت امس برت سات رڠڬت دوا بلس رڠڬت سواس برت سات

(a) A en B: اي ڤون ڤسيره

رڠڬت تيڬ رڠڬت ڤيرق برت سات رڠڬت سات رڠڬت باتڠ كلاڤ يڠ سده بربوه سات دوا رڠڬت باتڠ كلاڤ يڠ بلم بربوه سات سات رڠڬت باتڠ دوكو درين اتو لائين٢ براڤ سڤاتت هرڬان

فصل ١٢

جك اورڠ سمڤه ددالم ڤركار اتو منجاد سقسي مك دبلاكڠ ڤات سمڤه ايت بوهڠ هندق اورڠ ايت كنا حكومن راج

فصل ١٣

جك چمڤال تاڠن ارتين تمڤيلڠ ڤوكل منمڤڠ برڬوچه اتو چابت كاڤق اتو روسقكن اورڠ ڤون تندورن اتو رومه جك دتمبڠ ريڠن يڠ ساله ممبري ڤد يڠ دعوي برس سات ڬنتڠ كلاڤ سات بيجي ايم سات دان سيره سات بيسل دان جك دتمبڠ برت (a) اي كنا دندا در دوا سمڤي انم رڠڬت

فصل ١٤

جك اورڠ برڬوچه اتو باله دڠن تاڠن اتو كايو ددالم رومه اتو دلامن دوسن سمڤي بڠكق اتو تياد بڠكق ددندا در دوا سمڤي انم رڠڬت دان لاڬ يڠ ساله ممبري تڤڠ در سات سمڤي امڤت رڠڬت ڤد يڠ (b) بڠكق

فصل ١٥

جك اورڠ برڬوچه دهداڤن اورڠ ڤون رومه لنتس يڠ ڤون رومه مڠادو مك يڠ ملائي برڬوچه كنا دندا دوا رڠڬت اسو مركوس نماڽ دان جك برڬوچه ددالم اورڠ ڤون رومه يڠ ملائي برڬوچه كنا دندا امڤت رڠڬت سيڤا مركوس نماڽ دان اورڠ ايت ڤولڠ ڤد يڠ ڤون رومه (c) لاڬ ڤسيره اتو ڤرواتن دندا ڤد اورڠ يڠ برڬوچه در انم سمڤي دوا بلس رڠڬت

فصل ١٦

جك اورڠ بركلاهي سرت ڤڠڠ بسي اتو چابت سنجتان اي

(a) A: ددندا

(b) A voegt bij: نوك اتو

(c) B: دان ڤسيره دان ڤرواتن

كنا دندا در انم سمڤي دوا بلس رڠڬت دان جك موسهن لوك اي باير (a) ڤدان اوڠ اوبت در دوا سمڤي دلاڤن رڠڬت (b) جك اورڠ ملون ڤسيره اتو ڤرواتن ددالم كوسان سرت ڤکڠ اتو چابت بسي اتو ڤڠڬ كايو اتو لائين٢ اكن ڤوكل اورڠ ايت كنا دڤوكل اتس كڤتوتن يڠ كواس لاك دتوتڤ در تيڬ سمڤي انم بولن دان ممبري تفڠ جك ددالم رومه كڤد يڠ ڤون رومه جك دلمن اتو دڤڠكالن دسونن كربو سات (c) اتو دلاڤن رڠڬت يڠ ملون دتڠه جالن كنا حكومن راج

فصل ١٧

جك اورڠ بركلاهي سمڤي موسهن چاچت ارتين هيلڠ مات كوڤڠ ككي تاڠن (d) يڠ بوڠ صفة نمان كنا دندا دوا بلس رڠڬت سرت (e) باير ستڠه باڠن ايائيت دوا ڤوله رڠڬت ڤد يڠ چاچت

فصل ١٨

جك اورڠ ميسه٢ ڤد اورڠ لائين ترلوف كات يڠ تياد ڤاتت سيلڤ نمان دحكم برس سات ڬنتڠ كلاڤ سات بيجي ايم سات (f) دان سيره سات بيسل (g) مك بارڠ ايت ڤولڠ ڤد يڠ دعوي

فصل ١٩

جك اورڠ ماكي٢ اتو كنائي اورڠ ڤون استري اتو انق (h) ڬادس اتو دسبوتي اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ تياد ڤاتت دان تياد بوله دڤتاكن چمڤال مولت نمان دحكم دندا در دوا سمڤي دوا بلس رڠڬت

(a) B: ڤد يڠ لوك
(b) In A ontbr.: جك . . . . . راج
(c) In B ontbr.: اتو
(d) A: اتو ككي بوڠ
(e) In A ontbr.: باير
(f) B voegt bij: ايكر
(g) In B ontbr.: مك بارڠ
(h) B: بيني دسبوتي اي ڤون

اتس تمباڠن ڤسيره ڤرواتن دان دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد
يڠ دعوي دان سبهاڬ (a) ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن (b)

فصل ٢٠

جک اورڠ منچوري سيڠ هاري دلور رومه ددوسن اتو دلادڠ بوه٢
ايم اتو بيبک بارڠ يڠ کتڠڬالن دلور رومه سڤرت بوبو جال کاين٢
دان لاين بارڠ (c) نايڤ نمان ددندا در دوا سمڤي امڤت رڠڬت دان
بارڠ يڠ هيلڠ هندق دڤولڠکن اتو دڬنتي هرڬان (d) دان دندا دبهاڬ
دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد يڠ کچرين دان سبهاڬ ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن

فصل ٢١

جک اورڠ منچوري ڤادي يڠ سدڠ دجمر اتو (e) ڤادي کلاڤ سيره
ڤيسڠ دباتڠن کنا دندا امڤت رڠڬت دان بارڠ يڠ دأمبل (f) هندق
دڤولڠکن اتو دڬنتي هرڬان دان دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد يڠ
کچرين دان سبهاڬ ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن

فصل ٢٢

جک اورڠ منچوري ددوسن اتو دلادڠ کلاڤ چابي سيره سرت
منبڠ باتڠن کربو اتو کمبڠ کنا دندا در انم سمڤي دوا بلس رڠڬت
دان بارڠ يڠ هيلڠ اتو روسق هندق دڤولڠکن اتو دڬنتي هرڬان دان
دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد يڠ کچرين دان سبهاڬ ڤد
ڤسيره ڤرواتن

فصل ٢٣

جک اورڠ منچوري مالم هاري بددالم رومه ماسق دڠن بابق اتو
بوک لوڠ کنا دندا دوا بلس رڠڬت دان بارڠ يڠ هيلڠ هندق دڤولڠکن
اتو دڬنتي هرڬان دان جک رومه روسق هندق دباير براڤ يڠ ڤاتت

(a) B voegt bij: ڤولڠ

(b) B voegt bij: ادان

(c) In A en B ontbr.: نايڤ نمان

(d) B voegt bij: براڤ يڠ ڤاتت

(e) In B ontbr.: ڤادي

(f) In A ontbr. هندق

اكن بتلكن رومه ايت اتس تمباڠن ڤسيره (a) ڤرواتن (b) دان دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد يڠ كچرين دان سبهاڬ ڤد ڤسيره (c) ڤرواتن

فصل ٢٤

جك اورڠ منچوري سيڠ اتو مالم ددالم رومه تڠڬل نايق نمان اتو (d) اورڠ سيڠ اتو مالم ماسق اورڠ ڤون رومه لنتس اي ڤڤس منچوري نرڠكو نمان كنا دندا دوا بلس رڠڬت دان بارڠ يڠ هيلڠ هندق دڤولڠكن اتو دڬنتي هرڬان دان دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد يڠ كچرين دان سبهاڬ ڤد ڤسيره ڤرواتن

فصل ٢٥

جك اورڠ منچوري ڤادي ددالم بيلك كنا دندا دوا بلس رڠڬت دان ڤادي هندق دڤولڠكن اتو دڬنتي هرڬان دان دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ (e) ڤولڠ ڤد يڠ ڤون ڤادي دان سبهاڬ ڤد ڤسيره ڤرواتن

فصل ٢٦

جك اورڠ رنبت لنتس مالڠ اورڠ لائين ڤون بارڠ دتڠه جالن نڬن نمان كنا دندا در انم سمڤي دوا بلس رڠڬت اتس تمباڠن ڤسيره ڤرواتن دان بارڠ يڠ هيلڠ هندق دڤولڠكن اتو دڬنتي هرڬان دان دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد يڠ كچرين دان سبهاڬ ڤد ڤسيره (f) ڤرواتن

فصل ٢٧

جك اورڠ بابق رومه اكن منچوري لنتس تيكم اورڠ ددالم رومه ايت اي كنا حكومن راج

فصل ٢٨

جك اورڠ سمڤن اتو سمبنيكن اتو ممبلي بارڠ (g) كچرين دحكم

(a) In A ontbr. ڤرواتن

(b) In B ontbr.: دان

(c) B voegt bij: اتو

(d) B: هاري مالم اتو هاري سيڠ ماسق

(e) In A ontbr.: ڤولڠ

(f) A voegt bij: اتو

(g) B: اورڠ يڠ بوله منچوري

بڬمان اورڠ يڠ منچوري (a) بارڠ ايت (b) دان سياڤ يڠ مليهت اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ دلارڠ راج مک ڤربواتن ايت تياد دتڠڬه اتو دلارڠ ڠبوڠي ڬاوي نمان كنا انم رڠڬت دان سياڤ يڠ داڤت خبر در اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ جاد لراڠن مک تياد دبوک كڤد يڠ كواس ڠيدم ڬاوي نمان كنا انم رڠڬت

فصل ٢٩

جک اورڠ برتمو بارڠ (c) دلمن اتو دڤڠكالن دوسن اتو دجالن بسر (d) اتو دباتڠ هاري هندقله بارڠ ايت دسرهكن ڤد اي ڤون ڤرواتن مک بارڠ ايت دسمڤن اوله ڤرواتن توجه هاري سرت ڤوكل چانڠ كاسه تاهو ڤد اورڠ باڽق دان جک يڠ ڤون بارڠ تمبل هندق دڤولڠكن بارڠن دان سسده توجه هاري جک يڠ ڤون بارڠ تياد تمبل مک بارڠ ايت دكاسه ڤد يڠ برتمو دان جک اورڠ يڠ ڤون بارڠ تمبل (e) كمدين بوله اي تبس بارڠن دڠن هرڬا يڠ ڤاتت

فصل ٣٠

جک اورڠ برتمو بارڠ مک تياد دترڠكن ڤد ڤرواتنن مالڠ داڤت نمان دحكم سڤرت منچوري در تيڬ سمڤي انم رڠڬت دان بارڠ ڤولڠ ڤد يڠ ڤون دندا كڤال دوسن يڠ ڤون (f) جک اورڠ ڤون بودق اتو ڤلهرائنن ممبوت يڠ دلارڠ كول (g) مڠلادو (h) ڬستي كڤال دندا نمان

فصل ٣١

جک اد ڤراهو كهاڤت سياڤ يڠ برتمو هندق سرهكن ڤد ڤرواتنن

(a) B: ادان سياڤ
(b) In A ontbr.: دان سياڤ . . . . . رڠڬت
(c) B: دتڠه لمن
(d) In B ontbr.: اتو
(e) B: كڤد لأين بولن
(f) In A ontbr.: جک . . . . . نمان
(g) B: مڠالا دره
(h) B voegt bij: بركليلڠ

مک ڤراهو ايت دلبوکن دڤڠکالن دوسن توجه هاري توجه مالم دان
جک يڠ ڤوڽ تمبل هندق دڤواڠکن اي ڤوڽ ڤراهو تتاڤي اي باير
اوڠه نمو در ستڠه سمڤي ليم روڤيه اتس کڤتوتن ڤرواتن دان جک
هابس توجه هاري توجه مالم يڠ ڤوڽ ڤراهو تياد تمبل مک دسرهکن
ڤراهو ايت ڤد يڠ بوله تمو دان جک يڠ ڤوڽ ڤراهو تمبل کمدين
بوله اي تبس ڤرهون دڠن هرڬا يڠ ڤاتت

فصل ٣٢

جک اورڠ برتمو ڤراهو کهاڤت لنتس داوبه رڤان دحکم سڤرت
اورڠ منچوري در تيڠک سمڤي انم رڠڬت دان ڤراهو ايت ڤولڠ ڤد
يڠ ڤوڽ دندا کڤال دوسن يڠ ڤوڽ

فصل ٣٣

جک اورڠ برجالن منمڤڠ برمالم ددالم اورڠ ڤوڽ رومه ددوسن اتو
دلادڠ مک اورڠ ايت (a) ڤوڽ بارڠ کچرين سرت تياد ڤات اورڠ يڠ
ڤوڽ رومه کهلاڠن جوڬ اي ڤوڽ بارڠ هندق اورڠ يڠ ڤوڽ رومه
ڬنتي بارڠ اورڠ يڠ منمڤڠ اکن تتاڤي جک ڤات اورڠ يڠ ڤوڽ رومه
کمليڠن جوڬ تياد بوله اورڠ يڠ منمڤڠ دعوي (b) دان جک اورڠ
منمڤڠ درومه اورڠ ددوسن اتو دلادڠ ممباو بارڠ دان بارڠن تياد
دتيتڤ اتو دڤرتهوکن کڤد اورڠ يڠ ڤوڽ رومه مک سده ڤاڬي هاري
اورڠ يڠ منمڤڠ بيلڠ کچرين دعوان تياد بوله دتريم مک جک بارڠن
ترتيتڤ کڤد يڠ ڤوڽ رومه جک هيلڠ تمتو (c) اي ڬنتي بارڠ

فصل ٣٤

جک اورڠ برجالن منمڤڠ برمالم ددالم اورڠ ڤوڽ بروڠ لنتس کچرين
بارڠن اورڠ يڠ ڤوڽ بروڠ تڠڬڠ سرت اي هندق ڬنتي (d) هرڬا
بارڠ يڠ هيلڠ

فصل ٣٥

جک اورڠ برجالن منمڤڠ برمالم ددالم بالي اتو ڬردو دوسن لنتس

(a) B: يڠ نمڤڠ کچرين بارڠن سرت
(b) In A ontbr.: بارڠ . . . . . دان
(c) B: دتيتڤ ڬنتي
(d) B: اورڠ ڤوڽ بارڠ هيلڠ

کچرين بارڠن مک کمت دوسن تڤکڠ سرت اي هندق کنتي
هرݢا بارڠ يڠ هيڠ

فصل ٣٦

در عادة بارڠن يڠ سلمان تيک فصل ڤرتام نسقا (*a*) اتو بارڠن مات ݢاوي جک لاک٢ امڤت ڤوله رڠݢت جک ڤرمڤون ليم ڤوله رڠݢت کدوا ماجا اتو بارڠن ڤرواتن ڤڠݢاو اتو استرين دوا راتس امڤت ڤوله رڠݢت کتيک اتام اتو بارڠن ڤسيره اتو استرين امڤت راتس امڤت ڤوله رڠݢت دان بارڠن انق ڤسيره بݢيمان بارڠن ڤرواتن ماجا نمان (*b*) دان عادة امڤت لوڠ بارڠن اورڠ ڤدسونن بايک لاک٢ بايک ڤرمڤون دلڤن ڤوله رڠݢت بارڠن ڤرواتن دان انق ڤرواتن سراتس رڠݢت بارڠن ڤسيره دان انق ڤسيره امڤت راتس رڠݢت دان لاک لاين در بارڠن دوس دلڤن بلس رڠݢت دان کربو سات برس سراتس ݢنتڠ کلاڤ سرانس بيجي جک اورڠ ملکائي هندق باير ستڠه بارڠن دان دوس سمبيلن رڠݢت

فصل ٣٧

اورڠ بارڠن ڤونڠ ڤد اهل اورڠ يڠ ماتي اکن تتاڤي ڤسيره ڤرواتن يڠ تورت تمبڠ ڤرکار بوله امبل ولاسن ددالم سڤوله رڠݢت سات رڠݢت

فصل ٣٨

جک اورڠ ممبونه تياد دڠن سڠاج هندقله باير بارڠن بݢيمان ترسبت دأتس اين دفصل ٣٦ سرت باير بلنج ماتي امڤت رڠݢت دان دوس ڤد ڤسيره ڤرواتن دوا بلس رڠݢت اکن تتاڤي ڤرکار ايت هندق دڤوتس دهداڤن يڠ ڤڠݢڠ کواس ددالم باتڠ هاري

فصل ٣٩

جک اورڠ ملکائي اورڠ تياد دڠن سڠاج کنا تڤڠ در دوا سمڤي دلاڤن رڠݢت دان دندا ڤد ڤسيره ڤرواتن در تيک سمڤي دوا بلس رڠݢت دان تڤڠ ڤولڠ ڤد يڠ لوک

(*a*) In A ontbr.: اتو بارڠن مات ݢاوي

(*b*) In B ontbr.: دان عادة . . . . . سمبيلن رڠݢت

فصل ٤٠

جک اورڠ ممبونه مالڠ سدڠ ددالم رومه تياد کنا باڠن

فصل ٤١

جک اورڠ لاک٢ ماسق ددالم اورڠ ڤوڽ رومه دڠن مقصود هندق بوت جاهت دڠن اورڠ ڤوڽ (a) بيني کرڤ ݢاوي نماڽ مک ترتڠکڤ ددالم رومه لنتس دبونه اوله لاک ڤرمڤوان ايت تياد منجاد ڤرکار اکن تتاڤي جک اورڠ ايت ترتڠکڤ دلور رومه تياد بوله دبونه مک اي کنا دندا دوا بلس رڠڬت کسيکڤ اوتڠ دتمبق ماتي نماڽ

فصل ٤٢

جک مالم هاري اورڠ برسمبوڽ دباوه اورڠ ڤوڽ رومه دڠن مقصود يڠ تياد ترڠ اي کنا دندا دوا بلس رڠڬت سبب بوله برمقصود کرڤ ڤاتي هندق ممبونه اتو کرڤ ݢاوي هندق برمقصود اورڠ ڤوڽ انق (b) ݢادس اتو بيني د'ن دندا دبهاڬ دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد اورڠ يڠ نڠکڤ دان سبهاڬ ڤد ڤسيره ڤرواتن.

فصل ٤٣

جک اورڠ ڤدسوڽ منچوري اتو مروسقکن بارڠ راج کتوجو الله نماڽ ڤسيره اتو ڤرواتن ددندا دوا ڤوله امڤت رڠڬت سرت دڤچت مک ڤڠݢاو کنا دندا دوا بلس رڠڬت دان تيڤ٢ مات ݢاوي کنا دندا دوا رڠڬت

فصل ٤٤

جک اورڠ ڤدسوڽ تورت راج برجالن مک لنتس برلاري جک بردارت ترجن السڽ نماڽ جک برڤراهو ترجن ڤلاڠن نماڽ اي کنا دندا دوا بلس رڠڬت دان جک ڤسيره اتو ڤرواتن اتو ڤڠݢاو هندق دڤچت

فصل ٤٥

جک اورڠ ممبوت جاهت دڠن کمبڠ اتو لاين٢ حيوان (c) مڠندڠکن وادن سجاڬت نماڽ اي کنا دندا دوا بلس رڠڬت سرت

(a) B voegt bij: انق

(b) In B ontbr.: ݢادس اتو

(c) A en B: مڠداکن

ڤمباسه دوسن سات كربو دان لاݢ اي (*a*) كنا ݢنتي هرݢا كمبڠ اتو لاٴين۲ حيوان بݢمان هرݢان يڠ ڤاتت

فصل ۴٦

تياد بوله سكالي۲ اورڠ ڤاسڠ توكس كال اتو بلنتك دكت لادڠن اتو دكت جالن۲ دان جك اورڠ ملڠݢر اتورن اين اي كنا دندا دوا بلس رڠݢت ڤد ڤسيره ڤرواتن دان لاݢ جك اد اورڠ يڠ كنا توكس كال اتو بلنتك ننتس ماتي يڠ ڤاسڠ ڤرڠكڤ ايت كنا باݢن بݢمان ترسبت دفصل ٣٦ دان جك اورڠ يڠ كنا لوك تياد ماتي يڠ ڤاسڠ ڤرڠكڤ ايت كنا تڤڠ در انم سمڤي دوا بلس رڠݢت

فصل ۴٧

جك اورڠ ماتي تربونه اتو ترسامن دتڠه جالن دوسن دان مرݢا يڠ ڤون تانه تڠݢڠ در دوسنن جك تياد ڤات سياڤ يڠ ڤون ڤربواتن هندقله ڤسيره ڤرواتن سݢره كاسه تاهو ڤد يڠ كواس

فصل ۴٨

جك اورڠ منبڠ باتڠ سيالڠ كنا باݢن امڤت ڤوله رڠݢت ڤد يڠ ڤون سيالڠ دان دندا دوا بلس رڠݢت ڤد ڤسيره ڤرواتن

فصل ۴٩

تياد بوله سكالي۲ لاݢ ڤڠݢڠ اورڠ مڠيرڠ اوتڠ مك سياڤ لاݢ ڤڠݢڠ اورڠ مڠيرڠ اوتڠ كنا دندا دوا بلس رڠݢت ڤد راج مك اورڠ يڠ مڠيرڠ دلڤسكن در اوتڠن

فصل ٥٠

سياڤ يڠ براوتڠ بوله باير دڠن ڤڤوسر باير سكورڠن دوا بلس روڤيه ددالم سات تاهن دان جك اوتڠن لبه در دوا ڤوله رڠݢت بوله برلادڠ بهاݢ تيݢ مك سبهاݢ جاد بوڠا اوڠ سبهاݢ ڤڤوسه بايه دان سبهاݢ ڤماكن اورڠ يڠ براوتڠ

(*a*) In A ontbr.: كنا

فصل ٥١

در ڤركار اوتڠ ڤيوتڠ اتو ݢادي مڠݢادي يڠ سده لبه در ليم تاهن لمان تياد ددعوي اتو دبوك تياد بوله دڤركراكن لاڬ

فصل ٥٢

جك اورڠ بربيني ماتي . هرتان دبهاݢ دوا سبه ݢ ڤولڠ ڤد انق اتو سانق لاك٢ يڠ ماتي دان سبهاݢ ڤولڠ ڤد ڤرمڤوان عادة سڤنچهرين دان جك يڠ ماتي اد اوتڠ هندقله (a) لبه دهولو دباير سݢل اوتڠ مك هرت لبه در اوتڠ ايتله بوله دبهاݢ

فصل ٥٣

جك هرت اورڠ يڠ ماتي تياد چوكڤ اكن باير اوتڠن مك ڤات بنين ايكت تڠݢڠ در اوتڠ ايت هندقله ڤرمڤون ايت باير سڤارو در اوتڠ يڠ تڠݢل اكن تتاڤي تياد بوله سكالي٢ انق٢ كچل تورت تڠݢڠ اوتڠ باڤقن جك دي اورڠ تياد منريم وارث

فصل ٥٤

جك ڤرمڤون يڠ برلاك ماتي مك سڤارو در هرت يڠ اي بوله سڤنچهرين دڠن لكين ڤولڠ ڤد اي ڤون انق دان جك تياد اد انق ڤولڠ ڤد سانقن ڤرمڤون اتت

فصل ٥٥

تياد بوله لاك نيكلكن اوتڠ جك سمڤي كتيك اكن باير يڠ برأوتڠ تياد ممڤو

فصل ٥٦

جك اورڠ يڠ دڤوكل دندا اوله ڤسيره ڤرواتن تياد ڤون ڤمبيارن بوله ڤسيره ڤرواتن ڤنجڠكن اورڠ ايت سرت سورة اڠكت كرج مك ددالم اوتڠ دهيلڠكن ليم روڤيه ددالم سات بولن

فصل ٥٧

جك ڤسيره ڤرواتن اتو مات ݢاوي ماتي هندقله اورڠ ددالم مرݢا دعوي در اوتڠ اتو لائن جك ڤسيره ددالم امڤت ڤوله هاري امڤت

(a) In B ontbr.: لبه دهولو

ڤوله مالم ڤرواتن ليم بلس هاري ليم بلس مالم ماٮت ݢاوي توجه هاري توجه مالم لڤس در ايت تياد بوله لاڽ اورڠ مرݢا دعوي اكن تتاڤي جكڽ اورڠ سدڠ برجالن بوله اي دعوي ايدر اي ڤولڠ كدوسن

فصل ٥٨

جكڽ اد اورڠ ماتي هندق كڤال دوسن سرت قوم ڤرقس در تَرِكَتّن دان تولس سݢل هرتان (a) لنتس دبهاڽ ڤد يڠ داڤت وارث جكڽ انق لاڽ كچل اتو يتيم ڤياتو هندق دڤݢڠ ڤسيره دان لبي ڤڤهول سمڤي انق ايت عمرن امڤت بلس تاهن مكڽ كتيكڽ ايت لڤس يتيم

اتورن بهاڽ اوڠ دندا

فصل ٥٩

جكڽ ڤسيره دندائي ڤرأناكن دوسن سنديري دندا ايت دبهاڽ تيڬڽ دوا بهاڽ ڤولڠ ڤد ڤسيره سات بهاڽ ڤد ڤڠݢاو٢ دوسن

فصل ٦٠

جكڽ ڤڠندڠ ڤوتس ڤركار ڤرأناكن دندا دبهاڽ تيڬڽ دوا بهاڽ ڤولڠ ڤد ڤڠندڠ دان سات بهاڽ ڤد ڤڠݢاو٢ن

فصل ٦١

جكڽ ڤركار ڤرأناكن دوسن ڤڠندڠ دڤوتس اوله ڤسيره دندا دبهاڽ دوا سبهاڽ ڤولڠ ڤد ڤسيره سبهاڽ. ڤد ڤڠندڠ يڠ ڤون ڤرأناكن مكڽ بهݢين ڤسيره دبهاڽ لاڽ تيڬڽ دوا بهاڽ ڤسيره يڠ ڤون دان سات بهاڽ ڤڠݢاو مرݢا (b) ايائيت ڤمبارڤ يڠ ڤون دان بهݢين ڤڠندڠ دبهاڽ جوڬ تيڬڽ (c) مكڽ دوا بهاڽ ڤڠندڠ يڠ ڤون دان سات بهاڽ ڤولڠ ڤد ڤڠݢاو٢ن

(a) In A ontbr.: لنتس . . . . . لڤس يتيم

(b) In A en B ontbr.: ايائيت

(c) In B ontbr.: مكڽ

فصل ٦٢

جک ڤرکار انتار ڤرأناکن لائين٢ دوسن تتاڤي تڠڬل سمرڬا دندا دبهاڬ
دوا سبهاڬ ڤولڠ ڤد ڤسيره ددالم ايت سبهاڬ در تيڬ ڤڠڬاو مرڬا
يڠ ڤون سبهاڬ لاڬ دبهاڬ رات انتار ببراڤ ڤڠندڠ يڠ ڤون
ڤرأناکن ماسق ڤرکار ددالم بهاڬين سات٢ ڤڠندڠ سبهاڬ در تيڬ
هندق ڤڠندڠ کاسه ڤد ڤڠڬاو٢ دوسنڽ

فصل ٦٣

جک ڤرکار انتار ڤرأناکن لائين٢ مرڬا دندا دبهاڬ رات انتار ببراڤ
ڤسيره يڠ ڤون ڤرأناکن ماسق ڤرکار مک سات٢ ڤسيره بهاڬ ڤول
دندا ڤد ڤڠڬاو مرڬا سرت ڤڠندڠ دان ڤڠڬاو٢ بڬيمان ترسبت دفصل ٥٩
دان ٦٠ دان ٦١ دان ٦٢

فصل ٦٤

اينله تلادن بهاڬ دندا سهندين امڤت اورڠ دوسن ڤڠندڠ منچوري
مک ددندائي ڤسيره سات اورڠ دوا بلس رڠڬت جملة امڤت
ڤوله دلاڤن رڠڬت مک دبهاڬ ڤد اورڠ يڠ کچرين انم رڠڬت ڤد
ڤسيره سرت ڤڠڬاو مرڬا دوا ڤوله سات رڠڬت ڤد ڤڠندڠ٢ سرت
ڤڠڬاو٢ن دوسن٢ اورڠ يڠ ددندائي دان دوسن اورڠ يڠ کچرين دوا
ڤوله سات رڠڬت (a) جملة امڤت ڤوله دلاڤن رڠڬت ارتيڽ ڤرواتن٢
دوسن اورڠ يڠ کنا دندا سرت ڤرواتن دوسن اورڠ يڠ کچرين سام
رات بوله بهڬين دان سهندين امڤت اورڠ سات مرڬا منچوري دمرڬا
لائين مک ددندائي سات اورڠ دوا بلس رڠڬت دندا دبهاڬ ڤد
اورڠ يڠ کچرين انم رڠڬت (b) ڤد ڤسيره اورڠ يڠ کنا دندا دوا ڤوله
سات رڠڬت ڤد ڤسيره اورڠ يڠ کچرين دوا ڤوله سات رڠڬت مک
ڤسيره٢ ممبهاڬ ڤول بهڬينڽ دڠن ڤڠڬاو مرڬا ڤرواتن ڤڠڬوان بڬيمان
ترسبت دأتس اين

(*a*) In B ontbr.: جملة . . . . . رڠڬت

(*b*) In B ontbr.: ڤد . . . . . اين

VERTALING.

OENDANG-OENDANG SIMBOER TJAHAJA
OF LANDRECHT IN ZWANG IN DE PALEMBANGSCHE BOVENLANDEN.

TITEL I.

Bepalingen [1] op het verkeer tusschen jongelingen en meisjes en op het huwelijk.

ART. 1.

Indien een jongeling en een meisje met elkander in het huwelijk willen treden, moeten de wederzijdsche ouders van dit voornemen kennis geven aan het distriktshoofd of aan het dorpshoofd [2]. Deze kennisgeving heet tĕrang [3]. Het gebruik vordert, dat de jongeling bij die gelegenheid de som van drie rijksdaalders betale, welke gift den naam van oepah toewa of oepah batin [4] draagt, en verdeeld wordt als volgt: ½ rijksdaalder voor het distriktshoofd voor het inschrijven van het huwelijk in het bevolkingsregister [5], 1½ rijksdaalder voor het dorpshoofd, en 1 rijksdaalder voor de leden van het dorpsbestuur [6]. Deze laatste gift heet djoeroch [7]. Indien de jongeling en het meisje niet beiden in het zelfde distrikt of in het zelfde dorp wonen, zoo wordt de oepah toewa in tweeën ver-

---

[1] Letterlijk: «gewoonterecht», Mal. adat of hadat v. h. Arab. 'âdah. In Palembang en Benkoelen schijnt eerstgenoemde uitspraak meer gewoon te zijn. Zie Van Hasselt: De talen en letterkunde van Midden-Sumatra, Leiden 1881, p. 42. Elders in de Maleische landen zegt men meestal hadat.

[2] Al naarmate de betrokken personen woonachtig zijn in het dorp, waar het distriktshoofd gevestigd is, dan wel in een ander dorp. Over de distrikten en dorpen benevens de titels hunner hoofden, zie beneden Titel II en III.

[3] Letterlijk: «openlijke en duidelijke bekendmaking.» Over de formaliteiten welke aan deze kennisgeving moeten voorafgaan, zie ben. Art. 12.

[4] Letterlijk: «loon der oudsten» of «loon der hoofden.»

[5] Mal. amit mĕnoetoep soerat, letterlijk: «verlof om het register te «sluiten.» Vergl. Jav. pamit. Het distriktshoofd heeft op deze belooning aanspraak, ook als het huwelijk gesloten wordt in een ander dorp dan waar hij gevestigd is.

[6] Over de leden van het dorpsbestuur, zie ben. Tit. III.

[7] Letterlijk: «stroop.»

deeld, en komt de helft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige distrikts- of dorpsbestuurders van den jongeling, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige distrikts- of dorpsbestuurders van het meisje ten goede [8].

Art. 2.

Indien eene weduwe een nieuw huwelijk wil aangaan, moet hare familie en die van haar aanstaanden echtgenoot de in het vorige artikel bedoelde kennisgeving aan het dorpshoofd [9] doen, en betaalt de aanstaande echtgenoot slechts 1 rijksdaalder aan het distrikts- of dorpshoofd, welke gift pasahitan heet, en verdeeld wordt op denzelfden voet als de in het vorige artikel genoemde oepah toewa [10].

Art. 3.

De man mag aan zijne aanstaande vrouw als huwelijksgift [11] hoogstens 2½ rijksdaalder betalen, en het is aan de ouders of verdere bloedverwanten van het meisje of van de weduwe uitdrukkelijk verboden van den aanstaanden echtgenoot den djoedjoer [12] of welke andere koopsom te vorderen.

---

[8] Volgens G. I: 1 (Zie boven p. 10 Aant. 27) geschiedt de kennisgeving door de ouders «in het bijzijn van het publiek», en bij die gelegenheid dient eene kleine sĕdĕkah (offermaal, Arab. çadaqah = aalmoes) gegeven te worden. De oepah toewa bedraagt 1 rijksdaalder, en komt geheel ten bate van het hoofd, bij wien de aangifte geschiedt. Volgens een officieel bericht van 1890, is in de afdeeling Lahat al hetgeen bij het aangaan van een huwelijk door den man aan de hoofden moet betaald worden, onder den naam van palajan (Zie ben. Art. 6) bekend. Het bedrag daarvan hangt af van de gegoedheid van den betrokken persoon, en wordt verdeeld als volgt: ⅛ voor het distriktshoofd, ⅜ voor het dorpshoofd en ½ voor de leden van het dorpsbestuur.

[9] Blijkens het voorkomende in Art. 7, heet ook deze kennisgeving tĕrang.

[10] Volgens G. I: 2 bedraagt de pasahitan slechts ½ rijksdaalder, en wordt aan het hoofd van het dorp der weduwe betaald. Het woord is afgeleid van sahit, eene verbastering van het Arab. sjâhid «getuige», en beteekent dus letterlijk, «getuigengeld.»

[11] Mal. ĕmas kawin. Aldus heet in het Maleisch de mahr van het Mohammedaansche recht.

[12] Het was vroeger in de Palembangsche Bovenlanden algemeen gebruikelijk, dat de man zijne vrouw van hare familie kocht voor eene som gelds, djoedjoer geheeten, welke tot 2000 rijksdaalders kon beloopen. Die koopsom kwam ten voordeele van de familie der vrouw, welke laatste in de familie van haar man overging. In zeer vele streken vooral langs de bovenrivieren is dit oorspronkelijk heidensche gebruik, ondanks den voortgang van den Islâm en het verbod door het Goevernement, bijven bestaan. Men spreekt dan echter dikwijls niet meer van djoedjoer maar van bĕlandja dapoer of bĕlandja kawin d. w. z. geld door den bruidegom aan de bruid gegeven om huisraad of benoodigdheden voor het huwelijksfeest te koopen. Zie V. Hasselt t. a. p. p. 58, G. I: 3, 5, 23 en

In geval van niet nakoming van dit voorschrift [13], of in geval van het vorderen van den djoedjoer, moet het betrokken distrikts- of dorpshoofd de zaak aangeven bij het divisie-hoofd [14], als zijnde eene overtreding van de wetten van het Goevernement [15]. De schuldige wordt alsdan beboet met 12 rijksdaalders, welke boete ten goede komt aan hem, die de zaak bij het divisie-hoofd heeft aangebracht.

ART. 4.

Wat de bĕlandja dapoer [16], dat wil zeggen de kosten van het huwelijksfeest, betreft, die moeten door den bruidegom worden gedragen. Is deze welgesteld, zoo mag hij een groot feest geven; is hij minvermogend, zoo moet hij zich met een klein feest vergenoegen. In geen geval mag de bruidegom voor de kosten van het huwelijksfeest als pandeling [17] in dienst komen bij zijn schoonvader of de verdere bloedverwanten van zijne bruid [18].

ART. 5.

De bruidegom mag, wanneer hij zulks verlangt, overeenkomstig de oude gebruiken, de onderstaande giften doen: 4 rijksdaalders als oepah bĕranaq [19], 1 rijksdaalder dan wel een gouden ring van

---

vergl. ben. Art. 16 en de Aant. op Art. 32. Zie verder omtrent het huwelijk bij wege van djoedjoer, het hier beneden (Aant. 18) te vermelden huwelijk bij wege van ambil anaq en de pogingen van het Goevernement om beide af te schaffen: G. A. Wilken: Over het huwelijks en erfrecht bij de volken van Zuid-Sumatra in de Bijdr. v. d. T. L. en Vk. v. N. I. 5de Reeks dl. VI (1891) p. 149 en vv. en speciaal p. 158 en vv. en 196 en vv. Hierboven (p. 8) werd reeds opgemerkt, dat een vroegere Palembangsche Vorst getracht heeft deze zoo hoogst nadeelige instellingen af te schaffen.

[13] Namelijk omtrent het maximum van de huwelijksgift.

[14] Over de divisie-hoofden, zie boven p. 5 Aant. 9.

[15] Letterlijk: «van den Koning.»

[16] Letterlijk: «keukenkosten» Vergl. aant. 12.

[17] Mal. boedjang bĕroetang. Vergl. ben. Tit. V Artt. 49 en 50.

[18] Bij onvermogen om den djoedjoer en de verdere op het huwelijk vallende kosten te betalen, ging na het huwelijk vroeger algemeen de man bij zijne schoonouders of bij den voogd zijner vrouw inwonen om voor zijne schuld als pandeling (boedjang bĕroetang) te werken. De djoedjoer komt niet te pas bij het huwelijk, dat men ambil anaq noemt, letterl. «als kind aannemen.» Dit heeft ten gevolge, dat niet de vrouw tot de familie van haar man, maar deze tot die van zijne vrouw overgaat. Terwijl dan ook bij het djoedjoer-huwelijk de kinderen den vader volgen, volgen zij bij dit huwelijk de moeder. Zie Wilken l. l. p. 176 en vv. Ook dit gebruik bestaat niettegenstaande de officieele afschaffing en den voortgang van den Islâm in vele streken nog heden. Zie boven Aant. 12, G. I: 4, 23 en II: 18, 19, ben. Tit. II Art. 28, en de Aant. 80 op Art. 32 van dezen Titel.

[19] Letterlijk: «loon voor het ter wereld brengen» namelijk van de bruid.

dezelfde waarde als ĕmas boenga koekoe [20], en 1 rijksdaalder als pangamitan [21], laatstgenoemde gift op het oogenblik dat de bruid hare woning verlaat. Deze drie geschenken geeft de bruidegom aan zijne schoonmoeder, van wie hij als tegengeschenk ontvangt een ligmatje, een kussen en eene sprei. Voorts mag de bruidegom geven: de pasoedjoetan, zijnde een geschenk op het oogenblik waarop hij zijne bruid wegleidt, aldus genaamd omdat hij alsdan aan zijne schoonouders de handkus geeft (soedjoet) [22], en bestaande in 1 rijksdaalder, namelijk ½ rijksdaalder voor zijn schoonvader en ½ voor zijne schoonmoeder; de taming boeka lawang [23], zijnde 1 rijksdaalder aan zijne schoonmoeder te betalen; eindelijk de palangkahan [24], zijnde 2 rijksdaalders. Indien namelijk de bruid eene oudere zuster heeft, die nog niet gehuwd is, vordert het gebruik dat de bruidegom aan laatstgenoemde 2 rijksdaalders als palangkahan geve [25].

Bij het huwelijk eener weduwe zijn intusschen de hier bedoelde

---

[20] Letterlijk: «goud ter versiering van de huid bij het nagelbed.»

[21] Letterlijk: «geschenk bij het verlof vragen», namelijk: om te vertrekken. Vergl. Jav. pamit.

[22] Verbastering van het Arabische sodjoed «knieling», dus is pasoedjoetan letterlijk: «geschenk bij de knieling.» De afgeleide beteekenis van «handkus» vindt men bij Van Hasselt t. a. p. p. 45, 64.

[23] Letterlijk: «schild om zich te beschermen bij het openen der deur.» Elders heet dit geschenk panoeroenan. Zie V. Hasselt t. a. p. p. 63.

[24] Letterlijk: «geschenk bij het overheen stappen.» In sommige streken heet dit geschenk pĕlaloe lett. «voorbijgang.»

[25] Volgens G. I: 7 en 10 geeft de man kort na de voltrekking des huwelijks: 1° aan den vader of voogd zijner vrouw 1 rijksdaalder ten teeken dat de djoedjoer (Zie boven Aant. 12) zal betaald worden, welke gift rĕboetan dalĕm d. w. z. «roof binnen's huis» heet, vermoedelijk omdat het huwelijk zonder djoedjoer gelijk staat met het wegnemen van iets zonder het te betalen; 2° aan zijne schoonouders de pasoedjoetan bestaande in eene mand met gebak, visch en 4 kippen; 3° de sarak bĕrkoendang d.w.z. «scheiding als gevolg van het «medenemen» nam. zijner vrouw, zijnde 12 zilveren ringen en een kip voor de meisjes van het dorp benevens eenig gebak voor elk der daarin gevestigde gezinnen; 4° de pĕlintasan (G. ten onrechte plintissan) of «voorbijgang» zijnde 4 rijksdaalders voor zijne schoonmoeder, indien zijne vrouw eene ongehuwde oudere zuster heeft. De jonggehuwden ontvangen daarentegen van hunne schoonouders eenig huisraad en een streng garen, en van ieder huisgezin van het dorp eene mat. Over de geschenken bij het huwelijk eener weduwe wordt in het geheel niet gesproken; terwijl men de wijze van betaling van den djoedjoer en de daarbij noodige geschenken en ceremoniën vermeld vindt bij G. I: 8, 9. De zooeven genoemde 12 zilveren ringen heeten, volgens V. Hasselt t. a. p. p. 65, tjintjin pĕninggalan of pĕtjĕrajan.

geschenken niet gebruikelijk, behalve de pangamitan van 1 rijksdaalder.

ART. 6.

Indien een meisje een jongeling opzoekt en met hem ontvlucht, dan wel indien een jongeling een meisje uit hare woning met hare toestemming ontvoert, zonder dat het meisje dientengevolge zwanger is geworden, zoo wordt de jongeling beboet met 6 rijksdaalders, welke boete den naam van palajan [26] draagt. De jongeling en het meisje zijn in dit geval verplicht met elkander te huwen, alsof de kennisgeving van het huwelijk (tĕrang) [27] had plaats gehad; de daarbij voorgeschrevene oepah batin behoeft dan echter niet betaald te worden. Van de 6 rijksdaalders, als palajan verschuldigd, is 1 rijksdaalder voor het distriktshoofd voor het inschrijven van het huwelijk in het bevolkingsregister [28]; 3 rijksdaalders zijn voor het dorpshoofd en 2 rijksdaalders voor de leden van het dorpsbestuur. Indien de jongeling en het meisje niet beiden in hetzelfde distrikt of in hetzelfde dorp wonen, zoo komt de palajan voor de helft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige bestuurders van het distrikt of het dorp van den jongeling, en voor de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige bestuurders van het distrikt of het dorp van het meisje ten goede [29].

[26] Letterlijk: «zalf», «smeersel», van palai, Soend. palè.

[27] Zie boven Art. 1.

[28] Als voren.

[29] Het wegvoeren van een meisje of weduwe met hare toestemming (bambang) en het opzoeken van een man door een meisje of weduwe om te zamen te ontvluchten (bĕrgoebĕlan), zijn zeer in zwang als de goedkoopste wijzen om een huwelijk te sluiten en huwelijkskwesties te beëindigen. In beide gevallen laat zoowel de man als het meisje of de weduwe een briefje of eenig ander teeken achter, dat zij gevlucht zijn. Indien zij aldus één nacht samen hebben doorgebracht, moet het huwelijk worden voltrokken; zelfs is het niet noodig daartoe de ouders van het meisje of de weduwe op te roepen, indien deze minstens een dagmarsch af wonen van de plaats, waar het huwelijk wordt gesloten. Wanneer, na eene dergelijke ontvluchting of ontvoering, de familie of het dorpshoofd van het meisje of de weduwe de schuldigen achtervolgt en aanhoudt, kunnen zij verzoeken ongehinderd te mogen doorgaan (minta oendoer of minta oendoer sĕndjata) tegen afgifte door den man van eenig onderpand (pĕrtanda vergl. Jav. pratoṇḍå), hetwelk hij na de voltrekking van het huwelijk tegen betaling van 2 rijksdaalders kan inlossen. Dit gebruik schijnt vooral in de afdeelingen Ogan-Oeloe en Komĕring-Oeloe in zwang te zijn. Zie Tijdschr. v. Ned. Ind. jaarg. 1876 dl. I p. 137, en Koet. Mån. Artt. 14, 141, 251. G. 1: 22 schrijft

Art. 7.

Indien de in het vorige artikel bedoelde ontvluchting of wegvoering niet met een jong meisje maar met eene weduwe heeft plaats gehad, zonder dat deze dien ten gevolge zwanger is geworden, zoo bedraagt de boete voor den man slechts 3 rijksdaalders, en zijn partijen verplicht met elkander te huwen alsof de kennisgeving van het huwelijk (törang) had plaats gehad, zonder dat echter alsdan de pasahitan[30] behoeft betaald te worden. Van de boete van 3 rijksdaalders is ½ rijksdaalder voor het distriktshoofd voor het inschrijven van het huwelijk in het bevolkingsregister, 1½ rijksdaalder voor het dorpshoofd, en 1 rijksdaalder voor de leden van het dorpsbestuur. Indien de man en de weduwe niet beiden in hetzelfde distrikt of hetzelfde dorp wonen, zoo komt de boete voor de helft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige hoofden van den man, en voor de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd en aan de overige hoofden der weduwe ten goede.

Art. 8.

Indien de in Art. 6 bedoelde ontvluchting[31] zwangerschap van het meisje heeft tengevolge gehad, zoo bedraagt de boete 12 rijksdaalders; de jongeling en het meisje zijn verplicht met elkander te huwen alsof de kennisgeving van het huwelijk (tĕrang) had plaats gehad, en de daarbij voorgeschreven oepah batin behoeft niet betaald te worden. Bij de verdeeling van de boete wordt onderscheid gemaakt, of de schuldigen wonen in het dorp, alwaar het distriktshoofd gevestigd is, dan wel in een ander dorp. In het eerste geval zijn 10 rijksdaalders voor het distriktshoofd en twee voor de leden van het dorpsbestuur; doch in het tweede geval ontvangt het distriktshoofd slechts 6 rijksdaalders voor het inschrijven van het huwelijk in het bevolkingsregister, terwijl 4 rijksdaalders aan het dorpshoofd en 2 rijksdaalders aan de leden van het dorpsbestuur ten goede komen. Indien de jongeling en het meisje niet beiden in

---

eveneens het hier en in de drie volgende artikelen bedoelde gedwongen huwelijk voor, maar beboet de beide schuldigen in al die gevallen gezamenlijk met 10 rijksdaalders en het slachten van eene buffel tot reiniging van het dorp (pĕmbasoh doesoen.)

[30] Zie boven Aant. 10.

[31] Ofschoon de tekst slechts van «ontvluchting» (bĕrgoebĕlan) spreekt, zoo geldt bij wegvoering (bambang) dezelfde regel.

hetzelfde distrikt of hetzelfde dorp wonen, zoo wordt de boete verdeeld, in voege als aan het slot van Art. 6 is uiteengezet.

ART. 9.

Indien de ontvluchte [32] en dientengevolge zwanger geworden vrouw geen meisje maar eene weduwe is, moet de schuldige man eveneens 12 rijksdaalders boete betalen, en zijn partijen verplicht met elkander te huwen, terwijl de boete verdeeld wordt als in het vorige artikel is omschrèven.

ART. 10.

Indien een meisje of weduwe zwanger is, zonder dat men weet wie daaraan schuld heeft, zal die vrouw bij het distriktshoofd worden te werk gesteld (pandjing) voor een termijn van hoogstens drie jaar. Daarna mag de vrouw met haar kind naar hare ouders of verdere familie terugkeeren. Intusschen heeft hare familie het recht haar dadelijk in vrijheid te doen stellen door de betaling aan het distriktshoofd eener boete van 12 rijksdaalders, waarna laatstgenoemde haar niet langer mag aanhouden [33].

ART. 11.

Indien de in het vorige artikel bedoelde vrouw ter kraamuitlegging in iemand anders woning gaat verblijf houden, zoo is de eigenaar der woning verplicht als zoenoffer (těpoeng) eene geit te slachten [34].

ART. 12.

Indien een jongeling en een meisje met elkander zullen verloofd worden, moet de vader van den jongeling eenige eetwaren aan het dorpshoofd en aan de leden van het dorpsbestuur brengen. Eerst daarna kan de kennisgeving, těrang genaamd, plaats hebben [35].

---

[32] Zie de vorige Aant.

[33] G. I: 26 geeft voor dit geval de volgende voorschriften. De gezamenlijke dorpsbewoners worden met de schuldige vrouw in het raadhuis (balai) bijeengeroepen. Onder het branden van wierook wordt haar dan onder eede afgevraagd, wie de oorzaak van hare zwangerschap is. Degeen dien zij alsdan aanwijst, moet 40 rijksdaalders boete betalen, welke boete pamampas heet, en bovendien een buffel slachten en een feest geven ter zuivering van het dorp (pěmbasoh doesoen). Volgens de hierboven in Aant. 8 vermelde officieele berichten, heeft in de afdeeling Lahat het distriktshoofd de bevoegdheid niet meer om de vrouw in kwestie bij zich te werk te stellen.

[34] Zie de vorige Aanteekening. Těpoeng letterlijk: «meel.» Voor de afgeleide beteekenis van «zoenoffer» Zie V. d. Wall: Woordenb. s. v. en Koet. Mân. Art. 190 en p. 202, 203.

[35] Vergl. Art. 1.

ART. 13.

Indien een jongeling met een meisje verloofd is, en de kennisgeving van het huwelijk (tĕrang) heeft plaats gehad, zoo mag het meisje zich niet meer door een ander jongeling laten wegvoeren, noch mogen hare bloedverwanten zonder geldige redenen de voltrekking des huwelijks met haar verloofde weigeren, op boete van 8 rijksdaalders, door den vader van het meisje aan den jongeling te betalen, welke boete den naam van pĕnjinsingan [36] draagt, en bovendien moet de vader aan den jongeling schadevergoeding betalen. Het bedrag van deze schadevergoeding wordt door het distriktshoofd in overleg met het dorpshoofd naar billijkheid vastgesteld. Indien daarentegen de jongeling zijne trouwbeloften verbreekt (mĕnjimpang), zoo is alles verbeurd wat hij als verlovingsgeschenk (pĕrtanda) [37] had gegeven, en kan hij noch zijne verloofde, noch hare familie in rechten tot schadevergoeding aanspreken. Zoo ook indien de verloofde jongeling met een ander meisje verboden gemeenschap (kĕrap gawai) [38] heeft, zoodanig dat hij verplicht is haar te huwen, kan die jongeling geen aanspraak meer maken op zijne vroegere verloofde, indien hare eventueele erfgenamen hem niet meer willen aannemen [39].

ART. 14.

Indien een jongeling het met hem verloofde meisje zonder geldige redenen bedankt, kan hij de wegens de verloving gedane uitgaven niet terugvorderen [40].

---

[36] Letterlijk: «te kort koming», namelijk in het gestand doen van zijn woord. Vergl. Mal. sengseng of sens eng.

[37] Zie boven Aant. 28. Het verlovingsgeschenk heet in de Beneden-Rawas gadai of oewang gadai en bedraagt 8 à 10 rijksdaalders. Zie V. Hasselt t. a. p. p. 59.

[38] Kĕrap is «dikwijls», «vaak», «kort op elkander» in tijd. Gawai is «werk», «bezigheid», «handeling» in den meest uitgebreiden zin. Hier, evenals in Art. 18 en vv., wordt echter speciaal eene «ontuchtige handeling», «ontucht», bedoeld. De uitdrukking beteekent dus letterlijk: «herhaaldelijk ontuchtige hande«lingen plegen.»

[39] Volgens G. I: 12, 13 moet, ingeval van wegvoering van een verloofd meisje door een ander, de vader aan den bedrogen jongeling ééne zijner andere dochters of een ander meisje van zijne familie aanbieden. Is de jongeling ongenegen om zich daarmede tevreden te stellen, zoo moet de vader hem de wegens de verloving gedane uitgaven dubbel vergoeden (nikĕl). Hetzelfde is het geval, wanneer de verloving zonder geldige redenen door het meisje of door haar vader of voogd wordt verbroken. Vergl. Koeṭ. Mân. Artt. 18, 111, 125, 126. Volgens G. I: 17 is een verloofd meisje zelfs na den dood van haar bruidegom nog niet dadelijk vrij, maar moet eerst onderzocht worden of onder de familiebetrekkingen of dorpsgenooten van den overledene geene passende partij voor haar te vinden is.

[40] Conform G. I: 14.

ART. 15.

Indien een jongeling met een meisje verloofd is, en eerstgenoemde bemerkt, dat met de voltrekking van het huwelijk noodeloos gedraald wordt, kan hij daarover terstond bij zijn hoofd beklag doen (nangkap batin)[41], en moet hij met zijne verloofde in het huwelijk worden verbonden, tegen betaling zijnerzijds van 12 rijksdaalders, als palajan[42].

ART. 16.

Indien de in het vorige artikel bedoelde jongeling beklag doet bij zijn dorpshoofd, dat wil zeggen onder overgave van zijn kris, en zijn verlangen te kennen geeft om met zeker meisje in het huwelijk te worden verbonden, terwijl hij in het bezit is van een onderpand (gadai)[43] van het meisje zoo moet het huwelijk worden voltrokken, tegen betaling door den jongeling van 6 rijksdaalders als palajan[44].

ART. 17.

Indien het in het vorige artikel bedoelde beklag gedaan wordt, zonder dat de jongeling in het bezit is van een onderpand van het meisje, dan wel indien het meisje het onderpand ontkent als door haar gegeven, terwijl de jongeling ook niet door getuigen de waarheid van zijn beweren kan staven[45], zoo mag de huwelijksvoltrekking geen plaats hebben, en wordt de jongeling beboet met 6 rijksdaalders. Bovendien moet hij 4 rijksdaalders aan het meisje betalen. De boete van 6 rijksdaalders wordt verdeeld als de palajan[46].

ART. 18.

Indien een man de hand van een meisje of weduwe aanraakt, welk misdrijf naroh gawai[47] heet, zoo wordt hij daarvoor, indien de

---

41 Letterlijk: «zijn hoofd aanvatten.» Vergl. het Fransche saisir un magistrat d'une affaire.

42 Vergl. Aant. 26. Het voorschrift ontbreekt bij G.

43 Gewoonlijk eenig kleedingstuk van waarde. Een dergelijk onderpand heet ook tanda d. w. z. «bewijs» van genegenheid. Zie Tijdschr. v. N. I. I. p. 136.

44 Zie Aant. 26.

45 Die heet nangkap batin kosong d. w. z. zijn hoofd met eene ijdele (letterlijk «ledige») aanklacht lastig vallen.

46 Zie Art. 6.

47 Taroh «zetten», «plaatsen», ook «inzetten» d. w. z. de handeling verrichten waarmede het spel aanvangt. Over gawai zie boven Aant. 38. De uitdrukking zoude men dus vrij kunnen vertalen door: «de eerste stappen doen tot het plegen «van ontucht.»

beleedigde vrouw hem aanklaagt, met 2 rijksdaalders beboet, van welke boete 1 rijksdaalder ten voordeele komt van de vrouw, en 1 rijksdaalder ten voordeele van het dorpshoofd en de leden van het dorpsbestuur [48].

ART. 19.

Indien een man den onderarm van een meisje of weduwe aanvat, welk misdrijf měranting gawai [49] heet, zoo wordt hij daarvoor, indien de beleedigde vrouw hem aanklaagt, met 4 rijksdaalders beboet, van welke boete 2 rijksdaalders ten voordeele komen van de vrouw, en 2 rijksdaalders ten voordeele van het dorpshoofd en de leden van het dorpsbestuur [50].

ART. 20.

Indien een man den bovenarm van een meisje of weduwe aanvat, welk misdrijf měrěnggang gawai [51] heet, zoo wordt hij daarvoor indien de beleedigde vrouw hem aanklaagt, met 6 rijksdaalders beboet, van welke boete 3 rijksdaalders ten voordeele komen van de vrouw, en 3 rijksdaalders ten voordeele van het dorpshoofd en de leden van het dorpsbestuur [52].

ART. 21.

Indien een man een meisje of weduwe aanvat en haar omarmt, welk misdrijf měragang gawai [53] heet, zoo wordt hij daarvoor, indien de beleedigde vrouw hem aanklaagt, met 12 rijksdaalders beboet, van welke boete 6 rijksdaalders ten voordeele komen van de vrouw, en 6 rijksdaalders ten voordeele van het distriktshoofd, indien het feit heeft plaats gehad in het dorp alwaar hij gevestigd was.

---

[48] Dit voorschrift ontbreekt bij G.

[49] De zin van deze uitdrukking is duister. Ranting is een bladerloos takje, měranting is zich als een ranting voordoen, en figuurlijk: «oud worden.» Hoe dit nu echter met gawai (Zie Aant. 38) in verband kan worden gebracht begrijp ik niet. Vergl. Jav. Soend. ranting = «gescheurd», «aan flarden.»

[50] Conform G. I: 15.

[51] Rěnggang, beteekent «los», «wijd van elkander», «van een geweken.» Men zoude de uitdrukking vrij kunnen vertalen door: «onvolledige ontucht (gawai) «plegen.»

[52] Conform G. I: 16, waar echter van een betasten boven de knie gesproken wordt. Vermoedelijk berust dit op eene minder juiste vertaling van het woord sikoe.

[53] Letterlijk: «de ontucht (gawai) afdwingen (ragang).»

Anders ontvangt het distriktshoofd slechts 3 rijksdaalders, en zijn de drie overblijvende rijksdaalders voor het dorpshoofd en de leden van het dorpsbestuur [54].

ART. 22.

Indien een jongeling een meisje bij het lijf grijpt, dan wel haar rok of borstkleedje losrukt, zonder haar goedvinden of dat van hare bloedverwanten, welk misdrijf nangkap rimau [55] heet, zoo wordt de jongeling beboet met 12 rijksdaalders, en moet hij bovendien 8 rijksdaalders aan het meisje betalen. De boete wordt tusschen het distrikts- en het dorpshoofd benevens de overige hoofden verdeeld evenals die op de ontvluchting [56]. Indien echter het meisje er in toestemt den schuldige te huwen, zoo mag dit huwelijk worden gesloten, en is de jongeling van de betaling der 8 rijksdaalders schadevergoeding, maar niet van die der 12 rijksdaalders boete ontslagen [57].

ART. 23.

Indien eene getrouwde vrouw zich aan overspel schuldig maakt (mĕmboewat gawai) [58], en haar man de zaak aangeeft, zoo wordt zij gestraft volgens de wetten van het Goevernement [59], en wordt haar medeplichtige beboet met een buffel ten behoeve van haar man benevens 12 rijksdaalders ten behoeve van het distrikts- en het dorpshoofd [60].

ART. 24.

Indien een man de vrouw van een ander aanvat, wordt hij, indien de vrouw of haar echtgenoot hem aanklaagt, beboet met 12

---

[54] Volgens G. I: 27 en 28 bedraagt de boete 24 rijksdaalders ten behoeve der hoofden, en moet de schuldige bovendien hetzij een buffel hetzij 8 rijksdaalders aan de beleedigde vrouw geven, althans wanneer deze laatste dadelijk om hulp roept. Roept zij eerst om hulp nadat zij zich heeft laten omhelzen, zoo worden beide partijen met 24 rijksdaalders beboet, doch blijft de man de evenbedoelde schadevergoeding schuldig, tenzij de wederpartij er in toestemt om met hem te huwen. Over het om hulp roepen vergl. Aant. 64.

[55] Letterlijk: «aanvatten als een tijger.»

[56] Vergl. Artt. 6 en vv.

[57] Zie Aant. 54.

[58] Letterlijk: «ontucht (gawai) pleegt.» Zie boven Aant. 38.

[59] Letterlijk: «van den Koning.»

[60] Zie Aant. 64.

rijksdaalders, van welke boete 6 rijksdaalders komen ten voordeele van de vrouw, en 6 rijksdaalders verdeeld worden als in Art. 21 is voorgeschreven [61].

Art. 25.

Indien een man met de vrouw van een ander ontvlucht of haar schaakt, dan wel op eenige andere wijze verboden gemeenschap (kĕrap gawai) [62] met haar heeft, zoo moet hij den halven bloedprijs [63], dat wil zeggen 20 rijksdaalders aan den beleedigden echtgenoot betalen. Bovendien wordt hij beboet met 12 rijksdaalders ten voordeele van het distrikts- en het dorpshoofd benevens de overige hoofden [64].

Indien een man eene vrouw, wier huwelijk ontbonden maar wier 'iddah [65] nog niet verstreken is, dat wil zeggen bij ontbinding des huwelijks onder de levenden, binnen 3 maanden en 18 dagen, en bij ontbinding des huwelijks door den dood, binnen 4 maanden en 10 dagen [66], met hare toestemming uit haar huis wegvoert, zoo wordt hij beboet met 6 rijksdaalders, waarvan 3 aan de beide schuldigen moeten worden teruggegeven, en 3 ten voordeele komen van het distrikts- en het dorpshoofd benevens de overige hoofden [67].

---

[61] Volgens G. I: 29 alinea 1 is de boete 24 rijksdaalders, waarvan de helft aan den man der beleedigde vrouw en de wederhelft aan de hoofden wordt uitgekeerd.

[62] Zie boven Aant. 38.

[63] Zie ben. Tit. V Art. 36.

[64] Volgens G. I: 29 alinea 2—4 en 30 worden ingeval van overspel de beide schuldigen beboet met 40 rijksdaalders ten behoeve der hoofden, en moeten zij bovendien een buffel slachten tot reiniging van het dorp (pĕmbasoh doesoen). De medewerking der vrouw blijkt uit de omstandigheid, dat zij eerst om hulp heeft geroepen nadat het feit heeft plaats gehad. Vergl. Aant. 54. Ingeval van verkrachting eener getrouwde vrouw wordt de schuldige op dezelfde wijze gestraft, maar komt de helft der boete ten voordeele van de vrouw. De man bekomt in geen van beide gevallen iets, maar kan in het eerste van zijne vrouw scheiden. Vergl. Koet. Mân. Art. 17.

[65] De 'iddah is in het Moḥ. recht het tijdperk, waarbinnen eene vrouw, na de ontbinding van haar huwelijk, geen nieuw huwelijk mag aangaan.

[66] In het Moḥ. recht duurt de 'iddah van eene zwangere vrouw tot na afloop harer bevalling en de gevolgen daarvan, en anders, bij ontbinding des huwelijks onder de levenden, 3 volledige perioden van reinheid of subsidiair 3 maanden, en, bij ontbinding des huwelijks door den dood des mans, 4 maanden en 10 dagen. Zie mijne Beginselen v. h. Moḥ. recht, 3de druk p. 153 en v. en 156. Volgens G. I.: 39 al. 3 duurt de 'iddah bij echtscheiding 3 maanden en 10 dagen.

[67] De strafbepaling ontbreekt bij G.

Art. 26.

Eene weduwe mag door den broeder of een ander familielid van haar overleden man ten huwelijk worden genomen, indien zij daarin toestemt; zoo neen dan mag men haar volstrekt niet dwingen [68].

Art. 27.

Indien er bloedschande (soembang) in een dorp heeft plaats gehad, mag het distriktshoofd de zaak niet afdoen, maar moet hij haar naar het divisie-hoofd [69] verwijzen als zijnde eene overtreding der wetten van het Goevernement [70].

Art. 28.

De distrikts- of dorpshoofden mogen geene gerechtskosten (tanda sĕrah) [71] vorderen in de burgerlijke zaken, waarover in dezen Titel wordt gehandeld [72].

Art. 29.

Het bespieden (mĕlikas) van badende vrouwen door een manspersoon, die zich verscholen heeft, welk misdrijf bĕngkaroeng djĕngoq

---

[68] Vergl. Koet. Mån. Art. 215. Volgens G. I: 6 is het leviraathuwelijk, anggau of ganti tikar geheeten, voor de weduwe verplichtend, ten ware zij den djoedjoer (Zie boven Aant. 12) teruggeve. Door het betalen van den djoedjoer is zij eigendom van haar man geworden, en behoort zij dus na diens overlijden aan zijne familie. Zie Wilken t. a. p. p. 167 en vv. Met het in onbruik geraken van den djoedjoer komt ook het leviraathuwelijk hoe langer hoe minder voor.

[69] Zie boven p. 5 Aant. 9.

[70] Letterlijk: «van den Koning.» G. I: 24, 25 onderscheidt tweeërlei bloedschande: 1° de overtreding van het verbod om met eene vrouw uit zijn eigen dorp te huwen. Dit heet toenggal poejang soembang gawai, letterlijk: «bloedschande tusschen personen die éénzelfde stamvader (poejang of pojang) «hebben.» Alsdan is de straf voor elk der schuldigen eene boete van 40 rijksdaalders en het slachten van een buffel tot reiniging van het dorp; 2° natuurlijke bloedschande (soembang pati letterl.: «doodelijke bloedschande». Vergl. Jav. Soend. pati) bv. tusschen broeder en zuster; de boete is dan 80 rijksdaalders en het slachten van een buffel tot reiniging van het dorp. Bij niet voldoening van laatstgenoemde boete worden de beide schuldigen levend begraven. Volgens Wilken l. l. p. 156 zoude het verbod om met eene vrouw uit zijn eigen dorp te huwen zoo goed als geheel in onbruik zijn.

[71] Letterlijk: «teeken» of «bewijs van overgave» namelijk van de zaak ter berechting. Volgens G. V: 8 kunnen in alle zaken gerechtskosten worden gevorderd.

[72] Letterlijk: «in geschillen tusschen jongelingen en meisjes.» Vergl. ben. Titel V Artt. 1—5.

djĕngal [73] heet, is strafbaar met eene boete van 4 rijksdaalders [74].

ART. 30.

Indien een vader met twee of drie jongelingen te gelijk over het huwelijk zijner dochter onderhandelt, welk misdrijf ajam satoe bĕrtambang doea [75] genoemd wordt, moet hij òf een buffel slachten òf 6 rijksdaalders boete betalen, van welke boete 3 rijksdaalders ten voordeele van het distriktshoofd komen, en de 3 andere ten voordeele van hem of hen wier huwelijksplannen verijdeld zijn [76].

ART. 31.

Indien een jongeling, zonder vergunning van den hoofdbewoner, op de fluit spelend (naboeh soeling) rondom een huis loopt, alwaar een meisje verblijf houdt, welk misdrijf koembang mĕlilit gĕdong [77] heet, zoo moet hij een jongen buffel ter waarde van 4 rijksdaalders slachten [78].

ART. 32.

Indien een jongeling met een meisje loopende, haar eene bloem van het hoofd rukt, welk misdrijf lang mĕnĕrap bowaja [79] heet, zoo wordt hij met 2 rijksdaalders beboet [80].

---

[73] Letterlijk: «een hagedis kijkt met vooruitgestoken kop door eene opening.»

[74] Volgens G. I: 19 komt de helft van deze boete ten voordeele van het dorpshoofd, en de wederhelft ten voordeele van hem of haar die den schuldige heeft betrapt. G. I: 20 verklaart ook strafbaar met boete van 4 rijksdaalders het van boven af bespieden van eene vrouw die onder het huis padi stampt (bowaja ngĕlangsar), en I: 21 met boete van 2 rijksdaalders het bespieden van twee gelieven die te zamen sirih eten (noenas koembang lees: kĕmbang, d. w. z. «een bloemknop voorstellen.»)

[75] Letterlijk: «ééne kip is aan twee paaltjes vastgebonden.»

[76] Bij G. komt deze bepaling niet voor.

[77] Letterlijk: «als een hommel om het huis fladderen.»

[78] Volgens G. I: 18 komt deze boete voor de helft aan den huisbewoner en voor de wederhelft aan het dorpshoofd ten goede.

[79] Letterlijk: «een roofvogel stelt zich aan als een krokodil.» Bij G. I: 17 is mĕnĕrap bowaja als men een meisje den sluier van het hoofd rukt.

[80] Bij G. komen aan het slot van dezen titel nog de volgende bepalingen voor (I: 31—38 en 39 al. 3): De man heeft het recht om tot vier vrouwen te hebben. De eerste vrouw heet, in geval van verder huwelijk, madoe, en heeft het gezag over de jongere vrouwen. De man die niet op de wijze ambil anaq geheeten (Zie boven Aant 18) gehuwd is, heeft het recht ten allen tijde van zijne vrouw te scheiden, doch kan in dergelijk geval het als djoedjoer (Zie Aant. 12) betaalde geld niet terugvorderen. De kinderen volgen dan den vader. Een man, op de wijze ambil anaq gehuwd, kan ook wel ten

allen tijde van zijne vrouw scheiden; maar wanneer deze daartoe geene wettige redenen gegeven heeft, zoo moet de man als boete 12 rijksdaalders aan zijne hoofden betalen, en volgen de kinderen de moeder. Echtscheiding moet plaats hebben in tegenwoordigheid van het dorpshoofd en de verzamelde menigte, gelijk mede van een geestelijke, indien die in of nabij het dorp gevestigd is. Personen wier huwelijk door echtscheiding is ontbonden, kunnen nimmer weder met elkander huwen. De vrouw kan echtscheiding vorderen wegens impotentie van den man, wanneer hij met eene besmettelijke huidziekte als melaatsheid behept is, en wanneer hij niet behoorlijk in haar onderhoud voorziet, of langer dan twee jaren afwezig is geweest zonder iets van zich te laten hooren. Vergl. Koet. Mân. Artt. 113, 143, 254—256. Voorts kan de vrouw echtscheiding vorderen, wanneer de man haar mishandelt; doch alsdan moet vooraf de man door de hoofden en de geestelijken gewaarschuwd zijn daarmede op te houden, onder bedreiging van anders aan de vrouw echtscheiding te zullen verleenen. Ja zelfs kan de vrouw echtscheiding vragen, wanneer zij eenvoudig niet meer met haar man verlangt om te gaan, mits zij aan haar man, als de d j o e d j o e r betaald is, dezen dubbel terug geve. Vergl. Koet. Mân. Artt. 19, 257. In alle gevallen waarin de vrouw echtscheiding vraagt, volgen de kinderen den man, mits er betaling van d j o e d j o e r heeft plaats gehad; alleen op het kind waarvan de vrouw tijdens de echtscheiding zwanger is, kan de man nimmer aanspraken doen gelden. Volgens V. Hasselt t. a. p. p. 57, 66, heet in de Beneden-Rawas zulk een kind a n a q m ĕ r d a h i k a, en kan het door den vader tegen betaling aan de moeder van 8 rijksdaalders (o e w a n g p a s o e s a h a n) worden tot zich genomen, nadat het volwassen is geworden. Volgens Tijdschr. v. N. I. I. l. p. 140, moet de man bij de huwelijksvoltrekking uitdrukkelijk beloven, dat zijne vrouw scheiding (s a r a k) kan vragen, indien hij een jaar afwezig geweest zijnde niet in hare voeding en kleeding heeft voorzien. Dit is blijkbaar de voorwaardelijke verstooting van het Moh. recht. Vergl. Bijdr. t. d. T. L. en Vk. v. N. I. 5de Reeks, dl. VII (1892) p. 485 en vv.

TITEL II.

Regeling van het distriktsbestuur.

Art. 1.

In elk distrikt (marga) wordt een hoofd met den titel van pasirah aangesteld, die over het geheele distrikt gezag voert. Hij wordt door de bevolking gekozen en door den Resident [31] in zijn ambt en titel bevestigd [32].

Art. 2.

Aan het distriktshoofd wordt één onderdistriktshoofd (pěnggawa marga) toegevoegd met den titel van pěmbarap [33]. Deze staat boven de dorpshoofden (panggandang [34]), omdat hij over het distrikt gezag voert, wanneer het distriktshoofd op reis of om andere redenen verhinderd is [35].

Art. 3.

In het dorp van het distriktshoofd wordt één distriktsgeestelijke met den titel van lěbai panghoeloe aangesteld voor de zaken

[31] Letterlijk: «door den Koning.»

[32] Conform G. II: 1. In enkele distrikten zijn, op verzoek der bevolking, de distriktshoofden afgeschaft. Zie Kol. Versl. 1875 p. 78. De distriktshoofden voeren in den regel als persoonlijke onderscheiding den titel Dipati, verkorting van Adipati; terwijl hun ook door den Resident bij wijze van belooning den titel van Pangeran kan worden toegekend. Zie Valette t. a. p. p. 2.

[33] Volgens Tijdschr. v. N. I. I. I. p. 14 kunnen in één distrikt zoo noodig ook meer dan één onderdistriktshoofd worden aangesteld. Als persoonlijke onderscheiding zijn voor de onderdistrikshoofden de titels van Tjahaja Dipati, Kria Marga, Baginda of Ginda Marga, Dipati Mangkoe of Kria Mankoe in gebruik. Zie Valette t. a. p. p. 2. Kria is eene verkorting van Kiahi Arja.

[34] Het onderdistriktshoofd is tevens het hoofd van het dorp, waarin het distriktshoofd resideert. Zie G. I: 24 noot 1 en Valette t. a. p. p. 2. Onder panggandang zijn dus de hoofden der overige dorpen van het distrikt te verstaan. Dit blijkt ook implicite uit Titel I Art. 8, 21 en Tit. III Art. 2. Overigens is het bestuur van het dorp, waar het distriktshoofd gevestigd is, op dezelfde wijze ingericht als in de andere dorpen. Zie ben. Tit. III.

[35] Het geheele Art. is conform G. II: 2.

betreffende het familie- en erfrecht [86], benevens één adjunct-geestelijke met den titel van chaṭîb [87] om den lĕbai panghoeloe in zijne functiën bij te staan [88].

ART. 4.

De dorpshoofden, onderdistriktshoofden, leden van het dorpsbestuur [89] en geestelijken mogen door het distriktshoofd niet worden benoemd of ontslagen zonder toestemming van den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [90].

ART. 5.

Indien één der in het vorige artikel bedoelde ambten door overlijden als anderszins openvalt, moet de bevolking een geschikten vervanger voordragen, die dan door het distriktshoofd ter fine van

---

[86] Mal. koewasa ḥâkim letterlijk: «de macht om als rechter op te treden.»

[87] Letterlijk beteekent deze titel: «degeen die op Vrijdag de preek (choṭbah) «in de moskee houdt.» Over de organisatie der geestelijkheid in Palembang, zie ben. Titel IV.

[88] G. II: 3 spreekt alleen van den lĕbai panghoeloe en niet van den chaṭîb. Volgens Tijdschr. v. N. I. l. l. p. 14 kunnen er ook twee chaṭîb's in één distrikt zijn. Dit is conform Tit. IV Art. 2.

[89] In den tekst staat pĕnggawa zonder bijvoeging of de pĕnggawa marga dan wel de pĕnggawa doesoen speciaal bedoeld is. Blijkens Tijdschr. v. N. I. l. l. p. 14 zoude het voorschrift alleen voor de onderdistriktshoofden gelden, doch dit is zonder twijfel onjuist, daar ook de leden van het dorpsbestuur in hunne functiën door het Europeesch gezag bevestigd zijn, en dus ten hunnen aanzien dezelfde reden bestaat om hen niet aan de willekeur van het distriktshoofd over te geven. Vergl. Ibid. p. 20 en ben. Titel III Art. 4. Volgens Valette t. a. p. p. 3 en 4, is algemeen de feitelijke toestand tegenwoordig als volgt. Alle hoofden, de geestelijken daaronder begrepen, worden gekozen bij volstrekte meerderheid van stemmen door de bevolking, waarover zij gezag moeten voeren, d. w. z. respektievelijk door de bevolking van het distrikt, het dorp of de wijk. De bevestiging en het verleenen van titels heeft plaats door het afdeelingsbestuur, behalve wat de distriktshoofden betreft, die door den Resident worden bevestigd en met een titel begiftigd. Dezelfde regel geldt bij ontslag op verzoek. Ontslag wegens wangedrag of andere onverschoonbare redenen wordt, wat de distrikts- en dorpshoofden betreft, door den Resident, en wat de overigen aangaat, door het afdeelingsbestuur gegeven.

[90] Letterlijk: «van de rivier.» Zie ter verklaring dezer uitdrukking boven p. 4. Volgens G. II: 4 is het distriktshoofd wel bevoegd de dorpshoofden en de leden van het dorpsbestuur te benoemen en te ontslaan, en behoeft hij van zijne besluiten ten deze alleen kennis te geven vroeger aan den djĕnang d. w. z. den vervanger des Sultans in de afdeeling, en sedert de opheffing dier betrekking aan den Europeeschen gezaghebber in de afdeeling. Vergl. Titel III Art. 4 en Aant. 145 op gemeld artikel.

benoeming bij den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [91] wordt gebracht [92].

ART. 6.

In het dorp, waar het distriktshoofd gevestigd is, moet een blok worden opgericht. Het distriktshoofd heeft de bevoegdheid dieven, vagebonden en andere slechte lieden, die voor den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [93] moeten worden gebracht, daarin voorloopig op te sluiten. Deze opsluiting mag echter niet langer dan 2 etmalen duren, waarna de gevangenen geboeid [94] naar bedoelden gezaghebber moeten worden opgezonden [95].

Indien iemand eene zaak bij het distriktshoofd heeft aangegeven, maar alvorens dat daarin door het distriktshoofd uitspraak is gedaan, zich zelven recht verschaft, zoo wordt hij met 12 rijksdaalders beboet. Dit misdrijf heet kĕlangkang kĕlingking anaq matjan oeroe kĕnoeling [96].

ART. 7.

In elk dorp, waar een distriktshoofd gevestigd is, zal een distriktswachtdienst georganiseerd worden, bestaande uit minstens 6 en hoogstens 20 wakers, ter beoordeeling van den Europeeschen gezaghebber. Deze personen zijn belast met het bezetten van het wachthuis (gardoe), het overbrengen der post, rivier op- en afwaarts, het verrichten van loodsdienst op de Goevernements vaartuigen, en het oproepen van

[91] Zie de vorige Aant.

[92] Vergl. Aant. 89. Wat de geestelijken betreft, zoo zijn nog nadere voorwaarden voor hunne benoeming gesteld in Tit. IV Art. 4.

[93] Zie Aant. 90.

[94] Letterlijk: «in het blok.»

[95] Volgens G. II: 6 kan het distriktshoofd in het blok sluiten: dieven, personen die hunne schulden niet willen betalen, en krankzinnigen die voor de rust gevaarlijk zijn. De beide eerstgenoemden kan hij aldus aanhouden tot dat hunne zaken zijn onderzocht, en de krankzinnigen totdat hunne familie behoorlijk waakt, dat zij onschadelijk worden gehouden.

[96] Van deze uitdrukking kan ik geene vertaling geven. Vermoedelijk zijn de twee laatste woorden corrupt, doch ik heb geen grond voor eene bepaalde conjectuur. Volgens G. II: 22 is het zelfs verboden eene eenmaal bij het distriktshoofd aangebrachte zaak bij wijze van minnelijke schikking te beëindigen. De boete is bij hem van 6 tot 24 rijksdaalders, terwijl het misdrijf tarik adjang pasirah heet, d. w. z. «aan het distrikshoofd onttrekken datgene waar hij van leven moet.» Men denke aan diens aandeel in de boeten en de proceskosten. Zie ben. Tit. V Artt. 1, 59 en vv. Adjang Jav. letterlijk: «etensbak» of «bord.».

dorpshoofden of andere ingezetenen op last van het distriktshoofd. Voorts moeten zij het raadhuis (balai), de landingsplaats (pangkalan), de vergaderzaal (pasaiban) en het wachthuis (gardoe) onderhouden. De distriktswacht wordt om de 5 dagen verwisseld [97].

ART. 8.

Het in heerendienst overbrengen van Goevernements goederen en reizigers van het eene dorp naar het andere (hantar djoelat) mag niet meer plaats hebben. Dit transport zal voortaan alleen van distrikt tot distrikt geschieden (hantar marga), en de daarmede belaste personen zullen telkens in het dorp, waar het distriktshoofd gevestigd is, worden verwisseld [98].

ART. 9.

Indien voor het in het vorige artikel bedoelde transport meer dan 6 personen benoodigd zijn, zal daarmede niet uitsluitend het distriktswachtvolk worden belast, maar zullen alle mannelijke ingezetenen van het distrikt daaraan beurtelings moeten deelnemen.

Goevernements vaartuigen rivier op- of afwaarts gaande, met vaste bemanning uit Palembang, zullen van één man uit het wachtvolk als loods worden voorzien; maar indien één of meer personen van de bemanning ziek worden of wegloopen, moeten zij door anderen

---

[97] Volgens G. II: 7 en 8 worden geene wachtdiensten gevorderd, behalve bij den djĕnang (Zie boven p. 4 en 5), wanneer deze zich in eenig dorp ophoudt.

[98] Volgens G. II: 7, 9 en III: 6 is het hantar djoelat verplichtend, wanneer een djĕnang op reis is, en moet deze bovendien door één der dorpshoofden naar het aangrenzende distrikt worden begeleid (hantar marga). Volgens G. II: 8, 10 en 12 moet verder de djĕnang, in een dorp tijdelijk verblijf houdende, door het wachtvolk van levensmiddelen worden voorzien. Het raadhuis (balai) moet hem als verblijfplaats worden afgestaan, en voor de eerste maal van Palembang in de bovenlanden komende, moeten de gezamenlijke distriktshoofden hem een buffel, 100 gantang's rijst, 100 kokosnoten en 40 kippen ten geschenke geven; terwijl hij aan elk hunner een sarong en een baadje, en aan elk dorpshoofd een baadje geeft. Volgens G. III: 6 moet niet alleen de djĕnang, maar elk zendeling van den Sultan door de bevolking van het eene dorp naar het andere worden gebracht. De gantang is eene inhoudsmaat varieerende tusschen $3\frac{7}{10}$ en $4\frac{3}{16}$ kati. Zie Tijdschr. v. N. I. I. I. p. 24 noot 1. Het vervoer van troepen, ambtenaren en Goevernements goederen heeft tegenwoordig niet meer door de bevolking, maar door een aannemer plaats. Volgens Stbl. 1877 No 33 kunnen ook slechts dan heerendienstplichtigen voor het vervoeren van in dienst reizende ambtenaren worden opgeroepen, indien aan deze geene transportmiddelen van Goevernementswege kunnen worden verstrekt. Vergl. Valette t. a. p. p. 15 en 16.

uit het wachtvolk of uit de dienstplichtigen [99] worden vervangen.

Indien de oppasser of mandor van het vaartuig meer personen aanvraagt dan noodig is om de zieken of ontvluchten te vervangen, mag het distrikts- of dorpshoofd aan deze aanvrage niet voldoen, en bijaldien de bemanning van het vaartuig zich aan onbehoorlijke handelingen schuldig maakt, zal het distriktshoofd daarvan kennis geven aan den Europeeschen gezaghebber [100].

ART. 10.

Indien vaartuigen, voorzien van een pas met 's rijks wapen [101], de rivier op- of afgaan, zoo zullen zij van voldoende bemanning moeten worden voorzien [102].

ART. 11.

De distrikts- en dorpshoofden zullen in hunne respektieve ressorten zorgen voor het onderhouden der wegen. De groote wegen zullen eene breedte hebben van 4 vadem of 24 voet, en de zijwegen eene breedte van 2 vadem of 12 voet. Aan den kant der wegen zullen greppels gegraven worden van 1 elleboogsmaat diepte en breedte. Over elke beek (soengai) moet eene brug worden geslagen met eene planken bevloering op jukken (blandar) van duurzaam hout [103].

ART. 12.

In elk distrikt moet, indien de Europeesche gezaghebber zulks noodig oordeelt, een passanten-huis (roemah), eene kazerne (tangsi) of een vlothuis (grogol) worden gebouwd, alwaar reizende landsdienaren kunnen overnachten [104].

---

[99] Al naarmate meer dan 6 man benoodigd zijn. Vergl. de vorige alinea van dit Art.

[100] De voorschriften van dit en het volgende Art. ontbreken bij G.

[101] Letterlijk: «het tijger-zegel», naar de leeuwen in het Nederlandsche wapen.

[102] Zie Aant. 100.

[103] G. II: 15 bepaalt alleen, dat het distriktshoofd voor het aanleggen en onderhouden der wegen in zijn ressort moet zorgen.

[104] Deze bepaling ontbreekt bij G. Onder vlothuis (grogol) hebbe men te verstaan een huis gebouwd op een vlot, aan den oever der rivier vastgemeerd. Het vlothuis is tevens badhuis en aanlegplaats voor vaartuigen. In het grootste gedeelte van Palembang zijn de rivieren, althans gedurende den regentijd, de gewone communicatie-wegen.

ART. 13.

Het aanleggen en onderhouden der in de beide vorige artikels bedoelde gebouwen, kazernes, wegen en bruggen, gelijk mede het verrichten van de wacht- en transportdiensten bedoeld in de artt. 8—10, of het leveren van werkbare mannen voor buiten het distrikt te verrichten arbeid [105] wordt heerendienst (gawai) ten behoeve van het Goevernement [106] genoemd, en rust op alle belastingschuldigen (mata padjaq). Geene vrijstellingen mogen daarvan worden verleend zonder toestemming van den Europeeschen gezaghebber [107].

ART. 14.

Alwie nalatig is in het verrichten van heerendienst, welk misdrijf poetoes gawai [108] heet, zal met 3 rijksdaalders beboet worden, en bovendien eene, naar het gebruik in het distrikt te berekenen, billijke vergoeding moeten betalen aan dengeen, die voor hem het werk gedaan heeft [109].

ART. 15.

Van het verrichten van heerendienst zijn de volgende personen vrijgesteld: de distrikts- en onderdistriktshoofden, de dorpshoofden, de leden van het dorpsbestuur, de geestelijken, die den titel van lĕbai panghoeloe of van chaṭîb voeren [110], ouden van dagen en zieken die geen belasting (padjaq) meer behoeven te betalen, de oudste en de tweede zoons der distriktshoofden, de oudste zoons der dorpshoofden en eindelijk de oudste zoons der distrikts-geestelijken [111].

---

[105] Mal. arahan. Volgens G. I: 13 moest vroeger ieder distrikt zooveel werkbare mannen naar de hoofdplaats Palembang leveren als de Vorst verlangde. Deze levering van werkvolk heette arahan, en werd in «korte» en «lange» onderscheiden. De korte werd om de 3 en de lange om de 6 maanden verwisseld. Van andere heerendiensten, behalve de wachtdiensten enz. bij den djĕnang, maakt hij geene melding. Zie boven Aant. 97.

[106] Mal. gawai radja letterlijk: «werk voor den Koning.»

[107] Ook het onderling afkoopen van heerendienst is verboden. Zie Titel III Art. 10.

[108] Letterlijk: «het werk afbreken.»

[109] Conform G. II: 11, welke bepaling intusschen slechts op de wachtdiensten bij den djĕnang betrekking heeft. Zie Aant. 105.

[110] Zie boven Art. 3 en Titel III Art. 2.

[111] G. II: 14 stelt dezelfde hoofden en geestelijken met al hunne zoons vrij van heerendienst, maar spreekt niet van ouden van dagen noch van zieken. Volgens officieele berichten is de vrijstelling van den oudsten zoon van den distriksgeestelijke, althans in sommige afdeelingen vervallen.

ART. 16.

Het distriktshoofd mag, zonder schriftelijke vergunning van den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari)[112], geene vreemdelingen voor langer dan ééne maand in zijn distrikt toelaten, noch tot het uitoefenen van den landbouw, noch tot het geven van onderwijs in den Islâm, noch tot het uitoefenen van de ambachten van goudsmid, ijzersmid, timmerman, enz.[113].

ART. 17.

Aan de distriktshoofden is toegestaan een zegel te gebruiken, als teeken dat zij met het hoogste gezag[114] in hun gebied zijn bekleed. Aan niemand anders is het gebruik van een zegel toegestaan, en bij vervanging van een distriktshoofd moet hij zijn zegel aan zijn opvolger overgeven[115].

ART. 18.

Geen ingezeten van eenig distrikt mag zich naar een ander distrikt begeven zonder voorzien te zijn van een pas, waarop het zegel van zijn distriktshoofd staat afgedrukt. Zoodanige pas is slechts geldig voor ééne reis heen en terug, en moet na afloop van de reis wederom worden ingeleverd bij het distrikts- dan wel bij het dorpshoofd[116]. Al wie zijn pas wegmaakt of verzuimt in te leveren binnen het etmaal, wordt beboet met 1 gulden. Wanneer iemand zijn distrikt verlaat, zonder van een door zijn distriktshoofd afgegeven pas voorzien te zijn, moet zoodanig persoon, door de bevolking van het distrikt waar hij komt, worden aangehouden en naar zijn distriktshoofd worden teruggezonden. De schuldige wordt bovendien beboet met minstens 1 en hoogstens 2 rijksdaalders, welke boete ten voordeele komt van hen, die hem hebben aangehouden[117].

ART. 19.

Het distriktshoofd is aansprakelijk voor het gedrag van zijne onder-

---

[112] Letterlijk: «van de rivier.» Zie boven p. 4.

[113] Deze bepaling ontbreekt bij G. Vergl. Art. 18.

[114] Mal. koewasa radja letterlijk: «het koninklijk gezag.»

[115] Deze bepaling ontbreekt bij G.

[116] Al naarmate de persoon in kwestie in het dorp woont, alwaar het distriktshoofd resideert, of niet.

[117] De bepaling ontbreekt bij G. Het verbod van te reizen zonder pas is voor de inwoners van Palembang ingetrokken. Zie Valette t. a. p. p. 13 en Tijdschr. v N. I. 1. 1. p. 19 noot 1.

hoorigen, aan wie hij een pas om te reizen heeft afgegeven. Wanneer het distriktshoofd onderstelt, dat de reis met kwade bedoelingen wordt ondernomen, is hij bevoegd die te verbieden, en den gevraagden pas te weigeren. Alleen wanneer iemand een pas vraagt om zijn beklag te gaan doen bij den Europeeschen gezaghebber, mag het distriktshoofd de reis niet verbieden, onverminderd zijne bevoegdheid om den klager door het onderdistriktshoofd naar den ambtenaar in kwestie te doen brengen [118].

ART. 20.

Indien het distriktshoofd een brief afzendt, waarheen of aan wien ook, mits met een geoorloofd doel, mag hij dien brief ten teeken van herkomst van zijn zegel voorzien [119].

ART. 21.

De distriktshoofden zullen als onderscheidingsteeken een rond hoofddeksel met gouddraad doorvlochten mogen dragen, en een rood zonnescherm met een gelen rand ter breedte van twee duim mogen voeren. De boeiplanken (e b e k) en de roeispanen (p ĕ n g a j o e h) van hunne vaartuigen zullen eveneens rood met geel afgezet beschilderd zijn. De vrouw van een distriktshoofd zal hetzelfde zonnescherm en dezelfde andere onderscheidingsteekenen als haar man mogen voeren [120].

ART. 22.

Indien het distriktshoofd zich om de geïnde belasting (p a d j a q) te storten, of om andere redenen in dienst op reis begeeft, moet de bevolking van het distrikt zorgen voor een behoorlijk geleide, p a r ĕ p a t a r a h a n gebeeten [121].

---

118 Ook dit voorschrift ontbreekt bij G.

119 Als voren.

120 G. II: 1 al. 2 vermeldt alleen, dat het distriktshoofd als onderscheidingsteeken een rond hoofddeksel van zijde met gouddraad doorvlochten mag dragen. Over de tegenwoordig geldende voorschriften omtrent de onderscheidingsteekenen zie Valette t. a. p. p. 4.

121 G. II: 25—27 bepalen, dat elk distriktshoofd zich eens om de drie jaren naar de hoofdplaats Palembang moet begeven, welke reis m a r a s e b a (Jav. m ā r ā s e b ā) heet. Hij heeft dan recht op 8 heerendienstplichtigen als roeiers of dragers; terwijl elk huisgezin van het distrikt hem als leeftocht 1 g a n t a n g rijst, 1 kokosnoot en 1 bos r a m e h-vlas moet geven. Na zijn terugkomst beantwoordt hij deze geschenken met een tegengeschenk van zout en inlandsche sigaretten. G. II: 5 vermeldt ook nog de verplichting der bevolking om driemaal per jaar op het veld van het distriktshoofd in heerendienst te arbeiden. Volgens Valette, t. a. p. p. 5, hebben de distriktshoofden, bij dienstreizen te land of te water recht op een geleide van respektievelijk 4 en 6 personen (p a r ĕ p a t of h a n t a r a n); bij de

Art. 23.

Voorts moet het distriktshoofd de dorpshoofden en de bevolking aansporen om tijgervallen te plaatsen. Wanneer een tijger daarin gevangen is, zullen de ooren en de staart naar den Europeeschen gezaghebber worden gezonden, en door dezen daarvoor 10 gulden zilver [122] worden uitgekeerd [123].

Art. 24.

Niemand mag in het bezit zijn van geweren, donderbussen, draaibassen of andere vuurwapenen, zonder schriftelijk verlof van den Europeeschen gezaghebber [124].

Voorts zullen de onnoozelen en krankzinnigen in de dorpen behoorlijk bewaakt en verzorgd moeten worden door de dorpsgenooten, opdat zij geene ongelukken veroorzaken [125].

Art. 25.

Zonder verlof van den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [126] zullen geene kĕloetoem- [127] oenglèn- [128] koelim- [129] of tĕmbisoe- [130] boomen mogen geveld worden [131].

Art. 26.

Het is niet geoorloofd de schors van den ngarawan- [132] boom af te schillen, zonder tevens den boom te vellen voor huisbouw [133].

---

onderdistrikts- en dorpshoofden zijn deze cijfers 2 en 4, en bij de leden van het dorpsbestuur 1 en 2.

[122] Letterlijk: «in papier.» Het is bekend dat men, in den tijd toen tusschen een gulden zilver en een gulden koper in Indië nog onderscheid gemaakt werd, de zilveren gulden ook wel «recepis» noemde.

[123] De bepaling ontbreekt bij G.

[124] Als voren. Vergl. Valette t. a p. p. 19.

[125] Zie Aant. 95.

[126] Letterl.: «van de rivier.» Zie boven p. 4.

[127] Artocarpus altissima. Zie G. J. Filet: Plantkundig Woordenboek 2de druk p. 185.

[128] Memecylon oligoneurum. Zie Ibid. p. 226.

[129] Bij Filet komt deze boom niet voor. De naam wordt echter vermeld in het Woordenb. van V. d. Wall.

[130] Fagraea fragrans. Zie Filet l. l. p. 282.

[131] G. II: 16 beperkt het verbod tot de beide eerstgenoemde boomsoorten, maar vordert daarentegen verlof tot kappen van den Vorst. Zie overigens omtrent de djati- en andere bosschen Valette t. a. p. p. 14 en v.

[132] Hopea dryobalanoides. Gewoonlijk noemt men dezen boom mĕngarawan. Zie Filet l. l. p. 216.

[133] Conform G. II: 17, waar echter tegen overtreding van het verbod nog 4 rijksdaalders boete bedreigd wordt.

ART. 27.

Geen manspersoon mag naar een ander distrikt of naar een ander dorp verhuizen zonder vergunning van den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari)[134].

ART. 28.

Indien iemand met eene vrouw uit een ander dorp of distrikt in het huwelijk treedt, zoo is de vrouw verplicht haar man naar zijn dorp te volgen [135]. Het is volstrekt verboden den man „als kind aan te „nemen" (ambil anaq), dat wil zeggen dat hij bij zijne schoonouders gaat inwonen en tot hun dorp overgaat [136].

ART. 29.

Indien eene vrouw, in een vreemd dorp gehuwd, haar man door den dood verliest, zoo moet zij in het dorp van haar overleden man blijven wonen. Indien zij echter daarna op nieuw elders in het huwelijk wenscht te treden, zoo zal men haar dit niet mogen beletten, en zij haar nieuwen man naar zijn dorp of distrikt moeten volgen. Het kind uit haar eerste huwelijk zal echter bij de erfgenamen van zijn overleden vader verblijven. Zij mag het niet medenemen, tenzij de leeftijd nog niet toelaat het van de moeder te scheiden. Alleen in dat geval mag zij het kind uit haar vorige huwelijk met zich mede nemen ter opvoeding. Zoodra bedoeld kind echter volwassen is, moet het naar het dorp zijns vaders terugkeeren, en moeten zijne bloedverwanten aan de moeder en den stiefvader 8 rijksdaalders betalen, welke betaling pĕngindoengan heet [137].

---

[134] Zie Aant. 126. G. II: 18 al. 1 vordert slechts de vergunning van het distriktshoofd; terwijl in al. 2 eene uitzondering wordt gemaakt voor den man, die vroeger een huwelijk op de wijze ambil anaq genaamd, had gesloten. Zie boven Aant. 18.

[135] Conform G. II: 19 al. 1.

[136] G. II: 19 al. 2 en 20 regelen nog de gevolgen van het ambil-anaq-huwelijk ten aanzien van de woonplaats des mans en van de kinderen. Deze behooren voor de eene helft tot het dorp huns vaders en voor de wederhelft plus het oneven kind tot het dorp van de moeder. Vergl. Aantt. 18 en 80.

[137] Conform G. II: 21, behalve dat de tweede man aan de kinderen of familiebetrekkingen van den overledene het djoedjoer-geld (Zie Aant. 18) moet terugbetalen. Pangindoengan is letterl.: «loon voor de moederzorg», «opvoed«geld», van indoeng «moeder.» Vergl. Aant. 80 en Koet. Mân. Art. 15. Volgens officieele berichten mag tegenwoordig, althans in de meeste streken, het kind, tot de jaren des onderscheids gekomen, gaan waarheen het wil.

TITEL III.

Regeling van het dorpsbestuur en van den landbouw [138].

ART. 1.

In elk dorp (doesoen) wordt een hoofd met den titel van pangandang of proatin aangesteld, die over het dorp gezag voert [139]. Onder het dorpshoofd worden zoovele leden van het dorpsbestuur (pěnggawa doesoen) aangesteld als de uitgestrektheid der gemeente vordert [140].

ART. 2.

In elk dorp, waar geen distriktshoofd gevestigd is [141], wordt één dorpsgeestelijke met den titel van chaṭîb [142] aangesteld, welke geestelijke echter geene bemoeienis heeft met zaken betreffende het familie- en erfrecht [143].

ART. 3.

De dorpshoofden en de leden van het dorpsbestuur zullen als

---

[138] Vergl. Valette t. a. p. p. 14.

[139] In het dorp, waar het distriktshoofd resideert, is het onderdistriktshoofd tevens dorpshoofd. Zie Aant. 84. Als persoonlijke onderscheiding voeren de dorpshoofden de titels van Dipati, Kria, Ria Loerah, Ginda of Baginda. Zie Valette t. a. p. p. 2 en boven Aant. 83.

[140] Conform G. III: 1. Deze leden van het dorpsbestuur vindt men natuurlijk ook in het dorp, alwaar het distriktshoofd resideert. Zij staan aan het hoofd der wijken (kampoeng), waarin het dorp verdeeld is. Sommige dorpen zijn geheel zelfstandig d. w. z. niet bij een distrikt ingedeeld. Zij heeten doesoen midji, en zijn wel te onderscheiden van de dorpen der distrikten waarvoor geen pasirah meer wordt benoemd. Zie boven Aant. 82 en Valette t. a. p. p. 2.

[141] Mal. doesoen pangandang d. i. «dorp van een pangandang.» Zie het vorige Art. en Aant. 84.

[142] Vergl. Titel II Art. 3.

[143] Vergl. Aant. 86. G. III: 2 spreekt niet van de rechterlijke functiën der dorpsgeestelijken, doch verklaart hen ondergeschikt zoowel aan hunne respektieve dorpshoofden als aan de distriktsgeestelijken. Zie ben. Tit. IV Art. 3.

onderscheidingsteeken een rond hoofddeksel van gevlochten rotting mogen dragen [144].

Art. 4.

Het dorpshoofd mag de leden van het dorpsbestuur niet op eigen gezag benoemen of ontslaan. In geval van vacature door overlijden als anderszins, moet het dorpshoofd den nieuwen titularis bij het distriktshoofd brengen, die van zijn optreden aan den Europeeschen gezaghebber kennis zal geven [145].

Art. 5.

In elk dorp [146] zal een dorpswachtdienst georganiseerd worden, bestaande uit minstens 2 en hoogstens 8 wakers ter beoordeeling van het distriktshoofd en van het dorpshoofd in onderling overleg. Deze wakers moeten om het etmaal worden verwisseld. Zij zijn zoowel bij dag als bij nacht belast met het bewaken van het dorp, het bezetten van het wachthuis (g a r d o e) of van het raadhuis (b a l a i), het doen van rondes ter ontdekking van brand of dieven, het onderzoeken der passen van vreemde bezoekers, en eindelijk met het dagelijksch onderhoud van het dorpsplein (l a m a n), de landingsplaats (p a n g-k a l a n), het wachthuis (g a r d o e) en het raadhuis (b a l a i) [147].

Art. 6.

Indien vreemdelingen in het dorp komen zonder een pas te kunnen

---

[144] G. III: 3 voegt hierbij dat de dorpsgeestelijken een hoofddeksel mogen dragen, zooals de Arabische geestelijken (?) gewoonlijk bezigen. Vermoedelijk wordt de tulband bedoeld. Volgens officieele berichten is het hoofddeksel van het dorpshoofd in sommige streken voorzien van een met zijde en gouddraad doorweven rand. Zie overigens omtrent de tegenwoordig geldende voorschriften omtrent de onderscheidingsteekenen, Valette t. a. p. p. 4, en omtrent het geleide, dat aan de dorpshoofden en aan de leden van het dorpsbestuur op dienstreizen toekomt, boven Aant. 121.

[145] Zie boven Titel II Art. 5. Bij G. III: 4, 5 leest men: De dorpshoofden, de leden van het dorpsbestuur en dorpsgeestelijken worden door de bevolking gekozen, en daarna door het distriktshoofd aangesteld. Het dorpshoofd mag op eigen gezag geene leden van het dorpsbestuur ontslaan, maar moet, indien voor ontslag termen bestaan, daarvan kennis geven aan het distriktshoofd. Volgens officieele berichten worden tegenwoordig in vele streken de hoofden door de bevolking gekozen in tegenwoordigheid van een Europeesch ambtenaar. Hetzelfde geldt van de geestelijken.

[146] Behalve in het dorp alwaar het distriktshoofd gevestigd is. Vergl. Tit. II Art. 7.

[147] G. spreekt in het geheel niet van dorpswachtdiensten.

vertoonen, zal de dorpswacht hen aanhouden en aan het dorpshoofd overleveren, welk hoofd hen naar het distriktshoofd zal brengen [148].

ART. 7.

Alwie niet opkomt, wanneer het zijn beurt is om aan den dorpswachtdienst deel te nemen, welk misdrijf poetoes kĕmit [149] heet, wordt beboet met 1 rijksdaalder en moet bovendien het gebruikelijke loon betalen aan dengeen, die hem als wachter vervangen heeft [150].

ART. 8.

Indien iemands woning door slecht volk in brand wordt gestoken, dan wel een dief in het dorp komt, zonder dat de dorpswacht dit heeft opgemerkt, worden de wakers bij den Europeeschen gezaghebber van 1 tot 3 maanden te werk gesteld (pandjing) [151].

ART. 9.

Indien een handelaar of ander vreemdeling in een dorp of op een akker wil komen overnachten, moet de dorpswacht of de eigenaar van den akker zijn pas onderzoeken en aan het dorpshoofd vertoonen. Men mag niemand herbergen zonder vergunning van het dorpshoofd [152].

Alwie een vreemdeling herbergt, is verantwoordelijk voor diens handelingen en veiligheid. Het herbergen zonder vergunning van het dorpshoofd is strafbaar met eene boete van 1 tot 4 rijksdaalders [153].

ART. 10.

Het verkoopen en koopen van heerendienst, sandang gawai geheeten, is aan de dorpsbewoners verboden [154].

---

148 In het dorp van het distriktshoofd rust deze plicht op de distriktswacht. Zie Tit. II en Art. 7. Over de passen vergl. Tit. II Art. 18 en de Aant. 117.

149 Letterlijk «de wacht afbreken».

150 Vergl. Titel II Art. 14.

151 Vergl. Art. 5 van dezen Titel.

152 Vergl. Art. 6 van dezen Titel.

153 Volgens G III: 7 moet, ingeval een vreemdeling bestolen is, op zijn verzoek ieder dorpsbewoner den eed van zijne onschuld afleggen, en moet hij die den eed weigert, het gestolene vergoeden. Het instaan voor de handelingen van de personen die men herbergt, is conform G. III: 16.

154 De beteekenis van dit artikel is, dat men zich niet voor genoten geld of ter

vertoonen, zal de dorpswacht hen aanhouden en aan het dorpshoofd overleveren, welk hoofd hen naar het districtshoofd zal brengen [148].

ART. 7.

Alwie niet opkomt, wanneer het zijn beurt is om aan den dorpswachtdienst deel te nemen, welk misdrijf poetoes kĕmit [149] heet, wordt beboet met 1 rijksdaalder en moet bovendien het gebruikelijke loon betalen aan dengeen, die hem als wachter vervangen heeft [150].

ART. 8.

Indien iemands woning door slecht volk in brand wordt gestoken, dan wel een dief in het dorp komt, zonder dat de dorpswacht dit heeft opgemerkt, worden de wakers bij den Europeeschen gezaghebber van 1 tot 3 maanden te werk gesteld (pandjing) [151].

ART. 9.

Indien een handelaar of ander vreemdeling in een dorp of op een akker wil komen overnachten, moet de dorpswacht of de eigenaar van den akker zijn pas onderzoeken en aan het dorpshoofd vertoonen. Men mag niemand herbergen zonder vergunning van het dorpshoofd [152].

Alwie een vreemdeling herbergt, is verantwoordelijk voor diens handelingen en veiligheid. Het herbergen zonder vergunning van het dorpshoofd is strafbaar met eene boete van 1 tot 4 rijksdaalders [153].

ART. 10.

Het verkoopen en koopen van heerendienst, sandang gawai geheeten, is aan de dorpsbewoners verboden [154].

---

148 In het dorp van het districtshoofd rust deze plicht op de districtswacht. Zie Tit. II en Art. 7. Over de passen vergl. Tit. II Art. 18 en de Aant. 117.

149 Letterlijk «de wacht afbreken».

150 Vergl. Titel II Art. 14.

151 Vergl. Art. 5 van dezen Titel.

152 Vergl. Art. 6 van dezen Titel.

153 Volgens G III: 7 moet, ingeval een vreemdeling bestolen is, op zijn verzoek ieder dorpsbewoner den eed van zijne onschuld afleggen, en moet hij die den eed weigert, het gestolene vergoeden. Het instaan voor de handelingen van de personen die men herbergt, is conform G. III: 16.

154 De beteekenis van dit artikel is, dat men zich niet voor genoten geld of ter

ART. 11.

Alle belastingschuldigen (mata padjaq) [155] moeten in het dorp wonen, terwijl niet meer dan twee gezinnen in hetzelfde huis mogen verblijf houden. Het dorpshoofd moet zorgen, dat de huizen ordelijk, op rijen en op behoorlijken afstand van elkander worden geplaatst. Binnen het dorp mogen de lieden geen tuinen aanleggen; maar iedereen mag wel vóór zijn huis kokospalmen planten, en wanneer iemand het bevel om zich in het dorp te vestigen, niet nakomt, zal het distrikts- of dorpshoofd [156] zoodanig persoon voor den Europeeschen gezaghebber brengen [157].

ART. 12.

In elk dorp moet de bevolking een raadhuis (balai), een wachthuis (gardoe), eene vergaderzaal (pasaiban) en, hetzij eene moskee (masdjid), hetzij een bidhuis (langgar) [158] bouwen [159].

ART. 13.

Indien iemands huis in het dorp, tengevolge van zijne achteloosheid,

---

afdoening eener schuld, voor goed of voor onbepaalden tijd mag verbinden tot het verrichten der diensten van een ander dienstplichtige. Zie Tijdschr. v. N. I. l. l. p. 21. De bepaling ontbreekt bij G. Tegenwoordig mag ieder heerendienstplichtige buiten bemoeienis van hoofden en bestuur een remplaçant stellen, en bemoeien dezen zich niet meer met het zoeken van huurlingen (oepahan) voor het verrichten van diensten. Verg. Valette t. a. p. p. 16.

[155] D. w. z. alle heerendienstplichtigen (mata gawai). Vergl. Titel II Art. 13.

[156] Al naar mate het een dorp betreft, waar het distriktshoofd zelve resideert, of niet.

[157] Volgens G. III: 8 en 9 moet elk huisgezin in het dorp een huis bouwen en met het daarbij behoorende erf onderhouden, mogen er in het dorp geene afscheidingen of heggen gemaakt worden, en moeten de rijstschuren aan de achterzijde van het dorp worden geplaatst. Alleen personen met besmettelijke ziekten behept mogen, volgens G. III: 17, niet in het dorp wonen, maar moeten daarbuiten verblijf houden. Tot deze ziekten rekent men de lepra (woedoeq) en de frambosia (sakit koelit sala).

[158] Het onderscheid tusschen eene moskee en een bidhuis is daarin gelegen, dat de eerstgenoemde bestemd is voor den Vrijdagdienst, en het laatstgenoemde alleen voor de dagelijksche gebeden, de gebeden op de godsdienstige feestdagen, enz.

[159] Conform G II: 24 en III: 10—12, in welk laatste artikel echter nog de bepaling voorkomt, dat in de heidensche dorpen een poejang-huisje moet worden opgericht. Poejang of pojang beteekent «de stamvader der dorpsgenooten» d. w. z. hun voorvader die zelf rechtstreeks afstamt van de dewa's of goden, en die als zoodanig vereerd wordt. Zie Wilken l. l. p. 177, 232, 235, en vergl. boven Aant. 70. G. III: 13 schrijft bovendien het aanleggen van twee badplaatsen, één voor de mannen en één voor de vrouwen, in elk dorp voor. Zie nog de voorschriften omtrent gemeentewerken (gawai ramoe) bij Valette t. a. p. p. 5.

in brand geraakt, zonder dat de brand zich tot de huizen van anderen uitstrekt, zoo wordt de schuldige beboet met 6 rijksdaalders [160].

ART. 14.

Indien echter in het geval van het vorige artikel het dorp geheel of gedeeltelijk door het vuur wordt aangetast, zoo verbeurt de schuldige een zoenoffer (těpoeng) [161] voor het dorp, bestaande in 1 buffel, 100 gantang's [162] rijst, 100 stuks kokosnoten, 1 pot suiker en 1 pot gezouten visch, met al hetwelk een offermaal (sĕdĕkah) voor de dorpsgenooten wordt aangerecht [163].

ART. 15.

Elk jaar moet het dorpshoofd de gronden bestemd voor den drogen rijstbouw onder de ingezetenen van het dorp verdeelen, en hij is verplicht te onderzoeken of elk den hem toegewezen akker bebouwd heeft en verzorgt [164].

ART. 16.

De distrikts- en dorpshoofden zullen waken, dat hunne onderhoorigen geen katoen plukken, die nog niet rijp is [165].

ART. 17.

De distrikts- en dorpshoofden zullen waken, dat hunne onderhoorigen niet bij handelaren voorschot nemen op te velde staand gewas.

---

[160] Conform G. III: 14.

[161] Zie boven Aant. 34.

[162] Over den gantang zie boven Aant. 98.

[163] Volgens G. III: 15 is de straf eene boete van 6 rijksdaalders en het slachten van een buffel. Voor de afleiding van het woord sĕdĕkah zie boven Aant. 8.

[164] Conform G. IV: 2 al. 1. Volgens G. IV: 1—3, in verband met Tijdschr. v. N. I. l. l. p. 25 en 26 en het Resumé van het grondonderzoek op Sumatra p. 119, zijn de rijstvelden tweeledig, namelijk de sawah's waarop de natte rijstbouw wordt uitgeoefend, en de ladang's voor de droge rijstkultuur bestemd. De sawah's blijven, evenals de tuinen, vischvijvers en boomgaarden, in individueel erfelijk bezit van de ontginners of van hunne rechtverkrijgenden, zoolang zij niet gedurende 3 jaren kennelijk verlaten zijn geworden. Slechts de voor den ladangbouw bestemde woeste gronden worden jaarlijks aan de ingezetenen bij stukken toebedeeld, en op deze verdeeling heeft het artikel van den tekst betrekking. Zelfs na het verlaten van een grondstuk, blijft men, mits het dorp niet verlatende, eigenaar van de boomen, welke men er op geplant heeft. Zie ben. Art. 28, en voorts over den rijstbouw Valette t. a. p. p. 14.

[165] Deze bepaling ontbreekt bij G. Zie de administratieve voorschriften omtrent de katoen- en vlas-kultuur bij Valette t. a. p. p. 14.

Indien een handelaar iemands rijst of katoen, op het veld vóór den oogst, koopt, zal het betrokken districts- of dorpshoofd daarvan aan den Europeeschen gezaghebber kennis geven. Indien eene vordering wordt ingesteld ter zake van aldus door een handelaar gekochte zaken, zoo heeft die koop ten aanzien van den verkooper geen gevolg. De districts- en dorpshoofden mogen zoodanige vordering niet in behandeling nemen, maar moeten haar dadelijk aan den handelaar ontzeggen [166].

ART. 18.

Alwie langs den oever der rivier een tuin aanlegt, verkrijgt tevens aanspraak op den daarachter gelegen grond ter uitgestrektheid van een gewonen akker (hoema), dat wil zeggen van 40 djoendjang [167].

ART. 19.

De vroegere regelingen betreffende de rechten op aangeslibde gronden (tanah noeroeng) [168] zijn afgeschaft [169].

Indien iemand eene ontginning langs den oever van de rivier heeft aangelegd, zoo zal hij de boomstammen, welke op zijn grond zijn geveld, niet in de rivier mogen werpen. Alwie dit voorschrift overtreedt, wordt met boete van 1 tot 6 rijksdaalders gestraft [170].

ART 20.

Indien iemand ter ontginning van een akker het hout en de struiken, welke op den grond staan, verbrandt, en, tengevolge van zijne achteloosheid. het vuur ook het plantsoen van een ander, als

---

166 Als voren.

167 De djoendjang is eene lengtemaat van 1¼ à 1½ vadem. Zie Tijdschr. v. N. I. I. l. p. 26. Volgens G. IV: 4 geeft elke ontginning tevens recht op 40 vademen grond rondom de ontginning gelegen. Het woord darat in den tekst verbiedt echter aan iets anders dan aan ontginning langs den rivieroever te denken.

168 Ook tanah njoeroeng geheeten. Vergl. Jav. soeroeng, waarvan noeroeng en njoeroeng = «voortduwen», «voortschuiven».

169 Volgens G. IV: 8 behooren de aangeslibde gronden aan dengeen, voor wiens tuin zij liggen. Heeft de aanslibbing niet plaats tegen een reeds ontgonnen grondstuk, zoo behoort zij gemeenschappelijk aan de bevolking van het dorp, waaronder zij ressorteert. Volgens T. v. N. I. I. l. p. 26 zijn tanah noeroeng vroeger bewerkte, doch sedert verlaten gronden, waarop de voormalige bezitters hunne aanspraken behouden.

170 De 2de al. van Art. 19 ontbreekt bij G.

daar zijn **doerian**, **kalapa**, **soeroe**[171] of andere boomen, aantast, zoo verbeurt de schuldige eene boete van 6 tot 12 rijksdaalders, terwijl hij bovendien de waarde van hetgeen verbrand is, naar eene billijke taxatie moet vergoeden. De boete wordt in tweeën verdeeld; de helft komt ten voordeele van dengeen wiens plantsoen verbrand is, en de wederhelft ten voordeele van de betrokken dorpshoofden[172].

ART. 21.

Indien evenwel iemand in de nabijheid van eens anders tuin, ter ontginning van een akker, het hout en de struiken, welke op den grond staan, in brand steekt, doch niet dan nadat hij ten genoege van den bezitter van den tuin eene strook grond (kĕkas) tusschen den aan te leggen akker en den tuin heeft schoongemaakt, zoo behoeft degeen, die den brand heeft aangestoken, niets te vergoeden, indien desniettegenstaande de tuin toch door het vuur wordt aangetast[173].

ART. 22[174].

Wat de buffels betreft, die moeten des nachts in hunne kralen worden opgesloten, maar zij mogen over dag worden losgelaten, op verantwoordelijkheid van den eigenaar. Indien namelijk iemands tuin of akker, onverschillig of laatstgenoemde voor den natten of voor den drogen rijstbouw is bestemd, door eens anders buffels wordt verwoest, dan wel indien des nachts eens anders buffels op iemands akker komen grazen, zoo heeft de grondbezitter het recht de buffels op te vangen, en moet de eigenaar ze inlossen tegen betaling van 5 gulden per stuk.

Indien de grondbezitter niet in staat is de buffels levend te vangen,

---

[171] **Euphorbia nereïfola**. Zie Filet l. l. p. 276. De **doerian** en de **kalapa** (meer gebruikelijk **njioer**) zijn algemeen bekend.

[172] Conform G. IV: 6, behalve dat de boete bij hem altijd 12 rijksdaalders bedraagt, en geheel ten voordeele van de hoofden komt, die de zaak uitwijzen. Ook in de afd. Lahat bekomt, volgens officieele berichten, de benadeelde partij geen aandeel in de opgelegde boeten. Dit geldt ook voor de volgende Artt., waarin eene gelijksoortige bepaling voorkomt. G. IV: 7 regelt ook nog de schade door het vuur aan de half ontgonnen akkers der buren toegebracht; er is dan geen boete verschuldigd, maar de schuldige moet gedurende 3 dagen helpen om de aangerichte schade te vergoeden.

[173] G. IV: 5 bepaalt de breedte van de vrij te laten strook grond op 6 voeten, maar vordert tevens kennisgeving aan de bezitters van in de nabijheid gelegen bouwgronden.

[174] Zie de administratieve voorschriften omtrent de veeteelt bij Valette t. a. p. p. 14.

mag hij ze dooden, zonder dat men hem daarvoor in rechten kan betrekken, mits hij aan den eigenaar een bout van elken gedooden buffel zendt, terwijl hij de rest van het vleesch mag behouden.

Indien echter de buffels niet des nachts, maar over dag op iemand anders akker zijn komen grazen, mogen zij niet gedood worden, maar moeten zij worden weggejaagd en des noods opgevat, in welk laatste geval de eigenaar ze voor 5 gulden per stuk moet inlossen. Steekt evenwel de grondbezitter één der buffels dood, zoo moet hij de waarde van het dier vergoeden [175].

ART. 23.

Indien iemand zijn jongen buffel in het bosch laat loopen zonder hem van een merk te voorzien, en het dier zoolang onbeheerd blijft tot de hoorns even lang zijn geworden als de ooren (njama), zoo wordt het geacht een wilde buffel te zijn geworden, en mag het door elkeen worden opgevangen en tot zijn eigendom worden gemaakt [176].

Indien echter een niet verwilderde buffel, die ten gevolge van een lanssteek of andere doodelijke wond is gestorven, gevonden wordt op een afstand van 40 djoendjang [177] van een bewoond huis of van een dorp, zonder dat blijkt wie het dier gedood heeft, zoo moet de bewoner van het huis of moeten de ingezetenen van het dorp gezamenlijk den gedooden buffel vergoeden tot een bedrag van minstens 4 en hoogstens 8 rijksdaalders [178].

ART. 24.

De omheining van een akker, voor den natten of voor den drogen

---

[175] De voorschriften, vermeld bij G. IV: 16, 17, 19, wijken slechts in enkele punten van die van ons artikel af. Er wordt onderscheid gemaakt of het veld al dan niet met eene voldoend sterke omheining is voorzien. In het eerste geval heeft bij nacht de grondbezitter het recht als in ons artikel is omschreven, behalve dat de losprijs 8 rijksdaalders bedraagt. Bij dag mag de grondbezitter den buffel alleen wegjagen, maar niet opvatten. In het tweede geval is, zoowel bij dag als bij nacht, alleen wegjagen geoorloofd, doch moet de eigenaar van den buffel de schade aan het plantsoen toegebracht vergoeden, evenals de grondbezitter den buffel zoude moeten betalen, indien hij hem onrechtmatig gedood had. Zie ook ben. Art. 24 en Koeṭ. Mân. Artt. 146, 147, 186, 188.

[176] Conform G. IV: 20. Vergl. Koeṭ. Mân. Art. 189. Een aldus verwilderd buffelkalf heet kĕrbau djalang, terwijl een verwilderde volwassen buffel kĕrbau djoeroendjoengan heet. Vergl. Tijdschr. v. N. I. t. a. p. p. 29.

[177] Zie over deze lengtemaat Aant. 167.

[178] Volgens G. IV: 21 kan men, door te zweren onschuldig te zijn, deze straf ontloopen. Vergl. Koeṭ. Mân. Art. 187 en ben. Aant. 336.

rijstbouw bestemd, wordt als voldoende aangemerkt, wanneer men, door met kracht daaraan te schudden, geen 3 vademen lengte daarvan kan in beweging brengen [179].

Indien de gezamenlijke bezitters van natte rijstvelden een blok van die velden hebben omheind, doch, ten gevolge van onvoldoende sterkte, een gedeelte der omheining invalt, en een buffel kan daardoor in de afgesloten ruimte binnendringen, zoo mag die buffel door de gezamenlijke bezitters gedood worden; maar de eigenaar van het ingevallen stuk omheining moet de waarde van den gedooden buffel vergoeden [180].

Art. 25.

Indien iemand een buffel of eene geit wil slachten, met het doel om ter voldoening aan eene gelofte een offermaal (sĕdĕkah) aan te rechten, zoo moet dit slachten in het dorp plaats hebben, en niet op het veld of in één der onder het dorp ressorteerende gehuchten. Alleen indien het offer speciaal met het oog op zekeren akker gebracht wordt, mag ook het slachten op dien akker plaats hebben, mits onmiddellijk daarvan worde kennis gegeven aan het dorpshoofd.

Indien iemand in andere gevallen ter voldoening aan eene gelofte een buffel of eene geit op het veld of in één der gehuchten slacht, zoo maakt hij zich schuldig aan het misdrijf, maling sĕdĕkah [181] geheeten, en wordt hij beboet met 4 rijksdaalders voor het slachten van een buffel, en met 2 rijksdaalders voor het slachten van eene geit [182].

Art. 26.

Indien iemand zijn voor den natten rijstbouw bestemden akker of zijn tuin verpandt, moet hij daarvan naar de omstandigheden [183] aan het distrikts- of aan het dorpshoofd kennis geven. Die kennisgeving moet worden herhaald bij het optreden van een nieuw distrikts- of dorpshoofd [184].

Indien iemand zijn tuin verpand heeft, zonder een termijn voor de inlossing te bepalen, zoo mag hij den tuin niet inlossen vóór dat de pandhouder daarvan althans eenmaal de vruchten heeft ingezameld [185].

---

[179] Conform G. IV: 18.

[180] Deze bepaling ontbreekt bij G.

[181] Letterlijk: «een offermaal stelen.» Zie boven Aant. 8.

[182] Conform G. IV: 22, die echter voor eene geit 3 rijksdaalders boete stelt.

[183] D. w. z. al naar mate de handeling plaats heeft in het dorp waar het distriktshoofd gevestigd is, of niet.

[184] Conform G. IV: 9.

[185] Volgens G. IV: 10 geldt dit voorschrift ook bij het verpanden van natte rijst-

ART. 27.

Indien iemand in een vreemd distrikt akkers voor den drogen rijstbouw wil ontginnen, moet hij daartoe aan het betrokken distriktshoofd vergunning vragen. Hij moet dan bovendien aan de rechthebbenden op den grond, voor elken akker (hoema) 1 gulden huur betalen, welke som gelijkelijk onder de gezamenlijke rechthebbenden verdeeld wordt. Niet nakoming van dit gebruik wordt met eene boete van 6 rijksdaalders gestraft, en wordt maling oetan [186] genoemd [187].

ART. 28.

Indien iemand, tijdelijk verblijf houdende in een vreemd dorp of in een vreemd distrikt, op het gebied daarvan in het bosch gronden ontgint, dan wel een tuin aanlegt, doch later naar zijn eigen dorp wil terugkeeren, zoo vervalt zijn geheele aanplant aan de rechthebbenden op den grond [188].

ART. 29.

Indien een vreemdeling afgevallen olifantstanden of rhinoceroshoorns dan wel een dooden olifant of rhinoceros vindt, zoo wordt die vondst in drie deelen verdeeld. Twee derden komen ten goede aan den vinder en één derde aan de bevolking, op wier grond de vondst gedaan is. Indien echter de vreemdeling een olifant of rhinoceros zelf gedood heeft, behoort het dier met de tanden of den hoorn hem alleen toe [189].

velden. Uit zijn aard is het pandrecht voor onbepaalden tijd, en kan de debiteur, wanneer hij wil, het pand inlossen, onverschillig of het uit roerend dan wel uit onroerend goed bestaat. Beneden Tit. V Art. 51, is het recht tot inlossing aan eene verjaring van 5 jaren onderworpen. Zie over het juridische karakter van het Inlandsche pandrecht in het algemeen Mr. A. W. C. Verwey: Iets over het contractueel pandelingschap, enz. in de Bijdr. v. d. T. L. en Vk. v. N. I. 5de Reeks, dl. VIII (1893) p. 234 en vv.

[186] Letterlijk: «boschdiefstal.»

[187] Conform G. IV: 11. De onbebouwde gronden behooren namelijk aan het distrikt, waaronder zij ressorteeren. Zie Resumé p. 119, 120, en vergl. boven Art. 18.

[188] Conform G. IV: 12 en vergl. Aant. 164.

[189] Zie Aant. 187. Volgens G. II: 29 moeten alle of door wien ook in het bosch gevonden olifantstanden en rhinoceroshoorns niet alleen, maar ook zekere kostbare rottingsoorten welke men in het bosch aantreft, bij het distriktshoofd ter voortschikking naar Palembang worden gebracht. Volgens G. II: 28 moeten eveneens alle kwaadaardige gebochelden (orang bongkoq tjaboel), albino's (orang boelai) lieden met kroeshaar (orang wandan kĕriting) en dwergen (orang dangkaq pandaq) door tusschenkomst van het distriktshoofd naar die hoofdplaats worden gebracht om aan den Vorst te worden aangeboden. Deze verplichting betrof van ouds ook andere kostbare boschproducten als muskus, en was onder den naam van maharadja bekend. Zie Schetsen p. 321. Vergl. Jav. waṇḍan = «een Papoea»; Soend. ḍangkak = «wijdbeens».

ART. 30.

Indien een dorpsgenoot op het gebied van zijn dorp een boom aantreft geschikt voor de bijenteelt (sialang), zoo mag hij rondom dien boom de struiken en ruigte wegkappen, door welke handeling de boom zijn eigendom wordt. Vóór dat hij echter deze daad van toeeigening verricht heeft, kan hij geene aanspraken op den boom doen gelden [190].

ART. 31.

Als boomen voor de bijenteelt (sialang) in den zin van het vorige artikel worden alleen beschouwd tandikat [191], bĕnakat [192], kĕloetoem [193] en lĕgan [194] boomen. Alle andere boomsoorten, als de laboe, de rĕngas, enz. kan men niet als zoodanig aanmerken. Indien daarin bij toeval een bijennest ontstaat, noemt men ze singgah-boomen [195].

ART. 32.

Iemand iemand zich meester maakt van een boom geschikt voor de bijenteelt (sialang), welken een ander zich reeds had toegeeigend, zoo moet hij als vergoeding (bangoen) 40 rijksdaalders betalen wanneer zich op den boom bijen genesteld hadden, en 20 rijksdaalders wanneer de boom nog geen nest droeg [196].

ART. 33.

Niemand mag in eene beek (soengai) toeba-wortels werpen

[190] G. IV: 13 vordert bovendien nog, dat de boom gemerkt zij, en dat de toeeigening aan het dorpshoofd en aan het publiek worde bekend gemaakt. Volgens G. IV: 15 wordt een in het onder het dorp ressorteerend bosch ontdekte boom, geschikt voor huis of scheepsbouw, privaat-eigendom door merking gevolgd door kennisgeving aan het dorpshoofd.

[191] Dezen boom vind ik nergens gedetermineerd.

[192] Covellia albipila. Zie Filet t. a. p. p. 50.

[193] Zie boven Aant. 127.

[194] Vermoedelijk dezelfde boom die bij Filet, l. l. p. 194, lagam, Canarium eupteron, heet. Vergl. Ibid. p. 133 N° 3300.

[195] Letterlijk: «boomen waar de bijen zich in nestelen, wanneer zij van hunnen «gewonen weg afwijken.» Dergelijke boomen noemt men, volgens T. v. N. I. l. l. p. 72, ook noempang-boomen d. w. z. waar de bijen tijdelijk verblijf houden. Omgekeerd heeten, blijkens den tekst van Artt. 30 en vv., de boomen die officieel als boomen voor de bijenteelt zijn erkend, sialang-boomen. G. IV: 14 noemt ook de malaborai als een sialang-boom. Overigens komt het door hem gegeven voorschrift met dat van ons artikel overeen.

[196] G. V: 49 en 50 stellen de waarde van een boom geschikt voor de bijenteelt altijd op 40 rijksdaalders. Zie beneden Titel V Art. 48.

ten einde de visschen te bedwelmen, zonder voorafgaande kennisgeving aan het dorpshoofd [197].

ART. 34.

Alwie zonder vergunning van den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [198] dobbelt of hanengevechten houdt, wordt overeenkomstig de wetten van het Goevernement [199] gestraft [200].

---

[197] G. IV: 26 verbiedt deze wijze van visschen voor de hoofdrivieren absoluut, doch verklaart ze in de kleine riviertjes, ook zonder kennisgeving, voor geoorloofd. Bovendien bevatten G. IV: 23—25 en 27 nog de volgende bepalingen omtrent het visschen: Ieder die een gedeelte van eene rivier afdamt, zonder dat zulks schade berokkent aan waterleidingen of aan den loop der rivier, is eigenaar van de daarin levende visschen. Zonder zijne toestemming mag niemand in het afgedamde gedeelte visch vangen. Trimoean's en loempatan's d. w. z. groote van zwaar hout vervaardigde vischtoestellen midden in de rivier, mogen zonder toestemming van het distriktshoofd niet worden gesteld, en in elk geval moeten de eigenaren na afloop van den regentijd de overblijfselen opruimen. Vergl. boven p. 32 noot *a*. In een meer, waarop de geheele bevolking van een dorp aanspraak heeft, mag niemand visschen zonder toestemming van het betrokken dorpshoofd; doch overigens mag men in de hoofdrivieren op alle wijzen vrij visschen, mits geen schade aan de oevers of de waterleidingen toebrengende. Vergl. Koet. Mân. Art. 237.

[198] Letterlijk: «van de rivier». Zie boven p. 4.

[199] Letterlijk: «van den Koning.»

[200] Het verbod van dobbelen ontbreekt bij G. Volgens Valette, t. a. p. p. 12, moet speciaal het zoogenaamde oedjoengan-spel zooveel mogelijk door de ambtenaren worden tegengegaan. Wat de hanengevechten betreft, zoo is daaraan bij G. een afzonderlijke Titel VII gewijd, waarvan de bepalingen in hoofdzaak op het volgende nederkomen. Zonder verlof van het distriktshoofd mag niemand hanen laten vechten. Dit verlof wordt alleen gegeven bij gelegenheid van huwelijks- en andere feesten. Hij, die het verlof bekomen heeft, mag 5 pCt. heffen van iederen inzet of weddingschap, waarvan hem het bedrag vooraf moet worden ter hand gesteld ter uitkeering aan den winner. Hij moet verder drie onafhankelijke en deskundige scheidslieden voor de vechtbaan kiezen. Het gevecht is onbeslist, als beide hanen dood of weggeloopen zijn, en zoo ook als de eene haan, na den anderen gedood te hebben, hem niet driemaal in den kop wil pikken, of eindelijk als na den aanval één der hanen wegloopt zonder gewond te zijn. Eene overwinning wordt als niet geldig beschouwd, wanneer die behaald is tengevolge van eene ongewone wijze van aanbinden der sporen van den overwinnaar of van het breken der sporen van den overwonnen haan, niet echter wanneer de sporen van laatstgenoemde zijn losgeraakt. Niemand mag de vechtende hanen storen of zich op de vechtbaan begeven. De administratieve voorschriften omtrent hanengevechten vindt men bij Valette t. a. p. p. 20.

TITEL IV.

Regeling van de geestelijkheid [201].

ART. 1.

In het dorp van het distriktshoofd wordt één distriktsgeestelijke met den titel van l ĕ b a i p a n g h o e l o e aangesteld voor de zaken betreffende het familie- en erfrecht. Hij staat aan het hoofd van de geheele geestelijkheid in het distrikt, en de lagere geestelijken zijn verplicht zijne bevelen na te komen [202].

ART. 2.

In het dorp van het distriktshoofd worden één of twee adjunct-geestelijken met den titel van c h a ṭ î b aangesteld om den l ĕ b a i p a n g h o e l o e in zijne functiën bij te staan [203].

ART. 3.

In elk dorp, waar geen distriktshoofd gevestigd is, worden één of twee dorpsgeestelijken met den titel van c h a ṭ î b aangesteld, welke geestelijken echter geene bemoeienis hebben met zaken betreffende het familie- en erfrecht [204].

ART. 4.

Het distriktshoofd zal voor de functiën van geestelijke in het distrikt geschikte personen uitkiezen [205], en den gekozen persoon bij den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (b a t a n g h a r i) [206] brengen, opdat deze den persoon in kwestie ter benoeming kunne voordragen aan het Hoofd van Gewestelijk Bestuur [207] te Palem-

---

[201] Deze Titel ontbreekt geheel bij G.

[202] De eerste zinsnede van dit artikel is eene herhaling van Titel II Art. 3 eerste lid. Vergl. ook de Aant. 86 op laatstgenoemd Art.

[203] Dit artikel is eene eenigszins gewijzigde herhaling van Tit. II Art. 3 tweede lid.

[204] Eenigszins gewijzigde herhaling van Tit. III Art. 2. Zie ook Aant. 86.

[205] D. w. z. in overleg met de bevolking. Zie Tit. II Art. 5.

[206] Letterlijk: «van de rivier.» Zie boven p. 4.

[207] P a d o e k a T o e w a n B ĕ s a r, letterlijk: «Zijne Edelheid de Groote Heer.»

bang. Het Hoofd van Gewestelijk Bestuur zal, alvorens tot de benoeming over te gaan, overlegging van eene schriftelijke en gezegelde verklaring van geschiktheid vorderen, afgegeven door den Pangeran Panghoeloe Nata Agama [208] te Palembang.

Art. 5.

De titels van Modin [209], Bilal [210] en Mërbot [211] mogen in de bovenlanden niet door geestelijken gevoerd worden [212].

Art. 6.

De distrikts- en dorpgeestelijken moeten respektievelijk de distrikts- en dorpshoofden in hunne functiën bijstaan. Zij zijn speciaal belast met het aanhouden der bevolkingsregisters in elk dorp, in welke registers de huwelijken en sterfgevallen benevens het bedrag der belasting moeten worden aangeteekend.

Art. 7.

Zooveel mogelijk moet het distriktshoofd voor geestelijke betrekkingen lieden in aanmerking brengen, die goed kunnen schrijven.

---

[208] Nata Agama is de naam verbonden aan het ambt van Pangeran Panghoeloe of hoofd der geestelijkheid van het geheele gewest Palembang. Volgens eene officieele mededeeling van 1890 behoeven tegenwoordig de geestelijken in de binnenlanden zich niet meer aan een onderzoek naar hunne geschiktheid door den Pangeran Panghoeloe te onderwerpen. Zie ook Valette t. a. p. p. 3. Eveneens wordt het in Artt. 10 en 11 bedoeld aandeel in djakat en pitrah niet meer aan den Pangeran Panghoeloe opgebracht, noch aan dien Pangeran Panghoeloe meer ingediend een afschrift der registers bedoeld bij Art. 9. Volgens E. A. van Vloten: De Ranau-Distrikten, in het Tijdschr. v. N. I. jaarg. 1873 dl. II p. 294, moesten vroeger zelfs in die half heidensche streken de geestelijken een bewijs van bekwaamheid van den Pangeran Panghoeloe hebben. Het gezag van dien geestelijke over zijne ambtgenooten in de binnenlanden schijnt eene zeer oude instelling te zijn. Vergl. Proeve p. 87 en 96; Bijdrage p. 72.

[209] Modin, afgeleid van het Arabische moädsdsin, letterlijk: «degeen die «den adsân of aankondiging der gebedstijden afroept.»

[210] Bilal, Arabisch Bilâl, was de naam van den persoon die door Moḥammad het eerst met de functiën van moädsdsin werd belast. Deze naam is in Nederlandsch-Indië in vele streken een geestelijke titel geworden.

[211] Mërbot, van het Arabische marboeṭ, letterlijk: «gebonden», is in Nederlandsch-Indië een titel van lagere geestelijken met uiteenloopende functiën.

[212] Volgens T. v. N. I. jaarg. 1876 dl. I p. 23 worden de geestelijken, die deze titels voeren, wel degelijk door het bestuur erkend. Zij worden evenals de anderen door de bevolking gekozen.

ART. 8.

De geestelijken mogen geen huwelijk sluiten zonder vergunning van het betrokken dorpshoofd.

ART. 9.

Elk jaar moeten de dorpsgeestelijken aan den geestelijke van hun distrikt een afschrift geven van hun register van huwelijken en sterfgevallen; terwijl de distriktsgeestelijken elk jaar een afschrift van het door hen aangehouden register van huwelijken en sterfgevallen in het geheele distrikt moeten doen toekomen aan den Pangeran Panghoeloe Nata Agama te Palembang [213].

ART. 10.

Van den 20en tot den 30en dag der Vastenmaand mogen de geestelijken de pitrah [214] ophalen. Alwie genegen is de pitrah op te brengen, mag als zoodanig 1 gantang [215] per ziel [216] geven. Van de opbrengst der pitrah zendt de distriktsgeestelijke 1 gantang per huisgezin naar den Pangeran Panghoeloe Nata Agama [217]; terwijl het overblijvende strekt tot onderhoud van de gezamenlijke geestelijken in het distrikt.

ART. 11.

Indien er personen zijn, die ook de djakat [218] willen geven, mogen de geestelijken van hen in ontvangst nemen 10 gantang's van

---

213 Zie boven Aant. 208. De administratieve voorschriften omtrent de zielentelling vindt men bij Valette t. a. p. p. 16 en 17.

214 Maleische uitspraak van het Arabische fiṭrah of zakât al-fiṭr d. i. eene opbrengst bij het einde der groote vasten in de maand Ramadhân. Over het bedrag en de inning volgens de Moḥ. wet vergl. mijne Beg. v. h. Moḥ. R. 3de druk p. 51. De piṭrah moet volgens de Moḥ. wet op dezelfde wijze als de eigenlijke zakâh worden verdeeld, doch hier is de toestand blijkbaar anders. Vergl. het volgende artikel.

215 Over deze inhoudsmaat zie boven Aant. 98. Ofschoon dit niet in den tekst staat, wordt de pitrah opgebracht in bras d. w. z. rijst in den bolster, terwijl de djakat wordt opgebracht in padi d. w. z. rijst in de aren. Vergl. het volgende artikel.

216 De pitrah wordt opgebracht per ziel, en wel door het hoofd van het gezin voor zich zelf en voor de personen die zijn gezin vormen, d. w. z. die hij volgens de Moḥ. wet onderhouden moet.

217 Zie boven Aant. 208.

218 Maleische uitspraak van het Arabische woord zakâh. Over het bedrag, de inning en de verdeeling zie mijne Beg. v. h. Moḥ. R. 3de druk p. 46 en vv.

elke 100 gantang's van den rijstoogst [219]. De opbrengst der djakat wordt verdeeld als volgt: 10 gantang's van elke 100 gantang's worden naar Palembang gezonden aan den Pangeran Panghoeloe [220] ter uitdeeling aan behoeftigen; 30 gantang's van elke 100 gantang's komen ten goede aan den distriktsgeestelijke; 30 gantang's van elke 100 gantang's komen ten goede aan de dorpsgeestelijken, en 30 gantang's van elke 100 gantang's worden verdeeld onder de overige personen aan de moskeeën (masdjid) en bidhuizen (langgar) [221] verbonden.

ART. 12.

De geestelijken moeten zorgen voor den dienst bij en het onderhoud van de moskeeën (masdjid), de bidhuizen (langgar) [222], de waschbekkens (padasan) [223], en de verschillende heilige graven (kramat) [224].

ART. 13.

De personen, die in het huwelijk treden, moeten aan den geestelijke, door wien zij in het huwelijk worden verbonden, als trouwloon (batoe kawin) minstens ½ gulden geven.

ART. 14.

De geestelijken zijn verplicht de lijken van overledenen te wasschen, en daarbij de vereischte gebeden te doen. Zij mogen voor die diensten geene betaling vorderen, maar moeten zich tevreden stellen met hetgeen men hun als geschenk gelieft te geven.

ART. 15.

De geestelijken zijn verplicht de kinderen in hun dorp te onderwijzen in het lezen en schrijven. Zij mogen daarvoor geene betaling vorderen, maar moeten zich tevreden stellen met hetgeen men hun als geschenk gelieft te geven.

---

219 Zie boven Aant. 215.
220 Zie boven Aant. 208.
221 Over het onderscheid tusschen de moskeeën en de bidhuizen zie Aant. 158.
222 Als voren.
223 De padasan is een groote pot, van onderen van een kraantje of tuit voorzien, waarin het water voor de ritueele wasschingen bewaard wordt.
224 Mal. uitspraak van het Arabische karâmah eigenlijk: «wonder» van een heilige.

ART. 16.

Het distriktshoofd zal met den distriktsgeestelijke zorgen voor de weezen in het distrikt. Zij zullen het door de weezen geërfde vermogen in bewaring nemen tot dat laatstgenoemden den leeftijd van 14 jaren hebben bereikt.

ART. 17.

Indien de distriktsgeestelijke het voor de hoofdplaats Palembang bestemde gedeelte van de pitrah of de djakat daarheen moet brengen [225], zal het distriktshoofd hem als geleide twee belastingplichtige [226] ingezetenen medegeven.

ART. 18.

De geestelijken, die den titel van lĕbai panghoeloe of van chaṭîb voeren [227], zijn vrijgesteld van belasting, van veldwerk, en van alle distrikts- of gemeentelijke heerendiensten, als daar zijn wachtdienst, transportdienst of het verrichten van handenarbeid.

ART. 19.

Wat de pitrah en de djakat van het distrikt betreft, die zal door den distriktsgeestelijke worden in ontvangst genomen. Hij zal bepalen welke personen uit de lagere geestelijkheid hem bij beurten moeten vergezellen, wanneer hij het voor de hoofdplaats Palembang bestemde deel wegbrengt [228]. Geen dorpsgeestelijke zal het aandeel van zijn dorp zelf naar Palembang mogen brengen; maar het geheele bedrag, dat het distrikt moet verzenden, zal in eens op last van den distriktsgeestelijke worden overbracht.

---

[225] Zie boven Artt. 10 en 11.

[226] D. w. z. heerendienstplichtige. Vergl Titel II Art. 13.

[227] Zie Titel II Art. 15.

[228] Zie boven Artt. 10 en 11.

TITEL V.

Bepalingen [229] op de rechtspleging.

ART. 1.

Voor het berechten van alle geschillen omtrent verbintenissen of zakelijke rechten, onverschillig of die op roerend dan wel op onroerend goed betrekking hebben, en of de verbintenis door pand is verzekerd, mogen de distrikts- en dorpshoofden gerechtskosten [230] van partijen vorderen. In zaken, welke ter berechting staan van de dorpshoofden, bedragen de gerechtskosten van 1 tot 3 gulden; maar in zaken, welke voor de distriktshoofden moeten worden gebracht, is als zoodanig van 1 tot 5 gulden verschuldigd. Het bedrag der gerechtskosten wordt binnen deze grenzen naar billijkheid, en met inachtneming van de waarde in geschil, bij de uitspraak vastgesteld [231].

ART. 2.

Wat de zaken betreft, strafbaar volgens de wetten van het Goevernement [232] of volgens het gewoonterecht (adat) [233], als daar zijn diefstal, vechterij, of het verkeer tusschen jongelingen en meisjes, daarin mogen de distrikts- en dorpshoofden geene gerechtskosten vorderen. Met andere woorden geene gerechtskosten zijn verschuldigd in zaken, waarbij boeten of lijfstraffen kunnen worden opgelegd [234].

ART. 3.

In gedingen betreffende schuldvorderingen beneden de 5 gulden, mogen evenmin gerechtskosten worden geeischt [235].

---

229 Zie boven Aant. 1.

230 Mal. tanda sĕrah. Zie Aant. 71.

231 Volgens G. V: 8 kunnen in alle zaken, geene uitgezonderd, als gerechtskosten van 2 tot 16 rijksdaalders worden gevorderd, naar gelang van de meerdere of mindere belangrijkheid der zaak. Die gerechtskosten moeten vooraf door partijen, ieder voor de helft (zoo er twee zijn), worden betaald.

232 Zie Aant. 1.

233 Letterlijk: «van den Koning.»

234 Zie Aant. 231. Onder lijfstraffen heeft men ten deze ook gevangenis en dwangarbeid te verstaan.

235 Zie Aant. 230.

ART. 4.

Indien voor het berechten eener schuldvordering gerechtskosten zijn betaald, mag het distrikts- of dorpshoofd niet opnieuw de belooning, walasan [236] geheeten, vorderen, wanneer aan het vonnis door den schuldenaar wordt voldaan [237].

ART. 5.

De gerechtskosten worden in drieën verdeeld; twee derden komen aan het betrokken distrikts- of dorpshoofd ten goede, en één derde aan de overige hoofden die in de zaak gezeten hebben [238].

ART. 6.

Alle zaken strafbaar volgens de wetten van het Goevernement [239] of volgens het gewoonterecht (adat), moeten door de distrikts- en dorpshoofden worden onderzocht en berecht overeenkomstig de voorschriften van dit wetboek, met dien verstande dat de distriktshoofden aan hunne onderhoorigen slechts eene boete mogen opleggen van 12 rijksdaalders of daar beneden; terwijl de rechtsmacht der dorpshoofden niet verder gaat dan het opleggen aan hunne onderhoorigen van eene boete van 6 rijksdaalders of daar beneden [240].

ART. 7.

Indien een dorpshoofd eene zaak beslist heeft, maar zijn onderhoorige met die beslissing geen genoegen neemt, kan laatstgenoemde

---

[236] Letterlijk: «vergelding.» Vergl. Jav. walĕs. Volgens T. v. N. I. I. I. p. 124 bedraagt de walasan 10 pCt., en mag die alleen door het distriktshoofd gevorderd worden bij het betalen van den bloedprijs. Zie ben. Art. 37 en Aant. 314.

[237] G. geeft hier omtrent den walasan geene voorschriften. Zie echter ben. Aant. 314.

[238] Ook deze bepaling ontbreekt bij G. Over de verdeeling der boeten zie beneden Artt. 59 en vv.

[239] Letterlijk: «van den Koning.»

[240] G. V: 1, 3 en 4 verklaart de distrikts- en dorpshoofden alleen bevoegd ten aanzien van feiten bij het gewoonterecht strafbaar gesteld. Het eerste onderzoek is altijd de taak van het dorpshoofd. Blijkt de zaak tot zijne competentie te behooren, zoo doet het dorpshoofd die af, na ingewonnen advies van de oudsten van zijn dorp. Zoo neen, dan brengt bedoeld hoofd de zaak, behoorlijk voorbereid, voor het distriktshoofd, welk laatstgenoemd hoofd, na ingewonnen advies van het betrokken en eenige andere dorpshoofden, vonnis velt. Volgens G. V: 2 kunnen de distriktshoofden eene boete opleggen van hoogstens 22 rijksdaalders, de onderdistriktshoofden eene boete van hoogstens 8 rijksdaalders, en de dorpshoofden eene boete van hoogstens 6 rijksdaalders.

in beroep komen bij het distriktshoofd. Het distriktshoofd zal alsdan de zaak opnieuw onderzoeken, en daarin zoodanig vonnis vellen als hij billijk oordeelt.

Indien iemand, die door het distriktshoofd veroordeeld is, geen genoegen neemt met diens beslissing, kan hij in beroep komen bij het divisie-hoofd [241] of bij den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (b a t a n g h a r i) [242].

Het distriktshoofd mag niemand beletten in beroep te komen, maar hij zal hem door een zendeling (p ĕ t i n d i h) naar den hoogeren rechter doen begeleiden [243].

ART. 8.

Indien in een dorp, waar geen distriktshoofd gevestigd is, eene overtreding tegen het gewoonterecht (a d a t) [244] wordt gepleegd, welke met meer dan 6 rijksdaalders boete moet gestraft worden, zal het dorpshoofd die zaak bij het distriktshoofd ter berechting voorbrengen [245].

ART. 9.

In alle zaken, welke door de distrikts of dorpshoofden voor het divisie-hoofd of voor den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (b a t a n g h a r i) [246] ter berechting worden gebracht, zullen de op te leggen boeten toch overeenkomstig het gewoonterecht aan het betrokken distrikts- of dorpshoofd ten goede komen [247].

ART. 10.

Manslag, brandstichting, hetzij in een enkel huis, hetzij in een geheel dorp, verzet tegen of aanranding van personen die in het land met gezag bekleed zijn, gewapenderhand gepleegd, zijn zaken welke niet ter berechting staan van de distrikts- of dorpshoofden, omdat

---

241 Zie boven p. 5 Aant. 9.

242 Letterl. «van de rivier». Zie boven p. 4. Tegenwoordig wordt dit hooger beroep bij de rechtbank, R a p a t genaamd, aangebracht. Zie Valette t. a. p. p. 8 en ben. Aant. 249.

243 Conform G. V: 7, waar men bovendien vermeld vindt, dat vroeger het hooger beroep van de beslissingen der distriktshoofden bij den d j ĕ n a n g (Zie boven p. 5 Aant. 9) werd aangebracht.

244 Zie boven Aant. 1.

245 Zie boven Art. 6.

246 Letterl.: «van de rivier». Zie boven p. 4 en 5 Aant. 9.

247 Deze bepaling ontbreekt bij G.

zij als misdrijven tegen de wetten van het Goevernement [248] worden aangemerkt [249].

ART. 11.

Indien er eene vordering wegens verloren gegane goederen wordt ingesteld, zal men daarbij de onderstaande waardeberekening volgen: 100 Palembangsche gantang's [250] rijst in de aren = 2 rijksdaalders; 1 buffel = 8 rijksdaalders; 1 buffelkalf = 4 rijksdaalders; 1 geit of schaap = 2 rijksdaalders; goud ter zwaarte van 1 rijksdaalder = 12 rijksdaalders; soewasa [251] ter zwaarte van 1 rijksdaalder = 3 rijksdaalders; zilver ter zwaarte van 1 rijksdaalder = 1 rijksdaalder; 1 vruchtdragende kokospalm = 2 rijksdaalders; 1 jonge kokospalm = 1 rijksdaalder; 1 doekoe-, doerian- of andere vruchtboom, zooveel als waarop hij naar billijkheid zal worden getaxeerd [252].

ART. 12.

Indien iemand een eed heeft afgelegd, hetzij in eene rechtszaak [253], hetzij als getuige, en later blijkt dat de eed of de getuigenverklaring valsch was, zoo wordt de schuldige overeenkomstig de wetten van het Goevernement [254] gestraft [255].

---

248 Letterlijk: «van den Koning.»

249 Volgens G. V: 5 en 6 moesten vroeger alle zaken, welke de competentie der distriktshoofden te boven gaan, door hen ter uitwijzing bij den djĕnang worden aangebracht; terwijl alle zaken, waarop de doodstraf stond, uitsluitend door het Sultansgerecht te Palembang moesten worden behandeld. Dit laatste was, volgens G. V: 19 en 32, ook het geval ten aanzien van het feit van zich tegen zijne hoofden te hebben verzet en hen met een stuk hout of een wapen te hebben gedreigd of geslagen, gelijk mede ten aanzien van moedwillige brandstichting, al was de zaak niet zoodanig dat de doodstraf moest worden toegepast. Een brandstichter op heeterdaad betrapt mocht ook door den eigenaar gedood worden. Tegenwoordig worden echter alle zaken, welke de competentie der distriktshoofden te boven gaan, behandeld door een rapat of rechtbank bestaande in elke afdeeling uit eenige distriktshoofden onder voorzitterschap van den Europeeschen gezagvoerenden ambtenaar. Vergl ook T. v. N. I. 1. 1. p. 125 noot 1, en ben. Art. 12. De tegenwoordig geldende bepalingen omtrent de rapat's vindt men bij Valette t. a. p. p. 6 en vv.

250 Zie boven Aant. 98.

251 Mengsel van koper en goud.

252 De bepaling ontbreekt bij G.

253 D. w. z. als partij, m. a. w. den decisoiren of den suppletoiren eed.

254 Letterlijk: «van den Koning.»

255 Meineed behoorde, volgens G. V: 51, eveneens tot de misdrijven, waarvan de bestraffing aan het Sultansgerecht te Palembang was voorbehouden. Zie boven Aant. 249.

ART. 13.

Indien het misdrijf van tjĕmpala tangan [256] gepleegd is, waaronder men verstaat het geven van slagen met de hand, het mededoen aan een vuistgevecht, het uitrukken, omhakken of vernielen van eens anders aanplantingen of huis, zoo zal de schuldige, ingeval de zaak van weinig aanbelang geoordeeld wordt, aan den aanklager een geschenk geven bestaande in 1 gantang [257] ongepelde rijst, 1 kokosnoot, 1 kip en 1 pakje sirih-bladeren. Indien echter de zaak geoordeeld wordt van ernstigen aard te zijn, zoo wordt den schuldige eene boete opgelegd van minstens 2 en hoogstens 6 rijksdaalders [258].

ART. 14.

Indien personen in huis of op het dorpsplein (laman) aan het vechten raken, dan wel twistende elkander met de handen of met stokken slaan, onverschillig of de stompen of slagen zwelling hebben teweeggebracht, zoo zal aan elk der schuldigen eene boete van 2 tot 6 rijksdaalders worden opgelegd, en moet, in geval van zwelling, de dader aan de tegenpartij, als zoenoffer (tĕpoeng) [259], van 1 tot 4 rijksdaalders betalen [260].

ART. 15.

Indien personen vóór eens anders huis aan het vechten raken, en de bewoner dient daarover eene klacht in, zoo wordt degeen, die met vechten begonnen is, beboet met 2 rijksdaalders wegens het misdrijf van asoe mĕrkoesa [261]. Indien echter personen in eens anders huis aan het vechten raken, zoo wordt degeen, die met vechten begonnen is, beboet met 4 rijksdaalders, en heet het misdrijf singa mĕrkoesa [262].

---

[256] Letterlijk: «handtastelijkheden plegen.» Vergl. Oud-Javaansch tjapala «kijven», «toornig zijn». De heer J. L. A. Brandes vestigt nog mijne aandacht op de hiervan afgeleide Oud-Javaansche uitdrukkingen wâktjapala en hastatjapala bij Jonker t. a. p. p. 20. Zie nog ben. Art. 19.

[257] Zie boven Aant. 98.

[258] Volgens G. V: 12 is als geschenk bovendien nog 1 pot gezouten visch verschuldigd, en moet, in geval de zaak van ernstigen aard is, behalve de boete ook nog vergoeding van de waarde der vernielde zaken worden opgelegd. Sommige Hss. vermelden in den tekst den pot gezouten visch in plaats van de kip Vergl. Koet. Mân. Art. 225.

[259] Zie Aant. 34.

[260] Conform G. V: 13.

[261] Letterlijk: «als honden vechten». Jav. asoe = «hond»; pĕrkoesa = pĕrkasa.

[262] Letterlijk: «als leeuwen vechten.» Zie de vorige Aant.

Deze boeten komen ten goede aan den bewoner van het huis; terwijl bovendien het distrikts- of dorpshoofd aan beide schuldigen nog eene boete van 6 tot 12 rijksdaalders kan opleggen als straf [263].

ART. 16.

Degeen, die bij een twist een stuk ijzer opneemt, of zijn wapen trekt, verbeurt eene boete van 6 tot 12 rijksdaalders, en wanneer hij zijn tegenstander verwondt, moet hij hem bovendien als kosten van geneeskundige behandeling van 2 tot 8 rijksdaalders betalen [264].

Indien iemand een distrikts- of dorpshoofd in de uitoefening zijner functiën wederstreeft, en bij die gelegenheid een stuk ijzer of hout dan wel iets anders opneemt, met het kennelijke doel om daarmede het distrikts- of dorpshoofd in kwestie te treffen, zoo zal hij, ter beoordeeling van den Europeeschen gezaghebber, gestraft worden met rottingslagen [265] in verhouding tot zijn misdrijf. De schuldige zal bovendien tot gevangenis van 3 tot 6 maanden worden veroordeeld, en als zoenoffer (tĕpoeng) [266] 1 buffel of 8 rijksdaalders geven aan den bewoner van het huis, waarin het feit gepleegd is, dan wel aan de gezamenlijke dorpsbewoners, wanneer het feit gepleegd is buitenshuis, op het dorpsplein (laman) of op de landingsplaats (pangkalan) [267].

Verzet tegen een distrikts- of dorpshoofd, op de openbare wegen gepleegd, wordt naar de wetten van het Goevernement [268] gestraft [269].

ART. 17.

Indien iemand in eene vechtpartij zijn tegenstander verminkt, dat wil zeggen het verlies van diens oog, oor, voet of hand berokkent, welk misdrijf boewang sipat [270] heet, zoo wordt hij

---

263 Conform G. V: 14 en 15.

264 Volgens G. V: 16 is de boete, zonder verwonding, 8 rijksdaalders, en, in geval van verwonding, 24 rijksdaalders, boven en behalve de kosten van genezing welke van 2 tot 10 rijksdaalders kunnen bedragen.

265 De straf van rottingslagen wordt sedert 1866 niet meer toegepast. Vergl. Stbl. 1866 N° 15.

266 Vergl. Aant. 34.

267 Dit is namelijk een gemeente-gebouw, en behoort dus tot het dorp, al is het feitelijk misschien daarbuiten gelegen. Vergl. Tit. II Art. 7.

268 Letterlijk: «van den Koning.»

269 Volgens G. V: 19 is elk gewapend verzet tegen de hoofden eene zaak, welke voor het gerecht van den Vorst te huis behoort.

270 Letterlijk «ééne zijner eigenschappen doen verloren gaan.» Sipat Mal. uitspraak van het Arab. çifah.

beboet met 12 rijksdaalders, en moet hij bovendien aan het slachtoffer den halven bloedprijs (bangoen) of 20 rijksdaalders [271] betalen [272].

ART. 18.

Indien iemand tegen een ander uitvaart, en hem in drift ongepaste woorden toevoegt, welk misdrijf silip [273] heet, zoo wordt hij veroordeeld om aan den aanklager te geven: 1 gantang ongepelde rijst, 1 kokosnoot, 1 kip en 1 pakje sirih-bladeren [274].

ART. 19.

Indien iemand eens anders huisvrouw of ongehuwde dochter uitscheldt of door woorden beleedigt, dan wel aan een ander mondeling onbehoorlijke handelingen ten laste legt, zonder het bewijs daarvan te kunnen leveren, welk misdrijf tjĕmpala moeloet [275] heet, zoo wordt hem eene boete opgelegd van 2 tot 12 rijksdaalders, naar bevinding van het distrikts- of dorpshoofd. Deze boete wordt in tweeën verdeeld; de helft is ten voordeele van den aanklager, en de wederhelft ten voordeele van het distrikts- of dorpshoofd [276].

ART. 20.

Indien iemand overdag buitenshuis, hetzij in het dorp, hetzij op het veld, vruchten, kippen of eendvogels steelt, dan wel goederen steelt, die tijdelijk buitenshuis geplaatst zijn, als fuiken, werpnetten, kleederen, enz., welk misdrijf najap [277] heet, zoo beloopt hij eene boete van 2 tot 4 rijksdaalders; terwijl de ontvreemde goederen door hem moeten worden teruggegeven of anders de waarde daarvan vergoed. De boete wordt in tweeën verdeeld; de eene helft komt ten goede aan den bestolene, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [278].

---

[271] Zie ben. Art. 36.

[272] Volgens G. V: 17 is de boete 24 rijksdaalders. Overigens conform.

[273] Letterlijk: «verkeerd handelen.» Zie V. Hasselt t. a. p. p. 53, 64, en vergl. Jav. silip of silib = «verraderlijk», «met streken omgaan.»

[274] Zie boven Art. 13. Conform G. V: 11.

[275] Letterlijk: «ruwe taal uitslaan.» Zie boven Aant. 256.

[276] Volgens G. V: 18 is tjĕmpala moeloet alleen het uitschelden, enz. van eens anders huisvrouw, en is de straf 8 rijksdaalders boete en een geschenk van 1 mand rijst, 1 kip en eenig gebak. De boete komt voor $\frac{3}{4}$ en het geschenk geheel aan de hoofden ten goede; terwijl $\frac{1}{4}$ van de boete aan de beleedigde vrouw wordt uitgekeerd. Vergl. Koet. Mân. Art. 210.

[277] Vergl. Jav. najab (van sajab) = «over dag of tusschen licht en donker stelen «door insluiping.» Vergl. ben. Art. 24.

[278] G. V: 21 maakt onderscheid of dergelijke diefstallen in of buiten het dorp plaats hebben. In het laatste geval is de straf 4 rijksdaalders boete en dubbele ver-

Art. 21.

Indien iemand te drogen liggende rijstaren, dan wel te veld staande rijst of kokosnoten, s i r i h of p i s a n g van den boom steelt, zoo wordt hij beboet met 4 rijksdaalders, en moet hij het weggenomene teruggeven, dan wel de waarde daarvan vergoeden. De boete wordt in tweeën verdeeld; de eene helft komt ten goede aan den bestolene, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [279].

Art. 22.

Indien iemand in het dorp of op het veld kokosnoten, Spaansche peper of s i r i h steelt en daarbij den boom velt, dan wel indien hij in het dorp of op het veld een buffel of eene geit steelt, zoo beloopt hij eene boete van 6 tot 12 rijksdaalders, en moet hij het weggenomene of vernielde teruggeven, dan wel de waarde daarvan vergoeden. De boete wordt in tweeën verdeeld; de eene helft komt ten goede aan den bestolene of benadeelde, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [280].

Art. 23.

Indien iemand des nachts diefstal pleegt in een huis, waarin hij zich door braak (b a b a q) of door het openmaken van de deur toegang heeft verschaft, zoo wordt hij beboet met 12 rijksdaalders; terwijl bovendien het gestolene door hem moet worden teruggegeven of de waarde daarvan vergoed. Indien het huis beschadigd is geworden, zoo moet de schuldige ook nog betalen zooveel als, naar het oordeel van het distrikts- of dorpshoofd, in billijkheid voldoende is om het huis weder in orde te brengen. De boete wordt in tweeën

---

goeding (p o e l a n g o e n d a n g) van het gestolene. In het eerste geval is de straf 6 rijksdaalders boete met dezelfde vergoeding. Vergl. Koeṭ. Mân. Artt: 49, 50.

[279] Volgens G. V: 22 is de boete 22 rijksdaalders, en moet het gestolene wederom dubbel worden teruggegeven. Alleen is, volgens G. V: 25, bij diefstal van te drogen gelegde rijstaren de boete slechts 6 rijksdaalders, bij diefstal van een vaartuig 8 rijksdaalders, en bij diefstal van visch uit eene fuik of ander toestel 12 rijksdaalders, alles onverminderd de dubbele vergoeding. Zie ben. Art. 25 en Koeṭ. Mân. Artt. 25, 37, 238, 239.

[280] G. V: 23 en 24 spreekt alleen van veediefstal. De straf voor diefstal van een buffel of ander stuk groot vee is 24 rijksdaalders boete en dubbele vergoeding; de straf voor diefstal van eene geit is vijfvoudige vergoeding (k ĕ l i m a w i e t lees: k ĕ l i m a w ĕ l a h = b ĕ l a h), waarvan $\frac{2}{5}$ voor den bestolene en $\frac{3}{5}$ voor de hoofden zijn. Vergl. Koeṭ. Mân. Artt. 40, 51.

verdeeld; de eene helft komt ten goede aan den bestolene, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [281].

ART. 24.

Indien iemand bij dag of bij nacht in een ledig staand huis diefstal pleegt, welk misdrijf najap [282] heet, dan wel indien iemand bij dag of bij nacht een huis binnendringt en daar met geweld diefstal pleegt, welk misdrijf naroengkoe [283] heet, zoo wordt hij beboet met 12 rijksdaalders; terwijl bovendien het gestolene door hem moet worden teruggegeven of de waarde daarvan vergoed. De boete wordt in tweeën verdeeld; de eene helft komt ten goede aan den bestolene, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [284].

ART. 25.

Indien iemand rijst in de aren uit eene bewaarplaats steelt, zoo wordt hij beboet met 12 rijksdaalders; terwijl bovendien de rijst door hem moet worden teruggegeven, dan wel de waarde daarvan moet worden vergoed. De boete wordt in tweeën verdeeld; de eene helft komt ten goede aan den eigenaar der rijst, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [285].

ART. 26.

Indien iemand een ander op den openbaren weg aangrijpt en van zijn goed berooft, welk misdrijf nĕgan [286] heet, zoo wordt hij beboet voor een bedrag van 6 tot 12 rijksdaalders, ter beoordeeling van het distrikts- of dorpshoofd; terwijl bovendien het gestolene door hem moet worden teruggegeven, dan wel de waarde daarvan moet worden vergoed. De boete wordt in tweeën verdeeld; de eene

---

281 Volgens G. V: 27 heet diefstal bij nacht met braak in een bewoond huis kasikap oentang (lees: oetang) katoembar (lees: katombaq) mati, letterlijk: «wanneer men eene schuld op zich neemt, zoo wordt men dood- «gestoken», en wordt gestraft met eene boete van 24 rijksdaalders en dubbele vergoeding van het gestolene. Zie ben. Art. 41, en Koeț. Mân. Art. 38. Sikap = sikĕp.

282 Zie boven Aant. 277.

283 Vergl. Jav. naroengkoe = «voortgaan met iets zonder zich te laten «tegenhouden.»

284 Volgens G. V: 28, 29 is de straf 24 rijksdaalders boete en dubbele vergoeding van het gestolene.

285 Volgens G. V 26 is de straf ook hier 24 rijksdaalders boete en dubbele vergoeding van het gestolene. Verg. Koeț. Mân. Artt. 25, 37, 238, 239.

286 Letterlijk: «bedwingen». Vergl. Mĕnangk. tagan.

helft komt ten goede aan den bestolene, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [287].

ART. 27.

Indien iemand door braak (babaq) in een huis dringt om te stelen, en aldaar iemand een steek geeft, zoo wordt hij volgens de wetten van het Goevernement [288] gestraft [289].

ART. 28.

Indien iemand gestolen goederen in bewaring neemt, verbergt of opkoopt, zoo wordt hij gestraft evenals de dief zelf [290].

Alwie gezien heeft, dat een ander iets deed dat verboden is door het Goevernement [291], zonder dat hij zoodanige daad heeft belet of althans afgeraden, wordt, als schuldig aan het misdrijf van ngoeboengi gawai [292], beboet met 6 rijksdaalders [293].

Alwie vernomen heeft, dat een ander iets deed hetwelk verboden is, zonder daarvan kennis te geven aan den Europeeschen gezaghebber, welk misdrijf ngidam gawai [294] heet, wordt eveneens met 6 rijksdaalders beboet [295].

ART. 29.

Indien iemand op het dorpsplein (laman), de landingplaats (pangkalan) van het dorp, den grooten weg of de rivier, iets vindt, zoo moet hij dat bij zijn dorpshoofd brengen [296]. Laatstgenoemde zal het gevondene 7 dagen lang bewaren, en de vondst bij bekkenslag aan het publiek bekend maken. Indien de eigenaar opkomt, moet hem zijn goed worden teruggegeven; maar indien bij het einde dier 7 dagen de eigenaar nog niet is opgekomen, zoo

287 Volgens G. V: 30 heet het misdrijf naroengkoe bakal, en is de straf 24 rijksdaalders boete met dubbele vergoeding van het gestolene.

288 Letterlijk: «van den Koning».

289 Conform G. V: 31.

290 Conform G. V: 20, waar intusschen ook nog het verstrekken van wapenen of andere middelen tot het plegen van den diefstal als medeplichtigheid wordt gequalificeerd. Vergl. Koet. Mân. Art. 53.

291 Letterlijk: «door den Koning». Volgens G. V: 53 betreft de bepaling slechts de overtredingen van het gewoonterecht (adat).

292 Letterlijk: «eene handeling begunstigen». Vergl. Jav. oeboeng.

293 Conform G. V: 53, behoudens dat de boete van 2 tot 24 rijksdaalder beloopt.

294 Letterlijk: «eene handeling in zich verbergen», van idam = «belust» en fig. «zwanger».

295 Deze bepaling ontbreekt bij G.

296 Deze bewaargeving geschiedt ten overstaan van het wachtvolk of van eenige andere dorpsbewoners. Zie Tijdschr. v. N. I. 1. 1. p. 130 noot 2.

wordt het gevondene aan den vinder gegeven. Komt de eigenaar later op, zoo heeft hij steeds de bevoegdheid om zijne zaak voor een billijken prijs in te lossen [297].

Art. 30.

Indien iemand iets vindt, zonder daarvan aan zijn dorpshoofd kennis te geven, welk misdrijf maling dapat [298] heet, zoo wordt hij, evenals of hij gestolen had, gestraft met eene boete van 3 tot 6 rijksdaalders. Het gevondene wordt alsdan aan den eigenaar teruggegeven, en de boete is voor het hoofd van het dorp [299].

Indien iemands slaaf of beschermeling iets doet dat verboden is, zoo geldt de regel: koela mĕngaladau goesti kapala dĕnda [300].

Art. 31.

Indien een vaartuig is weggedreven, zoo moet de vinder dat aan zijn dorpshoofd overleveren. Het vaartuig wordt dan gedurende 7 etmalen aan de landingsplaats (pangkalan) van het dorp vastgemeerd. Komt binnen dien termijn de eigenaar van het vaartuig op, zoo moet het hem worden teruggegeven, tegen betaling van een opvangloon van minstens ½ en hoogstens 5 gulden, ter beoordeeling van het dorpshoofd. Indien na die 7 etmalen de eigenaar van het vaartuig niet is opgekomen, zoo wordt het vaartuig aan den vinder gegeven; doch komt de eigenaar dan later op, zoo heeft hij steeds de bevoegdheid zijn vaartuig voor eenen billijken prijs in te lossen [301].

Art. 32.

Indien iemand een weggedreven vaartuig aantreft en door veranderingen onherkenbaar maakt, zoo wordt hij als een dief gestraft met eene boete van minstens 3 en hoogstens 6 rijksdaalders. Het vaartuig

---

297 Conform G. V: 34. Het woord «dagen» is natuurlijk in den zin van «etmalen» op te vatten. Zie ben. Art. 31.

298 Letterlijk: «diefstaf van gevonden goed.»

299 Bij G. V: 35 is de boete 24 rijksdaalders met vergoeding van de dubbele waarde.

300 Letterlijk: «de dienaar moet oppassen, maar zijn heer moet de boete betalen.» Koela = Jav. kawoelâ. Onder «beschermeling» (pĕliharaän) hebbe men ook bv. een minderjarig kind te verstaan. Men is dus verantwoordelijk voor de geldelijke gevolgen der onrechtmatige daden van zijne ondergeschikten. De alinea ontbreekt bij G.

301 Volgens G. V: 36 is de termijn van bewaring slechts 3 etmalen indien het vaartuig voorzien was van een stuk bindrotting, doch 7 etmalen indien het voorzien was van een Inlandsch of Europeesch touw.

wordt aan den eigenaar teruggegeven, en de boete is voor het hoofd van het dorp [302].

ART. 33.

Indien een reiziger in iemand's huis, hetzij in een dorp hetzij op het veld gelegen, overnachtende bestolen wordt, zonder dat tevens blijkt van ontvreemding ten nadeele van den huisbewoner, zoo is laatstgenoemde verplicht de gestolen zaken van zijn gast te vergoeden. Indien echter blijkt, dat de gastheer tevens bestolen is geworden, zoo kan de reiziger geene vordering tegen hem instellen [303].

Zoo ook is de vordering van den reiziger niet ontvankelijk, indien hij bij iemand, hetzij in een dorp hetzij op het veld, zijn intrek heeft genomen, zonder de door hem medegebrachte goederen aan laatstgenoemde in bewaring te geven, of hem daarvan althans kennis te doen dragen, en hij des morgens beweert gedurende den nacht bestolen te zijn. Heeft hij daarentegen de goederen aan zijn gastheer in bewaring gegeven, en gaan zij dan verloren, zoo moet laatstgenoemde de waarde daarvan stellig vergoeden [304].

ART. 34.

Indien een reiziger, in iemands baroega [305] overnachtende, bestolen wordt, zoo is de bewoner daarvoor eveneens aansprakelijk, en moet hij de waarde van het gestolene vergoeden [306].

ART. 35.

Indien een reiziger in het raadhuis (balai) of in het wachthuis (gardoe) van een dorp overnachtende, bestolen wordt, zoo is het wachtvolk daarvoor aansprakelijk, en moet dit de waarde van het gestolene vergoeden [307].

ART. 36.

Over het gewoonterecht (adat) betreffende den bloedprijs, welke

---

302 Volgens G. V: 37 is de straf 8 rijksdaalders boete en dubbele vergoeding van de waarde van het vaartuig. Vergl. Koet. Mân. Art. 16.

303 Conform G. V: 38.

304 De tweede alinea ontbreekt bij G.

305 Eene tijdelijk bewoonde hut in het bosch.

306 Dit voorschrift ontbreekt bij G.

307 Volgens G. V: 39 is het dorp aansprakelijk voor het gestolene, indien daarvan vooraf aangifte gedaan is aan het dorpshoofd, en de daders van den diefstal onbekend zijn. Vergl. Tit. II Art. 7, Tit. III Art. 5 en Aant. 336.

van ouds drieërlei is. Voorcerst heeft men namelijk den nista [308] of bloedprijs voor een gewoon heerendienstplichtig ingezeten. Deze bedraagt, indien het een manspersoon geldt, 40 rijksdaalders, en indien het eene vrouw geldt, 50 rijksdaalders. In de tweede plaats heeft men den madja [309] of bloedprijs voor een dorpshoofd, een onderdistriktshoofd, een lid van het dorpsbestuur, of de vrouw van één dezer titularissen. Deze bedraagt 240 rijksdaalders In de derde plaats heeft men den oetama [310] of bloedprijs voor een distriktshoofd of zijne vrouw. Deze bedraagt 440 rijksdaalders. De bloedprijs voor den zoon of de dochter van een distriktshoofd is dezelfde als die voor een dorpshoofd, en heet eveneens madja.

Volgens het gewoonterecht in de afdeeling Ampat-Lawang bedraagt de bloedprijs voor een ambteloos ingezeten van een dorp, onverschillig van welk geslacht, 80 rijksdaalders, die voor een dorpshoofd, zijn zoon of zijne dochter, 100 rijksdaalders, en die voor een distriktshoofd, zijn zoon of zijne dochter, 400 rijksdaalders.

Behalve den bloedprijs moet de schuldige nog als zoengeld (dosa) [311] 18 rijksdaalders betalen benevens een buffel, 100 gantang's [312] ongepelde rijst en 100 stuks kokosnoten.

In geval van opzettelijke verwonding is als bloedprijs slechts de helft der hier genoemde bedragen verschuldigd benevens een zoengeld (dosa) van 9 rijksdaalders [313].

Art. 37.

De bloedprijs komt ten voordeele van de bloedverwanten van den verslagene, maar de distrikts- of dorpshoofden, die de zaak hebben helpen uitwijzen, mogen daarvan als belooning (walasan) op elke 10 rijksdaalders 1 rijksdaalder voor zich behouden [314].

---

[308] Jav. nistå = «laag», «schamel», «arm.»

[309] Jav. madiå = «middelmatig.»

[310] Jav. oetåmå = «voortreffelijk.» Ongeveer dezelfde namen voor deze geldboeten vindt men ook in de vertaling van het Oud-Javaansche wetboek Soerjå Ngalam bij Raffles: History of Java (ed. 1817) dl. II Appendix p. XXXIX.

[311] Letterlijk: «zonde», «misdrijf», «schuld».

[312] Zie boven Aant. 98.

[313] Volgens G. V: 42 en 43 is het bedrag van den bloedprijs als in al. 1 van het artikel is omschreven; terwijl volgens G. V: 43 de dosa bestaat in een buffel en 4 rijksdaalders voor begrafeniskosten.

[314] Zie boven Aant. 236. Volgens G. V: 44 is de bestemming van den bloedprijs dezelfde, maar volgens G. V: 45 mogen de hoofden geen walasan vorderen, indien zij reeds gerechtskosten (tanda sĕrah) hebben ontvangen.

Art. 38.

Indien iemand een ander bij ongeluk van het leven berooft, zoo moet hij desniettemin den in Art. 36 omschreven bloedprijs betalen, benevens 4 rijksdaalders voor begrafeniskosten, en een zoengeld (dosa) [315] van 12 rijksdaalders aan het distrikts- of dorpshoofd. Eene dergelijke strafzaak moet echter worden berecht ten overstaan van den Europeeschen gezaghebber der afdeeling (batang hari) [316].

Art. 39.

Indien iemand een ander bij ongeluk verwondt, moet hij als zoenoffer (tĕpoeng) [317] van 2 tot 8 rijksdaalders betalen, en bovendien van 3 tot 12 rijksdaalders als boete aan het distrikts- of dorpshoofd. Het zoenoffer komt aan den gewonde ten goede [318].

Art. 40.

Indien men een dief doodt op het oogenblik, dat men hem in huis op heeterdaad betrapt, zoo is geen bloedprijs verschuldigd [319].

Art. 41.

Indien een man in eens anders huis komt met het doel om ongeoorloofden omgang te hebben met diens vrouw, welk misdrijf kĕrap gawai [320] heet, doch de schuldige wordt in het huis gevangen genomen en gedood door den beleedigden echtgenoot, zoo stelt die doodslag geen misdrijf daar. Wordt echter de schuldige eerst buiten het huis gevangen genomen, zoo mag de beleedigde echtgenoot hem niet dooden, maar beloopt hij slechts eene boete van 12 rijksdaalders wegens het misdrijf kasikap oetang ditombaq mati [321].

Art. 42.

Indien iemand zich des nachts onder het huis van een ander verbergt, zonder dat hij zijne bedoelingen kan verklaren, zoo wordt

---

[315] Zie boven Aant. 311.

[316] Letterlijk: «van de rivier.» Zie boven p. 4. G. bevat geen afzonderlijk artikel over den onvrijwilligen doodslag. Voor de begrafenis vergl. Aant. 313.

[317] Zie boven Aant. 34.

[318] Volgens G. V: 46 bedraagt de tĕpoeng van 2 tot 10 rijksdaalders, en komt geene verdere boetebetaling te pas.

[319] Conform G. V: 33.

[320] Zie boven Aant. 38.

[321] Zie boven Aant. 282. Bij G. V: 40 is de boete niet 12 maar 24 rijksdaalders.

hij beboet met 12 rijksdaalders, omdat het mogelijk is dat hij de bedoeling had om zich schuldig te maken aan het misdrijf van kĕrap pati [322] d. w. z. sluipmoord, dan wel aan het misdrijf van kĕrap gawai [323] d. w. z. verboden gemeenschap met de dochter of de vrouw van den bewoner. De boete wordt in tweeën verdeeld; de eene helft komt ten goede aan dengeen die den schuldige gevangen genomen heeft, en de wederhelft aan het distrikts- of dorpshoofd [324].

ART. 43.

Indien de ingezetenen van een dorp de eigendommen van het Goevernement [325] stelen of vernielen, welk misdrijf katoedjoe alah [326] heet, zoo wordt het betrokken distrikts- of dorpshoofd beboet met 24 rijksdaalders, en tevens uit zijn ambt ontzet. Elk der andere hoofden van het dorp wordt verder beboet met 12 rijksdaalders, en elk gewoon heerendienstplichtig ingezeten van het dorp met 2 rijksdaalders [327].

ART. 44.

Indien een ingezetene van een dorp een Goevernements ambtenaar [328] op reis moet vergezellen, en hij neemt de vlucht, welk misdrijf bij reizen te land tĕrdjoen alas [329], en bij reizen te water tĕrdjoen poelangan [330] heet, zoo wordt hij beboet met 12 rijksdaalders. Is de schuldige een distrikts- of dorpshoofd dan wel een ander hoofd, zoo wordt hij bovendien uit zijn ambt ontzet [331].

ART. 45.

Indien iemand ongeoorloofden omgang heeft met eene geit of een ander

---

322 Kĕrap = «dicht bij», in ruimte, pati (Jav.) = «dood», dus letterlijk: «dicht bij iemand komen om hem te dooden.»

323 Zie boven Aant. 38.

324 Volgens G. V: 41 wordt met eene boete van 24 rijksdaalders gestraft het zich des nachts verbergen in iemands huis met het een of ander slecht doel. Van die boete zijn ¾ voor de hoofden en ¼ voor dengeen die den schuldige gevat heeft.

325 Letterlijk: «van den Koning».

326 Letterlijk: «zijn ondergang te gemoet gaan.»

327 Conform G. V: 54, behoudens dat aldaar van goederen gesproken wordt «den Vorst of diens plaatsvervanger» toebehoorende, en dat de bepaling alleen te pas komt ingeval de daders niet bekend zijn.

328 Letterlijk: «den Koning.»

329 Letterlijk: «in het bosch wegspringen.»

330 Letterlijk: «naar huis wegspringen.»

331 Bij G. V: 55 is de boete niet 12 maar 22 rijksdaalders; aldaar wordt bovendien niet van een ambtenaar maar van «den Vorst of diens plaatsvervanger» gesproken.

dier, welk misdrijf mĕngindoengkan wadon sadjagat [332] heet, zoo wordt hij beboet met 12 rijksdaalders, en moet hij bovendien tot zuivering van het dorp (pĕmbasoh doesoen) een buffel slachten, en naar billijkheid de waarde vergoeden van de geit of het andere dier dat hij geschonden heeft [333].

ART. 46.

Het is volstrekt verboden om vallen voor groot wild [334] in de nabijheid der velden of der wegen te plaatsen. Indien iemand dit verbod overtreedt, wordt hij beboet met 12 rijksdaalders ten behoeve van het distrikts- of dorpshoofd. Indien er iemand door zoodanig geplaatste val getroffen en gedood wordt, zoo is hij die de val gesteld heeft, verplicht den bloedprijs te betalen naar de onderscheidingen in Art. 36 uiteengezet. Ingeval van verwonding zonder doodelijken afloop, moet hij, die de val gesteld heeft, van 6 tot 12 rijksdaalders als zoenoffer (tĕpoeng) betalen [335].

ART. 47.

Indien iemand op den openbaren weg vermoord of beroofd wordt, zoo is het dorp en subsidiair het distrikt, tot welks gebied de plek behoort, aansprakelijk voor de geldelijke gevolgen van het misdrijf, bijaldien de schuldige niet bekend is. Het distrikts- of dorpshoofd moet van zoodanige gebeurtenis ten spoedigste kennis geven aan den Europeeschen gezaghebber [336].

---

[332] Letterlijk: «alle mogelijke vrouwelijke wezens tot moeder maken.» Djagat = «de wereld», «het heelal»; wadon (Jav.) = «vrouw», «vrouwelijk.»

[333] Het dier moet namelijk gedood worden. Volgens G. V: 52 in de boete 24 rijksdaalders. Overigens conform.

[334] De hierbedoelde vallen, toekas, kala of bĕlantik geheeten, bestaan hoofdzakelijk in lansen van bamboe, die door doelmatig aangebrachte ringen en rottingwerk zoodanig werken, dat zij het wild gedierte, wanneer dit het aas bespringt, meest altijd dooden. Zie de noot op G. V: 47.

[335] G. V: 47 en 48 onderscheiden of de toestellen geplaatst waren met of zonder voorkennis van het bestuur, en of in het eerste geval de noodige teekens, die het gevaar aanwijzen, zijn gemaakt. Zoo ja, dan is de eigenaar bij doodelijken afloop van het ongeluk verplicht den halven bloedprijs te betalen, d. w. z. 20 rijksdaalders zonder meer. Voor verwonding is hij dan in het geheel niet aansprakelijk. Zoo neen, dan moet hij, bij doodelijken afloop van het ongeluk, den bloedprijs en 4 rijksdaalders begrafeniskosten betalen, en bij verwonding alleen den tĕpoeng van minstens 2 en hoogstens 10 rijksdaalders. Bovendien wordt hij, voor het enkele feit der plaatsing zonder de noodige toestemming en veiligheidsmaatregelen, beboet met 24 rijksdaalders ten voordeele der hoofden.

[336] Vergl. Koeṭ. Mân. Art. 67. Deze zoogenaamde solidaire verantwoordelijkheid der dorpen en distrikten voor onrechtmatige daden door onbekenden op hun

ART. 48.

Indien iemand een boom geschikt voor de bijenteelt (sialang) velt, zoo moet hij als vergoeding (bangoen) aan den eigenaar 40 rijksdaalders betalen, en wordt hij bovendien beboet met 12 rijksdaalders ten voordeele van het distrikts- of dorpshoofd [337].

ART. 49.

Het is volstrekt verboden iemand voor schuld als pandeling in beslag te nemen (pĕgang orang mĕngiring oetang). Alwie dit doet, vervalt in eene boete van 12 rijksdaalders ten behoeve van het Goevernement [338]; terwijl de aangehouden persoon van de schuld is ontslagen [339].

---

gebied gepleegd, heet adat tanggoeng mĕnanggoeng. Daaromtrent bepaalt G. II: 23 slechts, dat, ingeval van moord, elk ingezeten van het distrikt den eed moet afleggen, dat hij het misdrijf noch zelf heeft gepleegd, noch weet wie het gepleegd heeft. Zij die dezen eed weigeren, moeten te zamen den bloedprijs betalen. Die solidaire verantwoordelijkheid kan zich echter, volgens G. II: 30—32, nog in een anderen vorm voordoen, waarover onze tekst zwijgt, namelijk ingeval de dader van eenig misdrijf wel bekend, maar gevlucht is. Alsdan moet zijne familie den bloedprijs of de boete betalen, en komen die subsidiair ten laste van het dorp of het distrikt. Men kan zich echter van de verdere verantwoordelijkheid voor de daden van een bekend slecht sujet ontslaan door eene schriftelijke verklaring van de gezamenlijke distriktshoofden der afdeeling, dat de persoon in kwestie in den vervolge vogelvrij zal zijn. Dit heet boewang soerat, en moet worden voorafgegaan door het slachten van een buffel, en het verdeelen van 10 rijksdaalders onder de gezamenlijke distriktshoofden der afdeeling, op kosten van de familie, het dorp, of het distrikt, die bij de zaak belang hebben.

337 Vergl. Tit. III Artt. 30—32. Volgens G. V: 49, 50 bedraagt de boete 24 rijksdaalders, en is, ingeval van niet opzettelijke vernieling van den boom bv. bij het branden van struikgewas ter ontginning, geene boete maar alleen de vergoeding aan den eigenaar verschuldigd. Vergl. Koet. Mân. Art. 34, waar de lezing siloengloeng(?) blijkbaar in sialang moet veranderd worden.

338 Letterlijk: «van den Koning.»

339 Vroeger werd men in Zuid-Sumatra, bij onvermogen om zijne schuld te betalen, pandeling (orang bĕroetang of boedjang bĕroetang) van zijn schuldeischer, en moest men als zoodanig voor hem arbeiden. Ook kon men zich bij het opnemen van geld dadelijk contractueel als pandeling verbinden. Het pandelingschap was tweeledig: men had de orang bĕroetang mĕngiring en de orang bĕroetang pĕmbĕlahan. De eersten zoude men «in beslag genomen pandelingen» kunnen noemen; zij stonden maatschappelijk bijna met slaven (orang abdi, sahaja of boedaq) gelijk. Alleen konden zij zich bevrijden door betaling hunner schuld, en bleven zij bevoegd tot het aangaan van rechtshandelingen, althans in beginsel. De schuldeischer moest hun ook behoorlijke voeding en kleeding geven. De schuld droeg geen interessen, maar daarentegen had de pandeling ook geen aanspraak op korting wegens den door hem verrichten arbeid. Die arbeid kwam voor de rente in de plaats. Zie G. V: 10. De tweede soort van pandelingen, welke

ART. 50.

Elk schuldenaar (bĕroetang) mag zich met afbetalingen (pĕnjoesoer)[340] van minstens 12 gulden per jaar van zijne schuld kwijten. Beloopt de schuld meer dan 20 rijksdaalders, zoo mag de schuldenaar met zijn schuldeischer eene overeenkomst aangaan tot betaling in produkten (bĕrladang). De oogst van den schuldenaar

---

men «vrije pandelingen» zoude kunnen noemen, waren lieden die wel onder een zakelijk verband lagen, maar toch zelfstandig het opgenomen kapitaal productief maakten, hetzij door landbouw, hetzij door handel of nijverheid, onder voorwaarde van de winst, in geld of in natura, met den geldschieter te deelen (bĕbĕlah pĕntjaharian). Vooral in Benkoelen was laatstgenoemd pandelingschap in zwang. Vergl. Tijdschr. v. N. I. Jaarg. 1842 p. 440, en Marsden: History of Sumatra (Londen 1811) p. 223, 230 en 252 en vv. Bij niet nakoming hunner verplichtingen kon de geldschieter natuurlijk ook deze soort pandelingen in beslag nemen (mĕngiringkan), en werden zij orang bĕroetang mĕngiring. Bij Stbl. 1872 N° 114 is het nemen van pandelingen, in wat vorm ook, strafbaar gesteld; doch reeds vroeger was de instelling, in Palembang ten minste, feitelijk afgeschaft. Zie G. V: 9, noot, en Tijdsch. v. N. I. Jaarg. 1876 dl. I p. 126. Het pandelingschap had verder niet alleen betrekking op iemands eigen schulden, maar ook op die van anderen. Zoo leest men bij G. II: 33: Wanneer iemand eene schuldvordering tegen een ander persoon heeft, reeds verscheidene malen den schuldenaar of diens familie tot de betaling heeft aangespoord, en zich reeds herhaalde malen bij de hoofden van den schuldenaar tot betaling heeft gewend, zonder dat die gevolgd is, is hij gerechtigd om een persoon hetzij man of vrouw, in het dorp van den schuldenaar woonachtig, te vatten en aan te houden. Laatstgenoemde persoon is dan echter gerechtigd den schuldenaar of één van diens familie op te vatten, die daarop in ruiling wordt gegeven voor den primitief door den schuldeischer gevatten persoon. De schuld wordt dan tegelijkertijd verdubbeld (nikĕl), en de in beslag genomen persoon wordt niet eerder losgelaten voordat de schuld door hem of zijne familie is betaald. De dubbel betaalde schuld wordt verdeeld als volgt: de primitieve schuld komt aan den schuldeischer, en de verdubbeling wordt verdeeld onder de hoofden, die de zaak hebben beëindigd, en den persoon die primitief is gevat geworden. Vergl. voorts het hierboven in Aant. 185 geciteerde opstel van den heer A. W. C. Verwey. Over de wijze hoe de schulden, waarvoor men vroeger pandeling werd, kunnen worden afgewikkeld zie men het volgende artikel, en voor het verdubbelen van eene niet betaalde schuld ben. Art. 55. De Islâm beschouwt een vrij persoon als buiten den handel, en laat geen zakelijk recht, als het pand, daarop toe. Vergl. Beg. p. 86 en 111, en voor het Hindoe-recht Koet. Mân. Artt. 85, 107, 108, 151, 170, 262, 270. Ofschoon wij zagen, dat het onderscheid tusschen den toestand der slaven en dien der in beslag genomen pandelingen van ouds in Palembang wel is waar zeer gering was, ook omdat laatstgenoemden als aanhangsels van de schuld konden worden overgedragen, en dit slechts juridisch van verkoopen verschilde, zoo bestond toch, wat de wijze betreft waarop men slaaf of pandeling worden kon, een principieel onderscheid. Slavernij was namelijk aldaar uitsluitend het gevolg van menschenroof of van geboorte uit eene slavin. Zie Proeve p. 92; Bijdrage p. 81.

[340] Van soesoer = «zoom», «rand.»

wordt dan in drieën verdeeld; één derde strekt tot rentebetaling, één derde tot schulddelging, en één derde tot levensonderhoud van den schuldenaar [341].

ART. 51.

Over schuldvorderingen, welke men vijf jaren lang heeft laten rusten, gelijk mede over verpande zaken [342], welke men binnen dien termijn niet heeft trachten in te lossen, kan men geen vordering meer instellen [343].

ART. 52.

Indien een gehuwd man sterft, worden, volgens het gewoonterecht omtrent de door hem en zijne vrouw door gezamenlijken arbeid verkregen goederen (adat sapĕntjaharian), bedoelde goederen in tweeën verdeeld: De eene helft is voor de kinderen of verdere familieleden van den overleden man, en de wederhelft voor de weduwe [344].

Indien de boedel met schulden bezwaard was, zoo moeten die eerst betaald worden, en mag men slechts het overschot verdeelen [345].

ART. 53.

Indien de goederen, door iemand nagelaten, niet voldoende zijn om de schulden te betalen, doch zijne weduwe blijkt zich met hem voor de betaling te hebben verbonden, zoo moet zij, na het over-

---

[341] Vergl. Aant. 339.

[342] Onverschillig of het roerende dan wel onroerende zaken geldt. Zie boven Aant. 185.

[343] Deze bepaling ontbreekt bij G.

[344] G. I: 39 al. 1 spreekt alleen van ontbinding van het huwelijk door echtscheiding, en past daarop denzelfden regel toe. Hij voegt er bij, dat elk van de partijen die goederen vooraf uit den boedel neemt, welke hij of zij ten huwelijk hadden aangebracht. Natuurlijk heeft hij hier het gewone huwelijk en niet de afschafte huwelijksvormen bij wege van djoedjoer en ambil anaq op het oog (Zie boven Tit. I Art. 3 en Tit. II Art. 28). Wat het erfrecht betreft, zoo geeft hij als regel, dat de kinderen de goederen hunner ouders erven, en wel de zoons het dubbele van de dochters; terwijl de oudste zoon of, bij ontbreken van zoons, de oudste dochter een grooter aandeel erlangt dan de overigen. Intusschen mag ieder de verdeeling zijner goederen ook anders regelen bij uiterste wilsbeschikking, in bijzijn van getuigen en familieleden gemaakt. Men mag op die wijze elk erfgenaam, ook zijne kinderen, mits niet allen, onterven, behoudens het recht op onderhoud, indien behoeftige kinderen zijn onterft. Bij ontstentenis van kinderen en van testament komen de bloedverwanten in de opgaande linie in aanmerking, dan die in de zijdlinie, en eindelijk het dorp waar de overledene het laatst heeft gewoond. Zie G. VI: 3—7. Vergl. ook ben. Art. 54 en Aant. 347.

[345] Deze bepaling ontbreekt bij G., doch volgt implicite uit G. VI: 8 en vv. Zie de volgende Aant.

lijden van haar man, die ook voor de helft voldoen. Nimmer mogen echter de minderjarige kinderen van iemand voor zijne schulden worden aangesproken, indien zij de erfenis verwerpen [346].

ART. 54.

Indien eene gehuwde vrouw komt te overlijden, zoo is de helft van de door gezamenlijken arbeid verkregen (sapĕntjaharian) goederen voor haar man, en de wederhelft voor hare kinderen of, bij ontbreken van kinderen, voor hare verdere familieleden [347].

ART. 55.

Eene schuld mag niet meer worden verdubbeld (nikĕl), indien de schuldenaar op den vervaldag buiten staat is die te voldoen [348].

ART. 56.

Indien iemand, die door een distrikts- of dorpshoofd beboet is, de boete niet kan betalen, zoo heeft bedoeld distrikts- of dorpshoofd de bevoegdheid hem te werk te stellen (pandjing) en te doen arbeiden; doch voor den aldus op last te verrichten arbeid wordt maandelijks van de schuld de som van 5 gulden afgetrokken [349].

---

[346] Volgens G. VI: 8—12 gelden, ten aanzien van de betaling der schulden, andere regelen. Indien namelijk de overledene meer schulden heeft dan de waarde der goederen, die hij nalaat, bedraagt, zoo zijn de kinderen of andere erfgenamen verplicht die te voldoen. Kinderen en broeders of zusters hunnen zich zelfs niet aan deze verplichting onttrekken door de erfenis te verwerpen, andere erfgenamen echter wel. Is de erfenis verworpen, zoo worden de baten gebruikt om de crediteuren te voldoen, desnoods pondspondsgewijze; terwijl een eventueel overschot ten goede komt aan het dorp, waar de overledene het laatst heeft gewoond. Vergl. Koet. Mân. Artt. 77, 79, 80, 151, 161.

[347] Zie boven Aant. 344. Volgens G. VI: 1, 2 vervalt alles wat eene vrouw nalaat, voor wie de djoedjoer (Zie boven Aantt. 12 en 68) betaald is, aan haar man. Daarentegen komt hare nalatenschap geheel ten voordeele van hare kinderen of verdere familieleden, ingeval het huwelijk op de wijze van ambil anaq (Zie boven Aant. 18) gesloten was. Met de afschaffing dezer beide soorten van huwelijk houdt waarschijnlijk verband, dat de bepaling van Art. 54 niet tevens onder Art. 52 werd vermeld, maar eene afzonderlijke plaats bekwam.

[348] Dit artikel behoort bij Art. 49, en strekt tot afschaffing van de in Aant. 339 vermelde instelling, dat eene niet op tijd betaalde schuld van rechtswege verdubbeld wordt. Vergl. Koet. Mân. Artt. 73, 86, 87, 104, 109, 265, 266.

[349] Volgens G. V: 9 heeft niet-betaling der opgelegde boete pandelingschap ten gevolge, hetzij bij den persoon die de boete voor den schuldige heeft willen betalen, hetzij bij het distriktshoofd. In eene noot voegt hij er intusschen bij, dat het pandelingschap feitelijk reeds in de residentie Palembang is afgeschaft. Zie boven Aant. 339.

ART. 57.

Indien een distrikts- of dorpshoofd dan wel een gewoon heerendienstplichtig ingezeten (mata gawai) komt te overlijden, zoo moeten de in het distrikt wonende crediteuren, hunne vorderingen op den boedel, van welken aard ook, indienen als volgt: was de overledene een distriktshoofd, binnen 40 etmalen; was hij een dorpshoofd, binnen 15 etmalen, en was hij een gewoon heerendienstplichtig ingezeten, binnen 7 etmalen. Na deze termijnen worden de ingezetenen van het distrikt niet meer toegelaten om vorderingen op den boedel in te dienen, ten ware zij bij het overlijden toevallig op reis mochten zijn; want in dat geval hebben zij steeds die bevoegdheid totdat zij in hun dorp zijn teruggekeerd [350].

ART. 58.

Indien iemand komt te overlijden, moet het hoofd van het dorp vergezeld van den betrokken geestelijke de nalatenschap opnemen en inventariseeren. Daarna wordt zij onmiddellijk verdeeld onder degenen die als erfgenamen erkend zijn. Indien er minderjarigen of weezen bij den boedel belang hebben, zoo moeten het distriktshoofd en de distriktsgeestelijke hetgeen aan bedoelde minderjarigen of weezen toekomt, in bewaring nemen totdat laatstgenoemden den ouderdom van 14 jaren hebben bereikt, op welken leeftijd zij uit de voogdij worden ontslagen [351].

Regeling van de verdeeling der geldboeten [352].

ART. 59.

Indien het distriktshoofd een inwoner van het dorp, waar hij

[350] Conform G. VI: 13, behoudens dat aldaar uitdrukkelijk vermeld wordt, dat de boedels van overleden gehuwde vrouwen beoordeeld worden naar den stand harer echtgenooten, wat de termijnen betreft. Ook maakt hij nog een onderscheid tusschen de gewone ingezetenen en de leden van het dorpsbestuur, in zooverre voor boedels van laatstgenoemden 10 etmalen als termijn zijn aangenomen. Aangezien echter in Art. 36 de leden van het dorpsbestuur met de dorpshoofden ten opzichte van den bloedprijs zijn geassimileerd, en zoo ook in Tit. III Art. 3 ten aanzien van het kostuum, zoo zal men bij analogie ook bij den termijn van indiening der vorderingen in ons artikel de gelijkstelling moeten aannemen. In elk geval verbiedt Tit. II Art. 15 hen, evenals trouwens de aldaar genoemde geestelijke personen, tot de gewone ingezetenen (mata gawai d. i. heerendienstplichtigen) te rekenen. De onderdistriktshoofden staan ook ten deze met de dorpshoofden gelijk. Zie boven Aant. 84.

[351] Deze bepalingen ontbreken bij G.

[352] De hier volgende bepalingen ontbreken bij G.

gevestigd is, beboet, zoo wordt het bedrag dier boete in drieën verdeeld: $\frac{2}{3}$ zijn dan voor het distriktshoofd, en $\frac{1}{3}$ is voor de overige hoofden van het dorp.

ART. 60.

Indien het hoofd van een dorp, waar het distriktshoofd niet gevestigd is, één zijner onderhoorigen beboet, zoo wordt het bedrag dier boete eveneens in drieën verdeeld: $\frac{2}{3}$ zijn dan voor het dorpshoofd, en $\frac{1}{3}$ is voor de gezamenlijke leden van het dorpsbestuur.

ART. 61.

Indien de zaak van een inwoner van een ander dorp, dan waar hij gevestigd is, door het distriktshoofd wordt berecht, zoo wordt het bedrag der boete in tweeën verdeeld. De helft is dan voor het distriktshoofd, en de wederhelft voor het dorpshoofd van den schuldige. Het aandeel van het distriktshoofd wordt daarna opnieuw in drieën verdeeld: $\frac{2}{3}$ zijn voor hem, en $\frac{1}{3}$ is voor het onderdistriktshoofd, dat wil zeggen voor den pĕmbarap. Het aandeel van het dorpshoofd wordt eveneens in drieën verdeeld: $\frac{2}{3}$ zijn voor hem, en $\frac{1}{3}$ voor de gezamenlijke leden van het dorpsbestuur.

ART. 62.

Indien bij de zaak inwoners van verschillende dorpen, maar tot hetzelfde distrikt behoorende, betrokken zijn, zoo wordt het bedrag der boete in tweeën verdeeld. De eene helft is dan voor het distriktshoofd, waarvan hij intusschen $\frac{1}{3}$ aan het onderdistriktshoofd moet afstaan. De wederhelft wordt gelijkelijk verdeeld tusschen de hoofden der dorpen, waartoe de belanghebbenden behoorden. Elk dorpshoofd moet echter van zijn aandeel $\frac{1}{3}$ afstaan aan de gezamenlijke leden van zijn dorpsbestuur.

ART. 63.

Indien bij de zaak inwoners van verschillende distrikten betrokken zijn, zoo wordt de boete gelijkelijk verdeeld tusschen de hoofden der distrikten, waartoe de schuldigen behooren. Elk distriktshoofd moet dan verder zijn aandeel met zijn onderdistriktshoofd, het dorpshoofd en de leden van het dorpsbestuur deelen, op de wijze in Artt. 59—62 uiteengezet.

ART. 64.

Hier volgen een paar voorbeelden van boeteverdeeling. Stel dat 4

personen uit verschillende dorpen, doch allen uit andere dorpen dan dat alwaar het distriktshoofd gevestigd is, te zamen een diefstal hebben gepleegd, waarvoor zij door het distriktshoofd zijn beboet met 12 rijksdaalders, of te zamen met 48 rijksdaalders. De bestolene ontvangt dan 6 rijksdaalders, het distriktshoofd met zijn onderdistriktshoofd 21 rijksdaalders, en de dorpshoofden met de leden van het dorpsbestuur van de dorpen waartoe de schuldigen behooren, gelijk mede die van het dorp van den bestolene, 21 rijksdaalders, dat is bij elkander 48 rijksdaalders. De gezamenlijke hoofden en leden van het bestuur der dorpen van de schuldigen, en die van het dorp van den bestolene, hebben namelijk gelijke aanspraken. Stel verder dat 4 personen uit hetzelfde distrikt een diefstal hebben gepleegd in een ander distrikt, en daarvoor elk met 12 rijksdaalders beboet zijn geworden, zoo bekomt wederom de bestolene 6 rijksdaalders, het distriktshoofd van de dieven 21 rijksdaalders en het distriktshoofd van den bestolene ook 21 rijksdaalders. Beide distriktshoofden moeten het hun toekomende bedrag wederom deelen met hunne onderdistriktshoofden, dorpshoofden en leden van het dorpsbestuur op de wijze hierboven vermeld.

DJAMBI.

OENDANG-OENDANG.

De Oendang-Oendang van Djambi werd, voor zooverre ik kan nagaan, het eerst in Europa vermeld door den heer A. L. van Hasselt in zijn bekend werk: Volksbeschrijving van Midden-Sumatra, p. 240 en v. Op die plaats werd tevens een en ander omtrent den inhoud medegedeeld. Gelijk uit den aanhef van de Oendang-Oendang blijkt, bevat deze eene codificatie der in Djambi geldende rechtsbegrippen, en is het werk opgesteld door zekeren Ki Dĕmang Sĕtia Wigoena Dja'far, op last van den Sultan Ratoe Aḥmad Naçr ad-dîn. Die last werd gegeven den 17en der maand Rabî' al-Awwal van het Moḥammedaansche jaar 1283, overeenkomende met den 30sten Juli 1866 van onze tijdrekening. Ongeveer twee jaar later heeft, blijkens het naschrift, dezelfde Ki Dĕmang Sĕtia Wigoena nog eenige wetsbepalingen aan zijn arbeid toegevoegd.

De Oendang-Oendang van Djambi is vooreerst merkwaardig, omdat hij als eene zuivere uiting van het Maleische rechtsbewustzijn is te beschouwen, in zooverre van geenerlei Europeeschen invloed bij de samenstelling blijkt. Dit is vooral in onze eeuw een zeldzaam verschijnsel. Maar in de tweede en voornaamste plaats is het wetboek merkwaardig om het onmiskenbare verband eenerzijds met den inhoud der Palembangsche rechtsbronnen, anderzijds met die der Mĕnangkabausche Maleiers. De philosophische en psychologische opmerkingen, waarin de Oendang-Oendang van Djambi telkens overgaat, en de blijkbare verwantschap met de Oud-Javaansche rechtsbronnen, maken dit wetboek ook uit een ander oogpunt de lezing meer dan waard, al klinken de daarin vervatte beschouwingen voor Europeesche ooren niet zelden onsamenhangend, om niet te zeggen onlogisch.

Tot mijn leedwezen stond mij slechts één handschrift ten dienste, namelijk dat van den heer Van Hasselt, mij welwillend door hem ten gebruike toegezonden. Het is een fraai en duidelijk exemplaar van de Oendang-Oendang, in kl. 4° van 32 pagina's en gemiddeld 13 regels per pagina. Intusschen, gelijk een ieder weet,

die Maleische geschriften heeft uitgegeven, is één enkel handschrift bijna nimmer voldoende om den tekst vast te stellen, zonder tot conjecturen zijne toevlucht te nemen. Waar ik van het handschrift afweek, is echter steeds de letterlijke lezing bijgevoegd, zelfs waar men blijkbaar met eene minder regelmatige spelling te doen had. Alleen waar het zoo bekende fouten geldt, als het gebruik der verlengingsletters in gesloten lettergrepen, of het eenvoudig ontbreken van diacritische punten, heb ik het natuurlijk niet noodig geacht de afwijkingen van het Hs. als varianten te vermelden.

MALEISCHE TEKST.

هجرة (*a*) النبي صلي الله عليه وسلم سريبو دوا راتس دلاڤن ڤوله تيݢ تاهن دان كڤد توجه بلس هاري بولن ربيع الاول بهو ماس ايتله سري ڤادك مولانا السلطان راتو احمد نصر الدين ممرنتهكن كي دمڠ ستيا ويڠونا جعفر ممكڠ بچار عادة يڠ دڤكڠ دڤاكي سڤرت زمان شيء لله سلطان احمد زين الدين يڠ تياد دولي بڠند مڠوبهكن عادة ڤماكي اورڠ توه٢ دهولو كال سڤرت يڠ ترسبت دالم اندڠ٢ اين مك تله اتّفقله دولي بڠند سرت دڠن ڤادك ڤڠيرن راتو مرتا نڠرت مڤوره كي دمڠ اين منتڤكن عادة لمباك يڠ ترسبت اين ڤد سكلين همب رعية دولي بڠند ڤد سكلين تعلّقن

فصل ١

اڤبيل داتڠ سئورڠ مڠادو كڤدان ماؤ مندعوي سئورڠ جكلو تياد كواس اورڠ ايت (*b*) منكر يڠ كڤد حاكم مك كواس اي ممڠكل اورڠ يڠ تردعوي ايت دڠن ڤرنته دولي بڠند كڤدان

فصل ٢

مك ڤرنته دولي بڠند كڤدان اڤبيل دڤڠكل اورڠ ايت (*c*) اتو ساله سئورڠ در ڤد اورڠ ايت مك تياد ماؤ اورڠ ايت داتڠ مك كواس اي مڤالهكن اورڠ ايت دڠن ڤرنته دولي بڠند

فصل ٣

ڤرنته دولي بڠند كڤدان اڤبيل ساله اورڠ ايت مك كواس اي منربتكن سڤرت دعوي اورڠ يڠ بنر ايت دڠن ڤرنته دولي بڠند

فصل ٤

ڤرنته دولي بڠند كڤدان اڤبيل اورڠ يڠ تردعوي دان اورڠ يڠ

(*a*) Hs.: نبي
(*b*) Hs.: مڠكير
(*c*) In Hs. ontbr.: اتو

مندعوي ايت سده برسره تندا كدوان دڤݢڠ اوله حاكم مك دچهاري اوله حاكم كات٢ كدوان مك جك اد جالن مڠلوركن بيا بارڠ كلي اد جالن ممبارس ارتين اورڠ يڠ تردعوي ايت سهاج مڠلوركن كڤد حاكم جكلو اد يڠ دمكين ايت مك دكهنداكي اوله حاكم بيا كڤدان جكلو تياد ماؤ دي مڠلوركن بيا ايت دڠن كهندق حاكم سمڤي دوا تيݢ كالي حاكم (a) ممنت كڤدان تياد جوݢ ماؤ اي مڠلوركن مك اورڠ ايت ساله مك كواس اي مڠالهكن اورڠ يڠ تردعوي ايت دڠن ڤرنته دولي بݢند كڤدان تياد دچهاري لاݢي نيتي سوار اورڠ ايت

فصل ٥

ڤرنته دولي بݢند كڤدان اڤبيل برسره تندا برجواب كات دان (b) برتمڤن بيا مك براوبه كتان دان براوبه كلكوئنن دان براوبه ڤكاينن يڠ تياد ڤاتت براوبه دان (c) منكر جنجين دڠن حاكم مك اورڠ ايت كواس (d) حاكم مڠالهكنن دڠن ڤرنته دولي بݢند كڤدان تتاڤي كات٢ ايت سده دوا تيݢ كالي (e) تعزير حاكم كڤدان

فصل ٦

اڤبيل (f) برسره تندا برجواب كات (g) برتمڤن بيا سڤرت يڠ ترسبت دهولو ايت جوݢ كمدين اڤبيل دچهاري اوله (h) حاكم كات٢ كدوا ڤيهق ايت مك مڠمبن سڤسي ساله سؤرڠ مك كواس حاكم مڠالهكن ڤادو اورڠ ايت دڠن ڤرنته دولي بݢند

(a) Hs.: ممنتأ
(b) Hs.: برتمڤين
(c) Hs.: مڠكير
(d) Hs.: حوكم
(e) Hs.: تقصير حوكم
(f) Hs.: برسيرة
(g) Hs.: برتمڤين
(h) Hs.: حكوم

فصل ٧

اڤبيل اد اورڠ يڠ دعوي مندعوي ساله سئورڠ تياد مڠيکت کات (*a*) حاکم سرت مڠلورکن کات٢ يڠ جاهت٢ دهداڤن حاکم مک اورڠ ايت ساله سئورڠ بارڠ يڠ ممبوت دمکين ايت کواس (*b*) حاکم مڠالهکنن دڠن ڤرنته دولي بݢند (*c*) کڤدان

فصل ٨

جکلو اد اورڠ يڠ چابت در ڤد ڤرکتائن اتو کدوکن اتو ڤرجلانن کڤد منتري مک کواس اي مڠحکم اورڠ ايت دڠن دندا ڤڠيڠت ادڤون دندا ڤڠيڠت ايت تيڬ ڤرکار ڤرتام کات يڠ کجي کدوا ڤوکل ڤالو کتيڬ حکم دوا ڤوله ريل

فصل ٩

جکلو اد اورڠ يڠ ممبلي بودق يڠ بهارو داتڠ در هولو اتو در لأوت جکلو سده ڤوتس تبسن مک هندقله منت چڤ کڤد جورو تولس اکن جاد کتراڠن ممبلي بودق ايت مک تبسن انم سوکو تبوسن سات کڤال سرت دڠن نمان

فصل ١٠

(*d*) سمڤه سکل منتري تيڬ ڤرکار ڤرتام اسو کندوڠن نيمان نمان کدوا جقس مڠمبن ڤادو نمان کتيڬ (*e*) تڤکق کليڠن رندن نمان ادڤون ارتي جقس مڠمبن ڤادو ايت منتري يڠ ممبري اورڠ يڠ بربچار ايت تندا ڤرسره اتو بيان اتو مڤاجرن کات٢ اورڠ ايت جکلو سڤکه سڤرت ايت مک اورڠ ايت دکالهکن (*f*) ڤدون دان منتري ايت دڤچت اوله دولي بݢند ادڤون ارتي (*g*) تڤکق کليڠن

(*a*) Hs.: حکوم

(*b*) Id.

(*c*) Hs.: ڤدان

(*d*) Hs.: سمڤه

(*e*) Hs.: تڤکا

(*f*) Hs.: ڤادون

(*g*) Hs.: تڤکا

رُندُن ايت ايائيت (a) تڠڬق ايت ڬيڬي دان رندن ايت ليده
ارتين ڬيڬي برلندڠ كڤد ليده جكلو سڤڠكه سڤرت دمكين ايت
اورڠ يڠ بربچار ايت دكالهكن سهاج دان منتري ايت ددندا دڠن
دندا ڤڤيڤت دان ادڤون ارتي اسو كندوڠن ليمان ايت ايائيت
اسو ايت انجڠ دان ليمان ايت ڬاجه يعني انجڠ (b) مڤورُق دباوه
ڤرت ڬاجه جكلو سڤڠكه سڤرت ايت ڤادو اورڠ ايت دكالهكن سهاج
تياد دچهاري لاڬي برمول ارتي انجڠ ايت اورڠ يڠ بربچار ايت
دان ارتي ڬاجه ايت اورڠ بسر٢ اتو راج٢ مك رڤان كات يڠ دمكين
ايت اڤبيل ددعوي اوله سُورڠ مك اورڠ ايت لاري كڤد راج تياد
اي مڠلواري لاڬي اورڠ ايت تيب٢ داتڠ سوار راج سهاج كڤد
(c) حاكم جكلو اد يڠ دمكين ايت ساله حكمن مك كواس (d) حاكم
مڤالهكنن دڠن ڤرنته دولي بڬند

فصل ١١

جكلو سُورڠ مندتاڠي رومه منتري دڠن آلة سنجات سرت دڠن
ڤركتاٴن يڠ كجي٢ اكن تتاڤي منتري ايت تياد ملاون مك حال
ايت دكمبليكنن كڤد كرڤاتنن جكلو سڤڠكه دمكين ايت ددندا اوله
دولي بڬند ليم راتس ريل جكلو منتري كچل تڠه تيڬ راتس ريل
جكلو تياد دمكين ايت تيادله منتري ايت بربچار لاڬي يعني سده
تِڠڬل وكيل راج كڤدان

فصل ١٢

تياد بوله اورڠ سمبه مڽمبه كڤد راِج كچل اتو راج بسر باٴيك
مڽمبهكن اوتڠ ڤيوتڠ دلور در ڤد ملريكن ڤاو اتو مڽمبهكن كاُنتوڠن
راج اتو كرُڬين راج اتو يڠ منجاد مضرّة كڤد راج جكلو اد يڠ
دمكين ايت تياد ساله كڤد راج اورڠ ايت

(a) Hs.: تڠكاْ

(b) Hs.: مڤوروْ

(c) Hs.: حوكم

(d) Id.

فصل ١٣

جكلو اورڠ برسره مك هندقله دڠن چنچن سبنتڠ دان ممبوت سورت لايڠ اي اكن تتاڤي هندقله ممبوتن ايت دهداڤن (a) حاكم

فصل ١٤

جكلو تياد ترحكمكن بچار اورڠ ايت كڤد منتري يڠ كچل مك نائيك كڤد ڤسيره جكلو تياد ترسدهكن اوله منتري ڤسيره مك نائيك كڤد ڤڤاته دالم دان جكلو تياد جوڬ سده اوله ڤڤاته دالم مك ڤڤاته دالم سمبهكن كباوه دولي بڬند مك تماملہ دسان

فصل ١٥

تياد بوله سكالي٢ شكّ دان سڠك كڤد منتري ولـوڤون دي ڤون كرڤاتن (b) ولوڤون دي ڤون سانق٢ سودارن ولوڤون (c) سبب دي مالو كڤد اورڠ يڠ دحكمكنن ايت مك تياد بوله سكالي٢ كيت شكّ دان سڠك كڤدان كارن منتري مڠحكمكن ايت تياد بوله سورڠ ملائنكن دڠن موافقة دڠن سكل كرڤاتنن جكلو بلم موافقة دڠن كرڤاتنن مك دجاتهكنن حكمن كڤد كيت مك بوله كيت تولق حكمن ايت كارن منتري ايت خيانة مك دڤچت حكمن اوله دولي بڬند تياد بوله دڤاكي لاڬي اي اڤله ڬنان اكن ممباو راج ماسق نارك

فصل ١٦

جكلو اورڠ اوتڠ ڤيوتڠ تياد بولـه دتاهن اوله راج اتو منتري سبب دي دڠن (d) رضان مك ادلـه ڤساك اوتـڠ ايت ڤرتام٢ (e) ڬولق ڬادي دان كدوا جنجي سماي (f) دان كتيڬ ايكت ايرڠ ايتله يڠ ڤرب كال

(a) Hs.: حوكم

(b) Hs.: ولوڤون سانق٢

(c) Hs.: دي سبب مالو

(d) Hs.: ريالن

(e) Hs.: ڬولڠ

(f) In Hs. ontbr.: دان

فصل ١٧

جکلو اد اورڠ يڠ منڠکڤ اورڠ مالڠ مک سمبهکن کباوه دولي بݢند مک هندقله دهمڤت هرت اورڠ ايت جکلو کمبالي هرت اورڠ ايت يڠ دمالڠن ايت مک دحکم سکير٢ دسان مالڠ ايت جکلو تياد کمبالي هرت اورڠ يڠ دمالڠن ايت مک دحکم سکير٢ هابس هرت يڠ دمالڠن ايت مک حکمن درنتي دسوره اي بکرج ددالم کوتا دولي بݢند

فصل ١٨

جکلو اد همب اورڠ مڠنسي کڤد ڤرياي اتو کڤد منتري بائيک ڤرمس اتو اورڠ کچل تياد بوله دڤڠݢکن تتاڤي جکلو اد اي مڠنسيکن بچار کڤد منتري اتو ڤرياي مک هندقله ڤوتسکن دهولو بچران کمدين مک نائيکن روب٢ جکلو تياد اي مڠنسيکن بچار ملائنکن کمبالي سهاج عادتن مک ادله روب٢ ايت جکلو کدالم دڠن روڤ٢ سالهن دان عادتن اڤبيل کمبالي تياد بوله دڤوکل دڤالو جکلو دڤوکل دڤالو سڠݢهن ساله يڠ دمکين ايت

فصل ١٩

جکلو اد ڤرياي داڤت بچار دڠن سام ڤرياي ملائنکن کمبليکن کڤد ڤڤاته دالم مک ڤڤاته دالم ايتله يڠ مڠحکمکن تياد بوله منتري سيکو کڤد سلطان دان جکلو ڤڤاته دالم داڤت بچار دڠن سمانڽ ڤڤيرن تياد بوله منتري ملائنکن دولي سلطان مڠحکمکن

فصل ٢٠

جکلو اد ڤرمڤوان منداڤتکن لاکي٢ بارڠ دمنان سڤرت دڤراهو اتو درايکت اتو دبلقکڠ اتو درومه مک کدڤاتن اوله اورڠ لائين تياد بوله دأوتڠکن لاکي٢ ايت

فصل ٢١

دولي بݢند مڠرنيائي عادة يڠ دتنتڠکن کڤد سکل ڤرياي جکلو اد ڤرياي ايت منمڤه رنتو تياد بوله لائين در ڤد سري ڤادک مولانا

السلطان دان ڤغيرن راتو دباوهڽ ڤڤاته منت ناسي ترونن ملائيكن دڠن رضاء اورڠ دوسن تياد بوله دكراسي بارڠ سوات يڠ دڤڠتان اتو دڤرنته بارڠ سياڤ مڠرجاكن يڠ دمكين مك اورڠ ايتله يڠ مڽماءي دولي بڬند

فصل ٢٢

جكلو اد ڤرياي ايت مندعوي اورڠ كچل دڠن أصول مك جواب دڠن أصول جوڬ باو كڤد منتري جكلو ڤرياي ايت منداتڠكن چاڽه مك لاون دڠن چاڽه جوڬ جكلو تياد ترلون اوله كامو سؤرڠ دوا اورڠ مك هندقله كامو موافقة بارڠ سياڤ تياد ماؤ تولڠ منولڠ مك اورڠ ايت ددندا اوله دولي بڬند سراتس دوا ڤوله ريل انق بڽين دڤڤڬه كدالم

فصل ٢٣

جكلو اد ڤرياي بربوت اڠكار مڠرجاكن يڠ بوكن٢ جالن مك لاون اولهمو (*a*) برامي٢ جك سمڤي بركلاهي سكاليڤون لاون جوڬ دڠن ڤرنته دولي بڬند جكلو تياد ترلون اولهمو مك سمبهكن كڤد ڤڤاته دالم

فصل ٢٤

جكلو ڤرياي ايت ديم ددوسن دڠن ڤرياي يڠ دالم نڬري لائن جوڬ مرتبتڽ اداله لائيڽ سبب اي ممڠڠ بچار نڬري دان جكلو تياد ممڠڠ بچار نڬري ولڤڤون ديم دالم نڬري سكاليڤون سام جوڬ دڠن ڤرياي يڠ ديم ددوسن جكلو ملكاءيْ اورڠ ممڤس جكلو دلكاءي اورڠ دڤمڤس جكلو ممبونه اورڠ ممباڠن جكلو دبونه اورڠ دباڠن دان سڬل ڤمڤس باڠنن ايت ملائيكن معلوم دولي بڬند تياد بوله منتري مڠوكر منجڠكان

فصل ٢٥

جكلو اد (*b*) ڤروار ڤڠكاون برلاكو٢ جاهت دڠن همب اورڠ مك

(*a*) Hs.: برمي٢

(*b*) Hs.: ڤرڤان

دلَريكنڽ كڤد تونڽ جكلو هندق دنكاحكنڽ اوله تونڽ ملائنكن باير اوتڠن جكلو تياد هندق دنكاحكن مك تولقكن جكلو دتولقكن تيدق دان دنكاحكن تيدق مك سمبهكن كڤد ڤڠاته دالم مك ڤڠاته دالم يڠ مڠَراسي ڤرباي ايت

فصل ٢٦

جكلو برلاكو٢ جاهت (a) ڤروار دڠن همب اورڠ كچل جكلو هندق دنكاحكن اوله ڤرباي ايت باير اوتڠن جكلو تياد ماؤ دنكاحكن همب اورڠ ايت منت كڤد يڠ امڤون كاون ايت كسلاهنڽ ايائيت دوا ڤوله ريل دُوِت

فصل ٢٧

در ڤد ڤربيدائن (b) ڤروار دان ڤڠكاون دان اورڠ اوتڠ٢ڽ راج دان اورڠ يڠ براُوتڠ كڤد راج ادڤون (c) ڤروار ڤڠكاون راج٢ ايت جكلو دي دبونه اورڠ يڠ سات دوا باڠنڽ جكلو دلكائي اورڠ دوا ڤمڤسڽ جكلو اوتڠ٢ڽ راج دمكين ايت جوڬ جكلو دبونه اورڠ اي سباڤق اوتڠڽ ايتله باڠنڽ داُتسڽ دندا دالم دوا ڤوله ريل جكلو اورڠ براُوتڠ لائن در ڤد ايت جكلو اورڠ براُوتڠ ايت دبونه اورڠ سڤرت مان باڠن اورڠ يڠ مردهيك دمكين ايتله باڠنڽ اكن تتاڤي يڠ منتتڽ ايت اهلين جكلو دي دلكائي اورڠ ممڤس جكلو ملكائي اورڠ دڤمڤس

فصل ٢٨

جكلو (d) ڤروار ڤڠكاون راج تياد بوله دتاره ددالم دوسن لبه در ڤد تيڬ هاري اڤبيل سمڤي تيڬ هاري مك هندقله سكلين كامو اورڠ دوسن منندڠ (e) ڤروار ڤڠكاون ايت كلور در دوسن ايت مك بارڠ سياڤ يڠ منجناكي اكنذي ددندا اوله راج دوا ڤوله ريل

(a) Hs.: ڤرقان

(b) Id.

(c) Id.

(d) Id.

(e) Id.

فصل ٢٩

جكلو (a) داڤت بچار دالم كمڤڠ مك هندقله سُدهكن دالم كمڤڠ جوا جكلو تياد سُده دالم كمڤڠ مك توه٢ كمڤڠ يڠ ممبَوان كڤد منتري

فصل ٣٠

سموا حكم عادة يڠ ترسبت ددالم اندڠ٢ اين تياد بوله دبندِڠ دڠن چلاك كارن عادة إبون اوله چلاك دان شرع ايت باڤقن اوله چلاك

فصل ٣١

تيڤ٢ حكم جاته تياد بوله دأوبهكن كارن (b) مِثال بوڠا ايت سده ڤاچُل در ڤد تڠكَيْن تياد بوله كمبالي لاڬي كڤدان

فصل ٣٢

جكلو لاڬي دبندِڠ دسركَيْ حكم اين مك هندقله ددالم تيڬ هاري اتو توجه هاري جكلو تيدق تربندِڠ تسركي دالم توجه هاري ايت مك بچار ايت سده دمكينله ڤرنته دولي بڬند ڤد سكل يڠ ممڬڠ حكم

فصل

ڤري مڽتاكن ڤربيدا٘ن حكم عادة دڠن حكم شرع مك كتان وأمّا (c) المرتبة لا يَحلّ مِنَ الناس مرتبتان ادڤون مرتبة يڠ تياد سوبهي كڤد اُمّة محمد ايت. دوا مرتبة ايائيت أَحَدها (d) شرع مُلازم والثاني عادة (e) قويّة ارتين ساله سَتون شرع يڠ لازم دان يڠ كدوا عادة يڠ ڤوي مك لأنّ (f) الشرع موافقة العلماء ارتين كارن بهو سن شرع

(a) Hs.: بچار داڤت
(b) Hs.: مِثال
(c) Hs.: المرتب
(d) Hs.: شرعا
(e) Hs.: القوي
(f) Hs.: شرع

ايت موافقة دڠن سکل علماء ولأنّ (a) العادة موافقة سيّد في البلاد ارتين در کارن بهو سن عادة ايت موافقتن ڤڠهول دالم نڬري فإذا اختلف الناس فرجع إلي حکم العادة في البلاد ارتين مک اڤبيل بربنته٢ مانسي مک کمبليکن کڤد حکم عادة دالم نڬري ايت مک اداله اختلاف البلاد اختلاف العادة ارتين برسلاهن نڬري برسلاهن عادة مک کلّ البلاد قيامُهُ بالعادة ارتين تيڤ٢ نڬري برديري دڠن عادة سڤرت فرمان الله تعالي وإذا حکمتم بَيْن الناس أَنْ (b) تَحْکموا بالعَدْل ارتين دان اڤبيل اڠکو مڠحکمکن انتار سکل مانسي ايت مک هندقله اڠکو حکمکن دڠن حکم يڠ عادل دان وأمّا عادة الإسلام مقابلة بالشرع ادڤون عادة اسلام ايت مقابلة دڠن شرع مک مُراد مقابلة دسيني برهداڤن دڠن شرع ارتين برهداڤن دڠن شرع دسيني جکلو ترکات ڤد کتاب الله حکم شرع نمان دان جکلو تيدق ترکات ڤد کتاب الله دان تيدق ترتکه ڤول دالم کتاب الله حکم عادة نمان دان جکلو تيدق ترکات ڤد حکم شرع دان تياد ڤول ترکات ڤد حکم عادة مک ايائيت حکم جاهليّة نمان مک ايدله حکم يڠ ترڤاکي ڤد سکل اسلام مک داڤتله بنرن سڤرت فرمان الله تعالي ومَنْ لم يحکم بما انزل الله فأولٰئِکَ هم الکافرون فأولٰئِکَ هم الظالمون فأولٰئِکَ هم الفاسقون فأولٰئِکَ هم المُنافقون ارتين بارڠ سياڤ تياد مڠحکمکن سڤرت حکم يڠ دتورنکن الله تعالي ايت مک ايائيت جاد کافر دان جاد مڠنياي مانسي دان جاد فاسق دان مناڤق

ادڤون دعوي دالم حکم شرع ايت تيڬ ڤرکار ڤرتام دعوي سرت أُصول کدوا دعوي سرت معروف کتيڬ دعوي مجهول نمان ادڤون جواب ايتڤون تيڬ ڤرکار جوا ڤرتام جواب إثبات کدوا جواب نَفّي کتيڬ جواب نَفْي إثبات دان مندعوي سي مُدَّعِي کڤد سي مُدَّعَي عليْه (c) ادڤون ڤيوتڠ همب سکين باڤقن کڤد سي أنو

(a) Hs.: عدة

(b) Hs.: تحکم

(c) Hs.: مد

مك جوابن دڠن جواب إثبات مك تيادله صحّ دحكم اوله سڬل
(*a*) حاكم ادڤون جك مندعوي سي مدّعِي كڤد سي (*b*) مدَّعَي
عليه دان ادله ڤيوتڠ همب سكين كڤد سي أنو مك جوابن دڠن
نفي ، مك صَحَّله دحكم اوله سڬل (*c*) حاكم سرت دتريم دعوان
ايت ادڤون حكمن ايت ترسبت دالم كتاب (*d*) الدعوي البيّنة
علي المدّعِي واليمين علَي المُنكِر ارتين سقسي اتس يڠ مندعوي
دان سمڤه اتس يڠ (*e*) مُنكِر يعني جكلو تردِريكن اوله سي مُدَّعي
سقسي اتس دوا اورڠ يڠ مُرشِد برمول شرط سقسي ايت تلوكن حكم
اجتهاد اوله سڬل (*f*) حاكم ڤرتام اورڠ يڠ بنر كدوا اورڠ يڠ مڠتهوي
كتيڬ اورڠ يڠ دتڤه ڤوتس اجتهاد (*g*) سڬل حاكم كڤد سقسي ايت
مك ثابت الحقّ ارتين ثابتله بنرن يعني صحّله ڤيوتڠن ايت دان
جك تياد تردِريكن اوله سي مُدَّعِي سقسي مك سمڤه اتس سي
مُنكِر ستله برسمڤهله سي (*h*) مُدعَي عليه دڠن سمڤه نفي مك تيادله
صحّ ڤيوتڠن ايت دان جك تياد ماو سي (*i*) مُدَّعَي عليه برسمڤه
مك كتان تياد همب ماو برسمڤه برسمڤهله توان همب سڤاي همب
باير هرت توان همت ايت مك برسمڤهله سي مدَّعِي دڠن سمڤه
إثباتن سرت مڽچيكن دِرين صحّله ڤيوتڠن ايت اداڽ

دان لاڬي مك هندقله دكتهوي ڤول دعوي مجهول ايت ارتين
مجهول ايت براوتڠ٢ تنتڠن ڤد يڠ لائين تنتڠن مك دجوابن اوله

(*a*) Hs.: حكم
(*b*) Hs.: مد
(*c*) Hs.: حكيم
(*d*) Hs.: الدعواه البين
(*e*) Hs. voegt bij: سي
(*f*) Hs.: حكم
(*g*) Hs.. سكال حكم
(*h*) Hs.: مد
(*i*) Id.

سي (a) مدّعي عليه دڠن سكوت ارتين تياد اي بربوبي يعني
معروف جوابن ايت مك تيادله صحّ دحكم يڠ دمكين ايت اوله
سكل (b) حاكم كمدين لاڬي مك هندقله دكتهوي ڤول اندڠ٢ يڠ
امڤت ڤركار ڤرتام اندڠ٢ كدوا اندڠ٢ يڠ امڤت كتيك اندڠ٢ دالم
نڬري كامڤت اندڠ٢ يڠ دوا بلس دان راج ڤون امڤت ڤرتام راج
يڠ دسمبه كدوا راج يڠ دتكوتي كتيك راج يڠ دملوي كامڤت
راج يڠ درجاكن ارتي راج يڠ دسمبه ايت .راج بنر دان ارتي راج
يڠ دتكوتي ايت بني اورڠ دان ارتي راج يڠ دملوي ايت انق
ڬادس اورڠ دان ارتي راج يڠ درجاكن ايت كانق٢ مك اينله
جاد ڤوچق اندڠ٢ يڠ دلڤن جاد لراڠن ڤنتاڠن سكل مانسي
ادڤون اندڠ٢ يڠ امڤت ايت دجديكن دلڤن كارن امڤت داتس
امڤت دباوه مك جاد دلڤن ادڤون يڠ امڤت داتس ايت ڤرتام
سامن ساكل كدوا داڬ داڬي كتيك سمبڠ ساله كامڤت مڤوڤس
مراچن دان يڠ امڤت دباوه ڤرتام منيكم ممبونه كدوا (c) مڤير ممباكر كتيك
مڤيوت (d) مڠنتيت كامڤت مڤرڠ (e) مڤركڤ دڠن سنجات برچابت
ادڤون يڠ برنام اندڠ٢ دوا بلس ايت ڤرتام ساله چنچڠ ممبري ڤمڤس
كدوا ساله بونه ممبري باڠن كتيك ساله ماكن دمنتهكن كامڤت ساله
سورت ترلڠكه كمبالي كليم ساله ڤد الله توبة كانم ڬاول مڤمبه كتوجه
(f) چابه دبوڠ اصول دڤاكي كدلڤن جك اوتڠ بربتولن بربيارن جك
برسلاهن ڤولڠ كڤاتت كسمبيلن غائب ڤيوتڠ دتريم كسڤوله اد اوتڠ
برباير كسبلس جاؤه دامبتكن دكت دتاركن كدوا بلس سام سرومه برسڠكوتن

(a) Hs.: مد
(b) Hs.: حكيم
(c) Hs.: مڤيور
(d) Hs.: مڠنتيد
(e) Hs.: مڤركي
(f) Hs.: چبو

باب

اين سوات فائدة مک هندقله دكتهوي ڤول ترتيب عقل اداڤون
ترتيب عقل ايت دلاڤن ڤركار باڽقڽ ڤرتام عقل كدوا عِلْم كتيک
چردق كامڤت چندكيا كليم عارف كانم بجقسان كتوجه بديمان
كدلاڤن دوڠو اداڤون ارتي عقل ايت مملهراكن بورق دان بايک دان
ارتي عِلْم ايت مڠتهوي ظاهر دان باطن دان ارتي چردق ايت ماو
مڠنا دان تياد ماو تركنا سكالي٢ دان ارتي چندكيا ايت تركنا ماو
دان مڠنا ڤون ماو دان ارتي عارف ايت تاهو اي بنر خبر اورڠ
ايت دان سالهڽ دان ارتي بجقسان ايت تاهو كڤد هونر دان بنر خبر
اورڠ ايت مک ادله خبر اورڠ ايت دوا ڤركار ڤرتام هونر كدوا بنر
مک هندقله ايڠت٢ ڤد ڤكرجاٴن اين اورڠ عارف اورڠ چلاک كورڠ
عارف بَدَن بناس دان ارتي بديمان ايت مانِس مولتڽ موره تاڠنڽ
ڤندي ممبوجق هاتي سڬل همب الله در ڤد همب سهيان دان
هَنْدَيْ تولڽ قريب دان بعيد دان لمه لمبت كتان ڤد سڬل مانسي
دان ارتي دوڠو ايت تياد دكلوركنڽ در مولتڽ دتارهڽ ڤد هتيڽ
خبر اورڠ ايت اكن تتاڤي تاهو اكن دي ساله بنرڽ خبر اورڠ ايت
مک سكالي ديان مڠلوركن كات مک ثابتله كتان ايت كڤد اورڠ
باڽق منجاد بنرله ديان كڤد اورڠ باڽق مک هندقله دكتهوي ڤول
مرتبة عقل اداڤون مرتبة عقل ايت اياٴيت انم ڤركار ڤرتام عقل كدوا
عِلْم كتيک هندق مندكتكن سڬل يڠ جاوه دان كامڤت هندقله
منجينقكن سڬل يڠ لير كليم هندقله موافقتكن سڬل يڠ رڠكڠ كانم هندقله
ممنوهي سڬل يڠ (a) لوَق برمول اداڤون حكم ايت هندقله صبر دان
صِدّيق دان بيدِق دان سڤرت كتان (b) التفكُّرُ سِراجُ القَلْب ارتيڽ

(a) Hs.: لواق
(b) Hs.: تفكر

برمول فكر ايت ثليت هاتي جك منبغ منوجو ثقكل جك ملنتغ
منوجو تقكي جك برتانم دالم ثاكر جك بركت ددالم قساك يغ لازم
جاغن منمبق دثريق برتانق دسغ ايتله عبارة توكغ هارغ هابس بـي
بناس اورغ منمڤو ڤنتو سهاج منجاد كتقكوغن دالم آخرة ايتله عبارتن
مك هندقله بارغ سوات ڤركتاءن ايت دغن نمه لمبت سڤاي جاغن
ترتاكق ڤد هاتي اورغ دان سڤاي جينق بارغ يغ ليير دان سڤاي
كاسه سكل يغ بڽچي سڤرت كتان دالم قرآن قولوا للناس قولا ليناً
ارتين كات اولهم بك مانسي ايت دغن ڤركتاءن يغ لمه لمبت سڤرت
سبد النبي صلي الله عليه وسلم قولا لينا قيد القلب ارتين تربلقڠو
سكل هاتي مانسي دان لاكي فرمان الله تعالي فإذا جاء الحق وزهق
الباطل ارتين مك اڤبيل داتڠ يغ بنر دان (a) دبوغكن يغ سيا٢ دان
لاكي فرمان الله تعالي ومن يتوكل علي الله فهو حسبه إن الله بالغ
أمره ارتين بارغ سياڤ برڤڠڠ اتس الله تعالي مك ايائيت بهو سن
الله تعالي مپمڤيكن ڤكرجاءنن

باب

اين ڤد مپتاكن اورغ اوتڠ ڤيوتڠ اتو اورغ داڠڠ ڤرداڠڠ جكلو هندق
تياد برسلاهن مك هندقله برسلابر كڤد اورغ توه٢ن اتو كڤد ڤغهلون
داتڠ ڤد كمدين هرين مك منكر اورغ يغ براوتڠ ايت مك تياد
واجب برسمڤه كات ددالم نيتي ڤراج كارن اڤ مك تياد واجب
سبب منڠكلكن ڤرامڠ يود نكار دغن ڤرواس ويرا كرام لاكي اڠكڠ باي
ايت نمان ارتين اورغ ايت برسوك٢ كارن برلاب مليهت لاب
سبب جون بلي دغن اورغ بوده لاكي ملبيهي كڤد اورغ توه٢ن
تياد تاكت كڤد اورغ ايت ايتله سالهن اورغ يغ برداڠڠ كات سلكان
ڤاتر كريا اورغ يغ منجول ويرا (b) كريا اورغ يغ ممبلي جكلو لاري

(a) Hs.: بواڠكن
(b) Hs.: كري

كفد حكم شرع كنا اوله نيتي ڤراج كتان كارن منڠكلكن عادة لمباڽ دالم نڬري كنا دلاڤن امس اورڠ ايت مك للوله كحكم شرع مك نائيك ڤول امس يڠ تڠه تيڬ امس جكلو ددالم حكم ايت صحّ مڠصحّكن دڠن استعادة لمباڽ نڬري اتو ممباطلكن دمكين ايت جوڬ تتاڤي دڠن شرط يڠ دلاڤن ڤركار جوا سڤرت مڤلم اير اتو برسمڤه اتو مينم اير جالق دان سڤرت منڤق سنجات يڠ تاجم دان سڤرت اوڠڠ دان سڤرت (a) ملايڠكن سورت نمان اورڠ يڠ بربچار ايت دسورت كڤد ڤاڤن نام سات٢ سبله مك دلمڤركن كاتس مان يڠ داتس سورتن ايت يڠ منڠ دان (b) كتوجه برلاري٢ كدوان مان يڠ دهولو ايت يڠ منڠ دان (c) كدلاڤن مڤابت ليدي كلاڤ دتانمكن كتانه مك دتاركن اوله اورڠ يڠ ڤونڽ ايت جكلو تياد ترچابت اولهن ساله سؤرڠ ايت مك سورة ڤول اورڠ يڠ سبله ايت مڤابت دي مك دمكين جوڬ حكمن ادڤون جكلو اد اورڠ يڠ داڠڠ (d) برتيتڤ كڤد اورڠ يڠ ددالم نڬري اكن هرتان تيب٢ هيلڠ هرتان تياد دڠن حقن هيلڠ مك واجب كتمڤوهن اورڠ ايت ادڤون جكلو هرت اورڠ نڬري اتو اورڠ ڤدسونن (e) برتيتڤ كڤد اورڠ داڠڠ جكلو هيلڠ حقّ اورڠ ايت تياد واجب كتمڤوهن مكيري ڤلانڠكارا نمان اورڠ ايت جكلو اد اورڠ برانق ڤد حال انق ايت سده برچري دڠن اورڠ (f) تهان ڤد حال ددالم ايت براوتڠ انق ايت كسداهڽن تياد واجب انق ايت براوتڠ تتاڤي اد كلان واجب جكلو حقّ سانڤن اتو حقّ اورڠ (g) تهان اتو نينكن ايائيت واجب كت ددالم كتاب ايضاح تيته

(a) Hs.: ملاياكن

(b) Hs.: كانم

(c) Hs.: كاوجه

(d) Hs.: برتيتب

(e) Id.

(f) Hs.: توهن

(g) Id.

فصل

(*a*) ڤد ميڤتاكن سقسي صحّ دڠن باطلڽ ادڤون اڤبيل انق باڤق اتو نينكڽ تياد جاد سقسي اتو سام سنڬري تياد جاد سقسي جكڽ تاهو اي سكاليڤون باطل جوا ادڤون اورڠ يڠ جاد سقسي ايت امڤت ڤركار ڤرتام اورڠ يڠ براٍيمان كدوا اورڠ يڠ مردهيكڽ كتيكڽ اورڠ يڠ عاقل بالغ كامڤت اورڠ يڠ تاهو شرط اياٴيت مليهت سنديرين سڤرت كات اورڠ يڠ اهل النيتي ڤراج ستطا ماج اوتام

باب

ڤد ميڤتاكن مڠتهوي اصل بچار ادڤون اصل بچار ايت ليم ڤركار سوات اڠلاڽ دان كدوا (*b*) دُرڬا دان كتيڬڽ (*c*) وراڽ دان كامڤت وريڠڽ دان كليم (*d*) كوُرين تتاڤي جاڠن منڠڬلكن عقل كارن الله تعالي منجديكن عالم (*e*) سموات سكلين اين عقل يڠ دهولو دجديكن ادڤون يڠ دكات اڠلاڽ ايت ديري كيت ليهت٢ بايكڽ٢ ديري اين جاهت دان بايكن دان اداڽ اتو تيدان مكڽ بارڠ سياڤ منڠڬلكن كات يڠ ترسورت اين دبنساكن الله دان بارڠ يڠ دهولو٢ن ادڤون ارتي درڬا ايت سڤرت اورڠ لالو ددالم كمڤڠ اتو ددالم لامن اورڠ هيلڠ حقّ اورڠ ايت اتو (*f*) لام اتو بهارو ايتله نام درڬا اڤبيل دكتهوي اوله اورڠ يڠ امڤون كمڤڠ لـلون ايت مكڽ دكتهوي هرتاڽ هيلڠ اورڠ ايت تله سده دمكين ايت منجاد بچار

(*a*) In Hs. ontbr.: ڤد
(*b*) Hs.: ادركا
(*c*) Hs.: ويرڬا
(*d*) Hs.: كريان
(*e*) Hs.: سمت
(*f*) Hs.: لامو

مک ايائيت دنمائي درݢاما تتاڤي اورڠ لائين يڠ مليهت بوکن اورڠ
يڠ ڤون رومه ايت يڠ مليهت ادڤون ارتي (a) وراڠ ايت سڤرت
اورڠ داتڠ کڠکري اورڠ اتو کرومه اورڠ واجب اورڠ ايت برتان کڤد
اورڠ يڠ داتڠ ايت سرت ممرکس اکن دي سرت حقّن اورڠ ايت
کيت کهنداکي سرت کيت ليهت سڤرت کرِس جنڤن سڤرت
دݢاڠن روڤا جنسن جکلو ريل بلاڠن کِڤڠن سده سلسي در ڤد ايت
مک کيت ڤتارهکن حقّ اورڠ ايت ددالم رومه سرت کيت ڤلهار
حقّ اورڠ ايت بائيک٢ ددالم سهاري سمالم ايت واجب کيت
ڤلهراکن کارن جکلو هيلڠ کتمڤوهن کيت کارن دالم ڤلهار کيت دان
اڤبيل لڤس در ڤد سهاري سمالم ايت مک کيت اولَقکن کڤدان
ادڤون ارتي (b) وريڠ ايت سڤرت اورڠ هندق ڤادو اوڠُت مڠݢوݢُت
اڤ نمان مندعوي ادڤون يڠ دنمائي مدّعي ايت امڤت ڤرکار
سوات مدّعِي دان کدوا (c) مدّعَي عَلَيْه دان کتيݢ مدّعَي به ممبلي
مڠݢوݢُت اي کاُمڤت عادة يڠ ممبالڠ ادڤون اورڠ يڠ مڠݢوݢُت کارن
هندق مڤتهوي ساله دڠن بنر ستله ايت سرت ترسورت مک ايتله
وريڠ نمان ادڤون ݢوݢت ارتين کَوُرِيَن ايت اورڠ برکات هندق
ڤادو مک داتڠ کرومه ڤڤهول مک دليهت اوله ڤڤهول اورڠ ايت
بائيک٢ سرت دڠن کدُدوکنن اتو ڤکاينن اورڠ ايت جاڠن دلُڤاکن
ددالم هاتي کيت ظاهر دان باطنن ارتي ظاهر ايت کيت ليهت
دڠن مات کيت يڠ کدوا ادڤون کدُدوکنن دان اتورنن يعني أَدَبَن
کڤد کيت سکلينن ايت کيت ايڠتکن ساله دڠن بنرن اورڠ ايت
کارن اڤ دمکين ايت سبب ترتولق اوله حکم يڠ تيݢ ڤرکار دان
مان يڠ تيݢ ڤرکار سڤرت حکم عادة دان حکم شرع دان حکم
عقل ادڤون جکلو دتيڤائي اورڠ کيت براڤ ڤرکار يڠ ددالم حکم عادة

(a) Hs.: ويرݢا
(b) Hs.: ورݢا
(c) Hs.: مد

اتو ددالم حكم شرع اتو ددالم حكم عقل جواب ادڤون يڠ ددالم
حكم عادة ايت دوا ڤركار سوات بچار يڠ بنر جاڠن دڤرساله دان
كدوا بچار يڠ ساله جاڠن دبنركن سڤرت مكانن ايت دماكن دان
سڤرت ابو جاڠن دماكن سؤال يڠ ددالم حكم شرع ايت براڤ ڤركار
جواب ادڤون حكم يڠ ددالم شرع ايت امڤت ڤركار سوات مڠتهوي
رُكن يڠ ليم دان كدوا اورڠ يڠ عاقل بالغ دان كتيڬ مردهيك دان
كأمڤت اورڠ يڠ تاهو بربچار دان كليم حاكم دان محكوم ادڤون يڠ
ددالم حكم عقل ايت تيڬ ڤركار سوات واجب دان كدوا مستحيل
دان كتيڬ جائز ادڤون يڠ واجب ايت بارڠ يڠ تياد ڤاتت ڤد
عقل تِيَدان ملاٴينكن ادان ادڤون يڠ مستحيل ايت بارڠ يڠ تياد
ڤاتت ڤد عقل ادان ملاٴينكن تِيَدان ادڤون يڠ جائز ايت بارڠ يڠ
ڤاتت ڤد عقل ادان دان ڤاتت ڤد عقل تِيَدان مك ايتله ارتي
حكم يڠ ترسمڤن ڤد عقل ادان انتهي

فصل

ڤري مڽتاكن ڤرجلانن كلور اندڠ٢ دان حكم عادة ايائيت دكلوركن
ڤركتاٴن اين در ڤد كتاب فِقّه نمان مك موافقتله سڬل عُلماٴ فِقّه
دان عادة سرت ببراڤ دليل دان حديث مڠلوركن ڤرجلانن حكم
اندڠ٢ ايت مك فرمان الله تعالي دالم قرآن ومن لم يحكم بما
انزل الله فأُولٰئك هم الكافرون ارتين بارڠ سياڤ يڠ تياد منورت
سڤرت حكم يڠ دتورنكن الله تعالي مك مريكئيت جاد كافر ددالم
نارك جهنّم تمڤتن مك حكم يڠ دمكين ايت تياد كلور در ڤد باب
دان فصل برمول ادڤون نام ڤوچُق اندڠ٢ يڠ دلاڤن ايت ڤرتام سامُن
ساكَل كدوا داڠ داڬي كتيڬ سُمبَڠ ساله كأمڤت اوڤس راچن كليم
مالڠ چوري سرت أُمبق أُمبي كأنم (a) سيَر باكر كتوجه ملاسِت

(a) Hs.: سيور

(a) مڠڠكار كدلاڤن (b) مرابت مرمڤس مك دبهاڬي امڤت ڤول امڤت داٴتس امڤت دباوه سامن داٴتس ساكل دباوه داڠ داٴتس داڬي دباوه سمبڠ داٴتس ساله دباوه اوڤس داٴتس راچن دباوه (c) سير داٴتس باكر (d) دباوه كمدين دبهاڬي ڤول دوا بهڬين ادڤون سامن بكاداٴن مالڠ (e) تتندا تبيتي (f) چيلڤ بتمڤق بتڠكي اوڤس راچن بتابڠ بسايق امبق امبي بتمبڠ بچيق (g) سير باكر ڤنتڠ سوله مك اڤبيل اد سڤرت دمكين ايت برنام يڠ امڤت داٴتس نمان دان جكلو تياد سڤرت دمكين ايت برنام يڠ امڤت دباوه دان يڠ امڤت داٴتس تكورڠ ماتي حكمن تتندا براوتڠ حكمن تتابڠ برسمڤه كلام الله حكمن دان جكلو تياد سڤرت دمكين ايت نسچاي منوكس حكمن سڤرت دليلن دالم قرآن والمشركين في نار جهنّم ارتين اورڠ يڠ منوكس ايت ددالم نارك جهنّم ديمن سؤال مان يڠ برنام كاداٴن سامن جواب ادڤون كاداٴن سامن ايت رمڤت لايو تانه لمبڠ رنڤڠ ڤاته (h) داون كايو تتيجق تولڤن رنچڠ داڬڠن بكوق بڠكي تباجڠ يعني ايتله مكانن سراج دومن منومن سراج ساري اد سهاري مڠنچڠ تاڤق دتڠه تليڠ هاڠت ڤوچق بولتن بڬنتس عورة تڠكلن بڬالي سورة سامن بجالن تودق لمڤه سامن نڬري الله كارن سامن بكڤال ساتو دان ماليڠ بكڤال دوا (i) سموان ايت دلاڤن جك چوكڤ سڤرت دمكين

(a) Hs.: منڠكارا

(b) Hs.: منوكڠ براس ڤادي مك

(c) Hs.: سيور

(d) In Hs.: ontbr.: دباوه

(e) Hs.: تتندە

(f) Hs.: چيلوة

(g) Hs.: سيور

(h) Hs.: دون

(i) Hs.: سمون

ايت ماتي حکمن کمدين در ڤد ايت ادڤون يڠ برنام داڠ ماتي
حکمن يڠ برنام داڠي براوتڠ حکمن تتاڤي چوکڤ اوتڠن ادڤون يڠ
دکات سمبڠ ماتي حکمن ساله براوتڠ حکمن ادڤون يڠ برنام اوڤس
ماتي حکمن راچن براوتڠ حکمن ادڤون يڠ برنام ملاست ماتي حکمن
دان يڠ برنام (a) مڠڠکار براوتڠ حکمن ادڤون يڠ برنام ݢمبر ڤيڤق
کمبالي کڤد راج سڤرت جاته جاتي تارڠ مستيک اندة ڤيلق چندڠ
ݢادڠ چول ݢليڠ بڤکق تمڤڠ براوله مول لراڠن راج جکلو تياد ماو
مڠمبليکن ماتي حکمن تتاڤي فکر دڠن سوات فکر سڤرت دليلن دالم
قرآن ايائيت إنّي جاعل في الأرض خليفةً ارتين تله اکو جديکن
ددالم بومي راج اکن جاد ݢنتي اکو مماکي سوچي مماکن حلال
برکات بنر مڠحکم عادل جک داڤت سڤرت دمکين ايت عادل
راج کيت سمبه تياد عادل کيت سڠݢه کمدين در ڤد ايت اينله
يڠ برنام اندڠ٢ يڠ دأندڠکن جک سامن اد بڤکي جک مالڠ اد
هرتان يڠ دمالڠن جکلو تياد سڤرت دمکين ايت تياد بوله دأندڠکن
کارن يڠ دنمائي اندڠ٢ يڠ دلڤن ايت سمڤي إشارتن هندڤن ادڤون
يڠ برنام مالڠ لوت مالم تڠه مالم جنجڠ ترکنق لنتي تکولڠ دندڠ
ترتس تکجر تراونت تݢيݢر تڠمڤر اورڠ باڤق برکجارن برتمو برڤاوق
برچنجڠ بارڠ کالي (b) بتوکڤ بجراتي (c) بکابت (d) بلاکس ايتله
سبب مک دکات تکورڠ ماتي تتندا براوتڠ تبايڠ برسمڤه کلام الله
ادڤون (e) چيلڤ برجاڽ٢ چچق برهداڤن چوري برڤنجاڠن تاڠن (f) نيابة

(a) Hs.: منڠکارا
(b) Hs.: بتوکب
(c) Hs.: بکبات
(d) Hs.: بليکس
(e) Hs.: چيلوة
(f) Hs.: نياب

سيڠ هاري تربق دبالك بلاكڠ مك برديري عادة ددالم نڬري مملهراكن شرع يعني مفرسكن عادة كدڠن شرع سفرت ڤننتن تربڠ بورڠ بديمان هڠڬف دموك ڤننتو اورڠ توه تياد برإيمان يڠ مود تياد برتنتو مك برديريله عادة يڠ توي ڤكاين يڠ لازم سست سورت بالك ساله براوتڠ بردوس ماتي ليوت لمڤو ميمبه ڤساك بڬنتڠ نائيك تمباڠن بڬنتڠ تورن مك داوتڠكن بسر٢ دتريم كچل٢

فصل

ڤد ميڤاكن اندڠ٢ امبت٢ ايائيت تيڬ ڤركار ڤرتام امبت راج كدوا امبت ڤڠهول كتيڬ امبت نڬري ادڤون اندڠ٢ امبت اد چوكي كارن اد راج تيدق صح چوكي سبب تيدق اد راج صح امبت سبب اد اوتڠ تياد صح امبت تياد اوتڠ ڤيوتڠ امس اد ببڠكل بتراجو اوتڠ ڤادي اد بسوكت بڬنتڠ اوتڠ كائين اد بهست بدڤا اوتڠ ريل اد ببيلڠ مك كتهوي ڤول تڠك٢ امبت ڤرتام دتڠڬو دتاڬه جك تيدق اد بڬولق بڬادي برجنجي برسماي اتو برچيري برعلامة اتو اد اورڠ مڠاكو مڠنداڠ مك صح امبتن دان كتهوي ڤول شرط صح امبت اڤبيل لالو تڠڬو تاڬه (a) بايا تياد ماؤ برتمبڠ برتيدق تياد ماؤ برسده مك هارسله دامبت دان كتهوي ڤول إشارة امبت جك تمبه ددالم لارس لڤسكن تقصير دالم لارس جك تمبه ددالم نڬري لڤسكن تقصير دالم نڬري جك تمبه ددالم سوكو لڤسكن تقصير دالم سوكو مك دكتهوي ڤول يڠ تياد بنر دامبت ايائيت دلاڤن ڤركار ڤرتام راج كدوا منتري كتيڬ علماء بسر كامڠت جاوي ڤربوت كرج كليم (b) حاجة راج كانم كرس دڤڠڬڠ كتوجه

(a) Hs.: بهيا

(b) Hs.: جاجه

ڤرمڤون كدلاڤن كانق٢ لائين در ڤد يڠ ترسبت ايت جاؤه بوله دأمبت دان دكت بتريكن سام سرومه برسڠكوتن اڤبيل برسده داتس أمبت صح مڤيڠڠب باطلله امبت للو (a) مڠيرڤ

فصل

ڤري مڤتاكن أندڠ٢ ساله ڤرتام ساله دراج ماتي حكمن كدوا ساله دڤڠهول براوتڠ حكمن كتيڬ ساله لاكي٢ دڠن ڤرمڤون مك ايائيت اد يڠ ماتي اد يڠ براوتڠ حكمن دان اد يڠ تياد براوتڠ حكمن دان جك اورڠ (b) منڠكڤ مريكئيت درمڤ اتو دباتس اتو دسمڤڠ جالن اتو دلابه اتو دتڤين جك (c) تمڤه (d) تاڤك ڤوة تڤيجق كاكي تڠڬڠ تاڠن تاهو لاكي٢ تيڬ اورڠ صح حكمن چوكڤ اوتڠن جكلو تياد (e) تمڤه (f) تاڤك ڤوة تياد براوتڠ تتاڤي نكاح حكمن سبب اي بركهندق كدوان ادڤون ساله لاكي٢ دڠن استري اورڠ لائين اڤبيل داڤت دالم كندوڠن ساله (g) تڤيجق كاكي تڠڬڠ تاڠن ترچنچڠ (h) توكس لاكي٢ لوك ڤڠڬڠ ڤرمڤون لوك داد صحله متين كارن تكورڠ ددالم يڠ دلاڤن جك تياد سڤرت دمكين نسچاي باطلله متين جك اد سقسي تيڬ اورڠ ماتي جو حكمن جك تياد سقسي اتو مڠاكو اورڠ يڠ دتوكس ايت ماتي جو حكمن مك

(a) Hs.: مڠيرب
(b) Hs.: منڠاكب
(c) Hs.: تمڤؤ
(d) Hs.: تاڤيجا تڤيڤوة
(e) Hs.: تمڤؤ
(f) Hs.: تڤيڤوة
(g) Hs.: تاڤيجق
(h) Hs.: تركس

كتهوي ڤول شرط سااه اد يڠ تياد هارس دسالهكن تيڬ ڤركار ڤرتام
كانق٢ كدوا اورڠ يڠ فاسق كتيڬ اورڠ يڠ توه ڤوتس در ڤد ڤرچنتاءنن

فصل

ڤد مپتاكن اندڠ٢ باڠن دان ڤمڤس مك باڠن راج سكاتي ليم باڠن ڤڠهول اتو منتري اتو علماء سڤوله تڠه تيڬ ارتين تڠه تيڬ بلس تاهل سئيكر انت ارتين توجه تاهل (a) سڤاه باڠن همب اورڠ دوا ڤوله امس ارتين ستاهل (b) سڤاه باڠن كانق٢ سروڤ دڠن باڠن راج ادڤون سبب ستڠه دية ارتين ستاهل تڠه تيڬ بلس امس كارن باڠن ايت سكالي تورن دان ڤمڤس ايت تيڬ كالي تورن ادڤون نام ڤمڤس ايت ستڠه دية مك ليهت كاداءن لكان دان تڠكي رندهن دالم سورتن بسر كچلن مك سوڤق كاكي بله تليڠ ڤچه مات رمڤڠ هيدڠ رويت بيبرن برديري ڤمڤس ستڠه دية لوك كنڠ (c) سكايو كاءين ڤوتس عورة ستڠه (d) كايو چارك جاڠت سكابڠ كاءين لمبم بالو برديري سمبه جك لوك ڤرت بركنتڠ٢ ڤمڤس جك ماتي برديري باڠن

فصل

ڤد مپتاكن إشارة صحّ حكم نمان ادڤون حكم ايت تيڬ ڤركار ڤرتام شرع كدوا عادة كتيڬ عقل منك حكم ايت كلورن در باب دان فصل ادڤون فصل در ڤد الله (e) حديث در ڤد

(a) Hs.: سڤاوه
(b) Id.
(c) Hs.: سكايوه
(a) Hs.: كايوه
(e) Hs.: باب

نبي كلور (a) باب در علماء ادڤون كلور دليل در ڤد قرآن ايائيت كلور در ڤد كتاب قلوب الأنوار كارن لفظ ايت تياد برچرَي دڠن معنا مك لفظ ايتله منُنجقكن معنان جكلو تياد سڤرت دمكين ايت منوكس حكمن ادڤون يڠ برنام حكم عادة مك دچهاري دالم عادة يڠ قويّ ڤكاين يڠ لازم اد برساسب بجرامي اد يڠ بڤندم بڤقبورن اد برتُڠكل بڤمراسن اد بتورت بتُلادن جكلو تياد سڤرت دمكين ايت منوكس حكمن ادڤون يڠ برنام عقل ايت سڤرت مانسي سمڤپائي عقل دان فِكر مك فِكرله سكيرا عقل ممڤكركن ساله دڠن بنر دان ادڤون بنر ايت هيتم ساله ايت ڤوته مك چهاري اولهم ساله دالم بنر دان چهاريله واجب جائز مستحيل ادكه صبر اتس فاسق اتو ادكه فاسق اتس صبر اتو تياد دان لائي ادكه تربت اڤي در ڤد اير اتو ادكه تربت اير در ڤد اڤي اتو تياد كمدين مك چهاريله إشارة صحّ واجب جائز مستحيل ڤد عقل بنرن دان سالهن واجب بنرن دان جائز ڤد عقل سالهن دان بنرن مك بوله برنام بنر تياد داڤت برنام ساله مك فِكر ڤول دڠن واجب مستحيل جائز ڤد عقل در ڤد بنر سالهن مك داڤتله برنام ساله مك سمڤي سڤرت دمكين ايت مك داڤتله اله دان منڠ مك تِمبڤله بائيك دڠن بنر مك جك برت بنر در ڤد ساله ايتله يڠ براُوله كمناڠن جك برت ساله در ڤد بنر ايتله يڠ براُوله كرُڠين جك سام برت ساله دان بنر ايتله يڠ برنام (b) بالس حكمن جك تياد سڤرت دمكين ايت منوكس حكمن سڤرت دليلن ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولٰئك هم الظالمون ارتين بارڠ سياڤ تياد مڠحكمكن سڤرت يڠ دتورنكن الله تعالَي دان تياد كلور در ڤد باب دان فصل مك اورڠ ايت سُڠڬه مڠنيائي مانسي دودڤن داتس دولڠ اڤي

(a) Hs.: حديث
(b) Hs.: بالوي

دان لاڬي دليلڽ السَّخِيُّ (a) قَرُبَ مِنَ الله وَقَرُبَ مِنَ النَّاس وبَعُدَ (b) عَنِ النَّار ارتيڽ برمول منتري يڠ موره راج يڠ عادل همڤر كڤد مانسي دان همڤر كڤد (c) سُرڬا دان جاوه در ڤد نارك دان كتهوي ڤول فصل اندڠ٢ ڤساك دان ايائيت ڤساك بجاوت وارث بتولڠ عادة بتورن بنائيك ادڤون يڠ برنام ڤساك تبت تاهن تامن دانّو سيالڠ بوله بيله رُمبي بڠكوڠ ڤادڠ لبه جمبو لاڬي ڤول كتهوي فصل اندڠ٢ تانه امڤت ڤركار ڤرتام برسورت برسكال كدوا ڤماتڠ تَلَنْتَڠ كتيك اد بَنَديران بسورت كامڤت اد كَنْدَڠ تبوجُر جكلو تياد سڤرت دمكين ايت مُنكر حكمن كتهوي ڤول فصل اندڠ٢ اير تيك ڤركار ڤرتام اد تبت تڠنڠ كدوا اد رَنْچَڠ تڠكق كتيك اد لَنتَق تبوجُر دان جك تياد سڤرت دمكين ايت مُنكر حكمن

فصل

اين كتهوي ڤول اندڠ٢ كولِت ايائيت اد بركليكِر دان اندڠ٢ باتڠ اد بتاكُق برڬورِس اندڠ٢ بوكو بلابُق اندڠ٢ رُمڤُن (d) بتانه اندڠ٢ روسا بڤاتُت اندڠ٢ داهن ببنالو بلاڤڠ بتاكُق بارس ارتيڽ سيالڠ جكلو تياد سڤرت دمكين ايت مُنكر حكمن مك كتهوي ڤول فصل اندڠ٢ منداڤت سڤرت اورڠ برجالن برسام٢ جك منداڤت اورڠ يڠ دهولو برسام٢ جوڬ دڠن اورڠ يڠ كمدين حكمن دان جك منداڤت اورڠ يڠ كمدين تياد بوله برسام٢ دڠن اورڠ يڠ دهولو حكمن

(a) Hs.: اقرب الله
(b) Hs.: من
(c) Hs.: شرك
(d) Hs.: بنانهن

فصل

اين مڽتاكن شرط سقسي ايائيت امڤت ڤركار ڤرتام كلور ڤرمڤون ماسق لاكي٢ كدوا كلور فاسق ماسق طاعة كتيݢ كلور ݢيل ماسق برعقل كأمڤت كلور سهاي ماسق مردهيك ايتله اورڠ يڠ بوله جاد سقسي والله خَيْر الشّاهِدين انتهَي الكلام

هجرة (a) النبي صلّي الله عليه وسلم سريبو دوا راتس دلاڤن ڤوله دلاڤن كڤد تيݢ هاري بولن محرَّم هاري احد ماس ايتله كي دمڠ ستيا ويݢونا (b) منورت اندڠ٢ كربو ڤڠيرن ڤرب ماڠُن نݢار دان اندڠ٢ اورڠ برهوم مك سكلين كامو يڠ برهوم ملائڽكن كندَڠ هوم كامو جكلو كندڠن ربَه تيݢ (c) دڤا أُنجرن مك رڠكه دلوَرْن جكلو كندڠن تݢَقْ تيݢ سِلَران ممبوجُر رڠكه جوݢ دلورن مك جكلو دڤربوت سڤرت ايت سڤرت كات اندڠ٢ اين مك دمسوكي اوله كربو اورڠ مك تيكم ماتي سمَتين سهاج تياد سات بچران جكلو تيدق دڤربوت يڠ سڤرت ايت مك دتيكم كربو اورڠ ايت كتمڤوهن هرݢان كربو ايت دان دمكين لاݢي سكلين كامو يڠ بكربو ملائڽكن كندَڠ كربو كامو جكلو مالم ݢيرِڠ مك جك تياد ترݢيرڠ سبب هاري هوجن اتو اد بناتڠ بُوَس سڤرت هريمو اتو ݢاجه تاأُداڤت تيدق بري تَهوكن كڤد اورڠ يڠ ڤونڽ هوم جاڠن داڤت تيدق اتو كربو ايت ڤوتس تلَين ترلڤس مك بري تَهوكن جوݢ كڤد اورڠ يڠ برهوم ايت مك جكلو تياد كامو ممبري تاهو كڤد اورڠ يڠ برهوم ايت مك ماسق كربو ايت كهوم ايت اتو مروبهكن كندڠن ڤد مالم ايت مك دتيكم اوله اورڠ

(*a*) Hs:. نبي
(*b*) Hs.: منورن
(*c*) Hs.: سدڤ

يڠ امڤون هوم ايت ماتي سمتين سهاج تياد سات اڤ بچران
كارن كربو برݢيرڠ هوم بركندڠ مك جكلو كامو يڠ برهوم بربيدڠ٢ اي
برتندڽ كالڠ بارڠ يڠ بلم سده كندڠڽ ملائينكن تلوڠي اوله كامو يڠ
سده كندڠڽ كارن جكلو ماسق كربو در ڤد يڠ بلم بركندڠ ايت لالو
كڤد ڤادي كامو بماكنڽ اوله كربو ايت تياد بوله كامو تيكم جكلو دتيكم
ملائينكن كتمڤوهن سهرݢا كربو ايت دان لاݢي جكلو كربو ددالم دوسن
مك كيت كندڠ كمڤڠ كيت دڠن كايو جاڠن ماسق كربو ايت
مك منتا تولڠ كڤد اورڠ يڠ امڤون كربو ايت مك جكلو تياد ماو
اورڠ يڠ امڤون كربو ايت ملائينكن تقصيركن كڤد يڠ امڤون كربو
كارن جكلو اي ماكن تنامن جكلو ڤيسڠ ستالي سرمڤن جكلو تنامن
كلاڤ سسوكو سرمڤن جكلو ڤينڠ ليم بلس دوت سرمڤن جكلو تبو
انم دوت سباتڠ مك جكلو ڤادي امڤت راتس ݢنتڠ سرمڤن ڤادي
ايتله تيته دولي بݢندا ددالم اندڠ٢ اين هباي٢ جاڠن كامو سكلين
تياد مڠيكت سڤرت كات٢ ددالم اندڠ٢ اين مك اورڠ ايت
تيادله مڠيكت جالن عادة ملائينكن ددندا اوله دولي بݢندا سراتس دوا
ڤوله ريل دمكينله ادان

VERTALING.

l. tekst In het jaar van de vlucht van den Profeet (Hem zij heil en
125 zegen!) 1283, den 17den dag van de maand Rabî' al-Awwal, toen heeft Zijne Hoogheid onze Heer de Soeltan Ratoe Aḥmad Naçr ad-dîn het bevel gegeven aan Ki Dĕmang Sĕtija Wigoena Dja'far om een onderzoek in te stellen naar [1] het bestaande gewoonterecht (hadat) [2], zooals het reeds was in den tijd van Soeltan Aḥmad Zain ad-dîn zaliger. De Vorst wenschte geene verandering te brengen in bedoeld gewoonterecht, in gebruik bij de oudsten (toeha-toeha) des volks in vroegeren tijd, gelijk het in dit wetboek (oendang-oendang) is gecodificeerd. Voorts heeft de Vorst, na raadpleging met Zijne Edelheid Pangeran Ratoe Mĕrta Ningrat, last gegeven aan den Ki Dĕmang voornoemd, om het hier volgende oorspronkelijke gewoonterecht vast te stellen voor alle zijne dienaren en onderdanen in de verschillende gedeelten des Rijks.

ART. 1.

Wanneer iemand komt klagen, en eene rechtsvordering wil instellen tegen een ander, zonder dat deze laatste in de gelegenheid is gesteld geworden om de vordering tegen te spreken, zoo heeft de rechter de bevoegdheid den gedaagde voor zich te ontbieden, overeenkomstig hetgeen hem door den Vorst is gelast.

ART. 2.

De Vorst heeft aan den rechter den volgenden last gegeven: wanneer de gedaagde dan wel één der gedaagden door den rechter ontboden is, doch weigert te verschijnen, zoo is de rechter bevoegd hem zonder verdere formaliteiten in het ongelijk te stellen, overeenkomstig hetgeen door den Vorst is gelast.

---

[1] Letterlijk: «raad te houden met.»

[2] Zie Simb. Tjahaja Palemb. Aant. 1.

ART. 3.

De Vorst heeft aan den rechter den volgenden last gegeven: wanneer de in het vorige artikel bedoelde gedaagde in het ongelijk is gesteld, zoo is hij toch bevoegd in hooger beroep te komen (mĕnĕrbitkan), even goed als iemand die het recht aan zijn kant heeft, overeenkomstig hetgeen door den Vorst is gelast.

ART. 4.

De Vorst heeft aan den rechter den volgenden last gegeven: wanneer zoowel de gedaagde als de eischer beiden een onderpand p. 126
(tanda) [3] hebben gedeponeerd, zoo wordt dit door den rechter in bewaring genomen, waarna hij hen beiden verzoekt hunne beweringen voor te dragen Het spreekwoord zegt: „Indien er een middel bestaat „om de belasting (beja) te doen betalen, zoo bestaat er wellicht ook „een middel om ten oorlog te gaan”, welk spreekwoord in rechten zijne toepassing vindt, wanneer alleen nog de gedaagde de belasting aan den rechter heeft te betalen [4]. Alsdan moet de rechter hem vermanen die belasting te voldoen. Indien hij na deze vermaning van den rechter, zelfs nadat zij twee- of driemalen is herhaald, de belasting niet betaalt, zoo stelt dit een vergrijp daar, en is de rechter bevoegd den gedaagde dadelijk te veroordeelen, overeenkomstig hetgeen hem door den Vorst is gelast, en zonder verder aandacht te schenken aan hetgeen de gedaagde nog ten principale zoude kunnen aanvoeren [5].

ART. 5.

De Vorst heeft aan den rechter den volgenden last gegeven: wanneer het onderpand (tanda) gedeponeerd, het antwoord (djawâb) op de vordering ingediend, en de belasting (beja) ontvangen is [6], en men daarna zijne woorden intrekt, zijne judicieele houding wijzigt,

---

[3] Dit onderpand (tanda) bestaat in een ring. Zie ben. Art. 13. Het is een teeken dat men de zaak aan het oordeel van den rechter onderwerpt, en diens uitspraak zal eerbiedigen. In beginsel is het dus hetzelfde als de tanda sĕrah in Palembang, behalve dat aldaar het onderpand bestaat in het deponeeren van eene som gelds als proceskosten ten behoeve van den rechter. De proceskosten zijn in Djambi de straks te noemen belasting (beja) op het proces. Nadat de zaak beëindigd is, wordt het onderpand teruggegeven. Vergl. V. Hasselt: Volksbeschrijving van Midden-Sumatra, p. 229 en Simb. Tj. Pal. I: 28 en V: 1 en volgg.

[4] «Ten oorlog gaan», Mal. mĕmbaris, letterl.: «exerceeren». Vergl. het Fransche: «point d'argent point de Suisses.» Hier is blijkbaar het geval bedoeld, dat de eischer de belasting reeds betaald heeft.

[5] Mal. niti soewara, letterlijk: «de regeling van zijn stem.» Vergl. Oud-Jav. niti

[6] Letterlijk: «in een zakje van sagobladeren (tampin) gedaan.» Vergl. Aant. 3.

of zich anders voordoet dan men is [7], gelijk mede wanneer men ontkent wat men voor den rechter is overeengekomen, zoo is laatstgenoemde bevoegd den schuldige in het ongelijk te stellen, overeenkomstig hetgeen hem door den Vorst is gelast. Wanneer echter de hier vermelde handelingen [8] voor de tweede of derde maal plaats hebben, wordt de schuldige bovendien met eene arbitraire correctie (ta'zîr) [9] gestraft.

ART. 6.

Wanneer op bovenvermelde wijze het onderpand (tanda) gedeponeerd, het antwoord (djawâb) op de vordering ingediend, en de belasting (beja) ontvangen is [10], doch wanneer de rechter, na de beweringen van beide partijen over en weder te hebben aangehoord, de getuigen van elk hunner heeft verworpen [11], zoo is hij bevoegd om de vordering (padoe) [12] af te wijzen, overeenkomstig hetgeen door den Vorst is gelast.

p. 127

ART. 7.

Wanneer ééne van de beide gedingvoerende partijen 's rechters bevelen niet opvolgt, en voor den rechter onbetamelijke taal spreekt zoo is laatstgenoemde bevoegd om, op dien grond alleen, den schuldige wie hij ook zij, het proces te doen verliezen, overeenkomstig hetgeen hem door den Vorst is gelast.

ART. 8.

Indien iemand zich tegen een staatsdienaar (mantri) te buiten gaat [13], hetzij met woorden, hetzij door zich in zijn zitten of gaan ongepast te gedragen, zoo is deze bevoegd hem bij wijze van vermaning [14] te straffen. Zoodanige vermaning kan op drie wijzen

[7] Letterlijk: «zich op onbehoorlijke wijze in andere kleederen steekt.»

[8] Mal. kata-kata, letterlijk: «beweringen» «gezegden».

[9] Over de juridische beteekenis van dit woord vergl. mijne Beg. v. h. Moh. Recht, 3de druk p. 193.

[10] Zie boven Aantt. 3 en 6.

[11] Mal. mĕngoemban letterl.: «wegwerpen.»

[12] Vergl. Jav. padoe «twist», «krakeel.» Hier is het woord natuurlijk van den rechtsstrijd gebezigd. Volgens Van Hasselt: De talen en letterkunde van Midden-Sumatra p. 62, zoude padoe «spreken» beteekenen, waaruit zich trouwens evengoed de beteekenis van «vordering» laat verklaren, als men bedenkt dat de eisch in den regel mondeling wordt voorgedragen. Vergl. Mĕnangk. Mal. kata «gezegde» en «bewering voor het gerecht.»

[13] Mal. tjaboet letterl.: «uittrekken», «uitrukken.»

[14] Mal. dĕnda pĕngingat d. w. z. «boete om te herinneren.»

plaats hebben: vooreerst door den schuldige ernstig te berispen, in de tweede plaats door hem stokslagen te doen geven, en in de derde plaats door hem met 20 realen [15] te beboeten.

ART. 9.

Indien iemand een slaaf (boedaq) koopt, die die pas uit de bovenlanden, dan wel over zee is aangebracht en waarvan de termijn van loskoop verstreken is, zoo moet de kooper aan den schrijver (djoeroe-toelis) een gezegeld briefje vragen, ten bewijze van den gesloten koop, en vermeldende dat de losprijs alsnog bedraagt 6 kwart realen (soekoe) voor elken rijksdaalder (kapala) [16], met en benevens den naam van den slaaf.

ART. 10.

De ambtsmisdrijven [17] der staatsdienaars (mantri) zijn drieledig: vooreerst heeft men het misdrijf, asoe kandoengan liman genaamd; in de tweede plaats het misdrijf, djaksa mĕngoemban padoe geheeten, en in de derde plaats het misdrijf, dat men toenggaq goelingan rondon noemt. Djaksa mĕngoemban padoe [18] beteekent een staatsdienaar, die aan gedingvoerende personen het gedeponeerde onderpand (tanda) of de belasting (beja) teruggeeft [19], dan wel hun ongeoorloofde inlichtingen verstrekt omtrent hetgeen zij moeten aanvoeren. Indien zoo iets werkelijk heeft plaats gegrepen, wordt de partij die van deze ongeoorloofde middelen heeft gebruik gemaakt, in het ongelijk gesteld; terwijl de staatsdienaar uit zijne betrekking wordt ontslagen door den Vorst. Wat de beteekenis van toenggaq goelingan rondon betreft, zoo is toenggaq een "tand", en rondon de "tong". De uitdrukking p. 128
beteekent dus letterlijk: "een tand die zich achter de tong verschuilt [20].
Indien zoo iets werkelijk heeft plaats gegrepen, wordt de partij die er van gebruik heeft gemaakt, in het ongelijk gesteld, zonder meer;

---

[15] = ƒ40, Vergl. ben. Aant. 186.

[16] Meer gewoon: ringgit kapala.

[17] Mal. simpoeh «struikelen», «op de knieën nederstorten.»

[18] Letterlijk: «een fiskaal die eene vordering afwijst.» Vergl. Aantt. 11 en 12.

[19] Zie boven Aant. 3.

[20] Vergl. Jav. toenggak = «afgeknotte stam of tronk»; Jav. rondon = «nog niet «geheel ontwikkeld blad», en Oud-Jav. goeling = «terugwijken.» Vermoedelijk beteekent de uitdrukking, dat de staatsdienaar de gedingvoerende partij doet optreden als rechter, en zich achter diens uitspraak verschuilt.

doch de staatsdienaar wordt bij wijze van vermaning gestraft [21]. Wat eindelijk de beteekenis betreft van asoe kandoengan liman, zoo is asoe een „hond”, en liman een „olifant” [22], dus beteekent de uitdrukking letterlijk: „een hond die onder den buik van een olifant „wegkruipt” [23]. Indien zoo iets werkelijk heeft plaats gegrepen, wordt de vordering (padoe) van hem, die van dit middel gebruik gemaakt heeft, eenvoudig ontzegd, zonder dat verdere maatregelen genomen worden. De „hond” namelijk is in dit geval de gedingvoerende partij, en de „olifant” eenig invloedrijk persoon (orang bĕsar) dan wel eenig hoofd (radja). Een voorbeeld van dit misdrijf is, wanneer men door iemand gedagvaard wordt, die daarop de vlucht neemt bij zijn hoofd, welke laatste hem niet uitlevert, maar plotseling zelf met de vordering voor den rechter optreedt. Indien zoo iets heeft plaats gegrepen, moet de vordering als onrechtmatig worden aangemerkt, en heeft de rechter de bevoegdheid die te ontzeggen, overeenkomstig het bevel van den Vorst.

ART. 11.

Indien iemand zich gewapend en onder het uiten van oneerbiedige taal naar het huis van een staatsdienaar (mantri) begeeft, zonder dat de staatsdienaar zich tegen zoodanig persoon kan verdedigen, zoo wordt de zaak voor zijne raadslieden (karapatan) gebracht, en, bij gegrond bevinding, de schuldige door den Vorst beboet met 500 realen [24] of, wanneer het een staatsdienaar van lagen rang geldt, met 250 realen [25]. Indien echter de zaak niet aldus beslist wordt, behoort de staatsdienaar er in te berusten: maar het hoofd (radja) van den schuldige moet in den vervolge op diens gedrag toezicht doen houden [26].

ART. 12.

Men mag op geenerlei wijze, hetzij zijne schulden, hetzij zijne schuldvorderingen op zijne hoofden (radja), van welken rang ook, overdragen. Eene uitzondering is alleen toegelaten ten aanzien van vorderingen wegens levensberooving, of van vorderingen waaruit voor

[21] Letterlijk: «hij wordt met de dĕnda pĕngingat beboet.» Zie boven Aant. 14.

[22] Aldus ook in het Oud-Jav.

[23] Vermoedelijk beteekent de uitdrukking, dat men zijn proces door een machtiger persoon doet voeren, alsof het laatstgenoemden zelf gold.

[24] = ƒ1000.—.

[25] = ƒ500.—.

[26] Lettelijk: «een gemachtigde van zijn hoofd blijft bij hem.»

het hoofd in kwestie zelf winst, verlies of schade zoude kunnen voortspruiten. In deze gevallen namelijk heeft men zich tegenover zijn hoofd niets te verwijten door hem de vordering over te dragen.

ART. 13. p. 129

Het onderpand (tanda)[27], bij den aanvang van een geding te deponeeren, bestaat uit een ring. Van deze handeling wordt eene geschreven akte (soerat lajang)[28] door de betrokken partij opgemaakt, en wel ten overstaan van den rechter.

ART. 14.

In geval van rechtsweigering moet de zaak worden aanhangig gemaakt bij den laagst in rang zijnden staatsdienaar (mantri), en in hooger beroep bij het distriktshoofd (pasirah)[29]. Indien noch de staatsdienaar, noch het distriktshoofd de zaak kan beëindigen, zoo wordt zij voor den Rijksbestuurder (Papatih Dalam) gebracht, en indien ook laatstgenoemde haar niet kan uitmaken, zoo onderwerpt hij ze aan het oordeel van den Vorst. Dit is het hoogste ressort.

ART. 15.

Op een staatsdienaar (mantri) mag geenerlei verdenking rusten, noch van wege het karakter zijner raadslieden (karapatan), noch omdat zijne familieleden (sanaq saudara) bij eene zaak betrokken zijn, noch eindelijk omdat hij ontzag heeft voor den door hem te veroordeelen persoon. Wij mogen een staatsdienaar niet verdenken, aangezien hij nimmer iemand mag veroordeelen, dan na ingewonnen advies van zijne raadslieden. Bijaldien over ons een vonnis wordt geveld door een staatsdienaar, zonder dat hij vooraf overleg heeft gepleegd met zijne raadslieden, zoo mogen wij die beslissing verwerpen, omdat de staatsdienaar alsdan blijkt te kwader trouw te zijn. Zijne beslissing wordt in dat geval door den Vorst vernietigd, en men mag zich daarop in den vervolge niet meer beroepen. Zonder gewichtige redenen mag men echter een hoofd (radja) niet aanklagen[30].

ART. 16.

Voor schuldzaken mag men niet door een hoofd (radja) of een

---

[27] Vergl. boven Artt. 4—6.
[28] Vergl. Jav. lajang.
[29] Vergl. Simb. Tj. Pal. II: 1.
[30] Letterlijk: «welk nut heeft het een hoofd in de hel te brengen?»

staatsdienaar (mantri) worden aangehouden (tahan), op grond dat men de schuld vrijwillig heeft aangegaan. De schulden, welke op de erfgenamen kunnen worden verhaald, zijn: vooreerst door pand verzekerde schulden (goloq gadai)[31], ten tweede schulden die men is overeengekomen op een bepaalden tijd te voldoen (djandji samaja)[32], en ten derde schulden waarvoor men als pandeling is in beslag genomen (ikoet iring)[33]. Dit is zoo van ouds.

p. 130

ART. 17.

Indien iemand een dief vangt, zoo moet daarvan bij den Vorst aangifte worden gedaan, en moet men trachten de gestolen goederen aan te halen (himpit)[34]. Indien de bestolene aldus zijn goed terug erlangt, wordt de dief slechts veroordeeld tot eene straf, welke in billijke verhouding staat tot zijn vergrijp. Indien echter de bestolene zijn goed niet terug kan bekomen, moet bovendien, bij het bepalen der straf, ook worden rekening gehouden met de volle waarde van het gestolene. De dief wordt in elk geval in den ketting geklonken, en te werk gesteld in de residentie van den Vorst.

ART. 18.

Indien iemands bediende (hamba) met een voornaam persoon (prijaji) of een staatsdienaar (mantri) voor gemeenschappelijke rekening handel drijft[35], mag de bediende, van welken stand hij ook zij[36], niet door zijn vennoot van zijne vrijheid worden beroofd. Bijaldien de bediende echter met den staatsdienaar of den voornamen persoon gemeenschappelijk in rechten optreedt, zoo moet de zaak ten zijnen aanzien eerst afzonderlijk beslist worden. Daarna worden de aan den rechter te betalen recognitiën (roeba-roeba) verhoogd[37]. Ingeval de bediende niet gemeenschappelijk met zijn hooggeplaatsten vennoot in rechten optreedt, kan hij dadelijk op

---

[31] Letterlijk: «het in pand geven van een pand.

[32] Letterlijk: «de overeenkomst met tijdsbepaling.» Vergl. Jav. samâjâ.

[33] Letterlijk: «het volgen als in beslag genomen pandeling.» Over het pandbeslag op schuldenaars zie S. Tj. P. Aant. 339.

[34] Letterl.: «drukken» of «dringen» tegen het goed.

[35] Letterlijk: «eene vennootschap (konsi of kongsi) aangaat.»

[36] Letterlijk: «hij moge behooren tot den deftigen stand (paramas) of tot de «kleine lieden (orang kĕtjil).» Vergl. Jav. mas.

[37] Waarschijnlijk omdat de proceskosten verband moeten houden met den rang van den bij het proces betrokken persoon.

de gebruikelijke wijze [38] naar zijn meester teruggaan, en is de recognitie alleen verschuldigd in geval van eenigerlei verkeerde handeling zijnerzijds. Eindelijk brengt het gewoonterecht (hadat) mede, dat de bediende, die in het boven omschreven geval naar zijn meester teruggaat, geene stokslagen ontvangt. Hij die hem toch stokslagen geeft, maakt zich inderdaad aan een misdrijf schuldig.

ART. 19.

Wanneer een voornaam persoon (prijaji) met een ander even voornaam persoon geschil krijgt, moet de zaak voor den Rijksbestuurder (Papatih Dalam) worden gebracht, die haar zal beslissen. Zelfs een staatsdienaar (mantri) mag zich niet rechtstreeks tot een Sultan wenden [39]. Alleen wanneer de Rijksbestuurder een geschil heeft met één van zijns gelijken, d. w. z. met een Pangeran [40], zoo is geen ander staatsdienaar, maar slechts de Sultan bevoegd in het geschil uitspraak te doen.

ART. 20.

Indien eene vrouw zich naar haar man wil begeven, onverschillig waar deze verblijf houdt, hetzij op een schip, hetzij op een vlot, hetzij op eene schuit, hetzij in een huis, en zij wordt op weg ontvoerd door een ander, zoo is de man tot geenerlei schadevergoeding aan hare familie gehouden.

ART. 21.

De Vorst heeft ten aanzien der voorname personen (prijaji) het navolgende reeds bestaande gewoonterecht (hadat) gesanctionneerd. Indien een voornaam persoon door eene landstreek (rantau) trekt, mag hij niet vorderen, dat hem de noodige gekookte rijst door de bevolking gebracht wordt [41], wanneer de dorpsbewoners (orang doesoen) dit niet vrijwillig doen. Alleen Zijne Hoogheid onze Heer de Sultan, p. 131
benevens de Pangeran Ratoe, die onder Hem als Rijksbestuurder (Papatih) [42] dienst doet, zijn van dit verbod uitgezonderd. Alles

[38] Letterlijk: «overeenkomstig zijn hadat (Arab. 'âdah) of gewoonterecht.»

[39] Letterlijk: «een Sultan met den elleboog (sikoe) aanstooten.» Vergl. ook Jav. sikoe «berispelijke daad.»

[40] D. w. z. een lid van de vorstelijke familie. In Djambi is de Rijksbestuurder het naaste familielid van den Vorst, en als zoodanig tevens de vermoedelijke troonopvolger. Zie ben. Art. 21.

[41] Letterlijk: «gekookte rijst, die nederdaalt (nasi toeroenan), vragen.»

[42] Zie boven Aant. 40.

wat van de bevolking gevraagd of aan haar bevolen wordt, mag bij weigering niet met geweld worden weggenomen, of mag zij niet met geweld gedwongen worden te doen. Alwie aldus handelt, matigt zich de bevoegdheden van den Vorst aan [43].

ART. 22.

Indien een voornaam persoon (prijaji) een man uit het volk (orang kĕtjil) in rechten dagvaardt, en laatstgenoemde zijn antwoord (djawâb) op de vordering indient, terwijl van beide kanten in beslagneming met voorkennis van de overheid (oçoel) [44] heeft plaats gegrepen, zoo wordt de zaak voor den betrokken staatsdienaar (mantri) gebracht. Indien echter de voorname persoon tot eene inbeslagneming op eigen gezag (tjaboeh) [45] is overgegaan, zoo mag ook de man uit het volk van hetzelfde rechtsmiddel gebruik maken. Indien gij beide, of één van u beiden, ongenegen zijt een rechtsstrijd aan te vangen, zoo moet gij trachten u onderling te verstaan. Alwie weigert aan een ander den noodigen bijstand te verleenen, wordt door den Vorst beboet met 100 Baniaansche realen [46] ten behoeve van de schatkist [47].

ART. 23.

Indien een voornaam persoon (prijaji) de openbare orde verstoort door zich aan buitensporigheden over te geven, zoo moogt gij u

[43] Letterlijk: «stelt zich gelijk met den Vorst.»

[44] Met het Arab. woord oçoel (meerv. v. açl «wortel») is hier blijkbaar het zoogenaamde tarik oçoel bedoeld, d. w. z. de regelmatige, en na bespreking met de hoofden verrichte inbeslagneming, waarover men zie Van Hasselt: Volksbeschrijving p. 228, 229, en Ind. Weekbl. v. h. Recht, Jaarg. 1879 N° 813.

[45] D. w. z. tarik tjaboeh. Zie ibid. Tarik hier en in de vorige Aant. door «in beslag nemen» vertaald, beteekent letterlijk: «tot zich trekken.» De juridische beteekenis verklaart zich door het feit, dat die inbeslagneming, volgens de oude instellingen van Midden-Sumatra, niet door een dienaar der openbare macht, gelijk bij ons, maar door de partij zelve wordt bewerkstelligd. Zij is dus eene soort eigenrichting, ook in het Moḥammedaansche recht bekend. Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibin dl. III p. 425 en vv. en ben. Aant. 89. Over eene derde soort van inbeslagneming, tarik sangkoetan, of inbeslagneming die wegens eenige opgekomen verhindering niet volledig tot uitvoering komt, zwijgt ons artikel. Volgens anderen heeft men echter onder tarik sangkoetan de inbeslagneming door middel van list te verstaan, en onder tarik tjaboeh de inbeslagneming met geweld.

[46] = *f* 200.—. De Banianen zijn de bekende Hindoesche kooplieden en geldwisselaars te Singapore en omliggende Maleische landen. Het bijv. naamw. «Baniaansch» zal dus wel niet anders dan in den zin van «inwisselbaar», «ongeschonden», moeten worden verklaard.

[47] Letterlijk: «die naar binnen worden overgebracht.»

met vereende krachten tegen hem verzetten, en desnoods tot geweld uwe toevlucht nemen, overeenkomstig het bevel van den Vorst Indien gij u echter niet tegen hem durft verzetten, zoo moet de zaak bij den Rijksbestuurder (Papatih Dalam) worden voorgebracht.

ART. 24.

Indien de in het vorige artikel bedoelde buitensporigheden zijn gepleegd in een dorp (doesoen), alwaar de vorname persoon (prijaji) in kwestie tegelijk met een ander voornaam persoon van hoogeren rang (martabat) verblijf houdt, welk dorp tot het ressort (nĕgĕri) van laatstgenoemde behoort, zoo wordt de zaak anders, omdat laatstgenoemde alsdan de bevoegdheid heeft om ter plaatse recht te spreken. Ja zelfs al ware laatstgenoemde ter plaatse niet bevoegd tot rechtspraak, maar al hield hij er zich slechts tijdelijk op, zoo zoude toch dezelfde regel gelden ten aanzien van dengeen die in het dorp de buitensporigheden heeft gepleegd. Voor elke verwonding, door wie ook toegebracht, is het smartegeld (pampas) verschuldigd, en evenzeer voor elken doodslag de bloedprijs (bangoen). Het smartegeld en de bloedprijs staan ter beoordeeling van den Vorst, en geen staatsdienaar (mantri) mag daarvan naar eigen goedvinden het bedrag vaststellen [48].

ART. 25.

Indien een page (pĕrwara) of een volgeling (panakawan) ontucht bedrijft met eene vrouw, die bij een voornaam persoon (prijaji) [49] in dienstbaarheid (hamba) is, en de schuldige page of volgeling met haar naar haar meester de vlucht neemt, zoo heeft p. 132
de meester het recht om den schuldige met de vrouw in kwestie te doen huwen, onder voorwaarde dat hij hare schuld betale; maar indien de meester het huwelijk niet wil toestaan, moet hij den schuldige wegjagen. Indien de meester noch het een, noch het ander wil doen, zoo wordt de zaak aan de beslissing van den Rijksbestuurder (Papatih Dalam) onderworpen, die bevoegd is den meester [50] te dwingen de zaak te beëindigen.

---

[48] Letterlijk: «mag die afmeten en bepalen.»

[49] Het woord prijaji staat niet in den tekst; maar uit het slot van het Art. in verband met het volgende blijkt, dat hier niet een meester in het algemeen, doch speciaal een meester, die prijaji is, bedoeld wordt.

[50] Mal. prijaji d. w. z. «den voornamen persoon.»

ART. 26.

Indien een page (pĕrwara) ontucht bedrijft met eene vrouw, die bij een man uit het volk (orang kĕtjil) in dienstbaarheid (hamba) is, zoo moet de voorname persoon (prijaji), tot wiens gevolg de page behoort, en niet de meester der vrouw verklaren of het huwelijk zal plaats hebben, tegen betaling door den page van de schuld der vrouw. Indien echter de page alsdan weigert het huwelijk aan te gaan, kan de vrouw, als schadevergoeding, van dengeen tot wiens gevolg de page behoort, eene geldsom van 20 realen [51] vorderen.

ART. 27.

Over den bijzonderen rechtstoestand van pages (pĕrwara), volgelingen (panakawan) en schuldenaren (orang oetang-oetangan) van hoofden (radja), gelijk mede van hen die zich aan hoofden als pandeling (orang bĕroetang) [52] hebben verbonden. Indien een page of een volgeling van eenig hoofd door iemand anders gedood wordt, moet voor hem de dubbele bloedprijs (bangoen) betaald worden, en zoo ook het dubbele smartegeld (pampas) in geval van verwonding. Indien de schuldenaar van een hoofd gewond wordt, geldt dezelfde regel; maar indien hij gedood wordt, zoo bedraagt de bloedprijs de volle som zijner schuld boven en behalve de boete van 20 realen [53] ten behoeve van den Vorst. Ten aanzien van pandelingen geldt een andere regel. In geval van doodslag is namelijk de bloedprijs voor een pandeling gelijk aan dien, onder de gegeven omstandigheden, voor een vrij persoon verschuldigd; maar deze bloedprijs moet door zijne familie (ahli) [54] en niet door zijn crediteur gevorderd worden Eveneens moet hij persoonlijk het smartegeld vorderen, indien hem eene wond is toegebracht, en betaalt hij daarentegen het smartegeld [55], indien hij een ander verwond heeft.

ART. 28.

Indien een hoofd (radja) een page (pĕrwara) of een volgeling (panakawan) heeft, zoo mag hij hem niet langer dan drie dagen

---

[51] = *f* 40.—.

[52] De uitdrukking orang bĕroetang omvat zoowel de in beslag genomen pandelingen als die, welke over hun tijd en arbeid tot op zekere hoogte kunnen beschikken. Zie S. Tj. P. Aant. 339.

[53] = *f* 40.—.

[54] Arab. ahl.

[55] In geval van doodslag door hem gepleegd geldt natuurlijk dezelfde regel ten aanzien van den bloedprijs.

in één van zijne dorpen (doesoen) doen verblijf houden. Na het verstrijken van dien termijn moet gijlieden, inwoners van het dorp in kwestie, den page of volgeling met vereende krachten uit uw dorp jagen. Alwie dan den page of volgeling nog vriendschappelijk behandelt (mĕndjinaki), zal door zijn eigen hoofd met 20 realen [56] worden beboet.

ART. 29. p. 133

Indien er in eene wijk (kampoeng) een geschil ontstaat, zoo behoort dat geschil ook in de wijk te worden uitgemaakt. Is dit niet mogelijk, zoo moeten de oudsten (toeha-toeha) der wijk de zaak voor den betrokken staatsdienaar (mantri) brengen.

ART. 30.

Het geheele gewoonterecht (hoekoem hadat) [57], dat in dit wetboek (oendang-oendang) is vervat, kan onmogelijk ongeluk aanbrengen [58], omdat alsdan de gewoonte als de moeder, en de Moḥammedaansche wet [59] als de vader van al het ongeluk zoude zijn aan te merken.

ART. 31.

Elk recht (hoekoem), dat eenmaal is vastgesteld, kan niet meer worden gewijzigd, gelijk eene bloem, die van haar stengel is gescheiden [60], daar niet meer op kan vastgroeien.

ART. 32.

Indien voorts een geschil over het recht (hoekoem) [61] ontstaat, zoo moet dat in drie of hoogstens in zeven dagen beslist worden. Is dit niet gebeurd, zoo wordt na laatstgenoemden termijn in elk geval de beraadslaging [62] gesloten. Aldus luidt het bevel van den Vorst aan allen, die met rechtspraak zijn belast [63].

---

[56] = ƒ40.—.

[57] Arab. ḥokm 'âdah. Hokm beteekent «recht», en 'âdah «gewoonterecht». De uitdrukking is dus eigenlijk een pleonasme.

[58] Letterlijk: «het evenbeeld zijn van het ongeluk.»

[59] Arb. sjar', d. w. z. de Koran, de Sonnah en de beslissingen der juridische autoriteiten. Zie Beg. v. h. M. R. 3de druk p. 3, en ben. Aantt. 140, 218.

[60] Letterlijk: «met een houweel (patjol) is afgehakt van haar stengel.»

[61] Letterlijk: «indien het recht moet vergeleken en gezift worden.»

[62] Nam. van het college dat vonnis moet vellen.

[63] Letterlijk: «die het recht in handen hebben.»

Artikel (pasal)[64] handelende over het verschil tusschen het gewoonterecht (hoekoem hadat)[65] en het recht voortspruitende uit de Moḥammedaansche wet (hoekoem sarat)[66]. Hieromtrent gelden de volgende Arabische rechtsspreuken:

1° Wat het gezag[67] betreft, zoo is het niet geoorloofd dat de menschen onder tweeërlei gezag staan.

2° Het gezag, waaraan het volk van Moḥammad zich niet kan onttrekken, is tweeledig: ten eerste eene verbindbare wet (sjar' molâzim) en ten tweede een geldig gewoonterecht ('âdah qawîah),
p. 133 omdat de wet de gemeenschappelijke rechtsovertuiging (mowâfaqah)[68] is van de geleerden, en de gewoonte de rechtsovertuiging van de overheid[69] in eene bepaalde streek.

3° Wanneer de menschen het met elkander oneens zijn, moet men te rade gaan met het plaatselijke gewoonterecht.

4° Plaatselijke geschilpunten zijn niet anders dan geschilpunten omtrent het gewoonterecht.

5° Elk land heeft zijn eigen gewoonterecht, gelijk in den Koran te lezen staat[70] (IV: 61): „En wanneer gij tusschen de „menschen richt, dat gij dan zult richten met rechtvaardigheid.„

6° Wat het gewoonterecht van den Islâm betreft, het sluit zich bij de Moḥammedaansche wet aan.

Al hetgeen namelijk in den Koran vermeld staat, noemt men „wet„, en al wat niet in dat Boek is vermeld, en ook niet daarop rechtstreeks gegrond is, heet „gewoonterecht„; terwijl eindelijk alles wat noch wet, noch gewoonterecht kan genoemd worden, „ongebonden„heid„[71] heet. Dit zijn beginselen, welke door de geheele Moḥammedaansche wereld worden gehuldigd; de waarheid dier beginselen

---

[64] Arab. façl. Hetgeen hier volgt is ontleend aan, en soms letterlijk overgenomen uit de Mĕnangkabausche oendang-oendang's. Op het zonderlinge van den inhoud van laatstgenoemde rechtsbronnen werd reeds gewezen door Van Hasselt t. a. p. p. 223.

[65] Zie boven Aant. 57.

[66] Zie ibid. en Aant. 59.

[67] Arab. martabah, eigenlijk: «rang», «waardigheid.» De beteekenis van «gezag», waarin het woord hier blijkbaar gebezigd is, vind ik in de Arabische lexica niet. Ook het gebruik van het voorzetsel min, ofschoon te verdedigen, levert eene ongewone constructie op.

[68] Letterlijk: «overeenstemming.»

[69] Arab. sajjid, letterlijk: «heer», in het Maleisch door den samensteller van het wetboek door panghoeloe, letterlijk: «de voorste», «de opperste,» vertaald.

[70] Letterlijk: «het bevel (firmân) van Allâh, den Allerhoogste, luidt.»

[71] Letterlijk: «onwetendheid.» Zoo heet volgens den Islâm het tijdperk vóór de bekeering van eenig volk.

is uitgesproken o. a. in den Koran, waar men leest (V: 48) [72]: "Zij "die niet rechtspreken naar de openbaring van Allâh, voorwaar zij "zijn ongeloovigen", (V: 49) "voorwaar zij zijn onrechtvaardigen", (V: 51) "voorwaar zij zijn lieden van slecht levensgedrag", en "voorwaar zij zijn huichelaars" [73].

Volgens de Moḥammedaansche wet (hoekoem sarat) kan eene rechtsvordering (da'wâ) van drieërlei aard zijn. Men heeft vooreerst de rechtsvordering vergezeld van eene regelmatige inbeslagneming (oçoel) [74], in de tweede plaats de rechtsvordering met een zeker en bepaald voorwerp, en in de derde plaats de rechtsvordering welke onbepaald [75] genoemd wordt. Zoo ook kan het antwoord (djawâb) op eene vordering van drieërlei aard zijn: vooreerst bevestigend, in de tweede plaats ontkennend, en in de derde plaats deels ontkennend, deels bevestigend. De rechtsvordering wordt door den eischer tegen den gedaagde bv. aldus geformuleerd: "Ik heb eene schuldvordering "van zooveel tegen N.N." Indien de gedaagde daarop een bevestigend p. 135
antwoord geeft, zoo moet de rechter de vordering zonder nader onderzoek toewijzen. Indien echter de eischer de even bedoelde vordering instelt, en de gedaagde geeft daarop een ontkennend antwoord, zoo mag de rechter de gegrondheid der vordering onderzoeken, en haar eerst bij gegrond bevinding toewijzen. Voor het onderzoek naar de gegrondheid der vordering, vindt men in de Arabische rechtsboeken, in het Boek getiteld "Van de Procedure", den volgenden regel: "Het voorbrengen van getuigen is de plicht "van den eischer, en het afleggen van den eed die van den ge- "daagde ingeval hij den eisch tegenspreekt" [76]. Wanneer intusschen de eischer getuigen wil voorbrengen, moet dit geschieden ten getale van minstens twee, en moeten zij tot het afleggen van getuigenis bekwame (morsjid) [77] mannen zijn. De getuigen, naar aanleiding van wier verklaringen de rechter vonnis mag vellen, moeten namelijk aan de volgende voorwaarden voldoen: vooreerst moeten zij bekend staan als de waarheid te spreken, in de tweede

---

[72] Zie boven Aant. 70.

[73] Volgens Flügel's Concordantiae Corani Arabicae, komen de vier laatst geciteerde woorden niet in den Koran voor.

[74] Zie boven Aantt. 44, 45.

[75] Arab. ma'roef en madjhoel, letterl.: «bekend» en «onbekend.»

[76] Vergl. Beg. v. h. M. R. p. 224, en Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn dl. III p. 436 en v.

[77] Letterlijk: «meerderjarig en in staat hun eigen zaken te besturen», m. a. w. rasjid zijn. Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn II p. 17 en vv.

plaats moeten zij de noodige kennis van zaken bezitten, en in de derde plaats mogen zij geen persoonlijk belang bij de rechterlijke beslissing in dezen of genen zin hebben [78]. Onder die voorwaarden wordt door hunne verklaring het recht van den eischer geconstateerd, of liever de waarheid van zijn beweren, dat wil zeggen de gegrondheid zijner schuldvordering. Ingeval de eischer, bij tegenspraak zijner vordering door den gedaagde, geene getuigen voorbrengt, wordt de eed opgedragen aan laatstgenoemde. Legt deze een eed in ontkennenden zin af, zoo wordt de schuldvordering, als ongegrond aangemerkt. Bij weigering van den gedaagde om in het hier bedoelde geval te zweren, indien hij bij voorbeeld tot den eischer zegt: »Ik wil niet zweren, zweer gij liever, en ik zal uwe pretensie be»talen«, dan kan de eischer nog den bevestigenden eed afleggen om zich te zuiveren, waarna zijne schuldvordering als gegrond wordt aangemerkt.

Voorts nog moet men weten, wat te verstaan is onder de hierboven gebezigde uitdrukking: »onbepaalde rechtsvordering.« Men noemt aldus de vordering, ingesteld tegen een schuldenaar, terwijl men
p. 136 haar tegen een ander had moeten instellen; terwijl de gedaagde op die vordering slechts antwoordt door te zwijgen, dat wil zeggen zich in rechten niet over de gegrondheid of ongegrondheid uitlaat, en dus eigenlijk geen bepaald antwoord geeft. Bij zoodanige judicieele houding is de rechter onbevoegd in de zaak vonnis te vellen. Vervolgens moet men ook weten, dat het woord »wet« (oendang-oendang) in vier verschillende beteekenissen wordt gebruikt: vooreerst in die van een Maleisch wetboek, (oendang-oendang), ten tweede spreekt men van de vier wetten (oendang-oendang jang ampat), ten derde van de wet als landrecht (oendang-oendang dalam nĕgĕri), en ten vierde van de twaalf wetten (oendang-oendang jang doewa bĕlas). Zoo ook wordt het woord »hoofd« (radja) in vier beteekenissen gebezigd: vooreerst kan men hebben een »hoofd«, dat geëerbiedigd wordt, in de tweede plaats een »hoofd«, dat wordt in bedwang gehouden, in de derde plaats een »hoofd«, dat wordt verlegen gemaakt, en in de vierde plaats een »hoofd«, waarover men gezag uitoefent. Het »hoofd«, dat geëerbiedigd wordt, is het wettige bestuurshoofd; het »hoofd«, dat wordt in bedwang gehouden, is het volk als geheel; het »hoofd«, dat wordt verlegen gemaakt, is de jonge maagd, en het »hoofd«, waarover men gezag uitoefent, is het kind. Hier nu volgen de

---

[78] Letterlijk: «zij moeten midden tusschen de rechterlijke beslissing in staan.»

acht uit de Maleische wet (oendang-oendang) voortvloeiende misdrijven (poetjoeq), welke misdrijven even zoovele verboden en ongeoorloofde handelingen voor de menschen uitmaken. De vier wetten (oendang-oendang jang ampat) worden feitelijk acht, omdat in elk daarvan één misdrijf bovenaan (diatas) staat, en één misdrijf onderaan (dibawah). De vier bovenaan staande misdrijven zijn: ten eerste roof gepaard met moord dan wel met verwonding (samoen sakal)[79], ten tweede verzet en oproer (daga dagi), ten derde bloedschande en ontucht (soembang salah), ten vierde vergiftiging zonder dan wel met doodelijken afloop (mĕngoepas mĕratjoen). De vier onderaan staande misdrijven zijn: ten eerste verwonding en doodslag (mĕnikam mĕmboenoeh), ten tweede vernieling en beschadiging door brandstichting (mĕnjiar mĕmbakar)[80], ten derde schaking en verberging van een meisje (mĕngiwat[81] mĕngintit), ten vierde aanval of aanranding (mĕnjĕrang mĕnjĕrgap) gewapenderhand gepleegd[82]. Wat men de twaalf wetten (oendang-oendang jang doewa bĕlas) noemt, bestaat uit de volgende voorschriften: ten eerste hij die onrechtmatig (salah) een ander verwondt[83], moet het smartegeld (pampas) betalen, ten tweede hij die een ander onrechtmatig (salah) van het leven berooft, is den bloedprijs (bangoen) schuldig, ten derde hij die onbehoorlijk (salah) eet, moet overgeven, ten vierde hij die iets verkeerds (salah) schrijft, moet zijn geschrift intrekken, ten vijfde overtredingen jegens Allâh moeten worden geboet door berouw (tobat)[84], ten zesde eene beleediging moet worden goedgemaakt door eene betuiging van eerbied, ten zevende eene inbeslagneming

---

[79] Ook, ofschoon naar het schijnt minder goed, samoen sakar. Zie ook ben. Aant. 154.

[80] De Mĕnangkabausche oendang-oendang's zijn, ten aanzien van het verschil tusschen siar en bakar niet duidelijk. Volgens de woordenboeken is het eerste meer «geheel verbranden», en heeft het tweede wel is waar ook op in brand steken betrekking, maar zonder het begrip, dat de zaak «geheel» moet verbrand zijn. Van daar de vertaling.

[81] Vergl. Jav. iwat.

[82] In de meeste Mĕnangkabausche oendang-oendang's worden op de correspondeerende plaats de drie laatstgenoemde misdrijven niet als zoodanig vermeld, maar daarentegen: maling tjoeri, lantjoeng kitjoeh en raboet rampas, d. w. z. diefstal, oplichting en rooverij in hunne verschillende vormen. Sommige oendang-oendang's geven weder andere misdrijven op. Zie o. a. V. Hasselt t. a. p. p. 231 en vv. en vergl. ben. p. 180.

[83] Mal. tjĕntjang, letterlijk: «hakken», «fijn hakken.»

[84] Arab. tawbah.

op eigen gezag (tjaboeh)[85] moet men nalaten[86], maar tot eene regelmatige inbeslagneming (oçoel)[87] mag men overgaan[88], ten achtste eene geldige vordering moet ten volle worden betaald, maar eene ongegronde vordering moet tot haar juist bedrag worden teruggebracht, ten negende de vordering op een afwezige moet in rechten worden aangenomen, ten tiende eene schuld moet betaald worden, ten elfde goederen, die afwezig zijn, worden achterhaald, maar goederen, die op de plaats zijn, worden in beslag genomen[89], en ten twaalfde tusschen huisgenooten[90] bestaat solidaire aansprakelijkheid[91].

---

p. 137 Deze Titel (bâb) bevat iets nuttigs[92]. Men moet namelijk de rangorde der verschillende functiën van het menschelijk verstand (tartîb 'aql) kennen, welke functiën acht in getal zijn: vooreerst het eigenlijk gezegde verstand ('aql), in de tweede plaats de wetenschap ('ilmoe), in de derde plaats de slimheid (tjardiq), in de vierde plaats de schranderheid (tjandakija), in de vijfde plaats de kennis ('ârif), in de zesde plaats de bedrevenheid (bidjaqsana), in de zevende plaats de scherpzinnigheid (boediman), en in de achtste plaats de stompzinnigheid (doengoe). Het verstand ('aql) in engeren zin is de functie, waardoor men het slechte en het goede, elk op zijne waarde schat; de wetenschap ('ilmoe) is de bekendheid met het zichtbare (thâhir) en het verborgene (bâṭin); de slimheid (ṭjardiq) bestaat daarin dat men wil treffen, zonder zelf in het

---

[85] D. w. z. tarik tjaboeh. Zie boven Aant. 45.

[86] Mal. diboewang = «wordt weggeworpen».

[87] D. w. z. tarik oçoel. Zie boven Aant. 44.

[88] Mal. dipakai = «wordt gebruikt». In het Hs. is deze lezing onzeker, maar zij wordt aangetroffen in de correspondeerende plaats van al de ter mijner beschikking staande Mĕnangkabausche oendang-oendang's.

[89] Het «achterhalen» (ambat of hambat) van goederen geschiedt evenals het in beslag nemen (tarik) door den crediteur zelf, bij wege van eigenrichting. Zie boven Aant. 45 en ben. p. 185 en vv.

[90] In de Mĕnangkabausche maatschappij wordt een huis (roemah) door verschillende aan elkander verwante gezinnen bewoond. Het begrip van «huisgenoot» (sama saroemah) is dus in het recht van Midden-Sumatra uitgebreider dan in het onze.

[91] De solidaire aansprakelijkheid voor elkanders verplichtingen, hier met de uitdrukking bĕrsangkoetan bedoeld, heet gewoonlijk de hadat tanggoeng mĕnanggoeng. Vergl. Simb. Tj. Pal. Aant. 336. Ook ten aanzien van den hier medegedeelden inhoud van de oendang-oendang jang doewa bĕlas, verschillen de ter mijner beschikking staande Mĕnangkabausche oendang-oendang's aanmerkelijk van onze Oendang-Oendang. Vergl. V. Hasselt t. a. p. p. 234 en vv.

[92] Arab. fâïdah letterlijk: «nut», «voordeel.»

minst getroffen te worden; de schranderheid (tjandakija) is dat men wil treffen, maar begrijpt dat men dan ook getroffen kan worden; de kennis ('ârif) stelt in staat het ware van het onware te onderscheiden in hetgeen iemand mededeelt; de bedrevenheid (bidjaqsana) bestaat daarin, dat men, van hetgeen iemand mededeelt, de listigheid of de oprechtigheid inziet. Iemand die iets mededeelt, kan namelijk vooreerst listig, en in de tweede plaats oprecht zijn, waarbij men nog moet denken aan de spreuk: „Hij die eene groote „mate van kennis heeft, veroorzaakt ongeluk aan anderen; maar hij „die de noodige kennis mist, stort zich zelf in het verderf". Voorts bestaat de scherpzinnigheid (boediman) daarin, dat men aangenaam weet te praten, grootmoedig weet te handelen, de vaardigheid heeft om het hart te winnen van alle mogelijke dienaren van Allâh, gelijk mede van zijne eigene vrienden en makkers, waar zij zich ook mogen bevinden [93], en eindelijk dat men tegen iedereen vriendelijk in zijn spreken is. Men noemt stompzinnigheid (doengoe) de eigenschap van zich niet te kunnen uitspreken over hetgeen men van een ander vernomen heeft, ofschoon men het zich toch goed herinnert [94]. Wanneer men immers weet, of hetgeen men vernomen heeft, al dan niet juist is, kan een gewoon mensch dit ook zeggen, te meer omdat iemand, wiens woorden steeds blijken overeenkomstig de waarheid te zijn, toch ondersteld moet worden in een bepaald geval de waarheid te spreken.

Voorts moet men de verschillende graden van het menschelijk verstand (martabat 'aql) kennen. Die graden zijn zes in getal: vooreerst het eigenlijk gezegde verstand ('aql), ten tweede de wetenschap ('ilmoe), ten derde het verlangen om datgene wat veraf is, onder zijn bereik te brengen, ten vierde het verlangen om de natuur aan zich dienstbaar te maken [95], ten vijfde het verlangen om verband te brengen in onsamenhangende zaken, en ten zesde het verlangen om eene leemte aan te vullen. Voor dit alles heeft het menschelijk verstand noodig geduld (sabar) [96], oprechtheid (çiddîq) en toeleg (bidiq). Gelijk de Arabische spreuk luidt: „Het „nadenken is de lamp van het hart", zoo zegt men in het Maleisch: p. 138
„Wanneer men een boom wil vellen, doet men zulks aan het onderste „gedeelte van den stam; wanneer men wil gooien, doet men zulks

[93] Letterlijk: «nabij en veraf.»
[94] Letterlijk: «ofschoon men het op zijn hart heeft geplaatst.»
[95] Letterlijk: «te temmen wat wild is.»
[96] Arab. çabr.

„in de lucht; wanneer men plant, doet men zulks binnen eene heg; „wanneer men zijne zaak bepleit, blijft men binnen de perken der „oude en verbindende herkomsten; maar men hoede zich voor het „stampen van iets in een pot, of van het koken van iets in een „vijzel.” Zoo zegt ook het spreekwoord van een smid: „Indien „zijne houtskolen op zijn, bederft zijn ijzer”, en eveneens: „Alwie „er zich toe bepaalt tegen eene deur te drukken, kan lang wachten „eer zij open gaat” [97]. Alles wat men te zeggen heeft, moet men op vriendelijke wijze zeggen, opdat men iemands gevoel niet kwetse [98], lastige menschen zich laten bepraten [99], en men zelfs hen goedgezind make, door wie men gehaat wordt. In den Koran staat: „Spreekt tot de mensshen een zacht woord” [100]; terwijl de Profeet (Hem zij heil en zegen!) zeide: „Een zacht woord, dat eene kluister „is voor het hart”, en men nog in den Koran leest [101]: „Wanneer „de waarheid tot u is gekomen, en de ijdelheid van u is verdwenen.” Eindelijk staat in den Koran (LXV: 3) [102]: „Alwie op Allâh „vertrouwt, heeft niemand anders noodig; want voorwaar Allâh „zal zijn doel bereiken.”

Deze Titel (bâb) [103] handelt over schuldenaars en schuldeischers, gelijk mede over de rechten en verplichtingen van vreemde kooplieden. Indien men zich niets te verwijten wil hebben, moet men alle schuldvorderingen ter kennisse brengen (bĕrsalabar) [104] van de oudsten (toeha-toeha) of van het dorpshoofd (panghoeloe) [105],

---

97 Letterlijk: «blijft dulden tot in het leven hiernamaals.»

98 Letterlijk: «opdat men iemands hart niet kerve.»

99 Letterlijk: «tam worde wat wild is.»

100 Volgens Flügel's Concordantiae Corani Arabicae, staat deze plaats niet in den Koran.

101 Als voren. Zie ook Aant. 70.

102 Zie Aant. 70.

103 Hetgeen in deze en den volgenden titel, gelijk mede in het daartusschen liggende artikel voorkomt, is eene combinatie van Hindoe- en Moḥammedaansch recht in den geest als ook in het Oud-Javaansche wetboek Soerja Ngalam wordt aangetroffen.

104 Vergl. Soend. salabar.

105 Ofschoon het woord panghoeloe letterlijk: «de voorste», «de opperste» beteekent (Zie boven Aant. 69), zoo is het op Sumatra's Oostkust, het schiereiland Malakka, den Riouw-Archipel, enz. in meer specialen zin de titel der dorpshoofden. Vergl. Artt. 31, 38 van de Oendang-Oendang Malajoe bij T. J. Newbold: Account of the Brit. Settl. enz. dl. II p. 269, 275. In de Mĕnangkabausche streken is de beteekenis, gelijk bekend, weder eene andere.

onder wie men ressorteert. Indien men deze kennisgave tot een lateren dag uitstelt, en de schuldenaar ontkent de vordering, zoo is het niet meer noodig hem den eed op te dragen. In de Niti Pradja [106] wordt de vraag gesteld, waarom dit niet noodig is, en als antwoord gegeven: „Omdat de eischer heeft nagelaten de bepa„lingen te observeeren, bekend onder den naam van praming „Joeda Něgara en onder dien van parwasa Wira Krama, „ook ingkang baja geheeten„ [107]. Met andere woorden: de eischer vindt het aangenaam de behaalde winst te zien, omdat hij met het oog daarop in handelsbetrekking met gedaagde is getreden, maar, met het oog op de onkunde van laatstgenoemde, wordt hij ondersteld [108] thans bij de oudsten meer te vragen dan hem toekomt. Dit is de fout van den handelaar, die bedoelde vordering te laat instelde. In de oude rechtsspreuken (sěloka) heet de verkooper patar karja en de kooper wira karja [109]. Zelfs indien men de zaak volgens de Mohammedaansche wet (hoekoem p. 13
sarat) [110] berecht wil hebben [111], valt men toch onder bereik van het wetboek Niti Pradja, en, omdat de eischer in kwestie aldus het plaatselijke oorspronkelijke gewoonterecht (hadat lěmbaga)

---

106 Zie over dit Oud-Javaansche Wetboek Th. S. Raffles: History of Java (ed. 1817) dl I p. 274 en vv. 283, en over den eed aan den gedaagde op te dragen, boven p. 168, 169.

107 De beteekenis van de namen dezer rechtsregels kan ik niet verklaren, en ook navraag heeft mij geen voldoende licht verschaft. Joeda Něgara is de naam van een Oud-Jav. wetboek. Vergl. Raffles t. a p. p. 393, wiens verdere inhoudsopgave echter eerder aan een zedekundig werk denken doet. Wira Krama is een persoonsnaam, evenals trouwens tegenwoordig Joeda Něgara een persoonsnaam geworden is. Dr. J. L. A. Brandes te Batavia stelt voor om in stede van parwasa, parawasi te lezen. Wasi = poedjongga. Baja moet volgens hem misschien baji gelezen worden. Bij Raffles t. a. p. p. XXXIII en vv. komen een aantal namen van Oud-Javaansche rechtsspreuken voor, doch geen die met de hier vermelde overeenkomst heeft, evenmin trouwens met één der in het vervolg te vermelden rechtsspreuken.

108 Ofschoon het woord «ondersteld» niet uitdrukkelijk in den tekst staat, zoo vordert toch de juridische constructie noodzakelijk de bijvoeging daarvan. Immers behoeft het te laat instellen eener vordering op zich zelf volstrekt nog niet gepaard te gaan met het vorderen van een te groot bedrag. Zoodanig verzuim kan hoogstens een vermoeden van kwade trouw opleveren, en blijkbaar wordt dit vermoeden voor zoo gewichtig gehouden, dat het de afwijzing van den eisch in het algemeen motiveert.

109 Letterlijk: «schraapzuchtig in zijn werk», en «uitstekend in zijn werk.» Vergl. Oud-Jav. patar, wira en karja. De juridische verklaring dezer uitdrukkingen ontsnapt mij.

110 Zie boven Aantt. 57, 59 en 66.

111 Letterlijk: «naar den hoekoem sarat toeloopen.»

heeft veronachtzaamd, wordt hij met acht ĕmas [112] boete gestraft. Zet hij zijn beroep op de Moḥammedaansche wet door, zoo wordt de boete met twee en een halve ĕmas [113] verhoogd. Intusschen, bijaldien de vordering naar de Moḥammedaansche wet gegrond is, kan de rechter haar, ondanks de boetebedreiging, toewijzen, en aldus het oorspronkelijke gewoonterecht aanvullen, dan wel haar nietigverklaren [114], het laatste echter slechts onder één der bekende acht voorwaarden. De gedaagde moet dan namelijk, bij wege van godsoordeel, bv. onder water duiken, een eed doen, vergift [115] drinken, een scherp wapen met de hand afweren, op iets afgaan zonder te weten waar het zich bevindt (oegong) [116], dan wel een geschrift in de lucht laten zweven. Aldus noemt men het godsoordeel daarin bestaande, dat men de namen van elk der beide gedingvoerende partijen op ééne der zijden van een houten bord schrijft, waarna men het bord in de hoogte werpt, en hem, wiens naam boven komt te liggen, als de winnende partij beschouwt. Eene zevende soort van godsoordeel bestaat daarin, dat beide partijen om het hardst loopen, en hij die het eerst aankomt, het proces wint; terwijl eindelijk eene achtste soort godsoordeel bestaat in het uitrukken van een stevig in den grond bevestigden bladstengel van den kokospalm. Indien namelijk de betrokken partij den bladstengel niet door trekken uit den grond kan halen, zoo wordt hij geacht ongelijk te hebben, onder voorwaarde dat de tegenpartij gelast worde hetzelfde te doen en deze in het uittrekken slaagt. Indien voorts een vreemde koopman aan een inwoner van de plaats (nĕgĕri) zijne goederen in bewaring

---

112 = *f* 8.—.

113 = *f* 2.50.

114 Alles wat hier over de verhouding tusschen de Moḥammedaansche wet en het gewoonterecht gezegd wordt, is in lijnrechten strijd met de leer van den Islâm. Zie Begins. p. 3.

115 Mal. ajar djalaq. Wat met djalaq bedoeld is, kan ik niet verklaren. Het is de naam van een bekenden vogel. Misschien is de plaats corrupt, en moet men tjalaq (Mĕn. = tjĕlaq «antimonium») lezen; misschien ook djaraq, de bekende struik. In elk geval heeft men te doen met een godsoordeel door middel van het drinken van vergift, welke soort van godsoordeelen, ofschoon in den Archipel niet zoo algemeen als in andere wereldstreken, toch bekend is. Vergl. C. J. Leendertz: Godsoordeelen en Eeden in het Tijdschr. v. h. Kon. Nederl. Aardr. Gen. 2de Serie dl. V (1888) Afd. Uitgebr. Artik. p. 17 en vv. Ook het drinken van water, waarin een heilig voorwerp gedompeld is geworden, komt van ouds in Zuid-Sumatra voor als bevestiging van een eed. Zie Marsden: History of Sumatra (Londen 1811) p. 242. Misschien is deze handeling hier bedoeld.

116 Vergl. Oud-Jav. oegong.

geeft, en die goederen gaan zonder bekende aanleiding verloren, zoo is laatstgenoemde verplicht het te loor gegane te vergoeden [117]. Indien daarentegen goederen door een inwoner van eenige plaats, hetzij van eene stad of van een dorp, aan een vreemden koopman zijn toevertrouwd ter bewaring, zoo behoeft laatstgenoemde onder gelijke omstandigheden het verlies niet te vergoeden. De inwoner van eene plaats, die zoo iets doet, noemt men makiri palanangkara [118]. Indien eene vrouw van een kind bevalt, terwijl haar huwelijk reeds door echtscheiding ontbonden was, en zij vóór de bevalling, doch na de scheiding, eene schuld heeft aangegaan, zoo rust die schuld niet op het kind. Slechts in bijzondere gevallen kan het kind voor zoodanige schuld aansprakelijk worden gesteld, overeenkomstig de bepalingen van het boek Îdhâḥ Titah [119], bij voorbeeld indien de rechten der familieleden, ouders of grootouders daarmede gemoeid zijn.

Artikel (pasal) [120] handelende over de bevoegdheid en onbevoegdheid om getuigenis af te leggen. De zoon, de vader en de grootvader kunnen onderling geen getuigen zijn. Evenmin kunnen bewoners van dezelfde plaats (nĕgĕri) voor elkander getuigen, ook al zijn zij volkomen op de hoogte der zaak. De getuigen moeten aan vier vereischten voldoen: zij moeten vooreerst Muzulmannen zijn, in de tweede plaats vrij, in de derde plaats in het genot hunner verstandelijke vermogens en meerderjarig, en in de vierde plaats met de zaak bekend zijn, en wel door persoonlijke bezichtiging. Bij de samenstellers (ahli) [121] van de Niti Pradja [122] luidt deze regel: satata madja oetama [123]. p. 140

---

[117] Omdat alsdan het verlies ondersteld wordt door zijne schuld te zijn veroorzaakt.

[118] Ik kan deze rechtsspreuk wederom niet verklaren. Makiré Oud-Jav. = «iets kwaads bewerken.» In palanangkara kan angkara schuilen; doch wat is dan palan? Misschien is ook de spreuk corrupt. Vergl. S. Tj. P. V: 33, en ben. p. 178.

[119] Omtrent dezen half Arabischen half Maleischen titel kan ik niets naders mededeelen. De woorden, waaruit hij bestaat, zijn overigens duidelijk genoeg: idhâḥ beteekent in het Arab. «opheldering», en is de titel van een groot aantal Arabische werken; titah is het «bevel» van een vorst.

[120] Zie boven Aantt. 64 en 103.

[121] Arab. ahl, letterlijk: «volk» «lieden.»

[122] Zie boven Aant. 106.

[123] Letterlijk: «naar de regeling die gebleken is uitstekend te zijn». Vergl. Oud-Jav. tata, madja en oetama.

Titel (bâb) handelende over de kennis der grondslagen van het proces [124]. De grondslagen van een proces zijn vijfledig: de eerste heet ingalaga [125], de tweede doerga [126], de derde wiraga [127], de vierde wariga [128], en de vijfde kawoerian [129]. Maar men mag ook het verstand ('aql) als grondslag van het proces niet over het hoofd zien; want, toen Allâh, de Allerhoogste, de wereld en de hemelen schiep, is hij begonnen met het verstand te scheppen. De grondslag, welken men ingalaga noemt, is aanwezig, wanneer men persoonlijk nauwkeurig heeft waargenomen of iets slecht dan wel goed, of het aanwezig dan wel niet aanwezig is. Alwie verzuimt in rechten aan te voeren, wat hij op de hier bedoelde wijze is te weten gekomen, zal door Allâh worden in het verderf gestort, en hij zal zijn doel niet bereiken. De juridische beteekenis van doerga is, bij voorbeeld, dat iemand in eens anders wijk (kampoeng) of op eens anders erf (laman) is gekomen, en dit feit samenvalt met het te loor gaan van eenige bezitting van den bewoner, onverschillig of diens bezit van oude dan wel van jonge dagteekening was. Wanneer onder die omstandigheden de bewoner persoonlijk ook het feit der aanwezigheid van den ander heeft waargenomen, zoo spreekt men van doerga; maar wanneer hij slechts het verlies van zijn goed heeft kunnen constateeren, en op dien grond alleen reeds een proces begint,
p. 141 zoo noemt men dezen grondslag niet doerga, maar drigama [130]. Dan moet echter de aanwezigheid van den gedaagde door iemand anders, zij het niet door den eigenaar der woning, gezien zijn. Wiraga beteekent bij voorbeeld, dat iemand in eene vreemde plaats (nĕgĕri) of in een vreemd huis is gekomen; alsdan moet men hem ondervragen, en onderzoek doen naar zijn persoon en de door hem medegebrachte goederen. Wenschelijk is het, dat men dan, bij voorbeeld, goed opneme wat

---

[124] Mal. açl bitjara, letterlijk: «de wortel van de beraadslaging.» Vergl. Aant. 103.

[125] Letterlijk: «in den strijd.» Vergl. Oud-Jav. laga.

[126] Letterlijk: «moeielijk», «gevaarlijk.» Vergl. Oud-Jav. doerga.

[127] Letterlijk: «behoorlijk», «betamelijk.» Vergl. Oud-Jav. wiraga.

[128] Letterlijk: «de reebok.» Vergl. Oud-Jav. wariga. Zie de verklaring van dezen naam op de volgende pag.

[129] Letterlijk: «wat achteraan komt.» Vergl. Oud-Jav. woeri. De heer Dr. J. L. A. Brandes kon mij ook de in dezen titel vermelde rechtsspreuken niet ophelderen, uit hetgeen hem reeds bij zijn onderzoek naar de Oud-Javaansche inscripties gebleken was. Zie ook boven Aant. 107.

[130] Letterlijk: «op alles gewapend», «behoedzaam». Vergl. Oud-Jav. drigama = «hanenspoor», «voetangel», en Jav. drigâmâ.

voor dolk (kĕris) hij draagt [131], dan wel de soort (roepa) en den aard (djins) zijner koopwaren, en, bijaldien hij geld bij zich heeft, de hoeveelheid muntstukken. Nadat dit is afgeloopen, kan men, hetgeen de vreemdeling bij zich heeft, in zijn huis in bewaring nemen, onder voorwaarde dat men het dag en nacht behoorlijk onder zijn toezicht houde. Eene dergelijke bewaking van in bewaring genomen zaken is verplichtend (wâdjib); want, ingeval van verlies, is men tot vergoeding gehouden wegens het enkele feit van die zaken in bewaring te hebben genomen [132]. Nadat men het goed aldus gedurende een etmaal bewaakt heeft, geeft men het aan den eigenaar terug (oelaqkan). De beteekenis van den grondslag wariga is, bij voorbeeld, dat iemand eene vordering (padoe) wil instellen, en begint met als vreesaanjaging iets van zijn tegenstander te vernielen [133]. Wat verstaat men onder het voeren van een proces? Men heeft daarbij vier zaken te onderscheiden: vooreerst den eischer, ten tweede den gedaagde, en ten derde de zaak in geschil, welke zaak men vordert op grond, hetzij van eene overeenkomst, hetzij van eene onrechtmatige daad [134], en ten vierde het bontgeschakeerde [135] gewoonterecht (hadat) [136]. Iemand nu, die iets vernielt [137] om te weten te komen, of hetgeen daarvan gezegd werd onwaar of waar is, en die van deze handeling eene akte doet opmaken, zoo iemand heet een reebok (wariga), omdat ook dit beest alles stuk bijt [138]. De beteekenis van kawoerian is, bij voorbeeld, dat iemand zegt eene vordering (padoe) te willen instellen, en zich, als eerste stap daartoe, naar het huis van zijn dorpshoofd (panghoeloe) [139] begeeft. Laatstgenoemde moet in dat geval niet alleen den persoon, die bij hem komt, goed opnemen, maar ook zijn rang (kadoedoekan) en zijne kleeding (pakajan). Noch iemands uiterlijk (thâhir) noch zijn innerlijk (bâṭin) mogen wij namelijk vergeten. Onder „uiterlijk"

[131] Mal. kĕris djĕnangnja, letterlijk: «de naam van zijn dolk.» Vergl. Jav. djĕnnĕng. Men weet, dat de verschillende soorten en vormen van dolken, speciaal bij de Javanen, onder bepaalde namen bekend staan.

[132] Vergl. S. Tj. P. V: 33 en boven p. 175, 176.

[133] Mal. mĕnggoegoet letterlijk: «stuk bijten». Vergl. Jav. goegoet. Over padoe vergl. boven Aant. 12

[134] Dit is, meen ik, de juridische beteekenis van de Maleische woorden mĕmbĕli mĕnggoegoet ia, letterlijk: «hij hebbe gekocht of vernield.» Zie de vorige Aant.

[135] Mal mĕmbalang. Balang Mĕnangk. voor bĕlang.

[136] Zie boven Aant. 2.

[137] Mal. mĕnggoegoet, zie Aant. 133.

[138] Er staat letterlijk: «er is immers goegoet», d. w. z. «bijten», «vernielen.» De woordspeling gaat natuurlijk in de vertaling verloren.

[139] Zie boven Aant. 104.

hebbe men hier te verstaan, alles wat wij met onze oogen kunnen waarnemen, en, onder het in de tweede plaats genoemde "innerlijk", den rang (kadoedoekan) en de manieren (atoeran), dat wil zeggen, hoe een persoon zich jegens ons gedraagt. Dit alles moeten wij onthouden, onverschillig of wij onjuist dan wel juist hebben geobserveerd. En waarom is dit alles voorgeschreven? Omdat de vordering anders volgens het drieledige recht (hoekoem) zoude moeten worden afgewezen, en waar vindt men eene trilogie als het gewoonterecht (hoekoem hadat), de Moḥammedaansche wet (hoekoem sarat) en het natuurrecht (hoekoem 'aql)[140]. Wanneer nu iemand ons vraagt, hoeveel zaken moet men onderscheiden
p. 142 volgens het gewoonterecht, volgens de Moḥammedaansche wet, en volgens het natuurrecht, zoo is het antwoordt: twee zaken volgens het gewoonterecht, ten eerste eene bewering die juist, en niet onjuist is, en ten tweede eene bewering die onjuist en niet juist is. Eene bewering van de eerste soort is, bij voorbeeld, de uitspraak: "Spijzen worden genuttigd, maar "asch worde niet genuttigd." Op de vraag: hoeveel zaken zijn er te onderscheiden volgens de Moḥammedaansche wet, is het antwoord: vijf zaken, ten eerste de kennis van de vijf pilaren van den Islâm[141], ten tweede of men in het genot van zijne verstandelijke vermogens ('âqil) en meerderjarig (bâligh) is, ten derde of men een vrij persoon is[142], ten vierde of men de noodige kennis bezit om in rechten eene bewering voor te dragen, en ten vijfde een rechter (ḥâkim) en een te berechten geschil (maḥkoem). De zaken, welke men volgens het natuurrecht heeft te onderscheiden, zijn drie in getal: het noodzakelijke (wâdjib), het onmogelijke (mostaḥîl) en het mogelijke (djâïz). Noodzakelijk is datgene, waarvan wij niet het ontbreken, maar alleen het bestaan met ons verstand kunnen bevatten; het onmogelijke is datgene, waarvan wij niet het bestaan, maar alleen het ontbreken met ons verstand kunnen bevatten, en het mogelijke is datgene, waarvan wij met ons verstand zoowel het bestaan als het ontbreken kunnen bevatten[143]. Dit zijn de drie begrippen, welke in ons verstand zijn nedergelegd. Einde.

---

[140] Zie boven Artt. 57 en 58. Hoekoem 'aql letterlijk: «het recht dat ons «verstand ons ingeeft.»

[141] Namelijk de vijf hoofdverplichtingen van den mensch jegens Allâh: de geloofsbelijdenis, het gebed, de verplichte aalmoezen, de vasten en de bedevaart naar Mekka.

[142] Slaven hebben namelijk geene persona standi in judicio.

[143] Het hier in den tekst medegedeelde, is letterlijk ontleend aan Sinoesi's Omm al-Barâhin. Zie de uitgave en vertaling van Wolff p. 1.

Artikel (pasal)[144] handelende over het uitwendige gezag[145] van de Maleische wet (oendang-oendang) en van het gewoonterecht (hoekoem hadat)[146]. Hetgeen namelijk hier volgt, vloeit voort uit den inhoud van hetgeen men noemt de Moḥammedaansche rechtsboeken (kitâb fiqh). De beoefenaars aan het Moḥammedaansche recht (fiqh) en van het gewoonterecht (hadat), gelijk mede tal van bewijsplaatsen (dalîl) uit den Koran en tal van overleveringen (ḥadîth) omtrent den Profeet doen eenstemmig het gezag der Maleische wet (oendang-oendang) uitkomen. Allâh, de Allerhoogste, zegt in den Koran (V. 48)[147]: „Zij die niet recht-„spreken naar de openbaring van Allâh, voorwaar zij zijn ongeloovigen.” Hunne plaats is in de hel. Intusschen is het recht (hoekoem), dat wij hier op het oog hebben, niet voortgevloeid uit de algemeene en bijzondere voorschriften (bâb en pasal) der Arabische rechtsboeken. De namen der acht uit de Maleische wet (oendang-oendang) voortvloeiende misdrijven (poetjoeq)[148] zijn: vooreerst roof, gepaard met moord dan wel met verwonding (samoen sakal), ten tweede verzet en oproer (daga dagi), ten derde bloedschande en ontucht (soembang salah), ten vierde vergiftiging zonder dan wel met doodelijken afloop (oepas ratjoen), ten vijfde diefstal van voorwerpen, die zich al dan niet in eene behoorlijke bewaarplaats bevonden (maling tjoeri), benevens bedrog en oplichting (oemboeq oembi), ten zesde vernieling en beschadiging door brandstichting (siar bakar), ten zevende afzetterij en baldadigheid (mĕlasit mĕngangkara), en ten achtste straatrooverij en plundering (mĕraboet mĕrampas)[149]. Gelijk p. 143
wij hierboven met deze acht misdrijven hebben gedaan, kunnen zij

---

[144] Zie boven Aant. 64.

[145] Letterlijk: «de gang naar buiten.»

[146] Zie boven Aant. 57.

[147] Letterlijk: «het bevel (firmân) van Allâh, den Allerhoogste, luidt.»

[148] Zie boven p. 170.

[149] Met de lezing van het Handschrift: mĕnoekang bĕrasa padi) weet ik geen weg. Daar men hier vermoedelijk aan eene corrupte plaats moet denken, heb ik eenvoudig de lezing van de Mĕnangkabausche oendang-oendang's op de correspondeerende plaats overgenomen. Voor oemboeq oembi vindt men in de meeste Mĕnangkabausche oendang-oendang's: lantjoeng kitjoeh in dezelfde beteekenis. Ofschoon voorts de lezing van het Handschrift eerder op mĕnangkarah «twisten», dan op mĕngangkara «baldadigheid plegen,» zoude wijzen, zoo geef ik toch aan laatstgemeld woord de voorkeur, omdat het voorgaande mĕlasit een misdrijf tegen den eigendom is, en de beide woorden, blijkens het verband, althans

ook elk afzonderlijk, als zijnde tweeledig, wederom gesplitst worden in bovenaan staande (diatas) en onderaan staande (dibawah) misdrijven [150]. Zoo staat roof gepaard met moord (samoen) in de wet bovenaan, en komt roof gepaard met verwonding (sakal) onderaan, en hetzelfde geldt ten aanzien van verzet (daga) tegenover oproer (dagi), van bloedschande (soembang) tegenover ontucht (salah), van vergiftiging zonder doodelijken afloop (oepas) tegenover vergiftiging met doodelijken afloop (ratjoen) en van vernieling door brandstichting (siar) tegenover beschadiging door brandstichting (bakar). Insgelijks kunnen ook de overige hier vermelde tweeledige misdrijven worden gesplitst. Voorts bestaat er, wat den aard van het misdrijf betreft, nog verband tusschen roof vergezeld van moord (samoen) en diefstal uit eene bewaarplaats (maling); want bij beide misdrijven ligt de aanwijzing van schuld (tanda biti) [151] in het welbewezen feit der ontvreemding (tjilop) [152]. Bij vergiftiging, hetzij zonder, hetzij met doodelijken afloop (oepas ratjoen), ligt de aanwijzing van schuld in het vinden van den bamboekoker of den klapperdop, waaruit het vergift genomen is. Zoowel bij bedrog als bij oplichting (oemboeq oembi) ligt de aanwijzing van schuld daarin, dat men in het bezit gevonden wordt van de vermiste goederen [153], terwijl men door het openbaar gerucht van het misdrijf beticht wordt. Zoowel bij vernieling als bij beschadiging door brandstichting (siar bakar) ligt de aanwijzing van schuld in het vinden van een stukje van de brandende toorts. Ook ten aanzien van de strafschuldigheid gebruikt men, ofschoon in anderen zin, de onderscheiding in vier bovenaan staande (diatas) en vier onderaan staande (dibawah) misdrijven [154]. De straf voor de vier bovenaan staande (diatas) misdrijven is, ingeval van wettig en

---

min of meer gelijksoortige begrippen moeten uitdrukken. De Mĕnangkabausche oendang-oendang's, welke ter mijner beschikking staan, geven ten deze geen licht, evenmin als trouwens omtrent het misdrijf van mĕnoekang bĕrasa padi. Vergl. overigens Aant. 83.

[150] Zie boven p. 170.

[151] Zie Van Hasselt t. a. p. p. 234.

[152] Letterlijk: «de ontvreemding ilop) met een steel (tampoeq) en «een handvatsel (tangkai).»

[153] Letterlijk «dat men aan een paaltje (tambang) gebonden is.»

[154] In de ter mijner beschikking staande Mĕnangkabausche oendang-oendang's heb ik geene nadere verklaring van de verdeeling in bovenaan (diatas) en onderaan staande (dibawah) misdrijven kunnen vinden. De zaak is zoowel hier als vroeger (p. 170) zeer duister.

rechtstreeksch bewijs (koeroeng), de dood, ingeval van bewijs door aanwijzingen (tanda)[155] het pandelingschap (bĕroetang), en ingeval er slechts een los vermoeden (bajang) bestaat, het doen van een eed bij het woord van Allâh[156]. Ingeval er daarentegen noch bewijs, noch aanwijzingen, noch zelfs losse vermoedens bestaan, wordt de aanklager wegens valsche beschuldiging[157] gestraft, gelijk de bewijsplaats (dalîl) uit den Koran (XCVIII: 5) luidt: „En de „afgodendienaars[158] komen in de hel." Wanneer nu gevraagd wordt, wat de aard is van het misdrijf van roof vergezeld van moord (samoen), zoo vindt men het antwoord in de spreuk: „Het gras „verdort, de grond zinkt weg, de twijg breekt af, het boomblad „wordt vertrapt, het been wordt afgesneden, het vleesch valt uit „elkander, en het lijk vergaat[159]„. Eene gelijksoortige spreuk zegt: „Dat is de spijs van Radja Doeman en de drank van Radja „Sari[160]„. Het spreekwoord luidt: „Wanneer men eens de palm van „de hand tegen het midden van het oor drukt, zoo wordt dit laatste „in het rond tot aan de uiterste einden warm[161], en wanneer de „penis is afgesneden, blijft het stompje nog wellustig[162]„. Het aan-

[155] Hetzij tanda tjima, d. w. z. aanwijzingen die slechts tot verdenking aanleiding geven, hetzij tanda djahat, d. w. z. aanwijzingen dat de verdachte in het algemeen een slecht mensch is, hetzij tanda biti, d. w. z. aanwijzingen van schuld aan een bepaald feit. Vergl. V. Hasselt t. a. p. p. 234 en vv. Altijd echter moeten de aanwijzingen een positief karakter dragen; anders heeft men slechts het straks te vermelden losse vermoeden (bajang letterl. «schaduw»).

[156] D. w. z., op den Koran.

[157] Mal. mĕnoekas = «aanklagen», «beschuldigen», in het algemeen, doch hier, blijkens het verband, in den zin van «valschelijk beschuldigen» gebruikt. Zie ook ben. Aantt. 221, 224, 230, waar mĕnoekas niet alleen in den strafrechtelijken zin, maar ook in de beteekenis van een onrechtmatigen eisch in civilibus gebruikt wordt. Vergl. V. Hasselt t. a. p. p. 226.

[158] De Maleische vertaling luidt ten onrechte: «zij die iemand valschelijk aan«klagen.» Zie de vorige Aant.

[159] Mal. tabadjing, Mĕn. voor tĕrbadjing, letterlijk: «wordt wegge«knaagd als door een eekhoorn (badjing).»

[160] De beteekenis van deze en de voorgaande spreuk is niet duidelijk. Vermoedelijk beteekent de eerste, dat het misdrijf van roof vergezeld van moord de geheele maatschappij ten gronde richt, en slaat de tweede op personen, die volgens de legende bedorven spijs en drank nuttigden. Zie het vervolg in den tekst.

[161] Vermoedelijk is de beteekenis, dat roof op één enkele plaats gepleegd door het geheele land onrust veroorzaakt.

[162] Vermoedelijk is de beteekenis dat, zoolang er nog de minste sporen van rooverbenden aanwezig zijn, het land onveilig blijft.

sporen tot roof met moord heeft tot gevolg, dat het kwaad als een geep uit het water schiet, en, als de rooverijen ergens veelvuldig zijn, gaat het land (n ĕ g ĕ r i) ten onder. Roof met moord (samoen) is namelijk het zwaarste misdrijf; diefstal uit eene bewaarplaats (maling) komt in de tweede plaats, terwijl het geheele aantal misdrijven, gelijk wij zagen, acht bedraagt. Wanneer nu de elementen
p. 144 van beide misdrijven volledig aanwezig zijn, is de straf de dood. Voorts is ook de doodstraf bedreigd tegen het misdrijf, dat verzet (d a g a) heet, maar daarentegen slechts pandelingschap (b ĕ r o e t a n g) tegen het misdrijf van oproer (d a g i), mits de boete, voor de betaling waarvan men pandeling wordt, tot een voldoend bedrag worde opgevoerd. Het misdrijf, dat bloedschande (s o e m b a n g) heet, vordert de doodstraf, maar ontucht (s a l a h) wederom slechts pandelingschap. Het misdrijf, dat vergiftiging zonder doodelijken afloop (o e p a s) heet, vordert de doodstraf, doch vergiftiging met doodelijken afloop (r a t j o e n) het pandelingschap [163]. Het misdrijf, dat afzetterij (m ĕ l a s i t) heet, vordert de doodstraf, doch dat hetwelk men baldadigheid (m ĕ n g a n g k a r a) noemt, pandelingschap [164]. Wanneer men in het bezit geraakt van g a m b i r p i p o e q [165], zoo moet dit bij het hoofd (r a d j a) worden gebracht, en hetzelfde geldt van oude gouden voorwerpen (d j a t o h d j a t i) [166], slachttanden (t a r i n g), fraaie

---

[163] Dit klinkt al zeer vreemd, en men zoude oppervlakkig geneigd zijn aan de woorden o e p a s en r a t j o e n eene omgekeerde beteekenis toe te schrijven, zoodat het eerste vergiftiging met, en het tweede vergiftiging zonder doodelijken afloop zoude beteekenen. Hiertegen zouden echter de in mijn bezit zijnde Mĕn. o e n d a n g-o e n d a n g's zich beslist verzetten; daar allen bij o e p a s aanteekenen: m a k a n a n m a n j a k i t i b a d a n, en bij r a t j o e n: m a k a n a n m a h i l a n g k a n n j a w a. Zie ook Van Hasselt t. a. p. p. 232. De beide woorden met elkander in den tekst te verwisselen zou ook niet te verdedigen zijn, omdat o e p a s, als het bovenaan staande (d i a t a s) misdrijf, het eerst vermeld moet worden, en ook volgens het hierboven (p. 182) bekend gestelde de doodstraf eischt. In mijne Mĕnangk. o e n d a n g-o e n d a n g's kan ik de verdeeling in bovenaan staande (d i a t a s) en onderaan staande (d i b a w a h) misdrijven niet vinden, en is de straf voor r a t j o e n, de dood, en voor o e p a s, boete, subsidiair pandelingschap. Vergl. ook V. Hasselt p. 233. De eenige mogelijke verklaring is, dat in Djambi de beteekenissen van o e p a s en r a t j o e n anders zijn dan in Midden-Sumatra.

[164] Zie boven Aant. 149.

[165] Deze soort g a m b i r vindt ik nergens vermeld en gedetermineerd.

[166] Eigenlijk beteekent d j a t o h d j a t i het bovennatuurlijke goud, dat in het bezit heet te zijn geweest van de oude Mĕnangkabausche vorsten, en waarvan men vertelt, dat het reeds in de natuur in den vorm van allerlei versierselen gevonden werd.

bonte bezoarsteenen (moestika)[167], olifantstanden (gading), rhinoceros-hoorns (tjoela), steenachtige verhardingen in het vleesch van dieren (goeliga), gebochelden (bongkoq) en mankgaande personen (timpang). Dit alles zijn zaken, welke van ouds ter uitsluitende beschikking (larangan) van de hoofden (radja) staan, en bijaldien men die zaken niet bij hen brengt, wordt men met den dood gestraft[168]. Denk er slechts even aan, hoe de bewijsplaats (dalîl) in den Koran luidt (II: 28): „Voorwaar ik heb op aarde een „stedehouder[169] aangesteld", die reine (soetji)[170] kleederen zal dragen, geoorloofde (ḥalâl) spijzen zal eten, de waarheid zal spreken en met juistheid zal vonnissen. Wanneer een hoofd (radja) aan deze vereischten voldoet, zoo is hij een rechtvaardig ('Âdil) hoofd, en moeten wij hem eerbiedigen; is hij daarentegen niet rechtvaardig, zoo mogen wij ons tegen hem verzetten. Voorts noemt men het volgende de toepassing der wet (oendang-oendang jang dioendangkan). Indien er van roof vergezeld van moord (samoen) sprake is, moet er tevens een lijk zijn, en indien er uit eene bewaarplaats gestolen is (maling), moet er eene zekere waarde ontvreemd zijn. Is dit niet het geval, zoo kan de wet niet worden toegepast (dioendangkan), omdat bij hetgeen men de „acht" wetten (oendang-oendang jang dĕlapan)[171] noemt, het noodig is, dat er eene voldoende aanwijzing bestaat. Men noemt een nachtelijk dievenbezoek (maling lawat malam), wanneer midden in den nacht een ladder tegen den vloer van een huis wordt geplaatst[172], of de wand wordt ondergraven, dan wel opengesneden, en daarop de dief wordt nagezet door een troep menschen, die razende en schreeuwende zijn spoor volgen, terwijl later zijne vervolgers hem inhalen, hem met een haak naar zich toetrekken, op hem inhakken, of ook wel hem overrompelen[173], in een strik vangen, knevelen, of stompen. Deze omstandigheden zouden aanleiding geven tot toepassing van

---

167 Het in den tekst volgende woord tjanding kan ik niet verklaren.

168 Vergl. S. Tj. P. III: 29 en ibid Aant. 189.

169 Ofschoon deze Koran-plaats slechts op den Imâm, d. w. z. op het hoofd van alle geloovigen betrekking heeft, zoo wordt zij door den schrijver, blijkens het vervolg, op de Maleische hoofden toegepast.

170 Vermoedelijk is hier de wettelijke reinheid (ṭahârah) der Arabische rechtsbronnen bedoeld.

171 Namelijk bij de misdrijven opgenoemd p. 170 en 180.

172 Mal. tĕrkĕnaq. Vergl. Menangk. kanaq.

173 Mal. batoekoep Mĕn. voor bĕrtoekoep. Vergl. Jav. noekoep.

den hierboven gestelden regel, dat de straf, ingeval van wettig en rechtstreeksch bewijs, de dood is, ingeval van bewijs door aanwijzingen pandelingschap, en ingeval er slechts een los vermoeden bestaat, het doen van een eed bij het woord van Allâh [174]. Het feit der ontvreemding (tjilop) is eveneens een noodzakelijk element [175] van het misdrijf van diefstal van voorwerpen, die zich niet in eene bewaarplaats bevinden (tjoeri) [176], hetgeen beteekent, dat men eens zijne hand uitstrekt naar iemand anders goed, en wel bij dag [177],
p. 145 doch op het geschreeuw van den eigenaar of bewaarder wegloopt. Het gewoonterecht (hadat) in eene plaats (nĕgĕri) strekt om de toepassing der Moḥammedaansche wet (sarat) te waarborgen, dat wil zeggen, het gewoonterecht en de Moḥammedaansche wet strekken tot bevestiging van elkander [178], gelijk in het bekende gedicht (pantoen) van den scherpzinnigen (boediman) vogel, die zich ging nederzetten voor de deur van een oud, maar ongeloovig man, terwijl diens zoon een twijfelaar was [179]. Het geldige gewoonterecht (hadat jang qawî) is te beschouwen als een verplicht (lâzim) kleedingstuk. Een verkeerd geadresseerde brief komt terug; maar het zich ten onrechte als pandeling verbinden (salah bĕroetang) is eene doodzonde. Al te veel is overdaad. Een erfstuk stijgt in waarde, naar mate het langer in de familie blijft, maar eene weegschaal, die lang blijft hangen, daalt in nauwkeurigheid. Wanneer men veel krediet geeft, ontvangt men veelal weinig terug.

Artikel (pasal) [180] handelende over de wet (oendang-oendang) betreffende de verschillende wijzen van goederen te achterhalen (ambat) [181]. Het achterhalen is drieërlei: vooreerst dat op gezag van het hoofd (radja), ten tweede dat op gezag van het dorpshoofd (panghoeloe) [182], ten derde dat op gezag van het plaatselijk

174 Zie boven p. 182.

175 Letterlijk: «loopt als een hagedis vóór.»

176 Zie boven p. 180.

177 Dus op een tijd, dat het huis of het erf openstaat, en niet kan gezegd worden eene bewaarplaats (ḥirz) in den zin der Moḥammedaansche wet te zijn. Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibin dl. III p. 224 en vv.

178 Zie boven p. 167.

179 Misschien wordt hier op den Bajan Boediman gezinspeeld, welk gedicht o. a vermeld wordt in mijn Verslag der Maleische enz. handschriften door Von de Wall nagelaten, p. 44. Over de speciale beteekenis van boediman zie boven p. 171, 172.

180 Zie boven Aant. 64.

181 Zie boven p. 171.

182 Zie boven Aant. 105.

bestuur (nĕgĕri). Wat het in de wet toegestane achterhalen van goederen betreft, zoo geldt de regel: "Gelijk belasting moet worden "opgebracht, omdat er een hoofd (radja) is, maar het ontbreken "van een hoofd ten gevolge heeft, dat geene wettige belasting kan "gevorderd worden, zoo onderstelt ook elk achterhalen van goederen "eene schuld, maar is een achterhalen zonder het bestaan van eene "schuld ongeldig." Heeft de pretensie op goud betrekking, zoo moet de hoeveelheid metaal met eene weegschaal (tĕradjoe) zijn geconstateerd, en in bongkal's [183] zijn uitgedrukt. Eene rijstschuld moet bij soekat's en gantang's [184] bepaald zijn; van eene schuld, lijnwaden betreffende, moet de hoegrootheid in ellen (hasta) en vademen (dĕpa) [185] zijn uitgedrukt, en het bedrag van eene geldschuld in realen [186]. Voorts moet men de verschillende handelingen [187] kennen tot het achterhalen vereischt. Men begint met bij den debiteur, bij wijze van aanmaning, de wacht te houden (toenggoe tagih) [188]. Indien de schuldenaar dan niet spoedig, hetzij zekerheid stelt door een pand te geven (bagoloq bagadai), hetzij bij minnelijke schikking een termijn voor de betaling verkrijgt (bĕrdjandji bĕrsamaja), hetzij een geschrift afgeeft ten bewijze van de schuld (bĕrtjiri bĕralamat) [189], hetzij eindelijk iemand vindt die voor hem borg blijft, indien hij zelf verhinderd zal zijn te betalen (mĕngakoe mĕngĕndala), zoo kan worden overgegaan tot het doen achterhalen van zijne afwezige goederen. Voorts moet men nog de voorwaarden (sjarṭ) kennen, waaronder het achterhalen van goederen geoorloofd is. Wanneer men eenigen tijd bij den debiteur bij wijze van aanmaning de wacht gehouden (toenggoe tagih) heeft, maar hij wil geene schikking in overweging nemen,

---

[183] Een bongkal of tahil weegt twee oude Spaansche matten.

[184] Twee rijstmaten, 1 soekat = 4 gantang. Vergl. S. Tj. P. Aant. 98.

[185] 1 dĕpa = 4 hasta. De hasta is de afstand van den elleboog tot aan den top van den middelsten vinger.

[186] De rejal is eene rekenmunt ter waarde van ƒ2.—.

[187] Mal. tangga-tangga, letterlijk: «de verschillende trappen».

[188] Dit wacht houden bij zijn debiteur, met het doel om hem tot betaling te nopen, is eene instelling van het Hindoe-recht, en heet daar dharna. Vergl. H. S. Maine: Early History of Institutions, 3de druk, p. 40, 297—304.

[189] Van de hier gebruikte dubbele uitdrukkingen beteekenen de tweede woorden alleen ongeveer hetzelfde als de eersten. Alamat is het Arab. 'alâmah. Voor de beteekenis van sĕmuja zie men nog V. Hasselt t. a. p. p. 64. Djandji beteekent «overeenkomst», en in meer specialen zin, «overeengekomen betalings-«termijn.» Goloq is meer Mĕnangkabausch, gadai het algemeene woord. Vergl. boven p. 161.

ofschoon hij de schuld erkent, dan wel hij wil de onderhandeling niet voor goed afbreken, ofschoon hij de schuld ontkent, zoo is het geoorloofd tot het achterhalen zijner goederen over te gaan. Eveneens moet men weten, hoe de aanwijzing der te achterhalen goederen plaats vindt. Indien men bewezen heeft, dat de goederen zich bevinden in een bepaald gebied (laras)[190], zoo heeft men de vrije hand om ze in dat geheele gebied te zoeken, en hetzelfde beginsel wordt toegepast, wanneer men bewijst, dat de goederen zich bevinden in eene bepaalde gemeente (nĕgĕri) of in de wijk van een bepaald geslacht (soekoe). Eindelijk moet men weten, dat er acht gevallen zijn, waarin geen achterhalen van goederen mag plaats hebben. Men mag namelijk ten eerste geene goederen achterhalen bij een hoofd (radja); ten tweede mag men dit niet doen bij een staatsdienaar (mantri); ten derde is het achterhalen verboden bij een groot geleerde; ten vierde mag men niet achterhalen ploeg- of trekvee, noch ten vijfde de insigniën en andere benoodigdheden van een hoofd (ḥâdjat radja), noch ten zesde den dolk (kĕris) welken
p. 146 iemand aan zijn lijf draagt, noch ten zevende iemands vrouw, noch eindelijk ten achtste iemands kinderen[191]. In alle andere gevallen mag men de goederen van zijn debiteur achterhalen (ambat), wanneer men ze niet onder zijn bereik heeft, en in beslag nemen (tarik)[192], wanneer men ze wel onder zijn bereik heeft. Daarbij geldt nog de regel, dat tusschen huisgenooten solidaire aansprakelijkheid bestaat[193]. Wanneer het achterhalen van goederen overeenkomstig de bovenvermelde voorschriften heeft plaats gehad, zoo is alles in orde; is het achterhalen echter nietig, zoo wordt hetgeen men te dien einde verricht heeft, dadelijk ongedaan gemaakt.

Artikel (pasal)[194] handelende over de wet (oendang-oendang) omtrent ontucht (salah). Vooreerst kan men zich schuldig maken

---

[190] Oorspronkelijk: «stam», namelijk één van de twee stammen, Kota Piliang en Bodi Tjiniaga, waarin de Mĕnangkabausche bevolking verdeeld was. In eene afgeleide beteekenis is echter laras ook eene territoriale indeeling, d. w. z. vroeger het gebied van eene federatie van gemeenten (nĕgĕri), en tegenwoordig een regentschap. Zie Resumé van het grondonderzoek op Sumatra p. 8.

[191] D. w. z. men mag iemands vrouw of kinderen niet voor de schuld van den echtgenoot of vader als pandeling in beslag nemen. Zie boven p. 161, 176, en Simb. Tjah. Pal. Aant. 339.

[192] Zie boven Aantt. 44 en 45.

[193] Zie boven p. 171.

[194] Zie boven Aant. 64.

aan ontucht met de vrouw van zijn hoofd (radja). Op zoodanig misdrijf staat de doodstraf. In de tweede plaats kan men zich schuldig maken aan ontucht met de vrouw van zijn dorpshoofd (panghoeloe) [195]. Zoodanig misdrijf wordt met pandelingschap (bĕroetang) geboet. In de derde plaats kan een man zich schuldig maken aan ontucht met eene gewone vrouw. Zoodanig misdrijf kan naar de omstandigheden de doodstraf of de straf van pandelingschap na zich slepen, en soms zelfs ook niet eens met pandelingschap strafbaar zijn. Indien namelijk iemand een ongehuwd man en eene ongehuwde vrouw betrapt (tangkap), hetzij in het woud, hetzij op de grens van het dorp, hetzij op een zijpad, hetzij op den weg, hetzij op de badplaats van het dorp, die bij elkander zitten en elkander gedurig liefkoozen, met de voeten tegen elkander en elkander bij de hand vasthoudende, terwijl nog minstens drie andere mannen [196] met deze omstandigheden door eigen waarneming bekend zijn, — onder die omstandigheden staat wel de strafwaardigheid vast, maar is de straf van pandelingschap voldoende. Indien echter alle bovenbedoelde omstandigheden niet zijn waargenomen, komt zelfs geen pandelingschap te pas; maar worden de beide schuldigen met elkander in het huwelijk verbonden, omdat dit toch blijkbaar is hetgeen beide verlangen. Een man kan intusschen ook ontucht bedrijven met de vrouw van een ander. Wanneer zoodanige vrouw bevonden wordt dientengevolge zwanger te zijn, en de schuldigen zijn betrapt met de voeten tegen elkander en elkander bij de hand vasthoudende, waarna men op hen heeft ingehakt, zoodanig dat bij de aanklacht blijkt, dat de rug van den man en de borsten van de vrouw getroffen zijn, zoo kan de doodstraf worden toegepast, omdat hunne schuld bewezen is overeenkomstig den inhoud der acht wetten [197]. Ingeval de omstandigheden niet zoo duidelijk de schuld aantoonen, mag de doodstraf stellig niet worden uitgesproken, tenzij de aanklager drie getuigen van het feitelijk pleiten van ontucht kunne voorbrengen [198], dan wel dat de

---

195 Zie boven Aant. 105.

196 D. w. z., met dengeen, die de schuldigen betrapt heeft, vier getuigen. Dit is namelijk het aantal getuigen, dat de Moḥ. wet vordert om het misdrijf van ontucht te constateeren. Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibin dl. III p. 214.

197 Mal. jang dĕlapan = «de acht»; maar blijkbaar is hier het woord oendang-oendang onder te verstaan. Zie boven p. 170 en 180 en vv. Volgens het daar bekend gestelde, is het misdrijf van salah op zich zelf niet met den dood strafbaar, maar hier blijkt, dat dit wel het geval is bij het bestaan van verzwarende omstandigheden.

198 Zie boven Aant. 196.

beschuldigden, ook zonder dat drie personen tegen hen getuigen, p. 147 hun misdrijf bekennen [199]. Eindelijk moet men nog de voorwaarden (sjarṭ) kennen, waaronder eene schuldigverklaring mogelijk is. Er zijn namelijk drie categorieën van personen, die voor ontucht (salah) niet mogen veroordeeld worden: ten eerste minderjarigen, ten tweede personen van notoir slecht levensgedrag (fâsiq) [200], en ten derde oude lieden, bij wie geene geslachtsdrift meer kan worden opgewekt.

Artikel (pasal) [201] handelende over de wet omtrent den bloedprijs (bangoen) en het smartegeld (pampas) [202]. De bloedprijs voor een hoofd (radja) is één kati en vijf tahil goud [203]; die voor een dorpshoofd (panghoeloe) [204], voor een staatsdienaar (mantri) of voor een geleerde is tien en derdehalf, dat wil zeggen 12½ tahil goud [205], bij welke berekening één kameel op 7 tahil en 1 paha [206] geschat wordt. De bloedprijs voor iemands bediende (hamba) [207] bedraagt 20 ĕmas of 1 tahil en 1 paha goud [208]; die voor een kind draagt hetzelfde karakter als die voor een hoofd verschuldigd. Er kunnen namelijk termen zijn om den bloedprijs

199 Daar het misdrijf van ontucht, ook in het Moḥ. recht, eerst door de copulatie aanwezig is, zoo moet hier dit feit uitdrukkelijk worden bewezen; terwijl in de vorige gevallen de copulatie voldoende uit de omstandigheden bleek.

200 Ook in het Moḥ. recht is ontucht alleen met den dood strafbaar, indien dit misdrijf door achtbare (moḥçan) personen wordt gepleegd. Anderen worden met geeseling gestraft. Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibin dl. III p. 211 en vv.

201 Zie boven Aant. 64.

202 De bangoen komt te pas bij verlies van het leven, de pampas bij verwondingen. Zie boven p. 164.

203 D. w. z. 21 tahil = 400 oude realen van 27 oewang. De berekening in geld van de hier en verder te vermelden hoeveelheden goud verschilt in de ter mijner beschikking staande Mĕnangkabausche oendang-oendang's zoo zeer, en is zoo onduidelijk, dat ik mij aan de herleiding tot onze munt niet waag. Vergl. V. Hasselt t. a. p. p. 233.

204 Zie Aant. 105.

205 Zie Aant. 203.

206 = 7¼ tahil: 1 tahil = 4 paha = 16 ĕmas. De tahil en de ĕmas als goudgewicht niet te verwarren met den tahil en den ĕmas als rekenmunt. De Moḥ. wet berekent den bloedprijs in kameelen. Zie Minhâdj aṭ-Ṭâlibin dl. III p. 150. De in den tekst aangegeven berekening komt echter niet overeen met die van de Moḥ wet. Ditzelfde geldt trouwens van ongeveer alles wat in dit artikel vermeld staat.

207 De stand der bedienden (hamba) wordt in dit wetboek steeds van dien der slaven onderscheiden, doch hun rechtstoestand kan ik niet nader ophelderen. Zie boven p. 158, 161, 164 en v.

208 D. w. z. 1¼ tahil. Zie Aantt. 203, 206, 209.

voor beiden tot op de helft te verminderen, en alsdan bedraagt die voor een kind één tahil 12½ ĕmas [209]. Het bedrag van den bloedprijs kan voorts één trap dalen, terwijl het smartegeld drie trappen kan dalen [210]. Het normale bedrag van het smartegeld is gelijk aan den halven bloedprijs; maar, om het bedrag in een speciaal geval vast te stellen, moet men den aard der verwonding in aanmerking nemen, of zij bv. al dan niet belangrijk is, en of de genezing veel of weinig moeite zal inhebben. In geval van het afslaan van een been, het splijten van een oor, het uitsteken van een oog, het scheuren van den neus, of het open rijten van één der lippen, bedraagt het smartegeld de helft van den bloedprijs. Eene wond aan de wenkbrauwen wordt goedgemaakt door betaling van eene rol lijnwaad; het verlies van de schaamdeelen kost slechts eene halve rol lijnwaad; het doorboren van de huid wordt door betaling van een stuk lijnwaad (kaïn lambam) van 4 hasta [211] goedgemaakt, en een striem door het maken van verontschuldigingen. Eene buikwond op zich zelf vordert slechts het smartegeld, en alleen in geval van doodelijken afloop den bloedprijs.

Artikel (pasal) [212] handelende over hetgeen men noemt »wenken« (isjârah) om behoorlijk te vonnissen [213]. Men herinnert zich, dat het recht drieledig is; het bestaat namelijk vooreerst uit de Moḥammedaansche wet, in de tweede plaats uit het gewoonterecht, en in de derde plaats uit het natuurrecht [214]. Men heeft bij de toepassing van het recht vooreerst uit te gaan van de algemeene en bijzondere voorschriften (bâb en pasal) der Moḥammedaansche wet [215]. Elk bijzonder voorschrift (pasal) is uit Allâh [216]; elke overlevering (ḥadîth) heeft betrekking op een gezegde of eene daad van den Profeet [217]; en elk algemeen voorschrift (bâb) is een uitvloeisel p. 148

---

[209] = 28¼ ĕmas. Zie Aantt. 203, 206.

[210] De beteekenis van dit voorschrift ontsnapt mij. Misschien is aan den zwaren en den lichten bloedprijs van het Moḥ. recht te denken, en aan de verschillende soorten van vergoeding bij verwonding.

[211] Zie boven Aant. 185. Welke soort lijnwaad onder kaïn lambam te verstaan is, kan ik niet nagaan.

[212] Zie boven Aant. 64.

[213] Letterlijk: «voor een vonnis (hoekoem) dat geldig is.»

[214] Zie boven p. 167, 179.

[215] Zie boven p. 180.

[216] D. w. z. staat in den Koran.

[217] D. w. z. op de Sonnah.

van het nadenken der rechtsgeleerden [218]. De bewijsplaatsen (dalîl) voor elk voorschrift moet men intusschen putten uit den Koran [219], dat wil zeggen uit het boek, dat als de kern van alle licht [220] te beschouwen is. Evenzoo kan immers een woord logisch niet worden afgescheiden van zijne beteekenis; maar veeleer is het woord het middel om de beteekenis aan te duiden. Indien de eischer of aanklager handelt in strijd met de hier uiteengezette beginselen van de Moḥammedaansche wet, zoo stelt hij zich bloot aan eene veroordeeling wegens onrechtmatige vordering of valsche aanklacht [221]. Wat het gedeelte van het recht aangaat, dat gewoonterecht [222] genoemd wordt, men leert dit kennen door te rade te gaan bij de geldige (qawî) gewoonten en de verbindende (lâzim) gebruiken. Van deze gewoonten en gebruiken zijn er die zoo oud zijn als een tot wildernis geworden stoppelveld (bĕrsasab badjarami); anderen zijn niet meer in zwang en als in een graf verborgen (bapandam bapaqoeboeran); weder anderen zijn als een afgekapte stronk, welke op nieuw uitloopt (batoenggoel bapamarasan) [223], en eindelijk zijn er ook die nog steeds geregeld als voorbeeld worden gevolgd (batoeroet batoeladan). Indien men nu bij een eisch of eene aanklacht handelt in strijd met de hier uiteengezette beginselen van het gewoonterecht, zoo stelt men zich wederom bloot aan eene veroordeeling wegens onrechtmatige vordering of valsche aanklacht [224]. Wat het gedeelte van het recht aangaat, dat gezegd wordt op het verstand te berusten [225], zoo bezit de mensch van nature niet alleen verstand ('aql), maar ook het vermogen om na te denken (pikir) [226]. Het hier bedoelde recht gaat zoover als het verstand kan overwegen, wat rechtmatig (bĕnar) en wat onrechtmatig (salah) is. Tusschen beiden is een even groot verschil als tusschen zwart en wit.

---

[218] Men heeft hier dus de drie rechtsbronnen, die te zamen de Moḥammedaansche wet (sjar' of sjari'ah), d. w. z. het beschreven recht van den Islâm, vormen. Vergl. Beg. v. h. Moḥ. R. p. 3 en vv. en boven Aantt. 57 en 59.

[219] Deze is namelijk de hoogste, om zoo te zeggen de grondwet. De Sonnah en de uitspraken der juristen hebben slechts aanvullende en interpretatieve kracht. Zie Ibid.

[220] Arab. qoloeb al-anwâr letterlijk: «de harten der lichten.»

[221] Mal. mĕnoekas. Zie boven Aant. 157.

[222] Zie de vorige pag.

[223] D. w. z. na in vergetelheid te zijn geraakt, weder in zwang komen. Vergl. Jav. waras = «hersteld», «genezen.»

[224] Zie Aantt. 157 en 221.

[225] D. w. z. «het natuurrecht.» Zie de vorige pag.

[226] Arab. fikr.

Te vergeefs immers zult gij in het rechtmatige het onrechtmatige zoeken, even goed als de begrippen van noodzakelijkheid (wâdjib), mogelijkheid (djâïz) en onmogelijkheid (mostaḥîl) elkander uitsluiten [227]. Kan men standvastigheid (sabar) [228] verwachten bij een slecht mensch (fâsiq), dan wel slechtheid bij een standvastig persoon, of niet? Kan er voorts vuur uit water ontstaan dan wel water uit vuur, of niet? Men trachte toch eens aan te toonen, dat naar ons verstand het rechtmatige en het onrechtmatige van iets tegelijk noodzakelijk, mogelijk en onmogelijk zoude kunnen zijn, dat bij voorbeeld iets noodzakelijk rechtmatig is, maar te gelijk als rechtmatig en als onrechtmatig zoude kunnen worden gedacht! Wat men immers rechtmatig kan noemen, kan niet te gelijk onrechtmatig heeten. Denk verder eens na over het rechtmatige en het onrechtmatige van iets, en of het verstand zich één van beiden tegelijk als noodzakelijk, onmogelijk dan wel mogelijk zoude kunnen voorstellen. Even goed zoude men zich eene daad, welke men onrechtmatig noemt, kunnen voorstellen, en dan dat men op grond van die onrechtmatige daad zijn proces tegelijk zoude verliezen en winnen. Het goede nu en het rechtmatige zijn begrippen van gelijke waarde. Heeft de rechtmatigheid de overhand boven de onrechtmatigheid, zoo moet het proces gewonnen worden; in het omgekeerde geval lijdt men de schade van het verliezen. Wegen daarentegen de rechtmatigheid en de onrechtmatigheid tegen elkander op, zoo moet de rechter uitspreken wat men de compensatie (baloes) [229] noemt. Weegt de rechtmatigheid zelfs niet tegen de onrechtmatigheid op, zoo stelt men zich bloot aan eene veroordeeling wegens onrechtmatige vordering of valsche aanklacht [230], gelijk de bewijsplaats (dalîl) uit den Koran (V : 49) luidt: „Zij die niet rechtspreken naar de openbaring van Allâh, voorwaar zij „zijn onrechtvaardigen.” Onder de „openbaring” is hier te verstaan, dat men niet slechts bij de rechtspraak moet uitgaan van hetgeen Allâh, de Allerhoogste, woordelijk heeft gelast, maar ook van de bovenomschreven algemeene en bijzondere voorschriften (bâb en pasal) [231]

---

[227] Zie boven p. 179.

[228] Arab. çabr.

[229] Het woord baloei in het Handschrift is de Mĕnangkabausche uitspraak voor baloes. In den tekst heb ik de regelmatige schrijfwijze hersteld. De compensatie bestaat daarin, dat men de zaak in geschil gelijkelijk tusschen beide partijen deelt. Zie Van Hasselt t. a. p. p. 230.

[230] Mal. mĕnoekas. Zie boven Aant. 157.

[231] Zie boven p. 180 en 190.

der Moḥammedaansche wet; terwijl zij die hun evenmensch onrecht
p. 149 aandoen, later op heete kolen [232] zullen zitten. Eene andere bewijsplaats (dalîl) luidt: „De edelmoedige tracht zoowel Allâh als „de menschen te naderen, maar houdt zich ver van het eeuwige „vuur" [233]. Dit beteekent, dat een grootmoedig staatsdienaar (mantri) en een rechtvaardig ('âdil) hoofd (radja) zoowel dicht bij het volk staan als ook dicht bij den hemel (sorga), maar ver zijn van de hel (naraka). Voorts moet men kennen de bijzondere voorschriften (pasal) van de wet (oendang-oendang) omtrent de nalatenschappen (poesaka), waaronder te verstaan is, dat de nalatenschappen door de erfgenamen (wârith) worden verkregen overeenkomstig de beginselen [234] van het gewoonterecht (hadat), zoowel in de nederdalende als in de opgaande linie. De goederen, die men „erf„goederen" (poesaka) noemt, zijn: stuwdammen, tuinen, vijvers, boomen geschikt tot bijenteelt [235], bamboestoelen, roembija- en bingkoewang-aanplantingen [236], hoog en laag gelegen bouwgronden en djamboe-aanplantingen. Bovendien moet men nog de bijzondere voorschriften (pasal) van de wet omtrent de agrarische aangelegenheden (oendang-oendang tanah) kennen. De aanspraken op den grond kunnen worden geconstateerd op vier wijzen: vooreerst door middel van eene gedagteekende [237] schriftelijke akte, ten tweede door dijkjes die de uitgestrektheid aangeven, ten derde door vlaggetjes met de noodige opschriften, en ten vierde door het plaatsen van eene afsluiting om het geheele veld. Indien iemands aanspraken op den grond niet op ééne dezer wijzen zijn geconstateerd, zoo stelt hij zich er aan bloot, dat een ander die ontkent (monkir), en de rechter deze ontkentenis aanneemt. Eindelijk moet men nog de bijzondere voorschriften (pasal) van de wet betreffende het irrigatiewezen (oendang-oendang ajar) kennen. De aanspraken op het water, kunnen worden geconstateerd op drie wijzen. Vooreerst heeft men water, dat door middel van een dam op de vereischte hoogte is gebracht [238], ten tweede water waarin, als teeken van toeëige-

[232] Letterlijk: «op een komfoor met vuur.»

[233] Volgens Flügel's Concordantiae Corani Arabicae staan deze woorden niet in den Koran.

[234] Letterlijk «de beenderen.»

[235] Zoogenaamde sialang-boomen. Vergl. S. Tj. Pal. III: 30—32.

[236] De roembija is eene palmsoort, waarvan de bladeren als atap, d. w. z. dakbedekking gebruikt worden; terwijl de bingkoewang eene pandanussoort is, van welker bladeren o. a matten gevlochten worden.

[237] Mal. běrsakala. Vergl. Jav. sangkâlâ.

[238] Mal. gěnang. Verg. Měn. ganang.

ning, een staak is geplaatst, en ten derde eene door ingeslagen palen afgesloten watervlakte. Indien iemands aanspraken op het water niet op éene dezer wijzen zijn geconstateerd, zoo stelt hij er zich aan bloot, dat een ander die ontkent (m o n k i r), en de rechter deze ontkentenis aanneemt.

Dit Artikel (p a s a l) [239] doet nog kennen de wet (o e n d a n g-o e n d a n g) omtrent de teekenen van eigendom:

1° op de huid van een dier, namelijk het oprollen en samenbinden;

2° op een boomstam, namelijk het maken van eene inkerving of het trekken van eene kras;

3° op de geleding van een plant, namelijk door die geleding los te maken;

4° op een bamboestoel, namelijk door die te omaarden;

5° op een hert, namelijk door dit tot spijs te bereiden;

6° op een met woekerplanten begroeiden boomtak, namelijk door dien van onkruid te zuiveren, en door er eene inkerving in te maken dan wel er eene kras over te trekken. Dit laatste ziet speciaal op de boomen geschikt voor de bijenteelt [240].

Indien iemands aanspraken op deze verschillende soorten van goederen niet op de te dien aanzien voorgeschreven wijzen geconstateerd zijn, stelt hij er zich aan bloot, dat een ander die ontkent (m o n k i r), en de rechter deze ontkentenis aanneemt. Voorts moet men kennen de bijzondere voorschriften (p a s a l) van de wet (o e n d a n g-o e n d a n g) omtrent het vinden van goederen. Indien bij voorbeeld twee menschen te zamen op weg zijn en een voorwerp vinden, zoo heeft hij, die vooruit loopt, daarop slechts een gelijk recht als hij die achteraan loopt [241]. Indien echter degeen, die achteraan loopt, het voorwerp het eerst vindt, zoo mag men zijne aanspraken daarop niet gelijk stellen met die van zijn voorman, die het voorwerp was voorbijgeloopen.

Dit Artikel (p a s a l) [242] handelt over de voorwaarden (s j a r ṭ), waaronder men als getuige kan optreden [243]. Die voorwaarden zijn vierledig. Vooreerst voldoet eene vrouw niet aan die voorwaarden, p. 150

[239] Zie boven Aant. 64.

[240] De zoogenaamde s i a l a n g-boomen. Vergl. S. T. P. III: 30—32.

[241] Men weet, dat de Inlanders nooit naast, maar altijd achter elkaar loopen. De eerste en de laatste vormen dus slechts één gezelschap.

[242] Zie boven Aant. 64.

[243] Vergl. boven p. 168, 169 en 176.

maar wel een man. In de tweede plaats voldoet daaraan niet iemand van notoir slecht levensgedrag (fâsiq), maar wel iemand, die een braaf leven leidt (ṭâ'ah)[244]. In de derde plaats voldoet daaraan niet een krankzinnige, maar wel iemand in het genot zijner verstandelijke vermogens. In de vierde plaats voldoet daaraan niet een slaaf, maar wel een vrij man. Dit zijn de personen, die als getuigen mogen optreden, maar Allâh is de voortreffelijkste getuige.

Hiermede eindigt dit geschrift.

In het jaar van de vlucht van den Profeet (Hem zij heil en zegen!) 1288, den derden dag van de maand Moḥarram, op Zondag, toen heeft Ki Dĕmang Sĕtija Wigoena de wet (oendang-oendang) omtrent buffels van Pangeran Poerba Mangoen Nĕgara overgenomen, gelijk mede de wet (oendang-oendang) omtrent hen die akkers (hoema) op woesten grond ontginnen. Gij allen, die akkers wilt ontginnen, moet zorg dragen ze te omheinen. Indien nu de omheining over eene lengte van minstens drie vademen (dĕpa) omvalt, zoo moet ze van buiten met kracht worden rechtgetrokken. Zelfs indien van de omheining niet meer dan drie naast elkander staande toppen der boomen, waaraan zij bevestigt is, overeind zijn gebleven, moet men ze nog van buiten weder oprichten. Bijaldien men op die wijze, overeenkomstig de wet (oendang-oendang), zijne ontginning heeft beveiligd, en eens anders buffel dringt dan toch de bedoelde omheining binnen, zoo mag men dien buffel desnoods doodsteken, zonder dat de eigenaar van den buffel eenige schadevergoeding kan eischen. Heeft men daarentegen zijne ontginning niet aldus behoorlijk beveiligd, en steekt men dan den binnengedrongen buffel van een ander dood, zoo is men tot schadevergoeding gehouden. Aan den anderen kant moet gij allen, die buffels bezit, deze dieren des nachts in eene kraal drijven en opsluiten. Indien zij niet in de kraal kunnen worden gedreven en opgesloten, wegens de vele regen die overdag gevallen is, dan wel wegens de wilde dieren, zooals tijgers of olifanten, zoo moet men stellig van deze omstandigheid kennis geven aan hen, die in de buurt akkers hebben ontgonnen. Men late dit niet na. Zoo ook geve men aan de bezitters van naburige ontginningen kennis, wanneer één zijner buffels is losgeraakt, omdat het

---

[244] Letterlijk: «de gehoorzaamheid», namelijk aan de wet van Allâh.

touw, waarmede hij was vastgebonden, gebroken is. Indien gij deze kennisgeving verzuimd hebt, en uw losloopende buffel dringt des nachts de ontginning van een ander binnen, dan wel hij werpt de om die ontginning geplaatste heining omver, waarop de eigenaar p. 151
hem doodsteekt, zoo kunt gij geene schadevergoeding eischen, omdat de ontginning behoorlijk omheind was, en uw buffel in de kraal behoorde te zijn. Indien gij ontginningen aanlegt, moeten, zoolang de omheining nog niet gereed is, langs den geheelen omtrek (bĕrbidang-bidang) merksteenen geplaatst worden (bĕrtindih kalang); terwijl de naburige ontginners, wier omheiningen al gereed zijn, u de behulpzame hand daarbij moeten bieden. Zoolang namelijk uwe omheining nog niet gereed is, moogt gij den buffel van een ander, die uwe ontginning binnendringt en uwe te velde staande rijst komt opeten, niet doodsteken, en, doet gij dit, zoo zijt gij tot vergoeding van de waarde van den buflel gehouden. Indien er voorts in het dorp (doesoen) buffels gehouden worden, moeten wij zorgen ons erf (kampoeng) van eene houten heining te voorzien, opdat de buffels er niet binnendringen. Daartoe kan men de hulp inroepen van de eigenaars der buffels, en bijaldien deze dit weigeren, kan men hen aansprakelijk stellen voor de schade door hunne dieren toegebracht. Indien toch een buffel het plantsoen van een ander opeet, zoo moet de eigenaar vergoeden: voor pisang een kwart gulden per boom, voor kokosnoten een kwart reaal [245] per boom, voor betel vijftien duiten per boom, en voor suikerriet zes duiten per stok. Bij rijst rekent men de eenheid, voor de berekening der schadevergoeding, op 400 gantang's [246]. Dit is het bevel van den Vorst, in deze wet (oendang-oendang) vervat, welk bevel volstrekt niet mag worden in den wind geslagen door één van u allen. Wanneer de bepalingen van deze wet (oendang-oendang) door iemand niet worden nagekomen, zoo wijkt een dergelijk persoon af van den weg door het gewoonterecht (hadat) [247] aangewezen, en wordt hij door den Vorst beboet met 120 realen [248]. Zoo zij het! [249]

245 = ƒ0.50.

246 Vergl. S. Tj. P. Aant. 98 en V: 11. Roempoen, ofschoon gewoonlijk «stoel» van planten beteekenende, is hier blijkbaar in den uitgebreiden zin van eenheid voor de berekening der schadevergoeding gebezigd. De bepaling zoude anders onverklaarbaar zijn. Zie Van Hasselt t. a. p. p. 241 noot 1.

247 Zie boven p. 155 en 191.

248 = ƒ240. Vermoedelijk is dit het maximum, en niet het bedrag dat onder alle omstandigheden moet worden opgelegd.

249 Vergl. S. Tj. P. III: 22 en vv.

BENKOELEN.

OENDANG-OENDANG ADAT LĔMBAGA.

PĔRATOERAN VAN 1866

PĔRATOERAN VAN 1868.

OENDANG-OENDANG SIMBOER TJAHAJA.

Evenals in het aangrenzende Palembang zijn de tegenwoordig in Benkoelen geldende Maleische wetten (oendang-oendang) codificaties van de landsgebruiken, door Inlandsche hoofden onder toezicht van Europeanen samengesteld. Voor zooverre in Benkoelen oude wetten bestonden, waren het die van Měnangkabau, welke wetten echter blijkbaar slechts als erfstukken bewaard werden, zonder dat men zich er om bekommerde ze na te leven. Het is namelijk van algemeene bekendheid, dat de nationale instellingen van Benkoelen, speciaal wat betreft het Inlandsch bestuur en het familie- en erfrecht, samenhangen met de instellingen der Palembangsche binnenlanden, maar daarentegen van andere beginselen uitgaan dan het zoogenaamde soekoe-bestuur en de matriarchale inrichting der familie, thans nog bij de Měnangkabausche Maleiers in zwang. Het feit dat de Měnangkabausche oendang-oendang's in Benkoelen zoo hoog in aanzien stonden, zonder dat toch iemand er aan dacht ze na te leven, is zeker zonderling en nog niet voldoende verklaard. Vermoedelijk heeft men hier te denken aan kolonisten uit Měnangkabau, die zich op de strandplaatsen nederzetten en hunne oendang-oendang's medebrachten, doch zich langzamerhand met de overige bevolking vermengden, hare instellingen overnamen en hunne eigene wetboeken als onpraktische maar eerwaardige antiquiteiten bewaarden.

Wat hier ook van zij, het feit is niet te ontkennen. De Oendang-Oendang van Moko-Moko, uitgegeven en vertaald door F. S. Raffles [1], is niets dan een Měnangkabausche Tambo of legendair geschiedverhaal tot toelichting en verklaring van de Měnangkabausche instellingen. In de afdeeling Kroë werd tot in 1865 de Oendang-Oendang van den legendairen Měnangkabauschen vorst Parapatih Sabatang in eere gehouden, en eerst toen door de straks te vermelden Oendang-Oendang Simboer Tjahaja vervangen [2]. Diezelfde Oendang-Oendang was, blijkens mij

[1] Malayan Miscellanies, dl. II, Nos XIII en XIV.

[2] Zie O. L. Helfrich: Bijdragen tot de kennis van de afdeeling Kroë in de

gedane officiëele mededeeling, tot 1863 ook te Moko-Moko als rechtsbron erkend.

De eerste poging om de landsgebruiken te codificieeren had plaats op het initiatief van het Engelsch bestuur in de afdeeling Laïs in 1779 en in de Pasoemah-landen in 1807 [1]. Later deed de Magistraat H. R. Lewis, onder zijn toezicht, door de hoofden van Benkoelen eene Maleische verzameling van de aldaar gevolgde oude landsgebruiken samenstellen, welke verzameling onder den naam van Oendang-Oendang Adat Lĕmbaga bekend en te Londen in 1821 gedrukt is [2].

Een tweetal Pĕratoeran's of Reglementen ter aanvulling van de Oendang-Oendang Adat Lĕmbaga werden respectievelijk in de jaren 1866 en 1868 door de hoofden van Benkoelen, op last en ten overstaan van den toenmaligen Assistent-Resident A. Pruys van der Hoeven opgesteld.

Deze drie codificaties der landsgebruiken betreffen alleen de hoofdplaats Benkoelen. Zij worden, voor zooverre zij het familie- en erfrecht betreffen, thans nog als consultatief recht beschouwd door den zoogenaamden Ḥâkim Kĕtjil of Raad voor Kleine Zaken, welke aldaar ongeveer de rechtsmacht uitoefent, welke in andere gedeelten van Nederlandsch-Indië aan de Priesterraden is opgedragen. Voor zooverre de Oendang-Oendang Adat Lĕmbaga voorschriften omtrent andere onderwerpen van privaatrecht bevat, zullen die uit den aard der zaak als consultatief recht moeten gelden bij den in 1880 te

---

Bijdr. v. d. T. L. en Vk. v. N. I. 5e Reeks, dl. IV (1889) p. 605, waar echter door drukfouten «Titi Sebatang» voor Patih of Parapatih Sabatang en «Si Amboeran «Tjahija» voor Simboer Tjahaja staat.

[1] Zie Marsden: History of Sumatra (London 1811) p. 218 en vv. en 230 en vv.

[2] Code of laws as established bij the Pangerans Court at Fort Marlbourough, London, Cox and Baylis, 1821. Deze uitgave is zeer zeldzaam: in Nederland is het mij niet mogen gelukken er een exemplaar van te ontdekken. In Indië bevindt zich één exemplaar op het Residentie-Bureau van Benkoelen en één in de bibliotheek van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Van het eerstgenoemde exemplaar is een afschrift voorhanden in de bibliotheek van het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië te 's Hage, en van het tweede heeft de Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen de welwillendheid gehad ten mijnen behoeve een afschrift te laten maken. Het is hier de plaats daarvoor openlijk mijn dank te betuigen. Eene Hollandsche vertaling van de Adat Lĕmbaga is te vinden in het Tijdschrift: Het Recht in Nederlandsch-Indië, dl. I (1849) p. 256 en vv. Deze vertaling laat echter in sommige opzichten te wenschen over. De Pangeran's Raad is met de invoering van de nieuwe bepalingen op het rechtswezen opgeheven. Zie Stbl. 1880 N°. 32, Art. 49.

dier plaatse opgerichten Landraad [1], behoudens natuurlijk de voorschriften, welke door veranderde omstandigheden hunne beteekenis hebben verloren, als die omtrent slavernij [2]. Wat de voorschriften omtrent proces- en strafrecht betreft, die zijn bij den Landraad van geen praktisch belang meer, omdat bedoeld college, wat de rechtspleging aangaat, de voor Sumatra's Westkust door ons vastgestelde bepalingen moet volgen, en ten crimineele naar het Strafwetboek voor Inlanders moet vonnissen [3].

Wat de binnenlanden betreft, zoo werd eerst in 1862, op initiatief van den toenmaligen Assistent-Resident J. Walland, eene poging gewaagd om de landsgebruiken met behulp der Inlandsche hoofden eenigzins officieel te codificeeren. Die ambtenaar had indertijd in Palembang ook belangrijke bouwstoffen bijeengebracht voor de aldaar in 1854 tot stand gekomen Oendang-Oendang Simboer Tjahaja, en meende nu waarschijnlijk voor de binnenlanden van Benkoelen, waar de toestanden zoo nauw verband hielden met die van de naburige streken der Residentie Palembang, iets dergelijks te kunnen doen. Zijne oendang-oendang werd eveneens Simboer Tjahaja genoemd. Uit den aard der zaak hebben beide oendang-oendang's veel van elkander; terwijl ook bij de samenstelling van de eene zoowel als bij die van de andere van dezelfde beginselen werd uitgegaan, namelijk het zoeken naar hetgeen algemeen als recht werd erkend, met weglating van alles wat zuiver locaal was, en het trachten tegen te gaan van uit een sociaal of humanitair oogpunt afkeurenswaardige instellingen.

Niet minder dan in Palembang werd in de binnenlanden van Benkoelen deze codificatie door hoofden en bevolking met ingenomenheid ontvangen, zoo zelfs dat, spoedig na het bekend worden daarvan, ook in de afdeeling Moko-Moko, welke men tot dusverre buiten beschouwing had gelaten, de Regent het officieele verzoek deed eene dergelijke oendang-oendang, naar de plaatselijke behoeften eenigzins gewijzigd, te mogen ontvangen. Eene Hollandsche vertaling van die Moko-Mokosche Oendang-Oendang is te

---

[1] Stbl. 1880 N⁰. 32, Artt. 7 en vv. Vergl. Art. 75 van het Reg. Regl.

[2] Vergl. Artt. 6, 19, 34—36, 38 van de Oendang-Oendang, en Art. 115 v. h. Reg. Regl.

[3] Vergl. Artt. 10, 16—29, 32, 40 van de Oendang-Oendang en Stbl. 1880 N⁰. 32 Artt. 30 en 47. Ofschoon art. 563 van Stbl. 1874 N⁰. 94b niet uitdrukkelijk op Benkoelen is toepasselijk verklaard, neemt men toch algemeen aan, dat de Landraad aldaar het Strafwetboek voor Inlanders moet toepassen.

vinden in het Koloniaal Verslag over 1865 [1]. Ik achtte het wegens de groote overeenstemming met de Benkoelensche Oendang-Oendang Simboer Tjahaja overbodig den Maleischen tekst daarvan in deze verzameling op te nemen, en heb mij er toe bepaald, bij de vertaling der verschillende artikelen van laatstgenoemde, in den vorm van aanteekeningen de afwijkingen van de Moko-Mokosche Oendang-Oendang te vermelden. Evenals bij de Palembangsche Oendang-Oendang is de nummering der titels van mij, ten einde het citeeren gemakkelijk te maken. Daar de bevolking in de binnenlanden van Benkoelen, gelijk men weet, evenals die der Palembangsche binnenlanden in het genot harer eigen rechtspleging is gelaten, zoo heeft ook de Benkoelensche Simboer Tjahaja nog niets van haar praktisch belang verloren, behoudens enkele wijzigingen, welke bij de artikelen, waarop zij betrekking hebben, zullen worden aangegeven, en behoudens de algemeene opmerking, dat men ook bij de eigen rechtsbedeeling van den Inlander meer en meer het Strafwetboek als consultatief recht begint te volgen.

De tekst der Adat Lĕmbaga is door mij overgenomen van het hierboven vermelde afschrift in het bezit van het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië, en van het afschrift dat de Directie van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen de welwillendheid had ten mijnen behoeve van haar exemplaar te doen vervaardigen. De varianten dezer beide afschriften zijn aangegeven door de letters A en B. De aanvullingen van 1866 en 1868 zijn uitgegeven naar een mij van regeeringswege verstrekt afschrift van de origineelen, welke zich op het Residentie-Bureau van Benkoelen bevinden. Van de Oendang-Oendang Simboer Tjahaja ontving ik eveneens van de Regeering een afschrift van het officieele exemplaar te Benkoelen aanwezig; terwijl een handschrift in het bezit van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen (N°. 141) daarmede is gecollationneerd. Ook de varianten van die beide handschriften zijn respectievelijk aangegeven door de letters A en B. Spelfouten zijn intusschen nergens als varianten vermeld.

[1] Zie Bijlagen p. 27 en vv.

MALEISCHE TEKST.

بسم الله الرحمان الرحيم

وبه نستعين بالله علي اين چرترا اندڠ٢ عادة لمباڬ ملايو يڠ دڤاكي اوله راج دڠن ڤڤهون دالم نڮري بڠكا هولو يڠ سدهٔ دشرفتكن دڠن هينري رابت لويس ايسكوير يڠ جاد مجستريت كتيك ايت

فصل ١

عادة مول٢ ماؤ سمندا اياله عبارتن سُورڠ لاك٢ اد مليهت (a) سُورڠ ڤرمڤون ڬادس اتو مرندا اتو مندڠر خبر ڤرمڤون ايت باڬس اياله لاك٢ ايت برسروهن كڤد اندق باڤقن ڤرمڤون ايت مڠتاكن ديان ماؤ سمندا كڤد ڤرمڤون ايت تادي كالو دي سوك دان كران ڤرمڤون ايت سوك اياله دهنتركن تندا سڤرت ڬلڠ در ڤد جنس امس ڤيرق دان ڤرجنجين كالو منكر در لاك٢ تندا هيلڠ دان كالو منكر در ڤد ڤرمڤون تندا ايت ليڤت دان اڤبيل تندا ايت دلتَقكن كڤد ڤرمڤون ايت اياله برجنجي ڤول سبولن اتو لبه اتو كورڠ در ايت اياله مڠهنتر بلنج ڤول دان باڨق هنتارن ايت روڤ٢ يڠ دالم جنجي سبڬيتله دهنتركن دان جنجي بڬيت جوا سام جوا سڤرت جنجي تندا ايت تادي كالو براوبه در ڤرمڤون هنتارن ليڤت دان كالو براوبه در لاك٢ هنتارن هيلڠ

فصل ٢

عادة اورڠ نِكاح حكم دالم كتاب الله مول٢ دودقله إمام اتو خطيب اتو باڠ سياڤ مُعلِّم يڠ اكن منِكاحكن ايت دڠن

(a) In A ontbr.: سُورڠ

دودق ڤول دوا اورڠ سقسي معلّم جوا دان لاکي٢ يڠ ماٴو نکاح ايت
دودق دهداڤن اورڠ يڠ منکاحکن ايت تادي دان ڤرمڤون يڠ ماٴو
دنکاحکن ايت ددالم بيليک تمڤت لاٴين تيدق دودق سام٢ دڠن لاکي٢
يڠ اکن جاد لکين ايت اياله سقسي يڠ دوا اورڠ ايت (a) تادي دسوره
اوله معلّم اکن منکاحکن (b) ايت ڤرݢي کڤد ڤرمڤون يڠ ماٴو دنکاحکن
ايت برتاڽ سرت مڽبُت نماڽ کامو ماٴو دنکاحکن دڠن لاکي٢ ايت
دسبت ڤول نماڽ لاکي٢ ايت بڬمان کهو سوک اتو تيدق دان
جوابڽ ڤرمڤون ايت سوک دان سقسي يڠ دوا اورڠ ايت تادي
برکاتله کڤد معلّم يڠ ماٴو منکاحکن ايت (c) دان اورڠ يڠ دنکاحکن
ايت (d) دودق برتڠق لوتت سبله کانن دان تاڤق کاکي کيري ددودقکن
دان معلّم يڠ منکاحکن ايت ممڬڠ ايب تاڠن اورڠ لاکي٢ يڠ ماٴو
دنکاحکن ايت دان معلّم يڠ منکاحکن ايت برکات کڤد لاکي٢ يڠ
ماٴو دنکاحکن ايت (e) اکو نکاحکن اڠکو دڠن سي انو سبت نام
ڤرمڤون يڠ ماٴو دنکاحکن ايت اڤبيل دکُنَچڠ اوله معلّم اندق
تاڠن لاکي٢ ايت اياله (f) منجواب اکو نکاح دڠن سي انو دسبت
نام ڤرمڤون ايت دڠن ايسي کاوينڽ سکين باڽقڽ دسبتکن براڤ
ددالم جنجي سبڬيتله دسبتکن ادڤون ايسي کاوينڽ ايت اد تيڬ
نام سڤارو کات اورڠ ايسي کاوين دان سڤارو کات اورڠ امس کاوين
دان سڤارو کات اورڠ چارو سڬل سبوتن ايت بنر ادڤون امس
کاوين ايت سڤارو اورڠ دبايرڽ سکالي کُتيک نکاح ايت سام٢ اوڠ
ڤڠهنتر دان سڤارو (g) اورڠ کتيک ديان سارق بهارو دباير اوله لاکي٢

(a) In A ontbr.: تادي

(b) In A ontbr.: ايت

(c) A en B voegen bij: اياله ماليم يڠ اکن منکاحکن ايت منکاحکن لاکي٢ ايت اينله کات ماليم يڠ منکاحکن ايت

(d) In A ontbr.: دودق

(e) A en B voegen bij: دان

(f) A voegt bij: دياله

(g) In A ontbr.: اورڠ

كفد ڤرمڤون دان امس كاوين ايت منورت براڤ ريل ڤڠنتر سباڤق
ايت ڤول امس كاوين دان سڤارو اد جوا كورڠ در ڤڠهنتر ملاينكن
جنس ايت اڤ ددالم جنجي بڬيتله دتورت دان ڤد حال اوڠ
ڤڠهنتر مسكي براڤ باڤق تيدق جاد اوتڠ اوله بنين كارن اوڠ ڤڠهنتر
ايت جاد اوڠ هاڠس

فصل ٣

عادة سمندا مردهيك (a) سام مردهيك اڤبيل سارق هيدڤ اتو
سارق ماتي اوتڠ ڤيوتڠ دبهاڬي دوا سبهاڬي كفد لاك٢ دان سبهاڬي كفد بنين
ايائيت هرت بندا يڠ دالم چري كدوا دان تتاڤي هرت (b) ڤمبجاڠن
دڠن هرت دڤاتن برڤلاڠن ارتين هرت لاك٢ بالك كفد لاك٢ دان
هرت ڤرمڤون كمبالي كفد ڤرمڤون دان تتاڤي تننتاڠن اوتڠ لكين ايت
اتو ڤرمڤون اڤبيل تيدق داكوي كدوا ڤيهقن تيدق ترباير كدوا ڤيهقن
دان ڤد حال كمڤڠ دڠن رومهن تڠڬل كفد ڤرمڤون دان انق جاد
انق سمندا اڤبيل دي سده ڤاتت برچري دڠن امڤن اصل تيدق
مپبرڠ لئوتن كالو انق ايت ماؤ ديم كسبله باڤقن جاد تتاڤي كرس
جوا سبله اندڤن دان كران انق ايت تادي ماؤ دباو مپبرڠ لئوتن
هندقله دڠن موافقة كدوا ڤيهقن ايڤر منتوا سبله (c) مپبله سرت دڠن
دلڤسكن ڤول اوله راج دڠن ڤڠهول مك بهاروله انق ايت بوله دباو
مپبرڠ لئوتن دان تننتاڠن هرت (d) ڤمبجاڠن ايت ترڠ اوله ايڤر منتوا
سبله مپبله سرت برديري سڤسي مك دتريم اوله حاكم دان تمبه
ڤركتائن اين هندقله ليهت دالم فصل ١٤

فصل ٤

عادة سمندا باير اوتڠ دبوت ڤرجنجين تتكال ماؤ نكاح ايت

(a) In A ontbr.: سام مردهيك
(b) A en B: ڤموجاڠن
(c) In A ontbr.: مپبله
(d) A en B: ڤموجاڠن

براڤ دكورڠكن اوتڠن دان سڤرت باڬو باڬيْ منورت (a) عادة اورڠ سمندا مردهيك سام مردهيك جوا تتاڤي دليهت جوا رڤان كالو سڤرت باڽق امت كسلاهن ڤرمڤون ايت بارڠ كالي دلائنكن در ڤد عادة سمندا مپمندا مردهيك دان تتاڤي كالو ڤرمڤون ايت اد منجديكن انق دڠن لكين ايت ملائنكن اوتڠن تيدق دبايرن لاڬي كڤد لكين

فصل ٥

عادة سمندا دأمبل انق اڤبيل سارق هيدڤ (b) اتو سارق ماتي ملائنكن بارڠ براڤ اد هرت بندا دان اوتڠ ڤيوتڠ تڠڬل سموان كڤد باڤقن اورڠ يڠ مڠمبل انق ايت تادي دان اورڠ لاك٢ يڠ دأميل انق ايت كلور دڠن سهليْ كائن دڤڠڬڠ دمكين لاڬي كالو اد برانق ملائنكن انق ايت تڠڬل كسبله ڤرمڤون جوا ادان

فصل ٦

ڤرمڤون دبلي دبوت بيني ايائت ڤرمڤون دبلي اتو ڤرمڤون سده لام جاد بودق دالم رومه اتو انق امس دبوت بيني يڠ سده دنكاحي اتو تيدق دنكاحي تتاڤي سده ترڠ اوله اورڠ دالم رومه اتو ترڠ اوله اورڠ باڽق بيس دبوت بيني يڠ سده منجديكن انق دڠن تونن ملائنكن بودق ايت مردهيك مُطْلَق تيدق جاد دجُول لاڬي دان كران دجول جوا ساله ددندا اوله حاكم دان كران بودق يڠ دبوت بيني ايت تادي تيدق منجديكن انق دڠن تونن دان دي ممبوت ساله ڤول دالم تاڠن تونن بوله بودق ايت دجول دان كران تيدق دي ساله يڠ ترلمڤو در ڤاتت دالم تاڠن تونن ملائنكن كالو (c) تونن ماؤ جوا منت اوڠ (d) ددودقكن دي براوتڠ دان ڤاتت

(a) A voegt bij: سڤرت

(b) In A en B ontbr.: اتو

(c) A: تون

(d) A en B: ددوقكن

جوا دکورڠکن اوتڠن در هرݢا کتيک (a) دبلين بلم جاد بنين ايت دمکين جوا انق امس دڠن بودق دبلي سام جوا اڤبيل تيدق سلسي اوله توتن دڠن بودق ايت اتو دڠن انق امس ايت ملائينکن اڤبيل سمڤي کهداڤن حاکم ڤرکتائن بچار ايت ملائينکن اڤ کشرفاتن حاکم منارة هرݢان اتو مندودقکن اوتڠن

فصل ٧

عادة برجوجر ممباير اوڠ در سبله لاک٢ کڤد سبله ڤرمڤون دان باڤقڽ براڤ ترسبت ددالم جنجي سبݢيتله دباير اد کلان جوجر ايت دباير سکالي اتو داڠسر جاد (b) جوا دان کران سده برتروتن تمبه سيلڠ سلينسه کالو لاک٢ تيدق سوک لاݢي کڤد ڤرمڤون ايت هندقله دکمبليکن کڤد اندق باڤقڽ دهولو ڤرمڤون ايت ممبالکن اوڠ جوجرن ايت تادي تتاڤي يڠ لاک٢ کنا ممباير اوڠ کڤد اندق باڤقڽ ڤرمڤون ايت باڤق سديکتڽ بوله دفکرکن اڤ رڤان سليسهن ديان ماو برچري ايت دان کران اد منجديکن انق بارڠ براڤ اد انق ايت تڠکل داڤت اوله باڤقڽ دان ڤرمڤون ايت دبالکن کڤد اندقڽ دان باڤقڽ کالو سڤرت ڤرمڤون ايت تيدق ساله اڤ٢ ملائينکن دبالکن سهاج تيدق ڤرمڤون ايت ممباير اڤ٢ لاݢي دان کران ڤرمڤون ايت ساله ݢدڠ کڤد لکين ملائينکن ڤرمڤون ايت ممباير اوڠ کڤد لکين دان باڤق سديکتڽ بوله دفکرکن اوله حاکم سرت دليهت رڤان دان کران کالو تيدق هندق اندق باڤقڽ منرماکن انقڽ کمبالي دڠن تيدق تربالکن اوڠ جوجر ايت لاݢي ملائينکن براوله لکين ڤون سوک کڤد بنين ايت تادي يڠ اي باءيک هندق دجولن باءيک هندق داڤرڠکن دمان٢

فصل ٨

حکم اورڠ لاري نکاح دڠن تيدق سوک اندق باڤقڽ سبله ممبله

(a) B: ديبلوم

(b) In B ontbr: جوا دان

ملائيڠكن ددندا كدوا بلهن كالو ڬادس دوا ڤوله ريل (a) دان كالو رندا سڤوله ريل دان لاكڽ٢ ممباير ڤڠهنتر كڤد اندڠ باڤڠن يڠ سبله ڤرمڤون دان باڤق ڤڠهنترن ايت براڤ ڤاتت دالم كددوكن ڤڠهنتر دالم انق چچوڽ سلام اين دان اورڠ يڠ منكاحكن ايت ددندا ڤول اوله حاكم

فصل ٩

عادة ڤرمڤون برمادو ايائيت سڤرت سݢورڠ لاكڽ٢ اد بربيني كمدين لاكڽ٢ ايت ماو بربيني سݢورڠ لاڬي ملائيڠكن لاكڽ٢ ايت ممباير ڤمدوءن كڤد بنين يڠ لام ارتين ممباير اوڠ دان باڤقن ڤمدوءن ايت منورت براڤ هنتارن ڤرمڤون ايت سبڬيتله لاكڽ٢ ايت ممباير كڤد بنين يڠ لام دان اوڠ ڤمدوءن ايت دبهاڬي دوا اوله بنين يڠ لام ايت تادي سبهاڬي ديان كنديري تريم دان يڠ سبهاڬي دبهاڬي كڤد ڤرمڤون يڠ تواڽ٢ ددالم كمڤڠ دمان تمڤت يڠ لام ايت تادي

فصل ١٠

ڤركتاءن سمبڠ ادڤون ڤد حال سمبڠ ايت باڽق روڤ٢ ارتين لاكڽ٢ داڤت ساله دڠن ڤرمڤون ددالم دسانڠن يڠ تيدق ڤاتت جاد نكاح دڠن ديان دان كران سڤرت كات ايت تادي داڤت ساله سݢورڠ لاكڽ٢ دڠن ڤرمڤون يڠ تيدق ڤاتت نكاح دڠن ديان ملائيڠكن كالو داڤت كتراڠنن ملائيڠكن دحكم ماتي بوله لڤس در ماتي تتاڤي ممباير تبس ڤاو لاكڽ٢ ڤرمڤون كدوا بلهن دان اد كلان سمبڠ ايت بوله جاد تتاڤي كدوا ڤيهقن كنا دندا ڬدڠ ايائيت سڤارو باڠن سبله ميبله

فصل ١١

عادة اورڠ سارق جكلو كرس در لاكڽ٢ ماو سارق ممباير چارو كڤد ڤرمڤون دان كالو كرس در ڤرمڤون هيلڠ چرون دان حال اوتڠ لكين كالو تيدق داكو اوله بنين تيدق ديان كنا دان بڬيت جوا كالو اوتڠ

(a) In A ontbr.: دان

بنين تيدق ڤول دأكو اوله لكين (a) تيدق ڤول لكين كنا اوتڠ بنين ايت دان ڤد حال چارو ايت تادي اڤبيل (b) لكين سده باير چارو مون٢ ديان نكاح ايت تادي كمدين ديان ماو سارق مسكي كرس سارق در ڤرمڤون تيدق ديان ممبالككن چارو ايت

فصل ١٢

عادة عِدّة ڤرمڤون سارق اڤبيل سارق سئورڠ ڤرمڤون دڠن لكين ملائنكن در هاري سارق ايت بربيلڠ هاري اڤبيل (c) بلم كنا تيڬ بولن سڤوله هاري بلم جاد بلاكي دان كران ڤرمڤون ايت بلم سمڤي بلاڠن عِدّتن مك ديان بلاكي (d) دڠن ترڠ سبب ساله إتوڠن ملائنكن دبچراكن دهولو دان معلّم يڠ منكاحكن ساله ممبري ماكن مُقيم دانم مسجد دان كران ڤرمڤون يڠ بلم سمڤي عِدّة ايت داڤت ساله مك سمڤي رُكن اورڠ داڤت ساله برديري چنچڠ راڬسن ملائنكن ڤرمڤون ايت حكم ماتي دان (e) تتاڤي بوله ديان لڤس در نام ماتي ملائنكن ديان ممباير تبس ڤوان كڤد حاكم سراتس ريل دان لاك٢ يڠ لونن داڤت ساله ايت كنا ڤول ممباير تبس ڤوان سراتس ريل ڤول دان سڤركار ڤول سلم ڤرمڤون ايت (f) ددالم عِدّة جنّدان جوا (g) لاك٢ ممبري ماكن مينمن سلام بلم عدّتن

فصل ١٣

حُكم اورڠ سبب مڠڤكت انق دترڠكن دهداڤن راج دڠن ڤڠهولو سرت مموتڠ كربو اتو كمبڠ ممبري راج ڤڠهولو ماكن برتاهل امس

(a) In B ontbr.: تيدق ڤول لكين
(b) A en B: سده لكين سده
(c) A: كني تيڬ
(d) In B ontbr.: دڠن
(e) In A ontbr.: تتاڤي
(f) A: دالم
(g) In A en B ontbr.: لاك٢

(*a*) دان ممبوت سورت راج دڠن ڤڠهولو منارة تندا تاڠن دالم سورت ايت ملايڤكن اڤبيل سده دبوتن بڬيت ترڠله انق اڠكت ايت سڤرت انق كندڠ اڤبيل اورڠ يڠ مڠڠكت انق ايت ماتي ملايڤكن انق اڠكت ايتله يڠ منريم ڤساك هرت باڤق اڠكتن ايت دان تتاڤي كالو اد اورڠ يڠ مڠڠكت انق ايت تادي اد ڤول انق كندڠن دان تيدق انق اڠكت بوله بڬين ملايڤكن براڤ سوك انق كندڠن ايت ممبري سهڬيتله دترمان اوله انق اڠكت ايت

فصل ١٤

سبب هرت ڤساك سڤرت اورڠ لاك بيني دان ماتي لكين ملايڤكن بارڠ براڤ اد هرت لبه در بلنج متين دبهاڬي دوا يڠ سبهاڬي كڤد ڤرمڤون دان يڠ سبهاڬي كڤد انقن بارڠ براڤ اد انقن دبهاڬي سام باڤق دان كران تيدق دي براڠق ملايڤكن كمبالي كڤد وارثن لكين يڠ ماتي ايت تادي دان كالو اد انق ملايڤكن انق ايت ممبري اڠڬن٢ كڤد وارث باڤقن ايت تادي دان اڠڬن٢ ايت كالو باڤق (*b*) هرت باڤق اڠڬن٢ كالو سديكت هرت (*c*) سديكت اڠڬن٢ دان باڤق سديكتن اڠڬن٢ ايت بوله دفكركن حاكم دان دمكين جوا كالو ماتي يڠ ڤرمڤون ملايڤكن منورت جوا سڤرت ڤركتاٴن (*d*) باكو باڬي ايت تادي دان ڤد حال ڤركتاٴن امانة يڠ اد ترسبت ددالم سڤوچق سورت سڤرت دڠن ترڠن دان اد تندا تاڠن راج دڠن ڤڠهولو ددالم سورت ايت ملايڤكن تاداڤت تيدق دتورت اڤ ببين سورت امانة ايت دان تمبه ڤركتاٴن ايت هندقله ليهت دالم فصل٣

فصل ١٥

مڠتاكن ارتي تڠڬوٴن ادڤون ارتي تڠڬوٴن كددوكن مننتوكن اڤ٢ ڤڠاڠنن اياٴيت سڤرت جاد راج اتو ڤڠهولو اتو جاد دڤاتي اتو

(*a*) B: دڠن

(*b*) In B ontbr.: هرت . . . . . هرت

(*c*) B: سديكتن

(*d*) In B ontbr.: ڤركتاٴن . . . . . باكو

جاد منتري ادڤون تڠݢوڠن (a) راج ايت اڤبيل ديان ماتي ملائيڠكن انقڽ لاكي٢ يڠ توا جاد ݢنتيڽ انتہ كالو اد چاچتڽ دان چلاڽ مک بهارول برݢيلر كڤد انقڽ يڠ لائين دان كران كالو راج ايت تيدق براُنق بهارول ݢيلر كڤد دسانقڽ انق كمناكنڽ اتو چوچڽ در سبله (b) لاكي٢

فصل ١٦

حكم اورڠ ڤرمڤون ممبوڠ انق در ڤرتڽ اڤبيل داڤت تندا دان بتيڽ يڠ ترڠ ملائيڠكن ددندا سڤردوا باڠي ايايت ليم ڤوله ريل

فصل ١٧

حكم اورڠ مواتي لاكي٢ دان جكلو داڤت كتراڠنڽ دان تندا بتيڽ ملائيڠكن اورڠ ايت ددندا سڤردوا باڠي ايايت ليم ڤوله ريل

فصل ١٨

حكم اورڠ مرمڤس ڤرمڤون دڤوطيڽ دڠن كرس داڤت تندا بتيڽ دڠن ترڠ ملائيڠكن ددندا سڤردوا باڠي ايايت ليم ڤوله ريل

فصل ١٩

حكم اورڠ (c) اُندم كڤد راج ماسق منجاد بودق راج ايايت سڤرت اورڠ مردهيك اوتڠ٢ڽ اورڠ اتو بودق اورڠ بنتڠ تيدق تمتو لكيڽ اتو ڤرمڤون بنتڠ يڠ دتڠݢلكن لكيڽ برلاير اتو برجالن جاوه يڠ سده لام ترڠ دڠن سقسيڽ ترتنتو بوكن انق لكيڽ يڠ دكندڠ ڤرمڤون ايت دان بوله كلور اورڠ ايت در جاد بودق راج كالو راج سوك ملڤسكن تتاڤي اورڠ ايت ممباير هرݢا باتڠ توبهڽ كڤد راج براڤ ڤاتت تقصير هرݢان دالم كعاديلن هاتي راج منارة هرݢان

(a) In A ontbr.: راج
(b) B voegt bij: انق
(c) B voegt bij: يڠ

فصل ٢٠

حكم اورڠ داقت ساله دالم برلاك كلو داقت كتراڠن يڠ ڤاتت سڤرت چنچڠ راڬسن ملائينكن حكم ماتي كدوان دان كران تيدق ديان ماتي دالم تمڤت ديان داقت ساله ايت دان سمڤي كهداڤن حاكم بچار ايت ملائينكن حاكم بوله (a) ملڤسكن در نام ماتي تتاڤي دي اورڠ كدوا ڤيهق ايت لاك٢ ڤرمڤون ممباير تبس ڤوان سراتس ريل سڤورڠ دان كران تيدق ترباير اوله اورڠ دوا ڤيهق ايت ملائينكن اكله كشرفاتن حاكم اكن حكم اورڠ ايت

فصل ٢١

حكم اورڠ ممبونه اورڠ دان ايائيت بارڠ سياڤ ممبونه اورڠ داقت كتراڠن تندا بتين يڠ ثابت دان تيدق كورڠ سديكت در ڤد ركن تندا بتين ملائينكن حكم ماتي دان كران بلم سمڤي سڤرت ركن تندا بيتي يڠ منرڠكن اد كلان ممبري باڠن اورڠ يڠ كنا دعوي ايت اد كلان كنا دڠن سمڤه اد كلان لڤس سهاج ملائينكن دليهت در ڤد كتراڠن جوا سبب باڤق باڠن ايت سراتس دان(b) ددندا ليم ڤوله ريل

فصل ٢٢

حكم اورڠ ممبونه دڠن تيدق (c) اد سڠهاج اورڠ ملائينكن ممباير باڠن سراتس ريل

فصل ٢٣

حكم اورڠ منچوري هرت اورڠ ملائينكن برديري تندا بيتي يڠ ثابت سڤرت سكل ركنن ملائينكن سالهله اورڠ يڠ كنا دعوي ايت كنا حكم منچوري ملائينكن بارڠ يڠ سات ليڤت جاد دوا دان برديري ڤول دندا كران بارڠ سياڤ يڠ كنا حكم ايت تيدق ترباير ملائينن اورڠ ايت دبوڠ در نڬري يڠ تمڤت تمبه بچار ايت دڠن

(a) A: ملڤس

(b) B: دندا

(c) A en B: دسڠاج

دتاره جنجي براڤ موسم لمان دبوڠ ايت دان كران بلـم سمڤي
جنجي كمبالي سهاج ملائنكن حكم ماتي سڤكڽ ايت بوله جوا حاكم
ڤكركن بڠمان ڤاتتڽ بارڠ كالي لڤس در ماتي دان لاڬي ڤـول اورڠ
كچرين داڤت بارڠ يڠ هيلڠ كچرين ايت تادي كڤد اورڠ مـلائنكن
كڤد اورڠ ايتله دعوي اورڠ يڠ كچرين ايت دان حكمڽ اتس تيڬ
امڤت ڤركار اد كـلان اڤبيل تيدق ترbري جالن كدتاڠن بارڠ ايت
تادي هيلڠ اوڠ اورڠ يڠ ممبلي ايت دان بارڠ ايت دامبل سهاج
دان اد كلان اورڠ يڠ داڤت بارڠ ايت برسمڤه ديان مڽمڤڽكن تمڤتڽ
داڤت بارڠ ايت دان (a) اد كلان جاته ممباير هرڬا ڤوكق هـرت
اورڠ يڠ كچرين ايـت دان (b) اد كـلان جـاته كڤد منچوري ملائنكن
روڤ٢ دالم جنس ايت ملائنكن اڤله كشرفاتڽ حاكم ممفكركنڽ

فصل ٢٤

حكم اورڠ ساله برسمڤه بعني برسمڤه بوهڠ دالم ديان جاد سڤسي
اتو دي مندعوي اتو دي كنا دعوي ملائنكن حـكمڽ ددندا ليم ڤوله
ريل بائيك بچار ڬدڠ بائيك بچار كچل

فصل ٢٥

حكم اورڠ مراچن بـارڠ سياڤ مـراچن اورڠ داڤت كتراڠن تندا
بتيڽ سـرت سـڤسي يڠ سمڤرن ملائنكن ڬنڤ سڬل رکنڽ ملائنكن
دحكم ماتي دمكين لاڬي سبب (c) مموكل اورڠ جكلو برديري تندا
(d) بتيڽ ڬنڤ سڬل رکنڽ ملائنكن كنا دندا دان باڽق سديكت دنداڽ
بوله حاكم ممفكركن

(a) A en B دكلان

(b) Id.

(c) A en B: مموكو

(d) B: بيتي

فصل ٢٦

سبب ڤمڤس بارڠ سياڤ ملكائي اورڠ دڠن سنجات اتو دڠن كايو اتو دڠن باتو اتو دڠن تاڠن سكاليڤون ملائنكن دليهت اڤ رڤان لوك ايت دالم اتو دڠݢل اتو دأتس اتو دباوه اتو هيلڠ اوله كائن باجو اتو تيدق يڠ لوك ايت حاكم بوله ممفكركن براڤ ڤاتت ڤمڤسن دان دندان دان تتاڤي سݢدڠ٢ ڤمڤس ايت سڤردوا باڠن ايائيت ليم ڤوله ريل دان سکچل٢ ڤمڤس ايت انم ريل سوكو دان دباوه ايت بوكن ڤمڤس نمان جكلو كورڠ در انم ريل سوكو تڤڠ سي تاور نمان بارڠ كالي ليم ريل بارڠ كالي كورڠ در ايت بارڠ كالي جاديله دڠن سيره سچران

فصل ٢٧

حكم اورڠ ملنچڠ امس اتو ڤيرق اتو سڤرت ڤركتائن يڠ دروم بچار ملائنكن كالو لنچڠ ݢدڠ حكم ماتي دان كالو لنچڠ کچل ددندا دان دندان اڤله دالم كشرفاتن حاكم

فصل ٢٨

حكم كربو منندق اورڠ ايائيت كالو كربو دلڤس دڤداڠن داتڠ اورڠ مندكت كربو ايت دان دتندق اوله كربو ايت ملائنكن كربو منندق كربو لالو دان كران كربو دكابتكن دكت جالن دان دكت اورڠ رامي كران كربو ايت منندق اورڠ دان اورڠ يڠ دتندقن ماتي كمنا اورڠ (a) يڠ ڤوڽ كربو سڤردوا باڠن دان كران اورڠ يڠ دتندق كربو ايت (b) تيدق ماتي ملائنكن ڤمڤس اتس اورڠ يڠ ڤوڽ كربو ايت دان ݢدڠ کچل ڤمڤس ايت بوله حاكم فكركن

(a) In A en B ontbr.: يڠ

(b) In A ontbr.: تيدق; B: تندق

فصل ٢٩

اورڠ يڠ سده ڤوتس بچار سده كنا دندا دبري جنجي سبولن اڤبيل
سمڤي سبولن تيدق تربايير اولهن دندا ايت ديان دجديكن بودق
كمڤني دالم رنتي ممبوت جالن دان لمان منورت دالم إتوڠن دوا ڤوله
ليم ريل دالم سموسم

فصل ٣٠

سبب اورڠ براوتڠ مسكيڤون براڤ باڽق دي ڤنجم (a) اوڠ اتو
دڠاڠن ملائينكن اوتڠ جوا نمان تيدق جاد بودق دان تيدق جاد
مڤيرڠ دان تيدق جاد براڽق اوڠ ايت جكلو تيدق دڠن دبوت
ڤرجنجين در دهولو

فصل ٣١

حكم سبب انق (b) اوڠ اڤبيل سده سمڤي كهداڤن حاكم درومه بچار
كالو سهڠݢ ليم ڤوله (c) ريل كباوه ڤوكق اوڠن ملائينكن انقن ستڠه اوڠ
دالم سريل ددالم سبولن سهڠݢ سموسم سهاج إتوڠن انق اوڠ ايت يڠ
بوله دترمان اوله اورڠ يڠ ڤون اوڠ بارڠ براڤ اد إتوڠنن حاكم بوڠكن
دان كران ڤوكق اوڠ ايت لبه در ليم ڤوله ريل دان انقن سڤوله ريل
دالم سراتس سموسم دان بارڠ براڤ إتوڠن انق اوڠن ملائينكن سموسم
يڠ بوله دترمان اوله اورڠ يڠ ڤون اوڠ دان بارڠ براڤ لبهن حاكم بوڠكن
ايتله حالن

فصل ٣٢

حكم اورڠ منجول اورڠ بائيك اورڠ مردهيك دجولن بائيك بودق
اورڠ ملائينكن حكم ماتي كالو سمڤي (d) كتراڠنن يڠ بنر دڠن برديري

(a) A en B: اورڠ
(b) B: اورڠ
(c) In A en B ontbr.: ريل
(d) B voegt bij: اد

تمبڠ چيقن يڠ سڤرت ڤاتت دان كران ككراڠن سات٢ در ڤد كتراڠنن ملائينكن لڤس (a) اورڠ ايت درماتي بوله حاكم فكركن اڤ ڤاتت حكمن

فصل ٣٣

حكم مردهيك دالم اڤاهن كران ديان دالم اڤاهن اورڠ يڠ مڠوڤه ايت دان اياڽت اورڠ مردهيك داوڤه اوله سڤ٢ دالم ڤكرجاٴن يڠ سوكر سڤرت ممنجت اتو مڤلم اتو برنڠ اتو منڠكڤ كربو اتو بارڠ سبڤين دان كران اورڠ يڠ داوڤه ايت ماتي ترجاته در ممنجت دان ماتي دامق كربو يڠ ماو دتڠكڤ ايت تادي دان تربنم سبب مڤلم اتو سبب مڤبرڠ ملائينكن ترباير جوا اورڠ يڠ مڠوڤه ايت كڤد اوڤه براڤ يڠ دجنجيكن دڠن اورڠ يڠ داوڤهن ايت تادي بائيك سمڤي كرجان بائيك تيدق دي سده ماتي ترسبب دالم اڤاهن اورڠ يڠ مڠوڤه يڠ اي اكن (b) جاد بلنج متين دمكين جوا حكم كالو سڤرت (c) مڤراي اورڠ مڠرجاكن بارڠ سات٢ ڤكرجاٴن يڠ سوكر دان يڠ مشكل دڠن سوك سام سوك دڠن تيدق داوڤه كران اورڠ ايت ماتي دالم ڤكرجاٴن يڠ دسوروهكن اوله اورڠ مڤوره ايت ملائينكن اورڠ يڠ مڤوره ايت كنا بلنج كمتين اورڠ يڠ ماتي ايت براڤ ڤاتت كات حاكم بلنج كمتين اورڠ ايت

فصل ٣٤

سبب بودق ادڤون ارتي بودق ايت اورڠ يڠ دبلي بائيك لاك٢ بائيك (d) ڤرمڤون تيدق بوله دي كلور در تونن كالو تيدق دڠن سوك تونن انته كالو سڤرت اد سببن يڠ ترلمڤو در ڤد ڤاتت تونن ايت ممبوت بودقن بوله حاكم ممفكركن دان حاكم بوله مڤوره بودق ايت منچهاري اوڠ ڤمباير هرڬان كڤد تونن دان دمكين جوا بارڠ سياڤ

(a) In B ontbr.: اورڠ ايت
(b) In A ontbr.: جاد
(c) A: مڤاريا
(d) In B ontbr.: ڤرمڤون . . . . . دڠن

مرنتّي بودقن اتو مموكل دڠن كابت برڬنتڠ ملائينكن اورڠ ايت ساله دان بودقن ايت دمردهكاكن مسكي تيدق مموكل برڬنتڠ كالو سڤرت ترلمڤو در ڤاتت ڤوكلن (a) ايت سڤرت لوك دالم دان ڤاته بوتا ملائينكن بودق ايت دمردهكاكن جوا

فصل ٣٥

سبب انق بودق ارتي بودق ايت اندق باڤقن دبلي جاديله سڬل انقن لاك٢ ڤرمڤون بودق جوا جاد انق امس ڤون نمان سام جوا دڠن بودق دبلي دان بوله دجون انق بارڠ سبڬين اصل جاڠن دالم لراڠن راج دڠن ڤڠهون

فصل ٣٦

اورڠ داڤت ساله دڠن بودق اورڠ اڤبيل اورڠ ممردهيك اتو بودق اورڠ داڤت ساله دڠن بودق (b) ڤرمڤون اورڠ ترڠ اد اورڠ تاهو ڤنديي اتو ڤرمڤون ايت بنتڠ اتو تيدق بنتڠ ملائينكن بودق اورڠ سات جاد دوا ارتين لاك٢ يڠ داڤت ساله ايت تادي ماسق منجاد بودق سام٢ دان اڤبيل دي تيدق ماو جاد بودق هندقله دي ممبري هرڬا باتڠ توبهن سڤردوا هرڬا بنين ايت دان كران سبلم ديان كلور ايت مك بنين ايت ماتي ملائينكن سڬل هرڬا بنين ايت لكت سموان كڤد ديان بارڠ براڤ هرڬان دان ڤد حال بودق اورڠ سكالي٢ تيدق جاد دكاسه براوتڠ دان كران دكاسه جوا (c) اوڠ ايت هيلڠ دان سبب انق امس اڤ ڤكيرن حاكم منارة هرڬان

فصل ٣٧

سبب اورڠ مڠيرڠ ادڤون ارتي مڠيرڠ ايت اورڠ مردهيك ممنجم

(a) In B ontbr.: ايت

(b) A en B.: اورڠ ڤرمڤون

(c) A : اورڠ

(a) اورڠ كڤد كيت جنجي براُوتڠ مڠيرڠ سڬل ديان ڤون كرج اورڠ يڠ
تمڤت ديان براُوتڠ ايت ڤون سڤرت ممبوت لادڠ دان كبن اتو
بارڠ سبڬين اصل ددالم نام منائككن انتڠ دڠن منچهاري جالن كهدوڤن
دان كران اورڠ يڠ مڠيرڠ ايت لاري دان براڤ لمان لاري ايت ديان
ممباير ڬنتي كرجان كڤد تمڤت دي مڠيرڠ ايت ستالي سهاري
بائيك لاك٢ بائيك ڤرمڤون دان سكالي٢ اورڠ براُوتڠ مڠيرڠ
ايت تيدق جاد دڤوكل برڬنتڠ دان بركابت دان اڤبيل اد اورڠ
يڠ ممبوت بڬيت اورڠ يڠ مڠيرڠ ايت دمردهكاكن اوله حاكم دان
دمكين جوا اوتڠ مڠيرڠ ايت تيدق جاد دباير دڠن اڠسورن دان
لاڬي ڤد حال انق اورڠ براُوتڠ مڤيرڠ بارڠ براڤ يڠ دڤراُنقكنن دالم
رومه تمڤت دي براُوتڠ ملائينكن سڬل انقن ايت انق مردهيك دان
تتاڤي اورڠ براُوتڠ مڠيرڠ ايت ممباير ڤمباسه رومه كڤد تمڤت ديان
براُوتڠ ايت دالم سوُرڠ انقن سڤوله ريل دان تتاڤي اورڠ يڠ مڠيرڠ
ايت تادي دكاسه ماكن مينم دان دكاسه كائين بجون اوله اورڠ يڠ
تمڤت دي براُوتڠ ايت دان بارڠ اڤبيل اورڠ يڠ مفيرڠ ايت ماو
كلور در تمڤت ديان براُوتڠ ملائينكن ممباير اوتڠن براڤ يڠ دڤنجمن
ايت تيدق بوله لبه دڠن تيدن كورڠ كالو تيدق دڠن سببن دان
كران اورڠ يڠ مڠيرڠ ايت ممبوت ڤكرجاٴن يڠ جاهت دالم رومه
تمڤت دي براُوتڠ مڠيرڠ ايت اتو دلور ملائينكن منورت اڤ حكم
حاكم دان دمكين جوا سكران ڤرمڤون مڠيرڠ داڤت ساله دڠن لاك٢
مردهيك اتو اُوتڠ٢ڠن اورڠ اتو بودق اورڠ ملائينكن لاك٢ ايت ماسق
جاد براُوتڠ مڠيرڠ سام٢ ڤرمڤون ايت بارڠ براڤ اوتڠ ڤرمڤون مڠيرڠ
ايت دمسكين اوله لاك٢ ايت دان كران لاك٢ ايت ماو كلور در
تمڤت ديان مڠيرڠ ايت ملائينكن دي ممباير سڤردوا اوتڠ ڤرمڤون ايت
كڤد تمڤت ديان مڠيرڠ ايت دان دمكين جوا كالو ڤرمڤون مڠيرڠ
كڤد لاك٢ دان كران دڤاكين اوله لاك٢ ايت ڤرمڤون ايت مك تيدق

(a) A: اورڠ

دڠن سوک هاتي ڤرمڤون يڠ مڠيرڠ ايت مک ديان مڠادو کڤد حاکم
دان داڤت کتراڠڽ ملائنکن اورڠ لاک٢ ايت دهيلڠکن اوله حاکم
براڤ اوتڠڽ دان (a) اورڠ ڤرمڤون ايت لڤسله کڤد لاک٢ ايت

فصل ٣٨

حکم مڤوره بودق اورڠ اتو اورڠ مڠيرڠ کڤد اورڠ دڠن تيدق إذن
تونڽ دان ايائيت بارڠ سياڤ مڤوره بودق اورڠ اتو اورڠ مڠيرڠ کڤد
اورڠ سڤرت ممنجت کلاڤ اتو مڤبرڠ سوڠي اتو مڤرجاکن ڤکرجاءن
يڠ سوکر٢ دڠن تيدق إذن تونڽ کران ماتي بودق ايت اتو هيلڠ
ملائنکن اداله اورڠ يڠ مڤوره ايت ترڬنتي کڤد هرڬا بودق ايت اتو
ترباير براڤ اوتڠڽ دان کران دڠن سده إذن تونڽ اداله ترباير سڤردوا
هرڬا کارڽ اصلڽ ايت سوک سام سوک در ملاڽ دمکين جوا کالو
مماکي هرت اورڠ يڠ تيدق برڤاو اتو يڠ برڤاو اڤبيل تيدق دڠن إذن
تونڽ ملائنکن کالو روسق اتو هيلڠ (b) اتو ماتي ملائنکن ترڬنتي کڤد هرڬاڽ
اتو دڠن إذن تونڽ سکاليڤون ملائنکن ترڬنتي جوا (c) کڤد هرڬاڽ دان
کران اد ڤرجنجين ايائيت دتورتله اڤ کات دالم ڤرجنجين ايت

فصل ٣٩

حکم ببله ڤنچهرين دکاسه ڤنجم (d) اوڠ کڤد اورڠ برڤان ددالم جنجي
دان اورڠ يڠ ممنجم (e) اوڠ ايت دسوره منچهاري دلور سڤرت برنياک
اتو بارڠ سبڬين بارڠ براڤ داڤت دالم سبولن دبهاڬي دوا سبهاڬي
کڤد اورڠ يڠ تمڤت ممنجم اوڠ دان يڠ سبهاڬي کڤد اورڠ يڠ براوتڠ
ايت تادي دان تتاڤي اوڠ ڤنچهرين يڠ دبهاڬي دوا ايت تادي منورت

(a) A en B: اوتڠ
(b) In A ontbr.: اتو
(c) In A en B ontbr.: کڤد
(d) A: اورڠ
(e) Id.

اڤ دالم ڤرجنجين اتو تيدق دڠن جنجي بارڠ براڤ ادان داڤت دالم سبولن سبڬيتله يڠ دبهاڬي دوا دان بڬيت جوا كالو ببله ساوه اتو كبن دان اد كلان ببله ايت دكاسه اورڠ كربو دڠن ڤداتي دسوره مڠمبل كايو اتو دسوره منچهاري اُڤاهن دان ڤنچهرين ايت دبهاڬي دوا جوا دان كران ماتي كربو ايت تادي ملائينكن اورڠ يڠ ڤوڽ كربو ايت روݢي سڤارو دان اورڠ يڠ منجاݢ كربو ايت ترباير سڤارو هرݢا كربو ايت كڤد اورڠ يڠ ڤوڽ كربو دمكين جوا حكم كالو ملڤس اورڠ برنياݢ دبري ڤوكق مودل دان كران هابس ڤوكق اورڠ يڠ ملڤس ايت تادي اوله اورڠ يڠ دلڤس ايت دڠن تيدق سات٢ سبب حجة ݢدڠ ايا ايت سڤرت تيدق كڤچاهن ڤراهو اتو ترڤڠݢڠ رومه ملائينكن ڤوكق اورڠ ايت دڠنتي اوله اورڠ يڠ برنياݢاكن ڤوكق اورڠ ايت تادي كالو سهڠݢ ليم ڤوله ريال كباوه دان لمان انم بولن دڠنتي سراتس ريال ارتين ليڤت ڤوكق (a) يڠ ليم ڤوله ايت تادي دان كران لبه ڤوكق ايت در ليم ڤوله لالو كاتس ملائينكن ݢنتي سڤردوا ليڤت دان ڤد حال هرݢا كربو دان ساڤي دان كود يڠ ترسبت دالم بچار اداله ترسبت دباوه سورت اين (b) هرݢا كربو ٢٥ سئيكر دان هرݢا ساڤي ١٥ سئيكر دان هرݢا كود باتق ٣٥ سئيكر دان هرݢا كود ڤادڠ ١٥ سئيكر دان تتاڤي سبب كود اد (c) لائين سديكت بوله جوا دليهت بورق (d) بائيكن دان كورس ݢموقن دان بوله جوا حاكم فكركن لبه كورڠن در هرݢا يڠ سده ترسبت داتس سورت ايت تادي

فصل ٤٠

اورڠ يڠ تيدق دتريم حاكم جاد سقسي دڠن تيدق دتريم دي

(a) A en B: اورڠ يڠ

(b) A en B: دان هرݢا

(c) A en B: سديكت لائين

(d) In B ontbr.: بائيكن

برسمڤه ڤرتام بوتا (*a*) كدوا ڤكق (*b*) كتيݢ ݢيل كامڤت ڤرمڤون كالو دالم
بچار يڠ ݢدڠ دان ڤرمڤون ايت سقدر دوا تيݢ اورڠ انته (*c*) كالو باپق
ڤرمڤون اورڠ بايك٢ بوله حاكم ڤكركن كالو جاد دڠن تيدق دان
كران تمبه دالم بچار كچل جاد ڤرمڤون يڠ بايك٢ ايت جاد
سقسي دمكين اورڠ مابق هيلڠ عقل تيدق ڤول جاد دبوت سقسي
دمكين جوا بودق اورڠ تيدق بوله جاد سقسي دمكين جوا بودق
جاد سقسي تونن تيدق جاد دان دمكين جوا قوم يڠ دكت
تيدق بوله جاد سقسي دان سمنتلهن اورڠ يڠ تيدق دتريم برسمڤه
دان يڠ دتريم برسمڤه سام جوا سڤرت ڤركتاٴن اورڠ يڠ دتريم جاد
سقسي دڠن يڠ تيدق دتريم دان تيڤ٢ سڬل دعوي ايت يڠ دمنكر
اوله اورڠ يڠ كنا دعوي ايت تأداڤت تيدق اورڠ يڠ مندعوي ايت
منديريكن سقسي دان اڤبيل اد سقسي برسمڤهله سقسي ايت كناله
اورڠ يڠ كنا دعوي ايت دان كران تيدق ترديريكن سقسي اوله اورڠ
يڠ مندعوي ايت ملاٴينكن سمڤه كڤد اورڠ يڠ كنا دعوي ايت بايك
بچار ݢدڠ بايك بچار كچل

فصل ٤١

حكم اورڠ مڠاكو اوتڠ اورڠ اتس تيݢ ڤركار ڤرتام مڠاكو تيدقڤن لاري
دان كران لاري اورڠ يڠ دأكو ايت ملاٴينكن ترباير له اورڠ يڠ مڠاكو
سباپق اوتڠ اورڠ يڠ داكوي ايت دان كران ماتي اورڠ يڠ داكوي
اوتڠن ايت تادي تيدق ڤول ترباير اورڠ يڠ مڠاكو (*d*) ايت دان
كدوا مڠاكو هيدڤ ماتي دان كران لاري اتو ماتي اورڠ يڠ دأكوي
ايت ملاٴينكن ترباير له اورڠ يڠ مڠاكو ايت دان كتيݢ (*e*) مڠاكو

(*a*) B voegt bij: دان

(*b*) A en B voegen bij: دان

(*c*) In B ontbr.: كالو

(*d*) In A en B ontbr.: ايت دان كدوا مڠاكو

(*e*) A en B voegen bij: ڤركار

ممباير سهاج دان كران لاري اورڠ يڠ دأكوي ايت اتو ماتي تيدقله
ترباير اورڠ يڠ مڠاكو ايت ملائنكن هندقله تيڤ٢ اورڠ اكو مڠاكو
بڬيت هندقله دسبتكن سرت دترڠكن دالم ڤرجنجين اڤ يڠ دجنجيكن
ايت سرت منارة تندا تاڠن اورڠ يڠ مڠاكو ايت

فصل ٤٢

سبب ڬداين ايائيت بارڠ سياڤ هندق مڠڬادئي بارڠ اتو بارڠ
سبڬين سهڠڬ ليم ريل كاتس ملائنكن باو كهداڤن مجستريت دان
كران دلمڤاوي أردي اين اوڠن هيلڠ دان بارڠ يڠ دڬاديكن ايت
دأمبل اوله حاكم ايتله حالن

سڤاي معلوم كران سڬل اورڠ يڠ ملـيهت دان يڠ منداڠر سڬل
جنس اندڠ٢ عادة لمباڬ يڠ ترمذكور دالم كتاب ايـن ترتولس دالم
نڬري بڠكا هولو كوت ملبرق (a) ڤد ١٢ هاري بولن نومبر (b) ١٨١٧ تندا
تاڠن ڤڠيرن لڠڬڠ عالم ڤڠيرن راج خليفة دائڠ مبيلا هينري رابت
لويس مجستريت

(a) In A ontbr.: ڤد ١٢

(b) In A ontbr.: ١٨١٧

كتاب ڤراتورن دجديكن اندڠ٢ يڠ دڤاكي دحاكم كچل دبڠكا هولو

ڤد هاري اين دودق برهمڤن كڤال حاكم كچل سرت تون ڤڠهولو بسر سݢل كڤال كمڤڠ دان كڤال قوم اكن ممبيكركن ڤركار اورڠ يڠ ماتي ڤد تيڠ٢ ڤاسر دان كمڤڠ دالم لڠكارڽ بڠكا هولو اداڤون يڠ سده دللوكن سلام اين داتس ڤكرجأن اورڠ يڠ ماتي باڽق يڠ سده جاد كسساهن داتس دسانق سودارڽ يڠ هيدڤ باڽق مڠلوركن بلنج دلور در ڤد ڤكرجأن يڠ واجب دالم حكم اݢم ممبراتي دالم حكم عادة سهاج سده دموافقتكن دالم ڤكرجأن اورڠ يڠ ماتي ڤاتت دڤاكي بݢيمان ڤراتورن يڠ ترسبت دباوه اين

فصل ١

كالو اد اورڠ لاک استري ماتي سوميڽ اتو استريڽ اد مڠݢلكن انق لاک٢ دان ڤرمڤون اتو تياد برسانقڽ كالو اد بارڠ سڤنچهريڽ كدوا سبارڠ ببراڤ اد باڽقڽ اتو هرت ڤمبهاݢنڽ كنديري هندقله امام خطيب سرت كڤال كمڤڠ ڤركس سݢل حقڽ سرت تولسكن نمان دان تمتوكن هرتان تياد بوله دكلوركن اتو دكاسهكن كڤد وارث اورڠ يڠ ماتي ايت كالو بلم سلسي ڤركار اوتڠ ڤيوتڠڽ در بلنج كمتينڽ بوله تورت دالم ڤكرجأن يڠ واجب يڠ ترسبت دالم حكم اݢم اسلام هڠݢ باڽقڽ تيݢ ڤوله انم روڤيه

فصل ٢

كالو اد اورڠ يڠ بوجڠ مرندا اتو بوجڠ سهاج ماتي اد حقڽ ڤنچهريڽ كنديري اتو داڤت ڤساك در نينكڽ اتو اندق باڤڽ يڠ جاد ملكڽ هندقله امام خطيب سرت كڤال كمڤڠ ڤركس سݢل حقڽ منورت بݢيمان ترسبت دالم فصل ١

فصل ٣

كالو اد ڤرمڤون مرندا اتو ݢادس ماتي اد حقّن ڤنچهرينن كنديري اتو داڤت ڤساك در نينكن اتو اندق باڤقن يڠ جاد ملكن كنديري منورت بݢمان يڠ ترسبت دالم فصل ١ جوݢ

فصل ٤

كالو اورڠ بوجڠ اتو ݢادس يڠ لاكي تفݢل دالم ڤملهراٴن اندق باڤقن ماتي انق ايت تادي كالو اد حقّن بوله اندق باڤقن سمڤن دهولو كالو سده سلسي در ڤد بلنج متين منورت بݢمان حكم اݢم يڠ ترسبت دالم شرع كالو اد وارثن يڠ ڤاتت منداڤت بوله دبهݢيكن كڤداان

فصل ٥

كالو اورڠ يڠ ماتي دالم لڤكارن كڤال كمڤڠ ماسڠ٢ كالو اد اڤ٢ حال احوالن هندقله كاسه تاهو لنتس كڤد كڤال حاكم كچل دبڠكا هولو

بڠكا هولو ڤد هاري خميس ١٢ اڤريل ١٨٦٦

كڤال حاكم كچل
رادن سيڤا ساري

ڤد هاري اثنين ٢٦ اکتوبر ١٨٦٨ سده دودق ددالم ڤرکمڤولن سݢل کڤال٢ دڠن ڤرسدنت تون اسستنت رسدنت يڠ دودق برنام رادن سيڤا ساري لد در ڤڠيرنرد رادن محمد عامر وکيل در لد حاجي محمد زاهب ڤڠهول بسر سرت سݢل داتق٢ چهاي نݢري کڤال کمڤڠ ڤاسر بڠکا هولو نور الدّين کڤال کمڤڠ ڤاسر ملننڠ سيڤا نݢار (a) کڤال کمڤڠ ڤاسر ملبره محمد (b) کڤال کمڤڠ (c) ڤاسر برکس منتيک راج کڤال کمڤڠ اڠکت ڤڠکل لوره کڤال کمڤڠ ڤنرونن سيڤا لان کڤال کمڤڠ تڠه ڤادڠ دان جوݢ سݢل کڤال قوم دان اورڠ توا٢ دالم ڤاسر سبب اين اتورن بݢيمان تربيکن تمڤو دهولو اکن دڤاکي بݢيمان تورت عادة يڠ ترسبت دالم اندڠ٢ بڠکا هولو مک سده لبه دڠن کورڠ تياد بݢيت (d) دڤاکي لاݢي سبب اد ڤرسلساين دان ڤرسلساين ايت ڤاتت جوݢ دسلسيکن دڠن سݢل شرفة کڤال٢ ايت يڠ دودق اتس اين دتتڤکن لاݢي اندڠ٢ لاݢي سات بوت اورڠ ملايو دنݢري کوتا بڠکا هولو اينله ڤراتورن يڠ سده دموافقتکن اوله کڤال حاکم کچل دڠن سݢل کڤال قوم دان کڤال کمڤڠ يڠ اکن دڤاکيکن ددالم حاکم کچل دبڠکا هولو سبب ڤرکار اورڠ لاک استري درمول کاوينن هڠݢ سمڤي متين سده دتمبڠ باݢي٢ن سڤرت يڠ ترسبت دباوه اين

ادڤون عادة هندق برکاوين عِبارتن سُورڠ لاک٢ اد مليهت سُورڠ ڤرمڤون ݢادس اتو مرندا اتو مندڠر خبرن يڠ برڤتوتن کڤد هاتي سي لاک٢ مک برمول برسروهن در ڤد سبله ڤيهق امق باڤق يڠ لاک٢

(a) In Hs. ontbr.: کڤال کمڤڠ ڤاسر

(b) In Hs. ontbr: کڤال کمڤڠ

(c) Hs.: ڤاجر

(d) Hs.: ڤاکي

كڤد سبله ڤيهق امق باڤق يڠ ڤرمڤون مڠتاكن دڠن ڤركتاٴن يڠ حرمة بهاس لاكٔ٢ ايت ماٴو منت بركاوينكن كڤد سي ڤرمڤون تادي جک برڤتوتن بچران سوک سبله يڠ ڤرمڤون ايت مک برجنجيله براڤ باڽق سديکت اوڠ هنتارن مک اڤبيل سده تتڤ ڤرجنجين ڤد ڤيهق هنتارن مک دهنترکن تندا نمان در سبله يڠ لاکٔ٢ کڤد سبله يڠ ڤرمڤون يعني سڤرت ڬلڠ اتو لاٴين٢ن در ڤد جنس بارڠ امس اتو ڤيرق يڠ ڤاتت مک دترڠکنله ڤرجنجين دهداڤن کڤال کمڤڠ سرت اورڠ توا٢ دتمڤت ايت يڠ دجنجيکن جکلو منکر در سي لاکٔ٢ تندا ايت هيلڠ جکلو منکر در سبله ڤرمڤون تندا ايت ليڤت سرت برجنجي ڤول براڤ لمان اکن مڠهنتر اوڠ هنتارن ارتين اڤبيل سده ترلتق تندا ايت ملاٴيله برتناڠن لاکٔ٢ دڠن ڤرمڤون ايت تادي کمدين جک سده سمڤي ڤرجنجين يڠ دجنجيکن ايت مک (a) دهنترکن هنتارن در سي لاکٔ٢ ايت دان باڽقن بکمان يڠ سده دجنجيکن کتيک ملتقکن تندا دهولو دان سبڬيتله دهنترکن دان ڤرجنجين هنتارن ايت سڤرت تندا ايت جوک يعني جکلو منکر در سي ڤرمڤون اوڠ هنتارن ليڤت جکو منکر در يڠ لاکٔ٢ اوڠ هنتارن هيلڠ استميوا دتنتڤکن ڤول براڤ لام جنجي دکاوينکن

ادڤون عادة اورڠ ماٴو نکاح لبه دهولو دودق سورڠ ولي سرت کڤال کمڤڠ دان کڤال قوم سرت دوا اورڠ سقسي يڠ عدل اکن مندڠر ايجاب دان قبول انتار ولي دان مرڤولي ايت هندقله دودق اورڠ يڠ دنکاحکن ايت مڠهادڤ دهداڤن ولي يڠ منکاحکن مک سي ڤرمڤون ايت تڠڬل ددالم بيلکن تيدق دي دودق سام٢ لاکٔ٢ ايت دان هندقله سي ولي ايت مڤوره بڬ دوا اورڠ سقسي تادي برتان ڤرمڤون ايت سرت دسبتکن نمان اڠکو ماٴو دنکاحکن دڠن سي انو دڠن امس کاوين تيڬ رڠڬت دسبت ڤول نام لاکٔ٢ ايت سوک اتو تيدق جواب ڤرمڤون ايت سوک مک دسمڤيکنله اوله سقسي

(a) Hs.: مڠهنترکن

ايت كفد ولين بݢمان يڠ سده ددڠرن ڤركتاٴن سي ڤرمڤون ايت دان هندقله اورڠ يڠ دنكاحكن ايت دودق برتڠݢق لوتت يڠ سبله كانن دان باڤق كاكي كيري ددودقكن مك ولين ممݢڠ تاڠن لاكي٢ ايت كمدين مك بركاتله سي ولي اكن لفظ نكاح سفرت يڠ ترسبت دالم كتاب الله اك نكاحكن اڠكو دڠن سي انو انق سي انو يڠ برولي اتو برتحكيم اتو ولي يڠ بروكيل اكنداك دڠن ايسي كاوينن سكين اڤبيل سمڤي ڤركتاٴن ايت لالو دكنچڠكن اوله سي ولي اكن ايبو تاڠنن لاكي٢ ايت مك جواب سي لاكي٢ ايت اك تريم منكاحي سي انو انق سي انو دڠن ايسي كاوينن سكين دان دسبتكن نام ڤرمڤون ايت دان نام باڤقن دان باڤق ايسي كاوينن ايت اداڤون يڠ دتتڤكن امس كاوين تيك رڠݢت ايتڤون جكلو رضا ڤرمڤون

فصل ١

جكلو سوروڠ لاكي٢ دڠن سوروڠ ڤرمڤون ماو كاوين مك هندقله امام خطيب سرت كڤال كمڤڠ تمڤت اورڠ يڠ دنكاحكن ايت ممبوت سوات كتراڠن يڠ دڤركس كڤد كدوا ڤيهق اورڠ يڠ نكاح ايت كالو اد اي ممباو هرت لاكي٢ دنماٴي هرت ڤمبجاڠن دان ڤرمڤون دنماٴي هرت ڤننتي اتو ڤڠكديسن بارڠ ببراڤ باڽقن سرت ماچمن هندقله دتمتوكن دالم كتراڠن ايت در مان كدتاڠن هرت ايت حقن سنديري اتو لاكي ڤنجامن سرت ترڠ دهداڤن ايڤر مرتوان امام خطيب سرت كڤال كمڤڠ دان ايڤر مرتوان برتندا تاڠن دالم كتراڠن ايت

فصل ٢

جكلو اورڠ لاري نكاح لاكي٢ دڠن ڤرمڤون دان دڠن تياد سوك اندق باڤقن ملاٴينكن هندقله كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ تمڤتن لاري نكاح ايت مڽوره منكاحكن كڤد ولين دان جكلو اڠݢن ولين ايت منكاحكن سمڤي دوا كالي مك هندقله كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ اتو قاضي ملولسكن بݢمان حكم شرع

فصل ٣

جكلو سؤرڠ لاك٢ منريكن انق ݢادس منت نكاحكن كفد كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ اتو قاضي مك اقبيل ممنت اندق بڤقن اتو دساتق سودارا يڠ ديان مڠكو ماو نكاحكن انقن اتو سودران ايت دنماهن سنديري مك هندقله مڠمبيلكن انق ݢادس ايت نادي سرت ممبوت جنجي براڤ لم اكن دنكاحكن جكلو اندق بڤقن اتو دساتق سودران تيدق منورت بڬمان ڤرجنجين ايت بونهله كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ اتو (a) قاضي منكاحكن اورڠ ايت

فصل ٤

جكلو سؤرڠ لاك٢ ملريكن انق ݢادس دڠن تيدق سوك اندق باڤقن لاك٢ ايت دحكم (b) دندا در سڤوله سمڤي ليم ڤوله روڤيه سبب دي ممبوت هارو بيرو دالم ڤاسر اتو كمڤڠ اڤبيل سده ددندا حاكم تتڤ نكاحن اتو تيدق دڠن هنتارن سرت شرفه دڠن اندق باڤق ڤرمڤون ايت بلم بوله لالو حكم دندا ايت دحكم منجامو كڤال كمڤڠ سرت كڤال قوم دالم ڤاسر تمڤتن تڠݢل ايت كالو ݢدڠ ڤركران اكن دحكم دندا لبه دهولو دباو دڤليسي

فصل ٥

جكلو سؤرڠ برتندڠ درومه سؤرڠ ڤرمڤون سيڠ اتو مالم يڠ سمبڠ ڤد ڤڠلهاتن كڤال كمڤڠ اتو كڤال قوم مك هندقله كڤال كمڤڠ ممركس حال كدوان ايت سرت منڤاكن اڤ سوك كدوان نكاح اتو تيدق دان جكلو سوك مك هندقله كاسه تاهو كڤد كڤال قوم منت نكاحكن لاك٢ دڠن ڤرمڤون ايت جكلو تيدق سوك مك هندقله دلارڠكن اونه كڤال كمڤڠ ڤربواتن يڠ سمبڠ ايت دان جكلو تيدق ماو منورت

(a) In Hs. ontbr.: قاضي

(b) Hs.: ددندا

مک هندقله کڤال کمڤڠ مڠحکمکن بݢيمان ڤاتت کالو تياد دترماڽ بوله مڠادو دحاکم کچل

فصل ٦

جکلو سؤرڠ لاک٢ برکورڠ دبيلک ڤرمڤون کدڤاتن اوله کڤال کمڤڠ جکلو ڤاتت نکاحکن کڤد شرع مک هندقله ڤقس اورڠ ايت سوره نکاح کڤد وقت ايت جوݢ جکلو أڠݢن ديان نکاح مک هندقله کڤال کمڤڠ مڠمبل کتراڠن در کدوان ايت اکن دباو دهداڤن حاکم کچل سام اد رندا اتو ݢادس جکلو سمڤي ترڠ سالهڽ بوله ددندا در سڤوله سمڤي دوا ڤوله ليم روڤيه ڤرکار اين منورت دالم فصل ٤

فصل ٧

جکلو سؤرڠ مڠادو کڤد کڤال کمڤڠ مڠتاکن اد سوات ڤرمڤون بنتڠ ݢادس اتو رندا تيدق لونڽ مک هندقله کڤال کمڤڠ ممرکس کڤد اندق باڤقڽ اتو دسانق سودراڽ دان کڤد يڠ بنتڠ ايت سياڤ يڠ ڤون ڤربواتن جکلو دکتاکنڽ سي انو مک هندقله کڤال کمڤڠ مڽوره منکاحي ڤرمڤون يڠ بنتڠ ايت کڤد لاک٢ ايت دان کران کالو اڠݢن لاک٢ ايت مک هندقله مڠادو دحاکم کچل

فصل ٨

جکلو سؤرڠ لاک٢ منِدوري ڤرمڤون ݢادس دڠن ڤقس داڤت کتراڠنڽ ملاٴينکن ددندا لاک٢ ايت در سڤوله سمڤي دوا ڤوله ليم روڤيه سرت ممباير امس کاوينڽ تيݢ رڠݢت کتيک ايت جوا دتوبتکن اوله قاضي دهوک حاکم در نکاحڽ بوله حاکم تمبڠ کالو ڤاتت نکاح دنکاحکن کالو تيدق ڤاتت نکاح حاکم ڤون تمباڠن کالو رندا لاک٢ ددندا در ليم سمڤي سڤوله روڤيه سرت ممباير امس کاوينڽ تيݢ رڠݢت در نکاحڽ منورت بݢيمان يڠ ترسبت دأتس اين

فصل ٩

جکلو سئورڠ ڤرمڤوان مڠادو مڠتاکن حال انقڽ ݢادس سده دتيدوري سئورڠ لاکي٢ مک هندقله کڤال کمڤڠ ممريکس انق ݢادس ايت سياڤ مروسقکنڽ سرت سورة دوا اورڠ دوکن ڤرمڤوان ممريکس حال انق ايت دان جکلو داڤت کتراڠنڽ اد سئورڠ لاکي٢ يڠ منيدوري (a) انق ايت جکلو ڤاتت اورڠ کدواڽ ايت نکاح هندقله سورة نکاح سرت ممباير لاکي٢ ايت هنتارن دوا ڤوله روڤيه دان امس کاوين تيݢ رڠݢت کتيک ايت جوک دتوبتکن اوله قاضي دموک حاکم دان جکلو اڠݢن ساله سات درڤد ڤيهق کدواڽ مک هندقله مڠادو دحاکم کچل دان دمکين لاݢي جکلو تيدق ڤاتت نکاحڽ سڤاي دتمبڠ اوله حاکم

فصل ١٠

جکلو سئورڠ ڤرمڤوان للو دجالن بسر اتو لاءينڽ سام ݢادس اتو رندا دڤݢڠ اوله لاکي٢ دڠن ڤقسان مڠادو ڤرمڤوان ايت مک هندقله کڤال کمڤڠ منت کتراڠنڽ کڤد ڤرمڤوان ايت دان جکلو داڤت کتراڠنڽ دحکم بݢيمان ڤاتت اوله حاکم اتو دباو دڤليسي

فصل ١١

جکلو سئورڠ لاکي٢ اتو ڤرمڤوان منوده سئورڠ ڤرمڤوان ݢادس اتو رندا برزنا دڠن لاکي٢ سمڤي جاد ڤرسلساين انتار مريکئيت دان سمڤي ڤرکار ايت کڤد کڤال کمڤڠ مک هندقله دڤريکس کڤد اورڠ يڠ کنا توده ايت جکلو داڤت کتراڠنڽ بݢيمان ڤرکتاءنڽ اورڠ يڠ منوده ايت ملاءينکن کڤال کمڤڠ بوله سورة نکاحکن دان کالو تيدق داڤت کتراڠنڽ اورڠ يڠ منوده ايت دحکم دڠن دندا دوا ڤوله روڤيه کالو تيدق ماو منورت بوله باو دهداڤن حاکم کچل

(a) In Hs. ontbr.: انق

فصل ١٢

جكلو سئورڠ لاكئ٢ اتو ڤرمڤون منوده (*a*) سئورڠ ڤرمڤون استري اورڠ برزنا دڠن لاكئ٢ يڠ لائين سمڤي ڤرسلساين ايت كڤد كڤال كمڤڠ مك هندقله كڤال كمڤڠ ڤركس كڤد اورڠ يڠ منوده ايت مك داڤت كتراڠنن ڤربواتن استري اورڠ ايت بوله ڤركس كڤد سوميڽ كالو ماؤ ڤركار بوله مڠادو كڤد كڤال كمڤڠ دان ڤرمڤون يڠ ترتوده ايت دحكم بڠمان ڤاتت دان كالو تيدق داڤت كتراڠن در اورڠ يڠ منوده ايت ملائينكن دحكم كالو دي تيدق ماؤ منورت بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٣

ادڤون اورڠ يڠ داڤت ساله دالم برلاكئ داڤت كتراڠنن يڠ بتل دحكم كدوا ڤيهقن بڠمان ڤاتت دالم تمباڠن حاكم

فصل ١٤

ادڤون اورڠ يڠ داڤت ساله دالم عدّة داڤت دڠن كتراڠنن منورت بڠمان اورڠ داڤت ساله دالم برلاكئ سڤرت يڠ ترسبت دالم فصل ١٣

فصل ١٥

جكلو سئورڠ لاكئ٢ ملريكن سئورڠ ڤرمڤون تناڠن اورڠ يڠ سده ترڠ دهداڤن كڤال كمڤڠ سرت اورڠ توا٢ دالم ڤاسر ايت سرت سده مڠهنتر تندا اتو بلنج ملائينكن لاكئ٢ ايت دحكم اوڠ هنتارن اتو تندا بڠمان يڠ ترسبت دالم جنجي يڠ دهولو ترباير لاكئ٢ ايت ليڤت كالو هنتارنڽ امڤت ڤوله جاد دلاڤن ڤوله اوڠ ايت كمبالي كڤد سي لاكئ٢ يڠ ڤوڽ تناڠن سرت ددندا لاكئ٢ يڠ ملريكن ايت دان لاكئ٢ دڠن ڤرمڤون دنكاحكن كالو انتار كدوا ايت تيدق ماؤ منورت كڤال كمڤڠ بوله مڠادو دحاكم كچل

(*a*) Hs. voegt bij: داأتس

فصل ١٦

جكلو سورڠ لاكي٢ دڠن سورڠ ڤرمڤون يڠ سده دنكاحكن اوله اندق باڤقن دنمائي نكاح كَڤَكْڠْ بلم دچمڤركن برجنجي دوا بولن اتو تيڬ بولن سبلم سمڤي جنجي لاكي٢ ايت براستري لائين كالو مڠادو امق باڤقن يڠ سبله ڤرمڤون مك هندقله كڤال كمڤڠ ايت مڠحكمكنن دسوره چمڤركن ممڤيكن نكاحن ايت تادي دان تتاڤي حكم دسوره ممباير هنتارن لاڬي بڬمان هنتارن يڠ دهولو كالو تيدق ماو منورت كڤال كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٧

جكلو اورڠ لاكي استري سارق هيدق ملائينكن هرت ڤمبجاڠن سي لاكي٢ كمبالي كڤد لاكي٢ هرت دڤاتن اتو ڤڠڬديسن ڤرمڤون كمبالي كڤد ڤرمڤون دان هرت يڠ داڤت دالم كدوا سبارڠ اڤ جنسن سام اد رومه اتو لائين٢ن ملائينكن دبهاڬي دوا دان در اوتڠ دان ڤيوتڠ كدوا٢ دبهاڬي دوا دان كالو اد اوتڠ لاكي٢ تيدق داكو استرين تيدق استرين ترباير دمكين جوڬ جكلو اد اوتڠ استرين تيدق داكو لكين

فصل ١٨

جكلو (*a*) سوامي مڠادو داتس نام استرين كڤد كڤال قوم اتو كڤال كمڤڠ مڠهنداكي سارق تيدق سات سببن مك استرين تيدق ماو سارق هندقله دڤركس كڤد لاكي٢ ايت كالو كرس ماو سارق هندقله لاكي٢ ايت ممباير امس كاوينن دالم عدّة ليم بلس روڤيه ڤد وقت ايت جوڬ دان جكلو دجاتهكن جوڬ طلاق دڠن تياد منورت بڬمان يڠ ترسبت ايت بوله كڤال كمڤڠ دندا در سات سمڤي ليم روڤيه دان بلنج دالم عدّة سرت امس كاوينن ڤاتت جوڬ دباير كالو تيدق ماو منورت كڤال كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل در هرت ڤنچهرينن كدوا منورت بڬمان دالم فصل ١٧

(*a*) Hs.: سوميڽن

فصل ١٩

جكلو سؤرڠ ڤرمڤوان مڠادو ماٴو سارق سببڽ تيدق دكاسه اوله سوميڽ بلنج مك هندقله كڤال كمڤڠ ڤركس كڤد سوميڽ سرت مڤوره ممبري نفقة بڠمان عادة اورڠ لاٴك استري كالو تيدق دتورتڽ بوله دباو دهداڤن حاكم كچل

فصل ٢٠

جكلو سؤرڠ ڤرمڤوان مڠادو ماٴو سارق سببڽ تيدق داڤت در سوميڽ نفقة باطن سببڽ تيدق كواس لاٴكي ممبري نفقة ايت هندقله كڤال كمڤڠ سرت كڤال قوم ڤركس كالو ڤات بڠمان ڤڠدوٴنڽ استريڽ ايت مك هندقله دسوره دي براوبت سهڠݢ ساتو تاهن لمان دان اڤبيل سمڤي ساتو تاهن تيدق جوݢ بايٴك هندقله ڤرمڤوان ايت مڠادو دحاكم

فصل ٢١

جكلو سؤرڠ لاٴك٢ مڠادو داٴتس نام استريڽ تيدق منورت بڠمان كهندق سوميڽ هندقله كڤال كمڤڠ ڤركس كڤد استريڽ سرت ممنت كتراڠن كڤد سوميڽ كالو داڤت كتراڠن بڠمان ڤڠدوٴنڽ ايت ماٴو سارق بوله كڤال كمڤڠ سارقكن دان در هرت ڤنچهريڽ كدوا دبهاݢي تيݢ ساتو بهاݢي كڤد استريڽ دوا بهاݢي كڤد سوميڽ كالو لكيڽ سقدر مڠادو سهاج بوله دسوره استريڽ ايت كمبالي منورت بڠمان كهندق لكيڽ

فصل ٢٢

اڤون منجاتهكن طلاق ايت هندقله دهداڤن كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ دان جكلو دجاتهكنڽ طلاق اوله لكيڽ ايت دڠن تيدق دهداڤن يڠ ترسبت داٴتس اين جكلو كڤال قوم اتو كڤال كمڤڠ مڠادو دحاكم كچل بوله ددندا در ليم سمڤي سڤوله روڤيه

فصل ٢٣

جكلو سؤرغ لاكي٢ سارق كڤد استرين سات طلاق اتو دوا طلاق مك هارس ڤدان كمبالي سورت سبلم سمڤي عِدّتن دان جكلو سمڤي عدّتن مك تياد هارس بڠين سورت ملائڠكن دڠن نكاح كمبالي

فصل ٢٤

جكلو سؤرغ لاكي٢ برچري دڠن استرين دڠن تيڬ طلاق مك تياد هارس ديان سورت ملائڠكن دڠن برسوامي ڤرمڤون ايت اكن لاكي٢ يڠ لائن سرت سمڤي عدّة كدوان دڠن نكاح يڠ بهارو سرت دتدوري ڤرمڤون ايت اوله لاكي٢ ايت مك بهارو بوله نكاح دڠن لاكي٢ يڠ لام

فصل ٢٥

جكلو برچري سؤرغ لاكي٢ دڠن طلاق يڠ دبلي اوله استرين مك تياد هارس ديان كمبالي ملائڠكن دڠن نكاح جوڬ كالو دڠن لكين تيدق ڤاكي عدّة كالو كڤد لاكي٢ يڠ لائن ڤاكي عدّة جاد دنمائي بائن (a)

فصل ٢٦

ادڤون لاكي٢ يڠ سده برچري تيدق بوله ديان سات رومه دڠن استرين ايت اتو برتندڠ دڠن تياد كارن حاجتن دان جكلو دلّوين بڠمان يڠ ترسبت ايت هندقله كڤال كمڤڠ سوره سورت كالو ڤاتت كالو تيدق ڤاتت سورت هندقله كڤال كمڤڠ ملارڠكنن كالو تيدق دتورتن بوله حكم اتو دباو كڤد حاكم كچل

فصل ٢٧

جكلو سؤرغ لاكي٢ برچري دڠن استرين منڠكلكن انق ملائڠكن انق

(a) Hs. voegt bij: سرارا

ايت تڠڬل كڤد استرين سهڠݢ ليم تاهن عُمرن اڤبيل سمڤي عمر ليم تاهن كالو تيدق مڤبرغ لاوت كالو انق ايت ماؤ ڤرڬي كسبله باڤقن تيدق بوله امقن ملارڠكن تتاڤي كرس جوݢ سديكت سبله إبون در سبله باڤقن كران انق ايت ماؤ دباو مڤبرغ لاوتن هندقله موافقة كدوا ڤيهقن سرت ترڠ دكڤال نڬري مك بوله دلڤس انق ايت برلاير

فصل ٢٨

ادڤون سڠورڠ لاكي٢ اتو ڤرمڤون ممنلهار انق لاكي كچل سام اد اندق باڤقن اتو تيدق سمڤي بسر كالو انق ايت دڤلهارن دڠن بايك دان دڠن اجارن يڠ بايك اندق باڤقن تيدق بوله امبل دڠن كواس كالو اد مقصود اورڠ يڠ مملهار ايت لاكي اكن كبڤيكن ملاينكن دتورت سمڤي انق ڤلهار ايت سده دكاوينكنن كالو دڠن إذن امق ڤلهار ايت بولهله انق ايت ڤرڬي دمان سُكان دان جكلو تيدق بايك اجارنن دان ڤلهارانن بوله امق باڤقن امبل دڠن ڤقس كالو تيدق دكاسهن بوله مڠادو كڤد حاكم در بلنج ڤلهارانن تيدق هارس دي منت كالو كرس جوݢ انق ايت ماؤ كمبالي كڤد امق باڤقن ملاينكن امق باڤقن ترباير بلنج ماكن سرت سوسه ڤايهن

فصل ٢٩

ادڤون عدّة ڤرمڤون يڠ برچري دڠن هيدڤ سومين تيݢ بولن سڤوله هاري اتو تيݢ كالي حَيْض دانو ڤرمڤون ايت تيدق بنتڠ دان جكلو ڤرمڤون ايت بنتڠ مك عدّتن سهڠݢ ظاهر انقن ادڤون عدّة ڤرمڤون كمتين سومين امڤت بولن سڤوله هاري اتو سراتس تيݢ ڤوله هاري

فصل ٣٠

ادڤون ڤرمڤون يڠ برچري اوله سومين سبلم دتدرين مك بوله ديان برسوامي ڤد وقت سده دچريكن ايت سبب تيدق عدّة ڤدان

كڤد سبله ڤيهق امق باڤق يڠ ڤرمڤوان مڠتاكن دڠن ڤركتاءن يڠ حرمة بهاس لاك٢ ايت ماو منت بركاوينكن كڤد سي ڤرمڤوان تادي جك برڤتوتن بچران سوك سبله يڠ ڤرمڤوان ايت مك برجنجيله براڤ باڽق سديكت اورڠ هنتارنڽ مك اڤبيل سده تتڤ ڤرجنجين ڤد ڤيهق هنتارن مك دهنتركن تندا نمان در سبله يڠ لاك٢ كڤد سبله يڠ ڤرمڤوان يعني سڤرت ݢلڠ اتو لائين٢ن در ڤد جنس باراڠ امس اتو ڤيرق يڠ ڤاتت مك دترڠكنله ڤرجنجين دهداڤن كڤال كمڤڠ سرت اورڠ توا٢ دتمڤت ايت يڠ دجنجيكن جكلو منكر در سي لاك٢ تندا ايت هيلڠ جكلو منكر در سبله ڤرمڤوان تندا ايت ليڤت سرت برجنجي ڤول براڤ لمان اكن مڠهنتر اورڠ هنتارن ارتين اڤبيل سده ترلتق تندا ايت ملائيله برتناڠن لاك٢ دڠن ڤرمڤوان ايت تادي كمدين جك سده سمڤي ڤرجنجين يڠ دجنجيكن ايت مك (a) دهنتركن هنتارن در سي لاك٢ ايت دان باڽقڽ بكمان يڠ سده دجنجيكن كتيك ملتقكن تندا دهولو دان سبݢيتله دهنتركن دان ڤرجنجين هنتارن ايت سڤرت تندا ايت جوك يعني جكلو منكر در سي ڤرمڤوان اورڠ هنتارن ليڤت جكلو منكر در يڠ لاك٢ اورڠ هنتارن هيلڠ استميوا دتتڤكن ڤول براڤ لام جنجي دكاوينكن

ادڤون عادة اورڠ ماو نكاح لبه دهولو دودق سئورڠ ولي سرت كڤال كمڤڠ دان كڤال قوم سرت دوا اورڠ سقسي يڠ عدل اكن مندڠر ايجاب دان قبول انتار ولي دان مرڤولي ايت هندقله دودق اورڠ يڠ دنكاحكن ايت مڠهادڤ دهداڤن ولي يڠ منكاحكن مك سي ڤرمڤوان ايت تڤكل ددالم بيلكن تيدق دي دودق سام٢ لاك٢ ايت دان هندقله سي ولي ايت مسڤوره بݢت دوا اورڠ سقسي تادي برتان ڤرمڤوان ايت سرت دسبتكن نمان اڠكو ماو دنكاحكن دڠن سي انو دڠن امس كاوين تيݢ رڠݢت دسبت ڤول نام لاك٢ ايت سوك اتو تيدق جواب ڤرمڤوان ايت سوك مك دسمڤيكنله اوله سقسي

(a) Hs.: مڠهنتركن

ايت كڤد ولين بڬمان يڠ سده ددڠرن ڤركتاءن سي ڤرمڤون ايت
دان هندقله اورڠ يڠ دنكاحكن ايت دودق برتڠق لوتت يڠ سبله
كانن دان باڤق كاكي كيري ددودقكن مك ولين ممڬڠ تاڠن لاكي٢
ايت كمدين مك بركاتله سي ولي اكن لفظ نكاح سڤرت يڠ ترسبت
دالم كتاب الله اك نكاحكن اڠكو دڠن سي انو انق سي انو يڠ
برولي اتو برتحكيم اتو ولي يڠ بروكيل اكنداك دڠن ايسي كاوينن
سكين اڤبيل سمڤي ڤركتاءن ايت لالو دكنچڤكن اوله سي ولي اكن
ايبو تاڠن لاكي٢ ايت مك جواب سي لاكي٢ ايت اك تريم
منكاحي سي انو انق سي انو دڠن ايسي كاوينن سكين دان دسبتكن
نام ڤرمڤون ايت دان نام باڤقن دان باڤق ايسي كاوينن ايت اڤون
يڠ دتنتوكن امس كاوين تيڠك رڠڬت ايتڤون جكلو رضا ڤرمڤون

فصل ١

جكلو سؤرڠ لاكي٢ دڠن سؤرڠ ڤرمڤون ماٴو كاوين مك هندقله امام
خطيب سرت كڤال كمڤڠ تمڤت اورڠ يڠ دنكاحكن ايت ممبوت
سوات كتراڠن يڠ دڤركس كڤد كدوا ڤيهق اورڠ يڠ نكاح ايت كالو
اد اي ممباو هرت لاكي٢ دنمائي هرت ڤمبجاڠن دان ڤرمڤون دنمائي
هرت ڤننتي اتو ڤڠڬديسن بارڠ ببراڤ باڤقن سرت ماچمن هندقله
دتمتوكن دالم كتراڠن ايت درمان كدتاڠن هرت ايت حقن سنديري
اتو لاكي ڤنجامن سرت ترڠ دهداڤن ايڤر مرتوان امام خطيب سرت
كڤال كمڤڠ دان ايڤر مرتوان برتندا تاڠن دالم كتراڠن ايت

فصل ٢

جكلو اورڠ لاري نكاح لاكي٢ دڠن ڤرمڤون دان دڠن تياد سوك
اندق باڤقن ملائينكن هندقله كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ تمڤتن لاري
نكاح ايت مڤورا منكاحكن كڤد ولين دان جكلو اڠڬن ولين ايت
منكاحكن سمڤي دوا كالي مك هندقله كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ
اتو قاضي ملولسكن بڬمان حكم شرع

فصل ٣

جكلو سئورڠ لاك٢ ملريكن انق ڬادس منت نكاحكن كڤد كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ اتو قاضي مك اڤبيل ممنت اندق باڤقن اتو دسانق سودارن يڠ ديان مڠاكو ماو نكاحكن انقن اتو سودارن ايت دڽماهن سنديري مك هندقله مڠمبليكن انق ڬادس ايت تادي سرت ممبوت جنجي براڤ لام اكن دنكاحكن جكلو اندق باڤقن اتو دسانق سودارن تيدق منورت بڬمان ڤرجنجين ايت بولهله كڤال قوم سرت كڤال كمڤڠ اتو (a) قاضي منكاحكن اورڠ ايت

فصل ٤

جكلو سئورڠ لاك٢ ملريكن انق ڬادس ڎڠن تيدق سوك اندق باڤقن لاك٢ ايت دحكم (b) دندا در سڤوله سمڤي ليم ڤوله روڤيه سبب دي ممبوت هارو بيرو دالم ڤاسر اتو كمڤڠ اڤبيل سده ددندا حاكم تتڤ نكاحن اتو تيدق دڠن هنتارن سرت شرفه دڠن اندق باڤق ڤرمڤون ايت بلم بوله لالو حكم دندا ايت دحكم منجامو كڤال كمڤڠ سرت كڤال قوم دالم ڤاسر تمڤتن تِڠڬل ايت كالو ڬدڠ ڤركران اكن دحكم دندا لبه دهولو دباو دڤليسي

فصل ٥

جكلو سئورڠ برتَنَدَڠ دروmه سئورڠ ڤرمڤون سيڠ اتو مالم يڠ سمبڠ ڤد ڤڠلهاتن كڤال كمڤڠ اتو كڤال قوم مك هندقله كڤال كمڤڠ ممركس حال كدوان ايت سرت منياكن اڤ سوك كدوان نكاح اتو تيدق دان جكلو سوك مك هندقله كاسه تاهو كڤد كڤال قوم منت نكاحكن لاك٢ دڠن ڤرمڤون ايت جكلو تيدق سوك مك هندقله دلارڠكن اونه كڤال كمڤڠ ڤربواتن يڠ سمبڠ ايت دان جكلو تيدق ماو منورت

(a) In Hs. ontbr.: قاضي

(b) Hs.: ددندا

مک هندقله کڤال کمڤڠ مڠحکمکن بڬمان ڤاتت کالو تياد دترماڽ
بوله مڠادو دحاکم کچل

فصل ٦

جکلو سؤرڠ لاک٢ برکورڠ دبيلق ڤرمڤون کدڤاتن اوله کڤال کمڤڠ
جکلو ڤاتت نکاحکن کڤد شرع مک هندقله ڤقس اورڠ ايت سوره
نکاح کڤد وقت ايت جوݢ جکلو أڠݢنْ دياڽ نکاح مک هندقله
کڤال کمڤڠ مڠمبل کتراڠن در کدواڽ ايت اکن دباو دهداڤن حاکم
کچل سام اد رندا اتو ݢادس جکلو سمڤي ترڠ سالهڽ بوله ددندا در
سڤوله سمڤي دوا ڤوله ليم روڤيه ڤرکار اين منورت دالم فصل ٤

فصل ٧

جکلو سؤرڠ مڠادو کڤد کڤال کمڤڠ مڠتاکن اد سوات ڤرمڤون بننتڠ
ݢادس اتو رندا تيدق لونڽ مک هندقله کڤال کمڤڠ ممرکس کڤد
اندق باڤقڽ اتو دسانق سودراڽ دان کڤد يڠ بننتڠ ايت سياڤ يڠ
ڤونڽ ڤربواتن جکلو دکتاکنڽ سي انو مک هندقله کڤال کمڤڠ مڽوره
منکاحي ڤرمڤون يڠ بننتڠ ايت کڤد لاک٢ ايت دان کراڽ کالو
اڠݢن لاک٢ ايت مک هندقله مڠادو دحاکم کچل

فصل ٨

جکلو سؤرڠ لاک٢ منِدوري ڤرمڤون ݢادس دڠن ڤقس داڤت
کتراڠنڽ ملائنکن ددندا لاک٢ ايت در سڤوله سمڤي دوا ڤوله ليم
روڤيه سرت ممباير امس کاوينڽ تيڠݢ رڠݢت کتيک ايت جوا
دتوبتکن اوله قاضي دڠوک حاکم در نکاحڽ بوله حاکم تمبڠ کالو
ڤاتت نکاح دنکاحکن کالو تيدق ڤاتت نکاح حاکم ڤون تمباڠن
کالو رندا لاک٢ ددندا در ليم سمڤي سڤوله روڤيه سرت ممباير امس
کاوينڽ تيڠݢ رڠݢت در نکاحڽ منورت بڬمان يڠ ترسبت دأتس اين

فصل ٩

جکلو سؤرڠ ڤرمڤون مڠادو مڠتاکن حال انقڽ ڬادس سده دتيدوري سؤرڠ لاک٢ مک هندقله کڤال کمڤڠ ممرکس انق ڬادس ايت سياڤ مروسقکنڽ سرت سورڠ دوا اورڠ دوکن ڤرمڤون ممرکس حال انق ايت دان جکلو داڤت کتراڠنڽ اد سؤرڠ لاک٢ يڠ منيدوري (a) انق ايت جکلو ڤاتت اورڠ کدواڽ ايت نکاح هندقله سورڠ نکاح سرت ممباير لاک٢ ايت هنتارن دوا ڤوله روڤيه دان امس کاوين تيڠکت رڠکت کتيک ايت جوڬ دتوبتکن اوله قاضي دموک حاکم دان جکلو أڠڬن ساله سات درڤد ڤيهق کدواڽ مک هندقله مڠادو دحاکم کچيل دان دمکين لاڬي جکلو تيدق ڤاتت نکاحڽ سڤاي دتمبڠ اوله حاکم

فصل ١٠

جکلو سؤرڠ ڤرمڤون لالو دجالن بسر اتو لاينڽ سام ڬادس اتو رندا دڤڠڬڠ اوله لاک٢ دڠن ڤقسان مڠادو ڤرمڤون ايت مک هندقله کڤال کمڤڠ منت کتراڠنڽ کڤد ڤرمڤون ايت دان جکلو داڤت کتراڠنڽ دحکم بڬيمان ڤاتت اوله حاکم اتو دباو دڤوليسي

فصل ١١

جکلو سؤرڠ لاک٢ اتو ڤرمڤون منودوه سؤرڠ ڤرمڤون ڬادس اتو رندا برزنا دڠن لاک٢ سمڤي جادي ڤرسلساين انتار مريکئيت دان سمڤي ڤرکار ايت کڤد کڤال کمڤڠ مک هندقله دڤريکس کڤد اورڠ يڠ کنا تودوه ايت جکلو داڤت کتراڠنڽ بڬيمان ڤرکتاءنڽ اورڠ يڠ منودوه ايت ملائنکن کڤال کمڤڠ بوله سورڠ نکاحکن دان کالو تيدق داڤت کتراڠنڽ اورڠ يڠ منودوه ايت دحکم دڠن دندا دوا ڤوله روڤيه کالو تيدق ماو منورت بوله باو دهداڤن حاکم کچيل

(a) In Hs. ontbr.: انق

فصل ١٢

جكلو سؤرڠ لاكي٢ اتو ڤرمڤون منوده (a) سؤرڠ ڤرمڤون استري اورڠ برزنا دڠن لاكي٢ يڠ لائين سمڤي ڤرسلساين ايت كڤد كڤال كمڤڠ مك هندقله كڤال كمڤڠ ڤركس كڤد اورڠ يڠ منوده ايت مك داڤت كتراڠنن ڤربواتن استري اورڠ ايت بوله ڤركس كڤد سومين كالو ماءو ڤركار بوله مڠادو كڤد كڤال كمڤڠ دان ڤرمڤون يڠ ترتوده ايت دحكم بڠمان ڤاتت دان كالو تيدق داڤت كتراڠن در اورڠ يڠ منوده ايت ملائينكن دحكم كالو دي تيدق ماءو منورت بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٣

ادڤون اورڠ يڠ داڤت ساله دالم برلاكي داڤت كتراڠنن يڠ بتل دحكم كدوا ڤيهقن بڠمان ڤاتت دالم تمباڠن حاكم

فصل ١٤

ادڤون اورڠ يڠ داڤت ساله دالم عدّة داڤت دڠن كتراڠنن منورت بڠمان اورڠ داڤت ساله دالم برلاكي سڤرت يڠ ترسبت دالم فصل ١٣

فصل ١٥

جكلو سؤرڠ لاكي٢ ملريكن سؤرڠ ڤرمڤون تناڠن اورڠ يڠ سده ترڠ دهداڤن كڤال كمڤڠ سرت اورڠ توا٢ دالم ڤاسر ايت سرت سده مڠهنتر تندا اتو بلنج ملائينكن لاكي٢ ايت دحكم اوڠ هنتارن اتو تندا بڠمان يڠ ترسبت دالم جنجي يڠ دهولو ترباير لاكي٢ ايت ليڤت كالو هنتارنن امڤت ڤوله جاد دلاڤن ڤوله اوڠ ايت كمبالي كڤد سي لاكي٢ يڠ ڤونڠ تناڠن سرت ددندا لاكي٢ يڠ ملريكن ايت دان لاكي٢ دڠن ڤرمڤون دنكاحكن كالو انتار كدوا ايت تيدق ماءو منورت كڤال كمڤڠ بوله مڠادو دحاكم كچل

(a) Hs. voegt bij: داتس

فصل ١٦

جكلو سؤرڠ لاكي٢ دڠن سؤرڠ ڤرمڤون يڠ سده دنكاحكن اوله اندق باڤقن دنمائي نكاح ݢڤݢڠ بلم دچمڤركن برجنجي دوا بولن اتو تيݢ بولن سبلم سمڤي جنجي لاكي٢ ايت براستري لائين كالو مڠادو امق باڤقن يڠ سبله ڤرمڤون مك هندقله كڤال كمڤڠ ايت مڠحكمكن دسوره چمڤركن ميمڤيكن نكاحن ايت تادي دان تتاڤي حكم دسوره ممباير هنتارن لاݢي بݢمان هنتارن يڠ دهولو كالو تيدق ماو منورت كڤال كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل

فصل ١٧

جكلو اورڠ لاكي استري سارق هيدق ملائينكن هرت ڤمبجاڠن سي لاكي٢ كمبالي كڤد لاكي٢ هرت دڤاتن اتو ڤڠݢديسن ڤرمڤون كمبالي كڤد ڤرمڤون دان هرت يڠ داڤت دالم كدوا سبارڠ اڤ جنسن سام اد رومه اتو لائين٢ن ملائينكن دبهاݢي دوا دان در اوتڠ دان ڤيوتڠ كدوا٢ دبهاݢي دوا دان كالو اد اوتڠ لاكي٢ تيدق داكو استرين تيدق استرين ترباير دمكين جوݢ جكلو اد اوتڠ استرين تيدق داكو لكين

فصل ١٨

جكلو (*a*) سوامي مڠادو داتس نام استرين كڤد كڤال قوم اتو كڤال كمڤڠ مڠهنداكي سارق تيدق سات سببن مك استرين تيدق ماو سارق هندقله دڤركس كڤد لاكي٢ ايت كالو كرس ماو سارق هندقله لاكي٢ ايت ممباير امس كاوينن دالم عدّة ليم بلس روڤيه ڤد وقت ايت جوݢ دان جكلو دجاتهكن جوݢ طلاق دڠن تياد منورت بݢمان يڠ ترسبت ايت بوله كڤال كمڤڠ دندا در سات سمڤي ليم روڤيه دان بلنج دالم عدّة سرت امس كاوينن ڤاتت جوݢ دباير كالو تيدق ماو منورت كڤال كمڤڠ بوله باو دهداڤن حاكم كچل در هرت ڤنچهرينن كدوا منورت بݢمان دالم فصل ١٧

(*a*) Hs.: سوميين

فصل ١٩

جکلو سؤرڠ ڤرمڤوان مڠادو ماو سارق سببن تيدق دکاسه اوله سوامين بلانج مک هندقله کڤال کمڤڠ ڤرکس کڤد سوامين سرت مڽوره ممبري نفقة بڬمان عادة اورڠ لاک استري کالو تيدق دتورتن بوله دباو دهداڤن حاکم کچل

فصل ٢٠

جکلو سؤرڠ ڤرمڤوان مڠادو ماو سارق سببن تيدق داڤت در سوامين نفقة باطن سببن تيدق کواس لاڬي ممبري نفقة ايت هندقله کڤال کمڤڠ سرت کڤال قوم ڤرکس کالو ڤات بڬمان ڤڠدوان استرين ايت مک هندقله دسوره دي براوبت سهڠڬ سات تاهن لمان دان اڤبيل سمڤي سات تاهن تيدق جوک بايک هندقله ڤرمڤوان ايت مڠادو دحاکم

فصل ٢١

جکلو سؤرڠ لاک٢ مڠادو دأتس نام استرين تيدق منورت بڬمان کهندق سوامين هندقله کڤال کمڤڠ ڤرکس کڤد استرين سرت ممنت کتراڠن کڤد سوامين کالو داڤت کتراڠن بڬمان ڤڠدوانن ايت ماو سارق بوله کڤال کمڤڠ سارقکن دان در هرت ڤنچهرينن کدوا دبهاڬي تيڬ سات بهاڬي کڤد استرين دوا بهاڬي کڤد سوامين کالو لکين سقدر مڠادو سهاج بوله دسوره استرين ايت کمبالي منورت بڬمان کهندق لکين

فصل ٢٢

اداڤون منجاتهکن طلاق ايت هندقله دهداڤن کڤال قوم سرت کڤال کمڤڠ دان جکلو دجاتهکنن طلاق اوله لکين ايت دڠن تيدق دهداڤن يڠ ترسبت دأتس اين جکلو کڤال قوم اتو کڤال کمڤڠ مڠادو دحاکم کچل بوله ددندا در ليم سمڤي سڤوله روڤيه

فصل ٢٣

جکلو سؤرڠ لاکث٢ سارق کڤد استرين سات طلاق اتو دوا طلاق مکث هارس ڤدان کمبالي سورت سبلم سمڤي عِدّتن دان جکلو سمڤي عدّتن مکث تياد هارس بڤين سورت ملائينکن دڠن نکاح کمبالي

فصل ٢٤

جکلو سؤرڠ لاکث٢ برچري دڠن استرين دڠن تيکث طلاق مکث تياد هارس ديان سورت ملائينکن دڠن برسوامي ڤرمڤون ايت اکن لاکث٢ يڠ لائين سرت سمڤي عدّة کدوان دڠن نکاح يڠ بهارو سرت دتدوري ڤرمڤون ايت اوله لاکث٢ ايت مکث بهارو بوله نکاح دڠن لاکث٢ يڠ لام

فصل ٢٥

جکلو برچري سؤرڠ لاکث٢ دڠن طلاق يڠ دبلي اوله استرين مکث تياد هارس ديان کمبالي ملائينکن دڠن نکاح جوکث کالو دڠن لکين تيدق ڤاکي عدّة کالو کڤد لاکث٢ يڠ لائين ڤاکي عدّة جاد دنمائي بائين (a)

فصل ٢٦

ادڤون لاکث٢ يڠ سده برچري تيدق بوله ديان سات رومه دڠن استرين ايت اتو برتَندَڠ دڠن تياد کارن حاجتن دان جکلو دلَوين بڤمان يڠ ترسبت ايت هندقله کڤال کمڤڠ سوره سورت کالو ڤاتت کالو تيدق ڤاتت سورت هندقله کڤال کمڤڠ ملارڠکنن کالو تيدق دتورتن بوله حکم اتو دباو کڤد حاکم کچل

فصل ٢٧

جکلو سؤرڠ لاکث٢ برچري دڠن استرين منڠڤلکن انق ملائينکن انق

(a) Hs. voegt bij: سرارا

ايت تفڠكل كڤد استرين سهڠݢ ليم تاهن عمرن اڤبيل سمڤي عمر ليم تاهن كالو تيدق مڤبرغ لاون كالو انق ايت ماو ڤرݢي كسبله باڤقن تيدق بوله امڤن ملارڠكن تتاڤي كرس جوݢ سديكت سبله إبون در سبله باڤقن كران انق ايت ماو دباو مڤبرغ لاوتن هندقله موافقة كدوا ڤيهقن سرت ترڠ دكڤال نݢري مك بوله دلڤس انق ايت برلاير

فصل ٢٨

ادڤون سأورڠ لاكي اتو ڤرمڤون مملهار انق لاكي كچل سام اد اندق باڤقن اتو تيدق سمڤي بسر كالو انق ايت دڤلهاران دڠن باءيك دان دڠن اجارن يڠ باءيك اندق باڤقن تيدق بوله امبل دڠن كواس كالو اد مقصود اورڠ يڠ مملهار ايت لاكي اكن كبءيكن ملاءينكن دتورت سمڤي انق ڤلهار ايت سده دكاوينكن كالو دڠن إذن امق ڤلهار ايت بولهله انق ايت ڤرݢي دمان سكان دان جكلو تيدق باءيك اجارنن دان ڤلهاراءنن بوله امق باڤقن امبل دڠن ڤقس كالو تيدق دكاسهن بوله مڠادو كڤد حاكم در بلنج ڤلهاراءنن تيدق هارس دي منت كالو كرس جوݢ انق ايت ماو كمبالي كڤد امق باڤقن ملاءينكن امق باڤقن ترباير بلنج ماكن سرت سوسه ڤايهن

فصل ٢٩

ادڤون عدّة ڤرمڤون يڠ برچري دڠن هيدڤ سومين تيݢ بولن سڤوله هاري اتو تيݢ كالي حَيْض دالو ڤرمڤون ايت تيدق بنتڠ دان جكلو ڤرمڤون ايت بنتڠ مك عدّتن سهڠݢ ظاهر انقن ادڤون عدّة ڤرمڤون كمتين سومين امڤت بولن سڤوله هاري اتو سراتس تيݢ ڤوله هاري

فصل ٣٠

ادڤون ڤرمڤون يڠ برچري اوله سومين سبلم دتدرين مك بوله ديان برسوامي ڤد وقت سده دچريكن ايت سبب تيدق عدّة ڤدان

فصل ٣١

اداڤون ڤرمڤوان يڠ ددالم عدة واجب بڽك سوميڽ ممبري بلنجان دان تمڤت كديمنڽ سبلم سمڤي عدتڽ دان تتاڤي هندقله ڤرمڤوان ايت تتڤ ڤد تمڤتڽ كلو تيدق دكاسهن اوله سوميڽ نفقتڽ ايت بولهله ڤرمڤوان ايت مڠادو كڤد حاكم كچل

فصل ٣٢

جكلو برلاير سؤرڠ لاكڽ٢ يڠ سده تعليق سمڤي دوا تاهن لماڽ ڤد حال اد منڠڬلكن هرت ڤرمڤوان ايت تيدق صبر مك كڤال قوم ڤرلوكن بڬيمان يڠ سده دتعليقكن در هرتان ايت اڤبيل ديان كمبالي دبهاݢي منورت بڬيمان دالم فصل ١٧

فصل ٣٣

جكلو سؤرڠ لاكڽ٢ ڤرݢي برداݢڠ دڠري لاٴين سام اد منڠڬلكن انق استري اتو ممبوجڠ مك ماتي لاكڽ٢ ايت ڤد حال اد هرتان اڤبيل داڤت تاهو كڤال كمڤڠ مك هندقله دكاسه تاهو دڠن سڬرا كڤد كڤال حاكم كچل اكن ممركس هرتان ايت

فصل ٣٤

جكلو سؤرڠ لاكڽ٢ (a) اتو ڤرمڤوان هندقله ڤرݢي مننتت ڤساكڽ كڤد نڬري لاٴين لبه دهولو هندقله ديان منت كتراڠن كڤد كڤال كمڤڠ سرت كڤال قوم دان كڤال كمڤڠ سرت كڤال قوم بوله باو كڤد حاكم كچل سرت منت كتراڠن يڠ اكن دبوان ڤرݢي مننتت ڤساكڽ ايت

فصل ٣٥

جكلو سؤرڠ داݢڠ ماتي اد منڠڬلكن هرت تيدق اد وارثڽ دالم

(a) Hs.: انق

ڠکري ايت مک هندقله کڤال قوم سرت کڤال کمڤڠ تڠکڤ سڬل هرتان سرت دتنتوکن ماچمن دان هرتان (a) دباو دهداڤن کڤال حاکم کچل بوله دڤرکس در مان اصلن کدتاڠنن اورڠ ايت منت وارثن داتڠ اکن منريم هرتان دان کالو هرت ايت اکن بناس دسمڤن لام بوله دجول دالم ليلڠ اتو لاڽن اوڠن بوله (b) دسمڤن مننتي وارثن داتڠ

فصل ٣٦

جکلو سئورڠ لاک٢ اتو ڤرمڤون انق ڠکري ماتي اد منڠڬلکن وکيل يڠ مڠتهوي دان ممبهڬيکن هرتان مک هندقله کڤال قوم سرت کڤال کمڤڠ ممرکس هرتان کڤد وکيل ايت کران کالو اد (c) ڤرکتائنن وکيل ايت تَڠکڠ سموان جاڠن لاڬي دڤرکس مک هندقله کڤال قوم سرت کڤال کمڤڠ منت سوات سورَت کتراڠن بڬيمان ڤرکتائنن وکيل ايت تادي

فصل ٣٧

جکلو سئورڠ يڠ سده ممبريکن هرتان کڤد انقن دڠن کتراڠن کمدين مک منُنتُت اي اکن هرت يڠ دکاسهن ايت منت دکمبليکن اوله انقن تيدق بوله دتريم ڤڠدوئنن ايت کالو تيدق دڠن کتراڠن سئوله٢ کات انقن سهاج باڤقن اتو امقن کاسه مک کواس اورڠ يڠ ڤون حقّ مڠمبل حقّن کمبالي دمکين جوک اورڠ لائين٢

فصل ٣٨

جکلو دوا اورڠ برسودار اتو لبه برسلسي ڤد سات بارڠ کات يڠ سات سهاي يڠ ڤون کات يڠ لائين سهاي جوک ڤون ڤد حال بارڠ ايت تياد ترڠ ساله سئورڠ ڤون مک هندقله دبهاڬي انتار مريکئت سام باڽق سبب تيدق ڤاتت اورڠ سانق برسانق دسوره برسمڤه ڤد عادة

(a) Hs.: باو
(b) Hs.: سمڤن
(c) Hs.: ڤرکران

فصل ٣٩

ادڤون سقسي يڠ بوله دتريم دان يڠ بوله دسوره برسمڤه دموک حاکم کچل ڤرتام تيدق کچيل دان تيدق بوتا دان ڤکق کدوا لاک٢ مک بوله جوک ڤرمڤون جاد سقسي اڤبيل دي بايق لاکي اورڠ بايک

فصل ٤٠

مک هندقله کڤال قوم دان کڤال کمڤڠ ممڠڠ دان مڠتهوي دان ملولسکن بکمان ڤراتورن يڠ ترسبت داتس اين کالو سات٢ کڤال قوم دان کڤال کمڤڠ ملڠکر ڤراتورن اين اکن دحکم دحاکم کچل بکمان ڤاتت

فصل ٤١

سکلين اورڠ يڠ داڤت حکومن دحاکم کچل بکمان يڠ ترسبت داتس اين کالو تياد دي منورت بوله حاکم کچل منت ڤرتلوڠن ککوساٴن ڤليسي کڤد سري ڤادک تون اسستنت رسيدنت بڤکا هولو سرت اڤ٢ يڠ سده حاکم کچل ڤوتسکن بوله (*a*) دباو کڤد سري ڤادک تون (*b*) اسستنت رسيدنت

ادڤون ڤراتورن اين سده دموافقتکن اوله کڤال حاکم کچل دان ڤڠهول بسر کڤد سکل کڤال کمڤڠ دان کڤال قوم ڤد هاري اثنين نفکل ٢٥ اوکستس ١٨٦٧ دجديکن اندڠ٢ اکن دڤاکي دالم مجلس حاکم کچل دبڤکا هولو دمکينله اداڽ

(*a*) Hs. باو

(*b*) In Hs. ontbr.: اسستنت

اندغ٢ سمبر چهاي بڤكا هولو

باب ١

اتـورن مرڬـا

فصل ١

اتس تيفـ٢ مرڬا دتتڤكن سات ڤسيره اتو خليفة (a) هندقله اورڠ باڤـق ممبيـلهـن مـكـ (b) سري ڤـادكـ تون اسستـنت رسدنت مڠڤكلتن سرت ممبري ڬلر ڤدان

فصل ٢

دالم مرڬا بسر دتتڤكن سات اتو لبه ڤمبارڤـ كددوكنن اتس سڬل ڤرواتن (c) اکن ممرنته دباوه ڤسيره

فصل ٣

تياد بـوله ڤسيره برهنتيكن اتـو (d) مڠـڤكت ڤمبارڤـ اتو ڤرواتـن ملاينکن دڠن تاهو ڤادكـ تون ڤيتر

فصل ٤

جكـ (e) ڤمبارڤـ اتو ڤرواتن اکن برڬنتي کارن سبب ماتي اتو

(a) B : هندق

(b) B: راج مڠڤكلتن

(c) In B ontbr : اکن

(d) B: اڠكتكن ڤرواتن

(e) In B ontbr.: ڤمبارڤـ اتو

(a) لائين٢ حال (b) هندقله اورڠ باڤق مڠنجق ݢنتين مك ڤسيره ممبوان (c) كهداڤن ڤادك تون ڤيتر سڤاي (d) داُڠكتكنن جك تياد عرضن

فصل ٥

دالم دوسن ڤسيره هندقله دبوت سات ڤسوڠن مك اورڠ يڠ (e) ترتڠكف كارن مالڠ بركليلڠ اتو لائين٢ كسلاهنن (f) بوله ڤسيره ڤاسڠن سمنتار (g) اورڠ ايت داڤت دبوان ڤد ڤادك تون ڤيتر تياد داڤت دڤاسڠ اورڠ لبه در سهاري سمالم مك دبوان دالم إكاتن مڠهادڤ ڤادك تون ڤيتر

فصل ٦

هندقله ڤسيره دان ڤرواتن ڤلهار جالن بسر دالم واتس تانهن بكان (h) ليم بلس كاكي دڤڠر دبوت بندر دالمن سات هست بكان سات هست

فصل ٧

سوڠي يڠ بسر دان يڠ دالم هندقله دبوت جمباتن (i) سوڠي (k) يڠ كچل يڠ داڤت برلندي (l) تيدق برجمباتن ملائنكن ڤڠكرن دڠالي سڤاي ڤداتي نائيك دان تورن دڠن مودهن

(a) A: لائين
(b) A: هندق
(c) B: كڤد
(d) B: دأڠكتن
(e) B: دتڠكف
(f) A: هندق
(g) B: دباو ڤد
(h) B: دوا
(i) B voegt bij: ݢالرن ڤاڤن بلندرن كايو يڠ بائيك
(k) In A ontbr.: يڠ
(l) B: تياد مماكي جمباتن فصل ٨

فصل ٨

ممبوت دان ڤلهار جالن بسر جمباتن هنتر بارڠ اتو اورڠ ڮوبرنمنت ايتله ڬاوي راج نمان سڬل اورڠ ڤدسونن يڠ كرجاكنن

فصل ٩

يڠ ترلڤس در (a) ڤد ڬاوي راج ڤسيره بدان (b) دوا انقن يڠ توا ڤمبارڤ دان ڤرواتن دان سات انقن يڠ توا دان اورڠ يڠ توا اتو ساكت اورڠ يڠ (c) منڠڬلكن ڬاوي راج ايت ڤوتس ڬاوي نمان كنا دندا در سات سمڤي تيڬ (d) روڤيه ڤد ڤرواتن

فصل ١٠

قوم يڠ ڤلهار مسجد اتس كڤتوتن ڤادك تون ڤيتر (e) ترلڤس در ڤد ڬاوي راج

فصل ١١

كرج دلن ڤلهار جالن بسر دبهاڬي سام برت انتار اورڠ ڤدسونن تيڤ٢ دوسن ڤلهار جالن دالم واتسن

فصل ١٢

اورڠ يڠ ماتي (f) استرين داڤت ستڠه بهڬين دالم ڬاوي راج در ڤد اورڠ (g) يڠ بربيني ڤرمڤون يڠ ماتي لكين (h) ترلڤس در ڬاوي راج (i)

(a) In B ontbr.: ڤد

(b) B: انقن يڠ ڤالڠ توا ڤرواتن دان انقن يڠ ڤالڠ توا

(c) B: تڠڬلكن كرج ايت

(d) B: ريل

(e) B: لڤس

(f) B: بيني

(g) In B ontbr.: يڠ

(h) B: لڤس

(i) B: كرج بوجڠ كنا ستڠه كرج سڤرت رڠدا لانڠ

فصل ١٣

تياد بوله ڤسيره منريم اورڠ ڤرتندڠ (a) دالم مرݢاڽ اکن (b) ترتڠݢل اتو برلادڠ جک تياد دڠن اذن ڤادک تون ڤيتر

فصل ١٤

تياد بوله اورڠ ڤدسونن برڤندڠ دمرݢا لائين ملائينکن دڠن إذن ڤسيره

فصل ١٥

هندقله ڤسيره مڠاجق اورڠ باڽق ممبوت ڤراڠکڤ ماچن (c) مک جک براوله ماچن کوڤڠ دان بنتڠن (d) هندقله دباو کڤد ڤادک تون ڤيتر مک يڠ داڤت ماچن (e) براوله اوڠ (f) تيݢ ڤوله روڤيه ڤيرق (g) دمکين جوݢ اورڠ يڠ داڤت بواي (h) داڤت در (i) دوا روڤيه ستڠه سمڤي (k) سڤوله روڤيه (l) تلرن ليم ڤوله سنت

فصل ١٦

اورڠ ڤدسوتن يڠ ساکت عقل هندقله اورڠ باڽق ڤلهاراڽ

فصل ١٧

ڤسيره کواس مڠهابسکن ڤرکار (m) دالم مرݢاڽ سرت منارە دندا واتس دوا ڤوله ريل کباوه سبݢيمان ترسبت دالم اندڠ٢ ڤرحکومن

(a) B voegt bij: ڤرجاڠ

(b) B: تڠݢل

(c) In A ontbr:. مک . . . . . . ماچن

(d) A: هندق

(e) A voegt bij: ايت

(f) In B ontbr.: تيݢ ڤوله

(g) B: دان اورڠ

(h) A voegt bij: اتو تلرن

(i) In A ontbr.: دوا روڤيه ستڠه

(k) In A ontbr.: سڤوله

(l) In A ontbr.: تلرن . . . . سنت

(m) B: ددالم

فصل ١٨

ڤرواتن كواس مڠهابسكن ڤركار دالم دوسنن سرت منارة دندا واتس
سڤوله ريل سبڬمان ترسبت دالم اندڠ٢ ڤرحكومن ڤركار يڠ لبه (*a*) در
سڤوله ريل دندان هندقله دبوان (*b*) دهداڤن ڤسيرة

(*c*) فصل ١٩

ڤمبارڤ تياد داڤت مڠهابسكن ڤركاردالم واتس كواس ڤسيرة ملاٴينكن
دڠن اذن ڤسيرهن

فصل ٢٠

ڤسيرة دإذنكن ممباو ڤايڠ سبڬمان عادتن برسرت چڤ منجاد
تندا كوسان ڤايڠ ايت سبهاڬي ميرة دوا بهاڬي كونڠ برسرت ڤنچهن
كونڠ ورنان دالم چڤ اكن دسبتكنن مرڬان دان كڤيتورنن

فصل ٢١

دالم تيڤ٢ مرڬا برتڠه عادة تڠڬڠ منڠڬڠ ارتين تيڤ٢ انق بوة منڠڬڠ
ڤربواتنن اورڠ باڤق دالم مرڬا

(*d*) فصل ٢٢

دالم تيڤ٢ دوسن ڤسيرة هندقله سات قوم يڠ كواس حاكم

فصل ٢٣

دالم تيڤ٢ دوسن ڤرواتن هندقله سات قوم اكن نكاحكن اورڠ

فصل ٢٤

جك ڤسيرة ڤرواتن برجالن دالم كرج راج هندقله اورڠ باڤق ممبري ڤرڤت

(*a*) In B ontbr.: در

(*b*) B: كڤد

(*c*) In B ontbr.: فصل ١٩ . . . . . . مرڬا

(*d*) In A ontbr.: فصل ٢٢ . . . . . . ڤرڤت

باب ۲

اتورن دوسن دان برلادغ

فصل ۱

ددالم تيفـ۲ دوسن دتتڤكن سات ڤـرواتن يڠ ممرنته دوسن دباوه ڤرواتن دتتڤكن ڤڠݢاو (a) سبراڤ چوكڤن

فصل ۲

تياد بوله ڤرواتن (b) مڠڠكت اتو برهنتيكن ڤڠݢاو ملائنكن دڠن إذن ڤسيره

فصل ۳

جكـ اورڠ برتندغ سمڤي ددوسن اتو دتانه هندقله ترڠ ڤد ڤرواتن سياڤ يڠ منمڤڠكن اورڠ ڤرتندغ بڤݢڠ حال احوالن

فصل ۴

سکل اورڠ ڤدسونن (c) هندقله بروسه دالم دوسن

فصل ۵

تيفـ۲ تاهن هندقله ڤرواتن جاݢ سڤاي اورڠ باپق برلادڠ اتو برساوه (d) دان مركس حال ايت سڤاي (e) مريكئت داڤت ڤـادي سچوكڤ (f) ماكن دان جولن

(a) B: براڤ چوكڤ

(b) B.: اڠكت

(c) A: هندق

(d) In B ontbr.: دان

(e) In B ontbr.: مريكئت

(f) In B ontbr.: ماكن

فصل ٦

جک اورڠ برلادڠ برسڤکڤ اتو برککس تيدق سرت تياد (a) برتهوکن ڤد اورڠ يڠ ڤـون لادڠ (b) مـک ممباکر لادڠن (c) دان اڤي ملارڤ سمڤي برماکن اورڠ لاٴين ڤون لادڠ يڠ ڤڠکل اڤي کنا ڤندوٴن سلاوي تڠکي واتس باهو

فصل ٧

جک اورڠ ممباکر لادڠن مک اورڠ لاٴين ڤون (d) تنامن سڤرت (e) درين کلاڤ (f) سيره رمڤن بمبو اتو لاٴين روسق (g) اي کنا دندا در تيکڽ سمڤي انم ريل (h) سرت مڠڬنتي تنامن يڠ روسق

فصل ٨

جک اورڠ باکر لادڠن دکت اورڠ ڤون کبن (i) اتو لادڠ (k) مک ککسن سده تربوت اتس کڤتوتن اورڠ (l) يڠ امڤون کبن مک کبن ايت هاڠس جوک تياداله دڬنتي (m) کرڬينن

فصل ٩

اورڠ يڠ برکبن کواس اتس تانه يڠ ددارت کبنن واتس امڤت ڤوله جنجڠ ددارتن

(a) B: ڤرتهوکن
(b) B: لاجو
(c) B: مک
(d) B: تندورن
(e) In B ontbr.: درين
(f) B: سورو
(g) In B ontbr.: اي
(h) In B ontbr.: سرت
(i) In B ontbr.: اتو لادڠ
(k) B: دان
(l) In B ontbr.: يڠ
(m) B: کرڬين ايت

فصل ١٠

جک اورڠ ڬادیکن ساوه اتو کبن هندقله ترڠ ڤد ڤرواتن

فصل ١١

جک اورڠ (a) ڬادیکن کبن اتو ساوه تیاد دڠن ڤرجنجین تیاد داڤت (b) دتبسن سکتیک لاڬي بربوه

فصل ١٢

جک اورڠ ڤرتندڠ اکن برلادڠ دمرڬا لاٴین ملاٴینکن دڠن اذن ڤسیره دان ڤرواتن سرت ممبري سیوا بومي سات روڤیه ددالم سبیدڠ لادڠ

فصل ١٣

یڠ ملڠکر عادة این کنا دندا انم ریل سبب مالڠ اوتن

فصل ١٤

جک اورڠ (c) ڤرتندڠ منمڤڠ برلادڠ اتو برکبن ڤولڠ ددوسنن سڬل تنامنن ڤولڠ ڤد یڠ امڤون تانه

فصل ١٥

لادڠ (d) دان ساوه دان کبن هندق دکندڠکن (e) ڤاڬر لادڠ کبن اتو ساوه جک دڬویڠ مک سڤنجڠ تیڬ دڤا تیاد برڬرق ایتله ڤاڬر یڠ بایک (f)

(a) B: مڠڬادي
(b) B: دتبس
(c) B: برتندڠ
(d) In B ontbr.: دان
(e) In B ontbr.: ڤاڬر . . . . . بایک
(f) B voegt bij: فصل ١٦ ڤد تیڤ ٢ دوسن هندقله اورڠ باڤق ممبوت ڤراٴڠکڤ ماچن سرت منارة امڤن ددالمن ماچن یڠ داڤت دباير . . . . روڤیه کڤد یڠ منداڤتن فصل ١٧ دالم لیم هاري لڤس در اوّل هندقله اورڠ ڤدسونن کرجاکن بهڬینن دالم جالن بسر مک لیوت لیم هاري ڤرواتن هندقله مرکس بهڬین تیڤ اورڠ یڠ تڠڬلکن کرج ڤوتس ڬاوي نمان

باب ٣

عادة ڤرحكومن

فصل ١

. جک اورڠ دعوي اوتڠ ڤيوتڠ بارڠ اتو کبن اتو ݢداين بوله ڤسيره ڤرواتن منت تندا سره چوکه (*a*) نمان جک ڤرکار ڤوتس اوله ڤسيره تندا سرهن در سات سمڤي ليم روڤيه جک ڤوتس اوله ڤرواتن تندا سرهن در (*b*) سات سمڤي تيک روڤيه (*c*)

فصل ٢

سکل ڤرکاريڠ ساله ڤد عادة اتو ڤرنته راج سڤرت ڤرکار انتار بوجڠ ݢادس اتو رڠدا منچوري برکلهي ممبونه اورڠ ممباکر رومه تياد بوله ڤسيره ڤرواتن مڠمبل تندا سره ارتين تياد (*d*) برتندا سره دالم ڤرکار يڠ ڤوتس دڠن دندا اتو يڠ (*e*) دحکمکن بدن (*f*)

فصل ٣

(*g*) دالم ڤرکار اوتڠ ڤيوتڠ دباوه ليم روڤيه تياد داڤت (*h*) مڠمبل تندا سره

(*a*) B voegt bij : دان

(*b*) In A en B ontbr. : نمان

(*c*) B: ستڠه

(*d*) B: امبل

(*e*) B: ممبري تندا سره

(*f*) B: حکم

(*g*) B : در

(*h*) B : امبل

فصل ۴

دالم دعوي (*a*) ماڠن بوله ڤسيره (*b*) ڤرواتن مڠمبل ولاسن سالت دانم سڤوله

فصل ٥

سڬل ڤركار يڠ ساله ڤد عادة بوله ڤوتس ڤد ڤسيره

فصل ٦

(*c*) ڤركار ممبونه اورڠ (*d*) مراچن اورڠ ممبوڠ انق ممباكر رومه اتو دوسن ملڬائي اورڠ دڠن سڤجات نمڤو ملڤكر ملون دڠن سنجات يڠ كواس مرنته (*e*) دان لائين٢ كسلهن يڠ بسر اكن دبوات كڤد ڤادك تون ڤيتر سڤلي ڤوتس دالم راڤت

فصل ٧

جك ڤركار ڤوتس ڤد ڤرواتن مك اورڠ يڠ (*f*) كاله تياد منريم كڤتوسن ڤرواتن بوله اي مڠادو ڤد ڤسيره مك ڤسيره (*g*) مڤركس ڤركار ايت (*h*) لاڬي مك جك بنر دان عادل كڤتوسن ڤرواتن (*i*) هندقله ڤسيره منرمان جك تيادله سبڬمان عادة اتو كورڠ عادل كڤتوسن ڤرواتن (*k*) كڤتوسن ايت داڤت دأوبين

(*a*) B: اوتڠ ڤيوتڠ
(*b*) In A ontbr.: ڤرواتن
(*c*) In A ontbr.: ڤركار
(*d*) In A ontbr.: انق! . . . . . مراچن
(*e*) A voegt bij: دالم مرڬا
(*f*) A: دسلهي
(*g*) B.: ڤركس لاڬي
(*h*) In B ontbr.: لاڬي
(*i*) A: هندق
(*k*) B: بوله ڤسيره مڠوبهن

باب ٣

عادة ڤرحکومن

فصل ١

. جک اورڠ دعوي اوتڠ ڤيوتڠ بارڠ اتو کبن اتو ݢداين بوله ڤسيره (*a*) ڤرواتن منت تندا سره چوکڤ (*b*) نمان جک ڤرکار ڤوتس اوله ڤسيره تندا سرهن در سات سمڤي ليم روڤيه جک ڤوتس اوله ڤرواتن تندا سرهن در (*c*) سات سمڤي تيݢ روڤيه

فصل ٢

سݢل ڤرکاريڠ ساله ڤد عادة اتو ڤرنته راج سڤرت ڤرکار انتار بوجڠ ݢادس اتو رڠدا منچوري برکلاهي ممبونه اورڠ ممباکر رومه تياد بوله ڤسيره ڤرواتن (*d*) مڠمبل تندا سره ارتين تياد (*e*) برتندا سره دالم ڤرکار يڠ ڤوتس دڠن دندا اتو يڠ (*f*) دحکمکن بدن

فصل ٣

(*g*) دالم ڤرکار اوتڠ ڤيوتڠ دباوه ليم روڤيه تياد داڤت (*h*) مڠمبل تندا سره

(*a*) B voegt bij : دان
(*b*) In A en B ontbr.: نمان
(*c*) B: ستڠه
(*d*) B: امبل
(*e*) B: ممبري تندا سره
(*f*) B: حکم
(*g*) B : در
(*h*) B : امبل

نيه (a) در ڤد سغوڽ رين هندقڽ ڤرکر ايت ڤوتي معلوم کهدقڽ فسيرهن مک تندا دالم ڤرکر ايت تيهکي لوا اکر فسيره دالم ڤوتي يغ امڤوڽ اکن ييه (b) برڤرکر

فصل ١٥

جک اورغ برسعه مک لبلکن يات سعه ايت يعني ملاينکن اورغ ايت کند (c) ڤرحکيمن راقت

فصل ١٦

جک چمڤاک تاڠن ايتين تمڤيلغ (d) ممولکن تمڤغ برکوچه جايت کدقڽ اتو روسقکن اورغ ڤون (e) تندمن اتو (f) رومه جک دتمبغ (g) انقغ يغ ساله ممبري ڤد يغ لتوي برس سات کنتغ کلاف سبيجي سيرة (h) سجران جک دتمبغ برت ددندا در لوا سمڤي انم ريس

فصل ١٧

جک اورغ برکوچه اتو بنه دڠن تاڠن اتو کيو لنور رومه اتو (i) لنور دوسن سمڤي بڠکق ددندا در دوا سمڤي انم ريل دان اڤي يغ ساله ممبري ڤد يغ (k) بڠکق (l) ڤمڤس سات سمڤي امڤت ريل

(a) In B ontbr.: در ڤد
(b) B: کذا ڤرکر
(c) B: حکومن
(d) B: ڤوکل
(e) B: تندورن
(f) A: رومهن
(g) B: ريڠن
(h) B voegt bij: سکاڤر
(i) B: دلمن دوسن
(k) B voegt bij: لوک اتو
(l) B voegt bij: تڠڠ

فصل ١٨

جكَ اورڠ بركلاهي دهداڤن اورڠ ڤون رومه (a) مكَ يڠ امڤون رومه مڠادو يڠ ڤڠكل بركلاهي (b) ايت كنا دندا دوا ريل ڤد يڠ امڤون رومه اسو مركوس نمان لاڬي كنا دندا ڤرواتن در (c) دوا سمڤي ليم ريل

فصل ١٩

جكَ اورڠ بركلاهي ددالم اورڠ ڤون رومه مكَ يڠ امڤون رومه مڠادو يڠ ڤڠكل بركلاهي كنا (d) دندا امڤت ريل ڤد يڠ امڤون رومه سيڤا مركوس نمان دان دندا ڤرواتن در ليم سمڤي سڤوله ريل

فصل ٢٠

جكَ اورڠ بركلاهي سرت ممڬڠ سنجات (e) اتو چابت سنجات كنا دندا در انم سمڤي دوا بلس ريل

فصل ٢١

جكَ اورڠ بركلاهي مكَ برلوكَ موسهن اي كنا اوڠ اوبت ڤد يڠ لوكَ در دوا سمڤي انم ريل

فصل ٢٢

جكَ اورڠ بركلاهي سمڤي چاچت سڤيهق ارتين هيلڠ مات كوڤڠ (f) كاكو تاڠن اتو كاكي بوڠ صفة نمان كنا دندا دوا بلس ريل دان باير ستڠه باڠن ايائيت ليم ڤوله ريل ڤد يڠ چاچت

(a) In B ontbr.: مكَ ...... رومه

(b) In B ontbr.: ايت

(c) B: تيڬ سمڤي انم ريل

(d) In A ontbr:. دندا

(e) In B ontbr.: اتو چابت سنجات

(f) B: كوكو

فصل ٢٣

جک اورڠ ملون ڤسيره اتو ڤرواتن دالم کوسان سرت ممکڠ اتو چابت سنجات اتو ممکڠ کايو اتو (a) لاين٢ن اکن ڤوکل ڤدان اورڠ ايت (b) اکن دباو دهداڤن راڤت مک اکن دتوتڤ در تيݢ سمڤي انم بولن سرت ممباير تڤڠ سات کربو جک دالم رومه ڤد يڠ امڤون رومه جک (c) دلور اتو (d) دڤڠکلن دوسن ڤد اورڠ ڤدسونن يڠ ملون دتڠه رمب کنا حکومن راج

فصل ٢٤

جک اورڠ (e) ميسو ڤد اورڠ لاين ترلوڤ کات يڠ (f) تياد ڤاتت سيلڤ نمان دحکم برس سڤنتڠ کلاڤ سبيجي ايم سايکر ڤد يڠ دعوي

فصل ٢٥

جک اورڠ ماکي٢ اتو کتائي اورڠ ڤون استري اتو انق (g) اتو (h) سبوتي اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ تياد داڤت دڤتاکن چمڤال مولت نمان دحکم در دوا سمڤي دوا بلس ريل دندا ايت دبهاݢي تيݢ سبهاݢي ڤد يڠ دعوي دوا بهاݢي ڤد ڤسيره (i) اتو ڤرواتن

فصل ٢٦

جک اورڠ منچوري سيڠ هاري دلور رومه ددوسن اتو دلادڠ (k) بوه٢

(a) A : لاين٢
(b) In A ontbr.: اکن . . . . . . مک
(c) A : ددالم
(d) A : دڤڠکل
(e) B : ممکي
(f) B : تيدق
(g) In A ontbr.: اتو
(h) A : دسبوتي
(i) B : دان
(k) In A ontbr.: بوه٢

ايم بيبكث بارڠ يڠ كتڤڬالن دلور رومه سڤرت بوبو جال كائين٢ نايڤ نمان كنا دندا در دوا سمڤي امڤت ريل بارڠ دڬنتي هرڬان

فصل (*a*) ٢٧

جكڽ (*b*) اورڠ منچوري ڤادي سدڠ دجمر اتو ڤادي (*c*) تڠه لادڠ كلاڤ سيره سدڠ دباتڠن كنا دندا در (*d*) امڤت سمڤي انم ريل بارڠ دڬنتي هرڬان (*e*)

فصل ٢٨

جكڽ اورڠ منچوري ددوسن اتو دلادڠ كلاڤ ڤينڠ سيره سرت منبڠ باتڠن مالڠ كربو اتو كمبڠ كنا دندا در انم سمڤي دوا (*f*) بلس ريل بارڠ يڠ هيلڠ اتو روسق دڬنتي هرڬان

فصل ٢٩

جكڽ اورڠ منچوري مالم هاري ددالم رومه ماسق دڠن بابـق (*g*) اتو

(*a*) B: ٢٦

(*b*) In B ontbr.: اورڠ

(*c*) In A ontbr.: تڠه لادڠ

(*d*) B: تيڬ

(*e*) B voegt bij: فصل ٢٧ جكڽ جاد دعوي بارڠ يڠ هيلڠ ملائينكن هرڬان بڬمان ترسبت دباوه اين ڤادي سراتس كولق امڤت ريل برس سراتس كولق دلاڤن ريل كربو سات ايكر ليم بلس ريل انق كربو سات ايكر سڤوله ريل ساڤي سات ايكر سڤوله ريل كمبڠ سات ايكر تيڬ ريل بيري٢ سات ايكر سات ريل ستڠه امس برت سات تاهل دوا ڤوله ريل سواس برت سات تاهل سڤوله ريل ڤيرق برت سات ريل سات ريل كرس ڤساكڽ سڤوله ريل سيور ڤساكڽ ليم ريل كرا امس سڤوله ريل تمبق يڠ ڤاكي ڤيرق سڤوله ريل تمبق يڠ تياد برڤيرق در سات سمڤي تيڬ ريل سيالڠ يڠ بربوه سڤوله ريل باتڠ كلاڤ يڠ بربوه دوا ريل ستڠه باتڠ كلاڤ يڠ بلم بربوه سات ريل انو سات ريل ستڠه رمبي سات ريل سات رمڤن بمبو ماين اتو دابق دوا ريل بمبو ساسق سات ريل باتڠ دوكو درين اتو لائين٢ براڤ سڤاتت هرڬان

(*f*) B: ڤوله

(*g*) In A ontbr.: اتو بوكڽ لوڠ

بوكن لاوڠ كنا (*a*) دندا دوا (*b*) بلس ريل بارڠ يڠ هيلڠ دڬنتي هرڬان
دان يڠ روسق دروڤه يڠ (*c*) تربابق (*d*) دڬنتي اوڤهن

فصل ٣٠

جكڽ اورڠ منچوري دالم روڤه يڠ تڤڬل بايكڽ ددوسن بايكڽ دلادڠ
نايڤ نمان ددندا در دوا سمڤي امڤت ريل (*e*) بارڠ يڠ هيلڠ
دڬنتي هرڬان

فصل ٣١

جكڽ اورڠ ماسق اورڠ ڤون روڤه ڤد سيڠ هاري مالڠ دڠن (*f*) ڤڠس
مربت نمان كنا دندا دوا (*g*) بلس ريل بارڠ يڠ هيلڠ (*h*) هندقله
دڬنتين

فصل ٣٢

جكڽ اورڠ (*i*) منچوري ڤادي دالم (*k*) بيلكڽ (*l*) جكڽ سيڠ هاري
كنا دندا دوا بلس ريل (*m*) جكڽ مالم هاري كنا دندا دوا ڤوله ريل
ڤادي هندقله دڬنتي هرڬان

فصل ٣٣

جكڽ اورڠ مربت لنتس مالڠ اورڠ ڤون بارڠ دتڠه جالن نڬن

(*a*) In A ontbr.: دندا
(*b*) B: ڤوله
(*c*) B: دبابق
(*d*) A voegt bij: اولهن
(*e*) In B ontbr.: بارڠ . . . . . هرڬان
(*f*) B: ممقس
(*g*) B: ڤوله
(*h*) B: مستي
(*i*) B: مالڠ
(*k*) B: تڤكيڠ
(*l*) In A ontbr.: جكڽ سيڠ هاري
(*m*) In A ontbr.: جكڽ . . . . . ريل

مريقس نمان كنا دندا در انم سمڤي دوا بلس ريل بارڠ يڠ هيلڠ هندقله دكنتي هرڬان

فصل ٣٤

جك اورڠ منچوري (a) دالم رومه (b) دان يڠ امڤون رومه (c) دتيكمن كنا حكومن راج ·

فصل ٣٥

جك اورڠ (d) مڤمڤن اتو سمبنيكن اتو ممبلي بارڠ كچرين دحكم سبڬمان (e) منچوري جوك

فصل ٣٦

سياڤ يڠ مليهت اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ دلارڠ مك (f) تياد منڠكڤ ڤربواتن ايت ڠبوڠي ڬاوي (g) نمان كنا (h) دندا در دوا سمڤي انم ريل

فصل ٣٧

سياڤ يڠ (i) منداڤت خبر در ڤد اورڠ ڤون ڤربواتن يڠ جاد لراڠن (k) مك (l) تياد دبكان ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن ڠيدم ڬاوي نمان كنا دندا در دوا سمڤي انم ريل

فصل ٣٨

جك اورڠ برتمو بارڠ دلاين اتو دڤڠكالن اتو دجالن اتو دسوڠي

(a) B: ممبابق رومه
(b) B: مك
(c) B: دتيكم
(d) B: سمڤن
(e) B: اورڠ يڠ منچوري
(f) A: تيدق
(g) B voegt bij: سجاڬت
(h) In A ontbr.: دندا در
(i) B: داڤت
(k) In B ontbr.: مك
(l) A: تيدق

هندقله بارغ ايت دسرهكن قد قرواتن مك دقوكلكن چانغ سرت (*a*) دسمقنن توجه هاري (*b*) مك تمبل اورغ يغ اءقون (*c*) بارغ هندقله بارغ ايت (*d*) دقولككنن ترليوت توجه هاري بارغ قولغ قد يغ منداقتن مك دبلاكغ تمبل يغ امقون بارغ هندقله دتبس سقارو هرگان

فصل ۳۹

يغ برتمو بارغ مك تيادله دترغكن قد قرواتن مالغ داقت نمان دحكم سقرت مالغ

فصل ۴۰

جك (*e*) اورغ برتمو (*f*) قراهو هاپت هندقله (*g*) دسرهكن قد قرواتن مك دتمبغ (*h*) قراهو ايت دقكالن توجه هاري توجه مالم (*i*) مك تمبل يغ امقون (*k*) قراهو (*l*) دي تبس (*m*) قرهون در ستقه سمقي تيك ريل تيدق تمبل يغ امقون (*n*) قراهو مك (*o*) قراهو ايت دقولقكن كقد يغ منداقتن جكلو تمبل كمدين (*p*) يغ امقون (*q*) قراهو (*r*) دتبس سقارو هرگان

(*a*) B: دسمقن
(*b*) In B ontbr.: مك
(*c*) In B ontbr.: بارغ . . . . . . ايت
(*d*) B: دقولقكن
(*e*) In A en B ontbr.: اورغ
(*f*) B: سمقن
(*g*) A: دسرة
(*h*) B: سمقن
(*i*) In B ontbr.: مك
(*k*) B: سمقن
(*l*) A voegt bij: هندق
(*m*) B: سمقنن
(*n*) B: سمقن
(*o*) Id.
(*p*) B voegt bij: اورغ
(*q*) B: سمقن
(*r*) B: دتبوسي

فصل ٤١

يڠ (a) منداڤت ڤراهو ايت سرت مڠوبهكن رڤان دحكم سڤرت منچوري در تيڠ سمڤي انم ريل (b) ڤراهو ڤولڠ ڤد يڠ امڤون

فصل ٤٢

جك اورڠ منمڤڠ برمالم درومه اورڠ ڤدسونن اتو (c) دتالڠ ممباو بارڠ هندقله بارڠ ايت دتيتڤ ڤد يڠ امڤون رومه (d) جكلو بارڠ يڠ ترتيتڤ هيلڠ دالم تاڠن اورڠ يڠ امڤون رومه ملائنكن (e) دڬنتيڽ

فصل (f) ٤٣

جك اورڠ منمڤڠ برمالم دڬردو اتو دبالي هندقله بارڠن دتيتڤ ڤد اورڠ ڤدسونن (g) جك هيلڠ بارڠ ايت (h) اورڠ باڤق يڠ ڬنتيڽ

فصل ٤٤

يڠ ممبونه اورڠ كرڤ ڤاتي نمان كنا حكومن راج

فصل ٤٥

يڠ ممبونه اورڠ تياد دڠن سڠجان (i) كنا باڠن سراتس ريل (k) سرت ممباير بلنج ماتي (l) امڤت ريل دان دوس ڤد ڤسيره ڤرواتن دوا ڤوله ريل سرت ڤمباسه بومي سات كربو ڤد اورڠ باڤق

(a) B: داڤت سمڤن هاڤت
(b) B: سمڤن
(c) B: تالڠ
(d) B: فصل ٤٣ جك بارڠ
(e) A voegt bij: اكن
(f) B: ٤٤. Ook de volgende artikels verspringen één nummer in B.
(g) B: جكلو
(h) B: دڬنتيڽ
(i) In B ontbr.: كنا . . . . . ريل
(k) B: اكن
(l) B: تڤڠ ممبري سرت ماتي يڠ اورڠ وارث ڤد ريل ڤوله دوا بومي سات كربو دڠن برس سچوكڤن اورڠ ڤدسونن

فصل ٤٦

(a) اورڠ باڽق ڤولڠ ڤد اهل اورڠ يڠ ماتي (b)

فصل ٤٧

جک اورڠ ممبونه ماتڠ سدڠ دالم رومهڽ (c) تياد کنا باڽق

فصل ٤٨

جک اورڠ منچوري (d) تياد دڠن سڤچاتن کنا تڠڠ (e) در دوا سمڤي دلڤن ريال ڤد يڠ لوک (f) دان دندا ڤد ڤسيره ڤرواتن در تيڬ سمڤي دوا بلس ريال

فصل ٤٩

جک اورڠ لاکي٢ ماسق اورڠ ڤوڽ رومه دڠن برمقصود اورڠ ڤوڽ استري اتو انق کرڤ ڬاوي نمان مک تربونه اوله اورڠ يڠ امڤوڽ رومه (g) ددالم رومهڽ (h) تياد منجاد ترباير باڽق جک دلور رومه هندق دتڠکڤ مک (i) تربونه اوله اورڠ (k) يڠ امڤوڽ رومه يڠ ممبونهڽ کنا دوا ڤوله ريال کسيکڤ اوتڠ دتمبق (l) ماتي نمان

(a) B voegt bij: اورڠ باڽق اکن دباير اتس کڤتوسن راڤت

(b) B voegt bij: فصل ٤٨ ڤسيره ڤرواتن داڤت سات دالم سڤوله ريال دالم اورڠ باڽق ولاسن نمان. De volgende artikels verspringen dientengevolge in B. twee nummers, zie p. 259, Aant. (f).

(c) A: تيدق

(d) Id.

(e) In A ontbr.: در

(f) In A en B ontbr.: دان

(g) A: دالم

(h) A: تيدق

(i) B voegt bij: اي

(k) In B ontbr.: يڠ

(l) In B ontbr.: ماتي

فصل ٥٠

جك مالم هاري اورغ (a) ترسمبوني دباوه اورغ ڤون رومه كنا دندا دوا بلس ريل سبب بوله برمقصود كرف ڤاتي اتو كرف ݢاوي

فصل ٥١

يغ مروسقكن اتو (b) مڠهيلڠكن بارغ راج كتوجو الـه نـمان (c) كـنا حكومن راج

فصل ٥٢

جك اورغ ڤدسـونن تورت راج برجالن مك لنتس برلاري جك بردارت ترجن الس نمان جك برڤراهو ترجن ڤلاڠن نمان كنا (d) دندا دوا بلس ريل

فصل ٥٣

جك اورغ ممبوت جاهت دڠن حيوان مڠـندڠكن وادن سجاݢت نمان كنا (e) دندا دوا ڤوله ريل سرت ڤمباسه بومي كربو سـئيكر برس سراتس ݢنتڠ كلاڤ سراتس بيجي سرت ݢنتي هرݢا حيوان ايت

فصل ٥٤

جك اورغ ماتي تربونه اتو ترسامن دتڠه جالن ددالم دوسن اتـو تالڠ مك (f) تياد ڤات يغ امڤون ڤربواتن ملائيڽكن دوسن دان مرݢا يغ امڤون تانه كنا باڠن

فصل ٥٥

(g) تيادله داڤت اورغ مممڠڠ اورغ مڠيرغ اوتڠ

(a) B: سمبوني
(b) B: هيلڠكن
(c) A voegt bij: دي
(d) In A ontbr.: دندا
(e) Id.
(f) A: تيدق
(g) B: تياد

فصل ٥٦

يڠ براوتڠ (a) هندقله باير دڠن (b) اوڠ تمبڠ توني جك (c) تياد امڤون ڤمبياڽن هندق ممباير دڠن اڠسورن اتو دڠن ببله جك دڠن ببله سبهاڬي جاد ڤڤسورن سبهاڬي جاد ڤماكن اورڠ يڠ براوتڠ

فصل ٥٧

ڤركار اوتڠ ڤيوتڠ ترليوت ليم تاهن (d) تيادله دڠن سقسي اتو سورت (e) تياد داڤت ددعوي

فصل ٥٨

تيدق بوله (f) نيكل اوتڠ جك (g) كتكان اكن ممباير ترليوت

فصل ٥٩

جك اورڠ ماتي دالم مرڬا هندقله اورڠ دعوي اوتڠ جك ڤسيره دالم امڤت ڤوله هاري امڤت ڤوله مالم (h) جك ڤرواتن (i) دالم دوا ڤوله هاري دوا ڤوله مالم (k) دان جك اورڠ باڽق (l) دالم توجه هاري توجه مالم

(a) A: هندق
(b) B: ڤڤوسر اتو دڠن برلادڠ بهاڬي تيڬ ببله سبهاڬي جاد ڤڤوسر سبهاڬي جاد بوڠا اوڠ سبهاڬي جاد فماكن اورڠ براوتڠ
(c) A: تيدق
(d) B: تياد
(e) A: تيدق
(f) B: ليڤت
(g) B: تمڤو
(h) In A ontbr.: جك ...... جك; in B ontbr.: جك
(i) In B ontbr.: دالم
(k) In B ontbr.: دان جك
(l) In B ontbr.: دالم

فصل ٦٠

جوجر (a) اتو هنتر (b) تياد لاڬي (c) دمنتان ڤركار جوجر (d) اتو هنتر
(e) تياد بوله منجاد دعوي

فصل ٦١

جكڤ اورڠ ڤونڽ رومه ترباكر سبب كورڠ جاڬ كنا دندا در دوا
سمڤي انم ريل

فصل ٦٢

جكڤ اورڠ ڤونڽ رومه ترباكر سبب كورڠ جاڬ مكڤ ملارڤ اڤي
دان ترباكرله دوسن ملائنكن اورڠ يڠ امڤوڽ رومه يڠ ڤڠكل اڤي كنا
تڠڤڠ دوسن كربو سئيكر برس سراتس ڬنتڠ كلاڤ سراتس بيجي ڤد
اورڠ باڤق

فصل ٦٣

كربو يڠ ترلڤس (f) تياد برتندا سمڤي ڤام كربو جالڠ نمان اورڠ باڤق
يڠ امڤوڽ

فصل ٦٤

كربو مالم (g) هندقله دكندڠكن سيڠ بوله دلڤسكن اكن تتاڤي اورڠ
يڠ امڤوڽ كربو تڠڬڠ سڬل حال جكڤ كربوڽ ماسق ساوه لادڠ اتو كبن

فصل ٦٥

جكڤ (h) سيڠ هاري كربو ماسق اورڠ ڤونڽ ساوه لادڠ اتو كبن هندقله

(a) In B ontbr.: اتو هنتر

(b) A en B: تيدق

(c) B: دمنت

(d) In B ontbr.: اتو هنتر

(e) A: تيدق

(f) Id.

(g) A: هندق

(h) B: مالم

دتغكف كربو ايت مك يڠ امڤو تيس كربو (a) سات ريل سئيکر
جک (b) ملم هاري دان يات (c) تيدد داڤت كربو ايت دتغكف
بوله دبونه اوله اورڠ يڠ امڤو كبن (d) ساوه اتو لادڠ مك سات ڤوكڠ
ڤوڠ ڤد يڠ امڤو كربو (e)

فصل ٦٦

جک كربو نوت اتو مني دتيكم (f) دالم واتس امڤت ڤونه جنجڠ (g) در اورڠ ڤون لادڠ اتو دوسن مك (h) تياد ڤات يڠ (i) منيكمن اتو ممبونهن اورڠ ڤدسوتو كنا كنتي هرڬان در توجه سمڤي نيم بلس ريل (k)

فصل ٦٧

كربو يڠ مرمڠق ڤڬر جانو داڤت دالم كبن بونه دبونهن سات ڤوكڠ ڤوڠ ڤد يڠ امڤو كربو

(a) B: تيڬك

(b) In B ontbr.: ملم هاري دان

(c) A: تيدق

(d) In B ontbr.: ساوه

(e) B voegt bij: فصل ٦٨ جک ڤد سيڠ هاري كربو ماسق لادڠ ساوه اتو كبن تياد بوله دبونه ملاٴينكن دتغكف اتو دأوسر جک ترتغكف دتبس سات ريل سئيكر بارڠ يڠ روسق دڬنتي هرڬان

De volgende artikels verspringen drie nummers in B. Zie boven p. 260, Aant. (b).

(f) B: اورڠ دكت اورڠ ڤون لادڠ اتو دوسن واتس

(g) In B ontbr.: در اورڠ ڤون لادڠ اتو دوسن

(h) A: تيدق

(i) B: منيكم

(k) B voegt bij: فصل ٧٠ ساوه لادڠ دان كبن هندقله دكليلڠكن دڠن ڤاڬر يڠ بايئك ڤاڬريڠ داٴوكڠ مك ڤنجڠ انم دڤا تياد برڬرق ايتله بوله كتاكن ڤاڬر يڠ بايئك

De volgende artikels verspringen vier nummers in B. Vergl. boven Aant. (e).

فصل ٦٨

جکڽ اورڠ (*a*) هندق برنيّة کربو اتو کمبڠ هندقله (*b*) دبنتي ددوسن
جکڽ (*c*) اورڠ بنتي دلادڠ (*d*) اتو داوتن مالڠ نيّة نمانڽ کنا دندا در
دوا سمڤي امڤت ريل

فصل ٦٩

جکڽ اکن (*e*) مموتڠ کربو اتو کمبڠ دلادڠ اکن دبوت اوبت اورڠ
ساکت هندقله ترڠ دڠن ڤرواتن جکڽ تياد ترڠ ڤد ڤرواتن مالڠ صدقة
نمانڽ کنا (*f*) دندا در دوا سمڤي امڤت ريل

فصل ٧٠

سياڤ يڠ برجودي اتو مڽابڠ تيدق دڠن إذن در ڤد ڤادکڽ تون
ڤيتر کنا حکومن راڤت

فصل ٧١

(*g*) جکلو اورڠ در لائن مرڬا نمڤڠ برتمو ڬادڠ چول اتو لاين ايسي
اوتن مـلائنکن دبهاڬي تيݢڽ سبهاڬي ڤد ڤسيره اتو ڤرواتن يڠ امڤونڽ
تانه دوا بهاڬي ڤد يڠ (*h*) منداڤتن

(*i*) فصل ٧٢

جکڽ اورڠ دکاوينکن (*k*) هندقله ترسبت دان منجاد ڤرجنجين جکڽ

(*a*) In A ontbr.: هندق
(*b*) B: بنتي
(*c*) In B ontbr.: اورڠ بنتي
(*d*) A: اتو اوتن. In B ontbr.: اتو داوتن
(*e*) B: بربنتي
(*f*) In A ontbr.: دندا در
(*g*) B: جکڽ
(*h*) B: برتمو
(*i*) Dit Art. ontbr. in B.
(*k*) A: هندق

لاكئ برجالن منڠݢلكن استرين سموسم مك تياد مڠاسه بنج دان ڤڠدين استرين ايت بوة منت ساتو

فصل ٧٣

جك اد اورڠ ماتي منڠݢلكن (a) استرين دان انقن هندقله ڤرواتن برسام² قوم ممركس ترکة درڤد اورڠ يڠ ماتي ايت سرت مڠتهوي (b) حاکمن

فصل ٧٤

جك اد اورڠ ماتي للاوس منڠݢلكن انق يتيم ڤياتو هندقله ڤرواتن برسام² قوم (c) ممركس ترکة درڤد اورڠ يڠ ماتي ايت سرت ممبري تاهو ڤد ڤسيرة مك ڤسيرة برسام² قوم ممڤڠ ترکة ايت سرت منهار انق يتيم ڤياتو واتس عمر امڤت بلس تاهن (d) مك سسده (e) كتيك ايت باڠ ترکة ڤونڠ ڤد انق ايت

فصل ٧٥

جك اورڠ يڠ بربيني ماتي نكاح دڠن ڤرجنجين سڤنچرين هرت ديباݢي دوا سبهاݢي ڤونڠ ڤد انقن (f) اتو جك تياد براُنق ڤد سانقن (g) سبهاݢي ڤولڠ ڤد استرين مك جك يڠ ماتي براُوتڠ هندقله دهولو دباير اوتڠن دان يڠ ترلبه درڤد (h) اوڠ ايت (i) ديهاݢي دوا

فصل ٧٦

جك هرت اورڠ يڠ ماتي تياد چوكڤ اكن ممباير اوتڠن مك

(a) B: استري

(b) B: يڠ براُوله ترکة ايت

(c) B: ممڤڠ

(d) In B ontbr.: مك

(e) In B ontbr.: كتيك

(f) In B ontbr.: اتو

(g) A: سبهݢين

(h) B: اوتڠن

(i) A: يڠ ديهاݢي

(*a*) ڤات استرين مڤيكت تڠكڠ اوتڠ ايت هندقله (*b*) اي ممباير سڤارو اوتڠ اكن تتاڤي (*c*) تيادله بوله سكالي٢ انق٢ (*d*) منڠڬڠ اوتڠ باڤقن جكڤ (*e*) تياد منريم وارث

فصل ٧٧

جك ماتي استري اورڠ سڤارو هرت يڠ براوله سڤنچهرين ڤولڠ ڤد انقن جك تياد برانق ڤولڠ ڤد (*f*) سانق ڤرمڤون يڠ تله منڠڬل

فصل ٧٨

جك ڤرمڤون برلاك ددوسن لائين مك لكين ماتي هندقله ڤرمڤون ايت تڠڬل ددوسن لكين جك هندق برلاك اورڠ لائين در ڤد اورڠ دالم دوسن لكين تياد بوله دتڠه ملائينكن ڤرمڤون ايت منورت لكين يڠ بهارو اكن تتاڤي انقن تڠڬل ڤد اهل وارث باڤقن جك انقن لاڬي كچل بلم ڤاتت دلڤسكن در ڤد امقن ملائينكن دڤلهار دهولو اوله امقن (*g*) سسمڤي عمرن بوله ترلڤس مك كتيك ايت انق ڤولڠ (*h*) ددوسن باڤقن دان (*i*) انق اتو وارث لاك٢ يڠ ماتي ايت (*k*) ممباير ڤد امقن دلڤن ريل ڤڠندڠ نمان

فصل ٧٩

جك بوجڠ لريكن ڬادس بوجڠ كنا دندا ڤلاين (*l*) انم ريل مك

(*a*) B: تياد استري
(*b*) B: ڤرمڤون ايت ممباير
(*c*) B: تياد
(*d*) B: تورت تڠڬڠ
(*e*) A: تيدق
(*f*) B: سانقن
(*g*) B: سمڤي
(*h*) B: ددوسنن
(*i*) B: اهل وارث
(*k*) B: باير
(*l*) B: تيڬ

ڤد ماس ايتله بوجڠ ݢادس ايت دكاوينكن (a) دانم انم ريل سات
ريل ڤوڠڠ ڤد ڤسيره تيݢ ريل ڤد ڤرواتن دوا ريل ڤد (b) ڤڠݢاو

فصل ٨٠

جک رڠدا دلريكن لاک٢ كنا دندا (c) تيݢ ريل مک ڤد ماس ايتله رڠدا ايت دكاوينكن دڠن (d) لاک٢ يڠ لريكن (e) دندا دبهاݢي سات ريل ڤد ڤسيره سات ڤد ڤرواتن سات ڤد ڤڠݢاو

فصل ٨١

جک بوجڠ ݢادس برݢاوي ڤنجيڤن (f) نمان مک بنتڠ ݢادس ايت بوجڠ كنا دندا دوا بلس ريل (g) كرڤ ݢاوي دان بوجڠ ݢادس ايت (h) ڤد ماس ايت جوک اکن دكاوينكن جک ددوسن ڤسيره سڤوله ريل ڤولڠ ڤد ڤسيره دوا (i) ريل ڤد ڤڠݢوان جک ددوسن ڤرواتن (k) ليم ريل ڤولڠ ڤد ڤسيره (l) ليم ريل ڤد ڤرواتن دوا ريل ڤد ڤڠݢاو

فصل ٨٢

جک رڠدا برݢوبلن سرت بنتڠ هندقله دكاوينكن دان لاک٢ يڠ

(a) B: سرت ممباير هنتارن در ليم سمڤي دوا ڤوله ريل اتس كڤتوتن ڤسيره
Het slot van het Art. ontbr. in B.

(b) A: ڤڠݢوان

(c) B: سات ريل ستڠه

(d) B: لكيڽ

(e) B: دان هنتارن در دوا ريل ستڠه سمڤي سڤوله ريل. Het slot van het Art. ontbr. in B.

(f) In A en B ontbr.: نمان

(g) In B ontbr.: كرڤ ݢاوي, maar wordt bijgevoegd: دان ممبري ڤمباسه دوسن سات كمبڠ دان هنتارن در دوا ريل ستڠه سمڤي سڤوله ريل

(h) In B ontbr.: ڤد

(i) In A ontbr.: ريل

(k) B: انم

(l) B: امڤت

ڤون ڤربواتن كنا دندا (a) انم ريل (b) دبهاڬي سبڬمان ترسبت دالم فصل (c) ٨١

فصل ٨٣

جك ڬادس اتو رغدا بنتغ (d) تياد ڤات يغ امڤون ڤربواتن هندقله اي ترڤڠغ ڤد ڤسيره تيڬ تاهن لمان سسده ايت (e) اي ڤولغ ڤد سانقن (f) مك جك سانقن هندق تبسن (g) داڤت دتبس ڤد ڤسيره دڠن ڤمبيارن ليم بلس ريل (h) سرت ممبري ڤمباسه دوسن سات كمبغ

فصل ٨٤

جك ڤرمڤون بنتغ تياد ترغ يغ امڤون ڤربواتن مك نمڤغ برأنق دروم اورغ (i) ملائينكن اورغ يغ امڤون روم كنا تڤغ سات كمبغ ڤد اورغ ڤدسونن

فصل ٨٥

جك بوجغ ڬادس اكن دتونڠكن هندقله باڤق بوجغ هنتر لمغ ڤد كڤال دوسن دان ڤڠڬاو (k) سسده ايت مك ترغ نمان

فصل ٨٦

جك بوجغ ڬادس برتونڠ دڠن ترغ مك ڬادس (l) دلريكن اورغ لائن

(a) B: دوا بلس
(b) B: دان هنتارن سبڬمان
(c) B: ٨٥ دان ٨٤
(d) A: تيدق
(e) In B ontbr.: اي
(f) In B ontbr.: مك
(g) B: داڤتن
(h) In A ontbr.: كمبغ ...... سرت
(i) In B ontbr.: ملائينكن
(k) B: سده
(l) B: لريكن

اتو اهل ݢادس منکر درڤد ڤرجنجين اتو ݢادس مڠوق تدڠرن (a) تيدا دڠن سبين بڠق ݢادس کنا (b) دندا دلاڤن ريل ڤنسيڠن نماڽ ڤد بوجڠ لاکي کرڠينن دتمبڠ اتس کنتوتن ڤرواتي

فصل ٨٧

جک بوجڠ ݢادس برتونڠ مک بوجڠ تيدله سوک لاکي سکل ڤرتندا دان کرڠينن بوجڠ (c) تيدا داڤت دتوات

فصل ٨٨

جک بوجڠ ݢادس برتونڠ مک بوجڠ ايت کرف ݢوي (d) سمڤي دکاوينکن دڠن ڤرمڤون ايت مک بوجڠ يڠ برتونڠ ايت تيدله داڤت دکاوينکن دڠن تداڠن جک (e) تداڠن تيدا سوک

فصل ٨٩

جک اورڠ يڠ امڤون انق ݢادس ممبوت ڤرجنجين دڠن دوا اتو تيک بوجڠ اکن جادي منتون ايم سات دتمبڠ دوا نمان کنا دندا انم ريل تيک (f) ريل ڤد ڤرواتي تيک (g) ريل ڤد اورڠ يڠ (h) اورڠ جادي منتون لاکي کرڠينن دتمبڠ (i)

فصل ٩٠

جک لاکي (k) ترسڠکڠ (l) اياٴيت سڠکل تاڠن ݢادس اتو رڠدا نارة

(a) B: تيدق

(b) In A ontbr.: دندا

(c) B: تيدق

(d) B voegt bij: دڠن ݢادس لاٴين

(e) B voegt bij: اهل

(f) In A ontbr.: ريل

(g) Id.

(h) In B ontbr.: اورڠ

(i) B voegt bij: ڤول

(k) B: سڠکڠ تاڠن

(l) In A ontbr.: اياٴيت

ݢاوي نمان كنا (a) دندا دوا ريل جكڤ ڤرمڤون مڠادو سات ريل ڤولڠ ڤد يڠ مڠادو سات (b) ريل ڤد ڤرواتن

فصل ٩١

جك لاكڤ٢ ڤڠڠ لڤن ݢادس مرنتڠ ݢاوي نمان كنا (c) دندا امڤت ريل دوا (d) ريل ڤولڠ ڤد يڠ مڠادو دوا (e) ريل ڤد ڤرواتن

فصل ٩٢

جك لاكڤ٢ ڤڠڠ داتس سيكو ݢادس اتو رڠدا (f) مراڠڠ ݢاوي نمان كنا (g) دندا انم ريل تيݢ (h) ريل ڤد يڠ دعوي تيݢ (i) ريل ڤد ڤرواتن

فصل ٩٣

جك لاكڤ٢ ڤڠڠ ݢادس اتو رڠدا لنتس ڤلق بدنن (k) مراڠڠ ݢاوي نمان كنا (l) دندا دوا بلس ريل جك ݢادس اتو رڠدا مڠادو انم ريل ڤولڠ ڤدان دان انم (m) ريل ڤولڠ ڤد ڤسيره جك ددوس ڤسيره جك ددوس ڤرواتن تيݢ (n) ريل ڤد ڤسيره تيݢ (o) ريل ڤد ڤرواتن

فصل ٩٤

جك لاكڤ٢ نڠكڤ بدن ݢادس اتو رڠدا اتو ربت (p) كائنن اتو

(a) In A ontbr.: دندا
(b) In A ontbr.: ريل
(c) In A ontbr.: دندا
(d) In A ontbr.: ريل
(e) Id.
(f) A : مرڠڠ
(g) In A ontbr: دندا
(h) In A ontbr: ريل
(i) Id.
(k) A en B : مروڠڠ
(l) In A ontbr.: دندا
(m) In A ontbr.: ريل ڤولڠ
(n) In A ontbr.: ريل
(o) Id.
(p) A : كائن

(a) سلندڠڽ نڠكڤ ريمو نماڽ كنا(b) دندا دوا بلس ريل ڤد ڤسيره
(c) ڤرواتڽ دان ليم بلس ريل ڤد ڬادس اتو رڠدا

فصل ٩٥

جك لاك٢ ممڠڠ اورڠ ڤوڽ بيني كنا دندا دوا ڤوله ريل جك ڤرمڤون ايت اتو لكيڽ مڠادو(d) دلاڤن ريل ڤولڠ ڤد يڠ مڠادو دان دوا بلس ڤد ڤسيره ڤرواتڽ

فصل ٩٦

جك لاك٢ ملريكن اتو كرڤ ڬاوي دڠن اورڠ ڤوڽ استري كنا ستڠه باڠن ڤد لكيڽ(e) دان دوا ڤوله ريل ڤد ڤسيره دان ڤرواتڽ (f) مك جك لاك٢ هندق برچري ڤرمڤون يڠ ساله اكن دڤڠڠ اوله ڤسيره سات تاهن لماڽ سده ايت مك اي ڤولڠ ڤد سانقڽ

فصل ٩٧

جك سمبڠ دالم دوسن(g) تياد بوله ڤركار ايت ڤوتس اوله ڤسيره ملائنكن ڤوتس دراڤت

فصل ٩٨

جك اورڠ ڤدسونڽ كنا دندا ڤسيره اتو ڤرواتنڽ(h) رومهڽ دان بارڠ٢ڽ (i) تڠڬڠ دنداڽ

(a) B: سلندڠ

(b) In A ontbr.: دندا

(c) B voegt bij: دان

(d) B: دوا ڤوله ريل ڤولڠ ڤد ڤسيره ليم بلس ريل هرڬا كربو ڤد اورڠ ڤوڽ بيني. Het slot van het artikel ontbr. in B.

(e) In B ontbr.: دان

(f) In B ontbr.: مك . . . . . . سانقڽ

(g) A: تيدق

(h) B voegt bij: ملائنكن

(i) B: منجاد ڤمبيارن كراڽ اورڠ يڠ كنا دندا تياد اد اكن باير اوتڠڽ De slotwoorden van het Art. ontbr. in B.

فصل ٩٩

ڤسيره دان ڤرواتن بوله ڤرنتهكن اڠكت ماسڠ٢ ڤكرجاٴنڽ ڤد اورڠ يڠ كنا دندا (*a*) دان يڠ تياد ڤوڽ ڤمبيارن (*b*) دڠن اوڠ اتو بارڠ مكڽ اورڠ ايت دتڠكڤ ماكن دان دهيلڠكن (*c*) دالم اوتن تيـݢ (*d*) روڤيه دالم سبولن

(*a*) In B ontbr.: دان

(*b*) In B. ontbr.: بارڠ . . . . دڠن

(*c*) In B. ontbr.: دالم

(*d*) B : ريل

VERTALING.

VERTALING.

IN NAAM VAN DEN BARMHARTIGEN EN GOEDERTIERENEN ALLÂH.

Hem, Allâh, roepen wij te hulp bij het samenstellen van dit wetboek bevattende het oorspronkelijke gewoonterecht (oendang-oendang adat[1] lĕmbaga) der Maleiers, welk gewoonterecht door de hoofden (radja) en wijkmeesters (panghoeloe)[2] van de hoofdplaats Benkoelen wordt opgevolgd, en sedert lang tot geldend recht werd verheven, terwijl de samenstelling heeft plaats gehad in overleg met Henri Robert Lewis Esq, destijds het ambt van Magistraat bekleedende.

Art. 1.

De gebruiken omtrent de voorbereidende stappen tot een huwelijk (sĕmanda). Deze zijn als volgt. Een man heeft eene vrouw, hetzij eene jonge dochter, hetzij eene weduwe gezien, dan wel hij heeft vernomen dat eene zekere vrouw een goed uiterlijk bezit. Zoodanige man zendt dan iemand van zijnentwege naar de ouders dezer vrouw ten einde aan laatstgenoemden zijn voornemen mede te deelen om met haar in het huwelijk te treden. Indien de ouders het huwelijk goedkeuren, en onderstellen dat dit ook met hunne dochter het geval zal zijn, zoo wordt haar een onderpand (tanda) toegezonden, bestaande bijvoorbeeld in een gouden of zilveren armband. Men komt dan overeen, dat, bij terugtreden (monkir) door den man, het onderpand verbeurd zal zijn, doch, bij terugtreden door de vrouw, het onderpand dubbel moet worden terug gegeven (lipat). Wanneer het onderpand aan de vrouw is overhandigd, wordt verder overeengekomen, dat over eene maand, dan wel iets later of iets vroeger, de man eene zekere som gelds zal

---

[1] Vergl. Simb. Tjah. Pal. Aant. 1.

[2] Reeds onder het Engelsche bestuur had men ter hoofdplaats tusschen de wijkmeesters en de Europeesche gezagvoerende ambtenaren verschillende hoofden met den titel van radja. Vergl. Tijdschr. v. N. I. Jaarg. 1842 p. 430, 436. Thans is voor de wijkmeesters der hoofdplaats meer de titel van datoe in gebruik. Ook in de binnenlanden worden de titels panghoeloe en datoe soms nog als gelijkluidend gebezigd. Vergl. Bijdr. v. d. T. en Vk. v. N. I. Nieuwe Reeks, dl. IV (1861) p. 257 en Djambi Aant. 105.

zenden [3], van welken bruidschat (hantaran) de hoegrootheid verschillend is, maar welke in elk geval betaald moet worden tot het overeengekomen bedrag. Door dezen bruidschat komt eene gelijksoortige overeenkomst tot stand als door het even vermelde onderpand; indien namelijk de vrouw van gevoelen verandert moet de bruidschat dubbel worden terug gegeven, doch indien de man van gevoelen verandert, is de bruidschat verbeurd.

Art. 2.

De gebruiken omtrent de huwelijksvoltrekking overeenkomstig de voorschriften van het Boek van Allâh [4]. De hoofdgeestelijken (imâm) of zijn adjunct (chaṭîb) dan wel eenige andere godsdienstleeraar (mo'allim), die partijen in het huwelijk zal verbinden, begint met plaats te nemen. Daarna wordt plaats genomen door de beide getuigen, die ook godsdienstleeraars moeten zijn, en den bruidegom, welke laatste gaat zitten tegenover den persoon met de huwelijksvoltrekking belast. De bruid blijft in hare kamer of elders, maar mag in elk geval niet bij den bruidegom plaats nemen. De beide getuigen worden dan door den godsdienstleeraar, die partijen in het huwelijk moet verbinden, gelast zich naar de bruid te begeven om haar de volgende vraag te doen, en wel zoodanig dat zij haar bij haren naam aanspreken: „Wilt gij in het huwelijk worden verbonden met dien man?" Ook de naam van den man moet door hen genoemd worden, waarna zij vervolgen: „Hoe nu, wilt gij of niet?" Bijaldien het antwoord van de bruid bevestigend is, gaan de evenvermelde twee getuigen dit aan den godsdienstleeraar, met de huwelijksvoltrekking belast, mondeling mededeelen. De bruidegom knielt dan met het rechterbeen neder en plaatst de linkervoetzool op den grond, terwijl de godsdienstleeraar den duim van den bruidegom aanvat en deze woorden spreekt: „Ik verbind u in het huwelijk met N. N.", daarbij den naam van de bruid noemende. Wanneer nu daarop de godsdienstleeraar den duim van den bruidegom schudt, zoo antwoordt laatstgenoemde: „Ik verbind mij in het huwelijk met N. N." wederom onder het uitspreken van den naam der bruid, en hij voegt daaraan toe: „tegen betaling eener huwelijksgift [5] van zooveel". Het bedrag moet evenzeer uitdrukkelijk vermeld worden, gelijk het te

[3] D. w. z. aan de ouders der bruid.
[4] D. w. z. den Koran.
[5] Dit is de mahr van de Mohammedaansche wet. Vergl. Beg. v. h. Moh. R. 3de druk p. 147 en vv.

voren is overeengekomen [6]. De huwelijksgift draagt drie verschillende namen: er zijn menschen, die haar isi kawin noemen; anderen noemen haar ĕmas kawin, en weder anderen tjaroe. Alle drie namen kan men wettig gebruiken. Sommigen betalen de huwelijksgift onmiddelijk bij het sluiten van het huwelijk en wel tegelijk met het geld van den bruidschat [7]; bij anderen echter wordt de huwelijksgift eerst door den man aan de vrouw betaald, wanneer het huwelijk later door echtscheiding wordt ontbonden. De huwelijksgift regelt zich naar den bruidschat, en moet bestaan uit evenveel realen [8] als laatstgenoemde. Er zijn intusschen ook personen, die als huwelijksgift minder betalen dan als bruidschat, en dit is geoorloofd, mits het bedrag zij overeengekomen en men slechts niet van die overeenkomst zij afgeweken. Hoe groot het bedrag van den bruidschat ook moge zijn, nimmer kan die door de vrouw als eene schuld jegens haar aangegaan worden aangemerkt, omdat het als zoodanig betaalde geld voor geene terugvordering vatbaar is [9].

Art. 3.

De gebruiken omtrent het huwelijk (sĕmanda) tusschen vrije personen. In geval van ontbinding des huwelijks, hetzij onder de levenden, hetzij door den dood, worden de schulden en schuldvorderingen in tweeën gedeeld: de eene helft is voor den man en de wederhelft is voor de vrouw. Hetzelfde geldt ten aanzien van alle goederen in den te verdeelen boedel aanwezig. Daarentegen gaan de ten huwelijk aangebrachte (pĕmboedjangan) en de staande huwelijk door elk afzonderlijk verkregen (dapatan) goederen in hun geheel terug tot de rechthebbenden, dat wil zeggen die door den man aangebracht of verkregen keeren tot hem, en die door de vrouw aangebracht of verkregen keeren tot haar terug. Zoo ook worden de persoonlijke (tantangan) schulden van den man of van de vrouw, wanneer de andere partij die niet heeft erkend, niet uit den boedel maar individueel betaald. Wat het erf (kampoeng) en het huis betreft, zoo mag de vrouw dit blijven bewonen. Wanneer kinderen, uit het huwelijk geboren, den leeftijd hebben bereikt, waarop zij van de moeder

---

[6] Zie het vorige Artikel.

[7] Als voren. Hier en op de volgende plaatsen in dit Artikel heet de bruidschat niet hantaran maar panghantar.

[8] De reaal is in wetsbepalingen een rekenmunt, groot ongeveer 2 gulden.

[9] De bruidschat is namelijk door het huwelijk onherroepelijk eigendom geworden van de ouders of de verdere familie der vrouw.

kunnen worden gescheiden, en zij hun verlangen te kennen geven om bij den vader te verblijven, zoo moet dit worden toegestaan, mits de vader zich niet begeve naar eene plaats over zee gelegen. Intusschen heeft ook de moeder een onverliesbaar recht op haar kind, en als een kind zijn verlangen te kennen geeft om één zijner ouders over zee te vergezellen, zoo mag dit niet tenzij de beide ouders daaraan hunne goedkeuring schenken met en benevens de wederzijdsche schoonbroeders, schoonzusters en schoonouders, terwijl eindelijk het hoofd (radja) en de wijkmeester (panghoeloe) daartoe verlof moeten geven. Het persoonlijke karakter der ten huwelijk aangebrachte goederen moet uit een bewijsstuk blijken, welk bewijsstuk door de wederzijdsche schoonbroeders, schoonzusters en schoonouders moet worden afgegeven, en ten overstaan van getuigen moet worden opgemaakt, opdat het door de rechtbank (ḥâkim)[10] kunne worden aangenomen. Voor verdere bijzonderheden zie men beneden Art. 14.

Art. 4.

De gebruiken omtrent het huwelijk (sĕmanda) bij wege van schulddelging[11]. Alvorens zich in het huwelijk te verbinden, wordt door partijen overeengekomen, welk gedeelte van de schuld der vrouw daardoor zal zijn te niet gedaan. Overigens wordt dit huwelijk zooveel mogelijk door dezelfde voorschriften beheerscht als het huwelijk tusschen twee vrije personen. Intusschen moet in elk geval op de omstandigheden worden gelet. Indien bijvoorbeeld het huwelijk ontbonden wordt wegens een zwaar vergrijp van den kant der vrouw, kunnen er termen bestaan om van de regelen van de huwelijksontbinding tusschen twee vrije personen af te wijken. Wanneer echter uit het huwelijk één of meer kinderen zijn gesproten, zoo kan er van betalen der schuld door de vrouw aan haar man geen sprake meer zijn.

Art. 5.

De gebruiken omtrent het huwelijk bij wege van aanname als kind[12]. Bij ontbinding, hetzij onder de levenden, hetzij door den

---

[10] Namelijk de zoogenaamde Ḥâkim Kĕtjil of Rechtbank voor Kleine Zaken, welke ter hoofdplaats Benkoelen de geschillen omtrent familie- en erfrecht beslist.

[11] Namelijk tusschen een vrij man en zijne pandelinge. Er komen dan geene betalingen door den man (Zie boven Artt. 1 en 2) te pas, maar in stede daarvan schrijft hij een deel der schuld van zijne pandelinge af. Met de afschaffing van het pandelingschap (Stbl. 1872 No 114) heeft dit Artikel natuurlijk alle praktisch belang verloren.

[12] Mal. ambil anaq. Vergl. over dezen huwelijksvorm Simb. Tjah. Pal. II: 28 en Aantt. 18 en 80. Bij dit huwelijk komen natuurlijk evenmin de betalingen te pas,

dood, zijn alle goederen, schulden en schuldvorderingen, welke ook, voor rekening van den vader der vrouw, die den man als kind heeft aangenomen. De man, die als kind door zijne vrouw was aangenomen, mag, bij ontbinding des huwelijks, niet anders medenemen dan de kleederen aan zijn lijf. Zijn er uit het huwelijk kinderen gesproten, zoo blijven ook dezen aan den kant der moeder. Aldus zij het.

Art. 6.

De samenleving met eene gekochte vrouw, Deze kan plaats hebben hetzij met eene slavin (boedaq), welke men met dat doel gekocht heeft, hetzij met eene slavin, welke men reeds sedert lang in zijn huis had, hetzij eindelijk met een in zijn huis geboren slavenkind (anaq ĕmas) [13]. De samenleving met zoodanige vrouw, onverschillig of men met haar al dan niet een formeel huwelijk heeft gesloten [14], is geoorloofd, mits de huisgenooten en liefst het publiek daarmede bekend zijn. Wanneer dientengevolge de vrouw haren meester een kind ter wereld brengt, zoo is zij onvoorwaardelijk (moṭlaq) vrij, zoodat zij niet meer mag worden verkocht. Verkoopt de meester haar, zoo begaat hij eene overtreding, waarvoor hij door de rechtbank (ḥâkim) [15] met geldboete wordt gestraft. Gesteld echter dat de samenleving van den meester en zijne slavin kinderloos blijft, zoo mag hij, bijaldien zij zich tegenover hem aan eenig strafwaardig feit schuldig maakt, haar als slavin verkoopen, en, ingeval zij niet bepaald een strafwaardig feit, maar slechts onbehoorlijke handelingen tegenover haar meester begaat, zoo mag hij desverkiezende haar daarvoor geldelijk verantwoordelijk stellen, en haar als pandelinge (bĕroetang) [16]

---

hierboven in Artt. 1 en 2 voorgeschreven. De huwelijksvorm kwam sedert lang ter hoofdplaats Benkoelen bijna alleen voor in gezinnen, die slechts vrouwelijke afstammelingen bezaten, en waarin het recht tot opvolging in zekere waardigheden berustte. Om dat recht niet verloren te doen gaan, werd dan éène der dochters niet aan een man ten huwelijk gegeven, en ging zij dus niet in eene andere familie over, maar kwam de schoonzoon, alsof hij een kind was, de familie zijner vrouw voortzetten. Zie Tijdschr. Het Recht in N. I. dl. I (1849) p. 261 noot 1 en Tijdschr. v. N. I. l.l. p. 437. Tegenwoordig schijnt deze huwelijksvorm ter hoofdplaats geheel in onbruik.

[13] Zie ben. Art. 35.

[14] Volgens den Islâm is het huwelijk van een meester met zijne slavin onmogelijk. Vergl. Beg. v. h. M. R. p. 146, 157.

[15] Zie boven Aant. 10.

[16] Over de gevolgen van het pandelingschap zie ben. Art. 37 en 39 en S. Tj. Pal. Aant. 339.

voor de betaling der schadeloosstelling behouden. De haar opgelegde schadeloosstelling moet echter naar billijkheid altijd blijven beneden het bedrag van de koopwaarde, welke zij vertegenwoordigde vóór dat de samenleving met haren meester een aanvang nam. Een in het huis van haar meester geboren slavenkind staat ten deze met eene gekochte slavin gelijk. Wanneer de meester en de slavin of het slavenkind het in het hierboven genoemde geval niet kunnen eens worden over hare vroegere verkoopwaarde en over hare nieuwe schuld, en een geding voor de rechtbank (ḥâkim) wordt aanhangig gemaakt, zoo zal deze het bedrag ambtshalve vaststellen [17].

ART. 7.

De gebruiken omtrent den bruidskoop [18], door de betaling van eene som gelds van de zijde des mans aan de familie van de vrouw, en wel tot een bedrag dat vooraf werd overeengekomen. Somtijds wordt de koopprijs (djoedjoer) dadelijk betaald, maar soms ook in termijnen, hetgeen evenzeer geoorloofd is. Gesteld nu dat later onophoudelijk geschillen en twisten tusschen de echtgenooten ontstaan, en de man geene liefde meer voor zijne vrouw kan koesteren, zoo is hij bevoegd haar weder naar hare ouders te zenden, en moet zij zelfs vooraf zorgen dat het voor haar als koopprijs betaalde geld worde teruggegeven [19]. Daarentegen moet de man onder die omstandigheden aan zijne schoonouders eene zekere som als schadevergoeding betalen, waarvan het bedrag kan verschillen naar gelang men denkt over de twisten, welke tot de ontbinding des huwelijks aanleiding hebben gegeven. Gesteld verder dat uit het huwelijk kinderen geboren werden, zoo blijven deze allen, hoeveel er ook mogen aanwezig zijn, bij den vader, terwijl de vrouw alleen naar hare ouders terug gaat. Indien de vrouw in niets is te kort geschoten tegenover haar man, zoo kan hij haar wel terugzenden, maar behoeft zij per-

---

[17] Volgens den Islâm heeft de samenleving met zijne slavin, wanneer daaruit geen kind geboren wordt, geene rechtsgevolgen ten aanzien van de verhouding tot den meester.

[18] Mal. bĕrdjoedjoer. Vergl. over dezen huwelijksvorm S. T. P. Aant. 12. Reeds in 1839 waren de djoedjoer-huwelijken ter hooofdplaats Benkoelen geheel uit de zeden verdwenen. Zie Tijdschr. Het R. in N. I. l.l. p. 262 n. 1 en 284 n. 1.

[19] Er staat letterlijk, dat zij zelve den koopprijs moet teruggeven; doch daar die koopprijs niet aan haar doch aan hare familie werd betaald, kan de bedoeling geene andere zijn dan in de vertaling is uitgedrukt. Zie ook het slot van dit Artikel.

soonlijk geenerlei schadevergoeding te betalen; slechts wanneer zij zich veel te verwijten heeft, is zij jegens haar man persoonlijk verplicht tot betaling eener schadevergoeding, waarvan het bedrag kan verschillen naar gelang de rechtbank (ḥâkim) [20] denkt over de feiten, die ter harer kennisse zijn gebracht. Gesteld eindelijk dat de ouders hunne dochter niet willen terug ontvangen, en den koopprijs ook niet willen terug geven, zoo is de man bevoegd om desverlangende zijne meergenoemde vrouw hetzij te verkoopen, hetzij als pandelinge in beslag te nemen [21], waar zij zich ook moge bevinden.

Art. 8.

Over het huwelijk, tegen den zin der wederzijdsche ouders, tot stand gekomen door middel van eene vrijwillige ontvoering (lari nikâḥ). Alsdan worden de beide schuldigen met geldboete gestraft, en wel met eene boete van 20 realen, indien het eene jonge dochter, en van 10 realen [22], indien het eene weduwe geldt. Bovendien moet de man aan zijne schoonouders den bruidschat (panghantar) [23] betalen, tot een bedrag, dat, in verband met de steeds voor de dochters en kleindochters der schoonouders gegeven bruidschatten, als billijk is aan te merken. De persoon, die de beide schuldigen in het huwelijk heeft verbonden [24], wordt door de rechtbank (ḥâkim) [25] eveneens met geldboete gestraft [26].

Art. 9.

De gebruiken omtrent de mede-echtgenoote (madoe) van eene getrouwde vrouw. Ingeval namelijk een gehuwd man bij zijne eerste nog eene tweede vrouw wil nemen, moet de man aan zijne eerste vrouw een geschenk in geld, pamadoean geheeten, geven. Het bedrag van dit geschenk komt overeen met den vroeger voor de eerste vrouw betaalden bruidschat (hantaran), en dit bedrag moet de man haar uitkeeren. De eerste vrouw verdeelt dit geld in tweeën; de de eene helft behoudt zij voor zich zelve, en de andere helft verdeelt

---

[20] Zie boven Aant. 10.

[21] Over het in beslag nemen als pandeling (mĕngiringkan) en de gevolgen daarvan, zie ben. Art. 37 en S. Tj. Pal. Aant. 339.

[22] = ƒ 40.— en ƒ 20.—

[23] Zie boven Aant. 7.

[24] Zie boven Art. 2.

[25] Zie boven Aant. 10.

[26] Over de huwelijken bij willige ontvoering zie S. T. P. Aant. 29.

zij onder de oude vrouwen, die met haar op hetzelfde erf (kampoeng) woonachtig zijn [27].

ART. 10.

Wat het woord bloedschande (soembang) betreft, men kan zich daarvan in zeer verschillende beteekenissen bedienen. De gewone beteekenis is, dat een man omgang heeft gehad met eene vrouw, zoo na aan hem verwant, dat het huwelijk tusschen hem en haar ongeoorloofd is. Gesteld dat een zoodanig geval van bloedschande heeft plaats gehad en het rechtstreeksch bewijs (katĕrangan) daarvan geleverd is, zoo moet over de beide schuldigen de doodstraf worden uitgesproken, doch elk kunner kan zich ook vrijkoopen, door betaling van een losgeld (tĕboes njawa). Somtijds daarentegen is de bloedschande geen volstrekt beletsel tegen het huwelijk, maar dan moet toch aan de beide schuldigen de zoogenaamde groote boete worden opgelegd, dat wil zeggen elk moet den halven bloedprijs (bangoen) betalen [28].

ART. 11.

De gebruiken betreffende de echtscheiding (saraq). Indien het verlangen tot scheiding uitsluitend bij den man bestaat, moet hij de nog niet betaalde huwelijksgift (tjaroe) [29] aan de vrouw uitkeeren; maar, indien het verlangen tot scheiding uitsluitend bij de vrouw bestaat, verliest zij hare aanspraken op betaling der huwelijksgift. De schulden van den man, welke de vrouw niet heeft erkend, kunnen ook niet op haar worden verhaald, en hetzelfde geldt van de schulden der vrouw, welke de man niet heeft erkend, ten aanzien van hem. Wat de evengenoemde huwelijksgift betreft, wanneer de man die reeds bij het sluiten van het huwelijk betaald had, zoo behoeft de vrouw die nimmer terug te geven, al ware het dat het verlangen tot scheiding uitsluitend van haren kant kwam [30].

ART. 12.

De gebruiken omtrent de 'iddah eener vrouw in geval van echtscheiding (saraq). Wanneer eene echtscheiding heeft plaats gehad, is de vrouw verplicht, de dag der echtscheiding medegerekend, zich ge-

---

[27] Vergl. Art. 1 en Yâjnavalkya (Ed. Stenzler) II: 148.
[28] Verg. S. Tj. P. I: 27 en Aant. 70.
[29] Zie boven Art. 2.
[30] Over hetgeen de Islâm ten deze voorschrijft, vergl. Beg. p. 148, 155.

durende 3 maanden en 10 dagen van gemeenschap met een man te onthouden. Bij overtreding van dit voorschrift alleen ten gevolge van bewezen verkeerde berekening, wordt eerst de zaak overwogen, en bij gegrond bevinding behoeft de godsdienstleeraar (mo'allim), die de vrouw ontijdig met een ander in het huwelijk heeft verbonden, slechts aan de meerderjarige mannelijke en vrije ingezetenen (moqîm) [31] der plaats in de moskee een gastmaal te geven. Ingeval echter de vrouw zich vóór den afloop van het 'iddah-tijdperk misdraagt, en er voldoende grond voor hare schuld aanwezig is, doordat de aanwijzing van verwonding en afsnijding van het hoofdhaar (tjantjang ragas) [32] bestaat, zoo wordt de vrouw ter dood veroordeeld. Zij kan echter deze straf ontgaan door aan de rechtbank (ḥâkim) [33] een losgeld (tĕboes njawa) te betalen van 100 realen [34], en tot betaling van hetzelfde losgeld wordt ook haar medeplichtige veroordeeld. Voorts moet eene vrouw in het 'iddah-tijdperk nog door haar gewezen echtgenoot van het noodige eten en drinken worden voorzien [35].

Art. 13.

Over iemand die een kind heeft geadopteerd (angkat anaq). Men moet daarvan eene verklaring afleggen ten overstaan van zijn hoofd (radja) en zijn wijkmeester (panghoeloe). Bij die gelegenheid wordt dan een buffel of eene geit geslacht om een gastmaal aan het hoofd en den wijkmeester te geven. Bedoelde autoriteiten ontvangen bovendien een geschenk in geld van één tahil [36] goud, en maken van de adoptie eene akte op, welke zij onderteekenen. Eerst wanneer deze formaliteiten zijn vervuld, wordt het pleegkind (anaq angkat) openlijk erkend als een eigen kind, en, bij het overlijden van zijn pleegvader, is het pleegkind de erfgenaam van diens goederen. Bijaldien echter de pleegvader behalve zijn pleegkind nog een eigen kind nalaat, zoo wordt het pleegkind niet aldus tot de erfenis ge-

---

[31] D. w. z. die tot bijwoning van het Vrijdaggebed gehouden zijn. Zie Ibid. p. 37, 38.

[32] Dit is één van de aanwijzingen van schuld (tanda biti) aan ongeoorloofde geslachtsgemeenschap volgens de Mĕnangkabausche Oendang-Oendang, namelijk dat de schuldigen te zamen betrapt zijn, de man is gewond en aan de vrouw het hoofdhaar is afgesneden. Vergl. Djambi Aant. 155.

[33] Zie boven Aant. 10.

[34] = ƒ 200.—.

[35] Over de voorschriften van den Islâm omtrent het 'iddah-tijdperk bij echtscheidingen, zie Beg. p. 156. Vergl. S. T. P. I: 25.

[36] Over de waarde van den tahil zie Djambi Aantt. 183, 206.

roepen, maar ontvangt het uit den boedel slechts hetgeen het eigen kind hem wil afstaan [37].

ART. 14.

Ter zake van de erfgoederen (harta poesaka). Indien van een echtpaar de man komt te sterven, zoo wordt alles wat hij meer nalaat dan noodig is voor de begrafeniskosten, in tweeën verdeeld. De eene helft is voor de weduwe en de wederhelft voor zijne kinderen. Hoeveel kinderen hij ook moge nalaten, zij hebben allen aanspraak op eene gelijke portie, en gesteld dat de man kinderloos overleden was, zoo keert de evengenoemde helft tot zijne andere erfgenamen terug. Indien de helft van den boedel aan de kinderen vervalt, moeten laatstgenoemden aan de verdere erfgenamen huns vaders een geschenk geven, anggon-anggon genaamd [38], dat verschilt naarmate van de hoegrootheid der nalatenschap, en waarvan het bedrag ook door de rechtbank (ḥâkim) [39] kan worden vastgesteld. Eveneens worden, bij het overlijden der vrouw, de bovenstaande voorschriften zooveel mogelijk toegepast. Wat de testamentaire beschikkingen betreft, indien die vervat zijn in eene akte, welke bij voorbeeld verleden is ten overstaan van het hoofd (radja) en den wijkmeester (panghoeloe), en door hen is onderteekend, zoo moet overeenkomstig de bewoordingen van zoodanig testament worden gehandeld [40]. Zie voorts nog Art. 3.

ART. 15.

Ter verklaring van het woord "verwachting" (toenggoean). Men noemt "verwachting" van een rang of ambt de verzekering dat men daarin zal opvolgen, hetzij het de waardigheid van hoofd

---

[37] De adoptie heeft in den Islâm geene rechtsgevolgen. Verg. Kor. XXXIII: 4, 5, 37 en Baidhâwi's Commentaar op die plaatsen.

[38] Zooveel als een aandenken van den overledene, gewoonlijk eenig voorwerp uit de nalatenschap b. v. een sieraad of een kleedingstuk, maar soms ook wel eene geldsom. Verg. Tijdschr. Het R. in N. I. l.l. p. 267 noot 1.

[39] Zie boven Aant. 10.

[40] Het testament (amânah) moet bovendien om geldig te zijn ten overstaan van alle belanghebbende erfgenamen worden opgemaakt en door dezen worden onderteekend ten blijke hunner instemming. Hebben zij bezwaren, zoo moeten zij die alsdan te berde brengen op straffe van verlies van de bevoegdheid om die later te doen gelden. Een erfgenaam, die niet aldus gekend is bij het maken van een testament, is daaraan ook niet gebonden. Zie Ibid. p. 268 noot 1. Het behoeft geen betoog, dat dit alles in strijd is met het recht van den Islâm. Vergl. Beg. p. 136 en vv.

(radja) of van wijkmeester (panghoeloe) geldt, hetzij die van distriktshoofd (dipati) of van onderdistriktshoofd (mantri). De „verwachting" nu bestaat daarin dat, wanneer het hoofd komt te overlijden, zijn oudste zoon in zijne plaats treedt. Indien deze onverhoopt onbekwaam of ongeschikt mocht zijn, zoo gaat dit recht tot opvolging over op den tweeden of verderen zoon. Eerst in het geval dat het hoofd geene zoons nalaat, gaat het recht tot opvolgen over op zijne andere familieleden, namelijk op zijn broederszoon of op zijn zoonszoon.

ART. 16.

Over de vrouw die zich aan het afdrijven van haar ongeboren vrucht heeft schuldig gemaakt. Wanneer voor dit misdrijf aanwijzingen van schuld (tanda dan biti) [41] bestaan, zoo wordt de vrouw beboet met den halven bloedprijs (bangoen), dat wil zeggen met 50 realen [42].

ART. 17.

Over den man die tegennatuurlijke ontucht op een ander man gepleegd heeft. Indien voor dit misdrijf het rechtstreeksch bewijs (katĕrangan) geleverd is, dan wel daarvoor aanwijzingen van schuld (tanda biti) [43] bestaan, zoo wordt de beklaagde beboet met den halven bloedprijs (bangoen), dat wil zeggen met 50 realen [44].

ART. 18.

Over den man die eene vrouw heeft ontvoerd en verkracht. Indien voor dit misdrijf aanwijzingen van schuld (tanda biti) in rechten kunnen worden geleverd, zoo wordt de beklaagde beboet met den halven bloedprijs (bangoen), dat wil zeggen met 50 realen [45].

---

[41] Zie boven Aant. 32.

[42] = ƒ 100.—. Volgens den Islâm is voor dit misdrijf slechts $^1/_{10}$ van den bloedprijs verschuldigd. Zie Beg. p. 185.

[43] Het onderscheid tusschen het rechtstreeksche bewijs en de aanwijzingen van schuld ligt daarin, dat voor het eerste de getuigen het feit moeten hebben zien plegen, en voor het tweede slechts omstandigheden behoeven te worden bewezen die logisch dwingen het feit aan te nemen, al heeft niemand het gezien. Vergl. boven Aant. 32.

[44] = ƒ 100.—. Volgens den Islâm staat op paederastie (liwâṭ) dezelfde straf als op ontucht (zinâ). Zie Beg. p. 189.

[45] = ƒ 100.—.

Art. 19.

Over de vrouw, die bij het hoofd (radja) wordt aangehouden (andam) als slavin. Dit heeft plaats, indien bijvoorbeeld eene vrije vrouw of iemands schuldenaresse (oetang-oetangan) of zelfs iemands slavin (boedaq) zwanger is geworden, zonder dat men weet door wiens toedoen, dan wel indien eene getrouwde vrouw zwanger is geworden terwijl haar man haar tijdelijk verlaten had, hetzij door zich over zee te begeven, hetzij door eene verre landreis te ondernemen, en tevens door getuigen bewezen is dat de afwezigheid van haar man zoolang geduurd heeft, dat het kind, waarvan de vrouw zwanger is, onmogelijk van hem kan zijn. De aldus bij wege van straf slavin geworden vrouw kan slechts uit hare slavernij bij het hoofd worden ontslagen, indien deze goedvindt haar vrij te laten. In dat geval echter moet zij aan het hoofd de waarde betalen, welke zij als slavin vertegenwoordigt, en die waarde wordt door het hoofd geschat op zoodanig bedrag als hem in gemoede billijk voorkomt [46].

Art. 20.

Over hen die zich aan overspel (salah) schuldig maken. Indien dit misdrijf voldoende is aangetoond, bij voorbeeld door verwonding en afsnijding van het hoofdhaar (tjantjang ragas) [47], zoo worden de beide schuldigen met den dood gestraft, althans indien zij niet bij de ontdekking op de plaats zelve zijn gedood geworden, en er dus een geding ter zake voor de rechtbank (ḥâkim) [48] komt. De rechtbank intusschen is bevoegd kwijtschelding van de doodstraf te geven, en in plaats daarvan aan de overspelige vrouw en haar medeplichtige de betaling van een losgeld (tĕboes njawa) op te leggen van 100 realen [49] per persoon. Ingeval deze boete door de schuldigen niet betaald wordt, kan de rechtbank hen straffen gelijk zij in hare wijsheid zal goedvinden [50].

Art. 21.

Over hen die doodslag plegen. Al wie namelijk een ander van het leven berooft, wordt zelf met den dood gestraft, indien althans voor het feit rechtstreeksch bewijs (katĕrangan) dan wel aanwijzingen

---

[46] Volgens den Islâm kan een vrij persoon nooit bij wege van straf tot slavernij worden gebracht. Zie Beg. p. 167 en vergl. S. Tj. P. I: 10.

[47] Zie boven Aant. 32.

[48] Zie boven Aant. 10.

[49] = ƒ 200.—.

[50] Volgens den Islâm is alle ontucht (zinâ), overspel of andere, gelijkelijk strafbaar met de bepaalde straf. Zie Beg. p. 187 en vv.

van schuld (t a n d a b i t i)[51] aanwezig zijn. De bedoelde aanwijzingen moeten een positief (t h â b i t) karakter dragen, en in het minste niet afwijken van de vereischten daarvoor in de wet gesteld. Ingeval aan die vereischten niet in alle opzichten wordt voldaan, betaalt de beklaagde somtijds den bloedprijs (b a n g o e n), somtijds wordt het bewijs door een eed aangevuld, en somtijds ook moet hij worden vrijgesproken[52]. Intusschen moet altijd de aard der bewezen omstandigheden worden in aanmerking genomen, omdat naast den hoogsten bloedprijs van 100 realen[53] nog eene boete van 50 realen[54] kan worden opgelegd[55].

Art. 22.

Over hen, die zonder opzet iemand gedood hebben. Op dit misdrijf staat hoogstens de betaling van den bloedprijs (b a n g o e n) van 100 realen[56].

Art. 23.

Over hen, die eens anders goed stelen. De beklaagde wordt slechts als schuldig aangemerkt, bij het aanwezig zijn van positieve (t h â b i t) aanwijzingen van schuld (t a n d a b i t i), welke aan al de vereischten voldoen. De straf is dubbele vergoeding (l i p a t) van het gestolene en daarenboven geldboete. Ingeval een veroordeelde, wie ook, de vergoeding en de boete niet betaalt, zoo wordt hij uit de plaats, waar het geding ontstaan is, gebannen, met bepaling hoevele jaren die verbanning zal duren. Keert hij vóór het verstrijken van dien termijn terug, zoo is hij wel is waar alleen daardoor reeds des doods schuldig, maar de rechtbank (ḥ â k i m)[57] heeft dan toch de bevoegdheid te overwegen, of de billijkheid misschien niet vordert kwijtschelding van de doodstraf te verleenen. Voorts kan de bestolene zijn eigendom van een derden bezitter terugeischen, doch niet dan na eene vordering tegen hem te hebben ingesteld en wel met inachtneming der volgende drie of vier onderscheidingen. Wanneer bijgeval door den derden bezitter niet kan worden verklaard, hoe hij aan de

[51] Zie boven Aantt. 32, 43.
[52] Over hetgeen de Islâm ten deze voorschrijft, zie Beg. p. 224, 225.
[53] = ƒ 200.—.
[54] = ƒ 100.—.
[55] Over den verzwaarden bloedprijs volgens den Islâm, zie Beg. p. 183.
[56] = ƒ 200.—.
[57] Zie boven Aant. 10.

zaak gekomen is, zoo is het geld, waarvoor hij de zaak gekocht heeft, voor hem verloren, en wordt hem de zaak eenvoudig afgenomen. Het kan echter ook zijn, dat de derde bezitter de zaak gevonden heeft, en dan wordt hij toegelaten om onder eede de vindplaats aan te wijzen. Voorts kan het ook zijn, dat de derde bezitter slechts de volle waarde van de zaak aan den bestolene behoeft te vergoeden, en eindelijk kan het zijn, dat de diefstal betrekking had op zaken alleen ten aanzien van de soort bepaald. In het laatste geval wordt aan den derden bezitter van soortgelijke zaken slechts straf opgelegd, indien de rechtbank (ḥâkim) dit naar zijne overtuiging noodig oordeelt.

ART. 24.

Over den meineedige. Indien namelijk iemand een valschen eed aflegt, hetzij als getuige [58], hetzij als eischer, hetzij als gedaagde, zoo wordt hij gestraft met eene geldboete van 50 realen [59], onverschillig of het al dan niet een belangrijk geding betreft.

ART. 25.

Over den vergiftiger. Alwie iemand vergiftigt (mĕratjoen), zal ter dood worden veroordeeld, indien voor het feit rechtstreeksch bewijs (katĕrangan) dan wel aanwijzingen van schuld (tanda biti) [60] bestaan, beiden door onwraakbare getuigen te bevestigen en aan alle vereischten voldoende. Voorts zal men, wegens het toebrengen van slagen, indien er aanwijzingen van schuld aan het misdrijf bestaan, die aan alle vereischten voldoen, met boete worden gestraft, het bedrag van welke boete de rechtbank (ḥâkim) [61] naar bevind van zaken zal mogen vaststellen.

ART. 26.

Ter zake van het smartegeld (pampas). Indien men iemand verwond heeft, onverschillig of men zich daarbij van een wapen, van een stuk hout, van een steen, dan wel slechts van zijne handen bediende, zoo zal de aard van de verwonding moeten worden opgenomen, en wel speciaal of de wond al dan niet diep is doorgedrongen, of zij aan het bovenlijf dan wel aan het onderlijf is toegebracht, en eindelijk of dientengevolge iemands kleederen al dan niet zijn beschadigd.

---

[58] De Islâm kent den getuigen-eed in het geheel niet. Zie Beg. p. 222.

[59] = ƒ 100.—.

[60] Zie boven Aant. 32, 43.

[61] Zie boven Aant. 10.

Voor elke wond zal de rechtbank (ḥâkim) [62], naar bevind van zaken, een billijk smartegeld vaststellen, en bovendien eene boete opleggen. Het smartegeld kan intusschen nooit hooger zijn dan de halve bloedprijs (bangoen), dat wil zeggen 50 realen [63], en nooit lager dan 6¼ reaal [64]. Wordt voor de wond eene lagere vergoeding opgelegd, zoo kan men niet meer van smartegeld (pampas) spreken, maar heet de vergoeding tĕpoeng si tawar [65]. Deze kan 5 realen [66] of nog minder bedragen, ja soms zelfs bestaan in een bak sirih [67].

Art. 27.

Over hen die goud of zilver dan wel gerechtelijke uitspraken vervalschen (mĕlantjoeng). Indien de vervalsching van veel gewicht is, zoo is de straf die des doods; is echter de vervalsching van weinig gewicht, zoo wordt de schuldige tot eene geldboete veroordeeld, waarvan het bedrag ter beoordeeling van de rechtbank (ḥâkim) staat [68].

Art. 28.

Over buffels, die iemand gestoken hebben. Indien namelijk een buffel in het veld is losgelaten, waarop iemand den buffel nadert en door hem gestoken wordt, zoo heeft bedoelde buffel slechts een ongeluk begaan. Gesteld echter dat de buffel was vastgebonden in de nabijheid van den grooten weg, dan wel in de nabijheid van eene plaats waar vele menschen bijeenzijn, en dat hij alsdan iemand steekt met doodelijken afloop, zoo wordt de eigenaar veroordeeld tot betaling van den halven bloedprijs (bangoen). Zijn de gevolgen van den stoot niet doodelijk, zoo behoeft de eigenaar slechts het smartegeld (pampas) te betalen, waarvan het bedrag door de rechtbank (ḥâkim) naar bevind van zaken wordt vastgesteld [69].

Art. 29.

Aan iemand, die bij vonnis onherroepelijk veroordeeld is tot be-

[62] Als voren.

[63] = ƒ 100.—.

[64] = ƒ 12.50.

[65] Ook tĕpoeng tawar geheeten, d. w. z. meel, waarmede personen, vaartuigen en andere voorwerpen beworpen worden ter afwering van onheil of ook na het doorstaan van een gevaar. Vergl. S. T. P. Aant. 34.

[66] = ƒ 10.—.

[67] Het aanbieden van sirih geldt voor een teeken van verzoening.

[68] Zie boven Aant. 10.

[69] Zie boven Art. 26 en Aant. 10.

taling eener geldboete, wordt een termijn van ééne maand toegestaan. Wanneer bij het verstrijken van dien termijn de boete nog niet door hem betaald is, wordt hij dwangarbeider [70] van het Goevernement, en in den ketting geklonken om aan de wegen te werken. De duur van dezen dwangarbeid wordt berekend op één jaar voor elke 25 realen [71].

ART. 30.

Ter zake van pandelingen (orang bĕroetang). Hoe groot de schuld ook zij, en onverschillig of zij ontstaan is ten gevolge van het leenen van geld dan wel ten gevolge van daden van koophandel, nimmer kan iemand ter zake van eene gewone geldschuld tot slaaf (boedaq) worden gemaakt of als pandeling worden in beslag genomen (mĕngiring) [72]. Evenmin draagt eene schuld rente, indien dit niet van te voren bedongen was.

ART. 31.

Over den grondslag der renteberekening. Wanneer eene zaak voor de rechtbank (ḥâkim) [73] in het raadhuis wordt gebracht, zal deze voor sommen van 50 realen [74] en daar beneden slechts als rente mogen toekennen ½ oewang per reaal en per maand [75], doch voor niet langer dan één jaar. Meer mag de schuldeischer niet ontvangen, en wat hij daarboven in rekening wil brengen, moet hem door de rechtbank worden ontzegd. Voor sommen van meer dan 50 realen zal de rente bedragen 10 realen voor elke 100 realen per jaar [76], doch eveneens slechts voor één jaar. Wat meer berekend wordt, zal de rechtbank ontzeggen. Zoo is de toestand.

ART. 32.

Over hen, die menschen verkoopen. Indien door iemand, hetzij een

---

[70] Letterlijk: «slaaf».

[71] = ƒ 50.—.

[72] Bij dit Artikel is het vroeger bestaande schuldrecht, dat de insolvente debiteur tot slavernij kon worden gebracht of als pandeling kon worden in beslag genomen, afgeschaft Zie ben. Artt. 37, 39 en S. T. P. Aant. 339.

[73] Zie boven Aant. 10.

[74] = ƒ 100.—.

[75] De oewang is gelijk aan 10 centen. De rente bedraagt dus 30 pCt. per jaar.

[76] Dus 10 pCt. 's jaars.

vrij persoon, hetzij de slaaf van een ander wordt verkocht, zoo is de straf die des doods, indien ten minste een deugdelijk rechtstreeksch bewijs van het misdrijf aanwezig is, en zoo ook indien de beklaagde voldoende blijkt in het bezit der verboden waar te zijn gevonden [77]. Gesteld dat er aan het bewijs het een en ander ontbreekt, zoo kan de beklaagde niet ter dood worden veroordeeld, maar mag de rechtbank (ḥâkim) [78] hem naar bevind van zaken eene andere billijke straf opleggen.

Art. 33.

Over vrije lieden, die hunne diensten verhuurd hebben. Gesteld dat iemand voor loon in dienst is bij een meester, en wel zoodanig dat hij als vrij persoon door den ander voor loon gehuurd is om een gevaarlijk werk te verrichten, bijvoorbeeld het klimmen in een boom, het duiken naar gezonken of het nazwemmen van weggedreven voorwerpen, het vangen van een weggeloopen buffel, en dergelijke werkzaamheden. Gesteld verder dat de in dienst genomen persoon omkomt, hetzij door uit den boom te vallen, hetzij doordat de te vangen buffel hem heeft aangevallen, hetzij door te verdrinken ten gevolge van zijn duiken of van het overzwemmen van een breed water, zoo moet de meester toch het volle loon betalen, dat hij met den evengenoemden persoon was overeengekomen, onverschillig of de arbeid reeds was voleindigd of niet, omdat de gehuurde persoon in dienst van den meester is omgekomen tengevolge van den hem opgedragen arbeid. Het loon strekt dan namelijk tot goedmaking der begrafeniskosten. Op dezelfde wijze zal men ook moeten beslissen, indien bijvoorbeeld iemand een ander om niet en uit vrije beweging helpt bij het verrichten van eenigen arbeid, waaraan gevaar of moeite verbonden is, en de persoon, die de hulp verleent, verliest bij en door den van hem verzochten arbeid het leven. In dat geval zal degeen, die tot den arbeid had uitgenoodigd, evenzeer de begrafeniskosten van den overledene moeten betalen; terwijl de rechtbank (ḥâkim) [79] zal hebben uit te maken, op welk bedrag die kosten naar billijkheid moeten worden begroot.

---

77 Mal. tambang tjiaq d. w. z. «aan een pin gebonden en beticht». Dit is één van de aanwijzingen van schuld (tanda biti) der Mĕnangkabausche wetten. Vergl. boven Aantt. 32, 43.

78 Zie boven Aant. 10.

79 Als voren.

ART. 34.

Ter zake van slaven (boedaq). Onder „slaaf" verstaat men een persoon, die gekocht werd, hetzij man of vrouw. Zoodanig persoon mag den dienst zijns meesters niet verlaten zonder toestemming van laatstgenoemde. Intusschen, indien er bijvoorbeeld als reden kan worden aangevoerd, dat de meester den slaaf behandelt op eene onbehoorlijke wijze, zoo mag de rechtbank (ḥâkim) [80], naar bevind van zaken, den slaaf gelasten het noodige geld bijeen te brengen om zijne waarde aan den meester te kunnen betalen [81]. Zoo ook is men schuldig (salah), indien men zijn slaaf in ketenen sluit of hem slaat, terwijl hij bij zijne saamgebonden handen in de hoogte is getrokken. De slaaf wordt in dat geval onvoorwaardelijk vrij verklaard. Ja zelfs indien de slagen zijn toegebracht, zonder dat de slaaf in de hoogte was getrokken, maar anderszins de maat eener billijke kastijding is overschreden, bijvoorbeeld indien de slagen diepe wonden, beenbreuken of het verlies van het gezicht hebben veroorzaakt, zoo wordt toch ook de slaaf vrij verklaard [82].

ART. 35.

Ter zake van de kinderen van slaven. Men noemt aldus personen wier beide ouders gekocht zijn. De kinderen dier ouders, onverschillig van welk geslacht, zijn dan ook slaaf, en heeten slavenkinderen (anaq ĕmas). De rechtstoestand dezer kinderen is gelijk aan dien der gekochte slaven; zij mogen worden verkocht, en over hen mag ook op alle andere wijzen worden beschikt, voor zoover dit niet door de hoofden (radja) en wijkmeesters (panghoeloe) uitdrukkelijk verboden is [83].

ART. 36.

Personen, die ongeoorloofde gemeenschap hebben (salah) met eens

---

80 Als voren.

81 Onder die voorwaarde wordt hij dan van rechtswege vrij.

82 Tengevolge van de opheffing der slavernij heeft dit Artikel alle praktisch belang verloren.

83 Zie het vorig Art. Reeds in 1821 was, bij eene overeenkomst tusschen den Britschen Luitenant-Goeverneur en de hoofden te Benkoelen, bepaald, dat de slavenkinderen (anaq ĕmas), geboren na het sluiten dier overeenkomst, de bevoegdheid zouden hebben om zich ten allen tijde tegen betaling van 20 realen (= ƒ 40.—) uit de dienstbaarheid vrij te koopen, en dat voortaan alle kleinkinderen van eigenlijk gezegde slaven, dus de kinderen der anaq ĕmas, zouden worden aangemerkt als vrijgeborenen. Zie Tijdschr. Het R. in N. I. l.l. p. 277 noot 1, en vergl. Koet. Mân. Art. 270.

anders slavin. Wanneer een vrij man of iemands slaaf ongeoorloofde gemeenschap heeft met de slavin van een ander, en van deze gemeenschap door deskundigen de duidelijke teekenen zijn waargenomen, maar onverschillig of daarvan al dan niet zwangerschap het gevolg is geweest, zoo verkrijgt de eigenaar der slavin twee slaven. Dat wil zeggen: de evengenoemde schuldige man wordt eveneens slaaf van den meester der slavin. Wanneer hij echter dit euvel wenscht te ontgaan, zoo moet hij aan den meester de volle waarde van zich zelf en de halve waarde van de vrouw betalen. Gesteld verder dat de vrouw komt te sterven alvorens de man zich aldus heeft vrij gekocht, zoo is de volle waarde van de vrouw op hem verhaalbaar, hoe groot die waarde ook moge zijn. In het geval de schuldige man eens anders slaaf was, zal men hem nimmer de gelegenheid mogen geven zich aldus voor geld van de nieuwe slavernij vrij te koopen [84], en indien de betrokken meester dit toch doet, zal hij tot straf zijne schuldvordering verliezen. Indien de schuldige man geen gekochte slaaf maar een slavenkind (anaq ĕmas) [85] was, zoo zal intusschen de rechtbank (ḥâkim) [86] de som, waarvoor hij zich van de nieuwe slavernij zal kunnen vrijkoopen, naar bevind van zaken bepalen [87].

Art. 37.

Ter zake van het in beslag nemen als pandeling [88]. Men verstaat onder de uitdrukking „in beslag genomen worden” (mĕngiring), dat een vrij persoon, die van ons geld heeft geleend onder voorwaarde dat hij pandeling (bĕroetang) zal zijn, in beslag wordt genomen. Alle arbeid, door zoodanig persoon verricht, komt ten goede aan zijn schuldeischer, bijvoorbeeld indien hij een akker of een tuin aanlegt, of wat ook doet, mits het maar kunne gezegd worden voordeel aan te brengen, dan wel te kunnen strekken tot het

---

[84] Hij zoude namelijk aldus ook van zijn vroegeren meester vrij zijn, en de bevoegdheid tot vrijkoop zoude dus eene premie worden op het uitoefenen van ongeoorloofde gemeenschap met eens anders slavin.

[85] Zie het vorige Art.

[86] Zie boven Aant. 10.

[87] Het verbod van vrijkoop slaat dus niet op slavenkinderen.

[88] Over het onderscheid tusschen in beslag genomen pandelingen (orang bĕroetang mĕngiring) en de vrije pandelingen (orang bĕroetang pĕmbĕlahan) zie men S. T. P. Aant. 339, en Tijdschr. v. N. I. l.l. p. 440. Over laatstgenoemde pandelingen handelt ben. Art. 39. Zie ook bov. Art. 30 en Aant. 11.

bekomen van levensonderhoud. Gesteld dat een in beslag genomen pandeling wegloopt, zoo moet hij voor den geheelen duur van zijne afwezigheid aan zijn schuldeischer, als vergoeding voor zijn niet verrichten arbeid, ¼ gulden daags betalen, onverschillig of het een man dan wel eene vrouw is, die in bedoelden toestand verkeert. De in beslag genomen pandeling mag volstrekt niet met saamgebonden handen worden omhoog getrokken en aldus geslagen, en wanneer iemand zich op die wijze aan den door hem in beslag genomen pandeling vergrijpt, wordt laatstgenoemde door de rechtbank (ḥâkim)[89] van zijn verband ontheven. Omgekeerd is het verboden de schuld, waarvoor men in beslag genomen is, bij gedeelten af te betalen[90]. Wat de kinderen van den in beslag genomen pandeling betreft, hoevelen er hem ook mogen geboren worden in het huis van zijn schuldeischer, zij zijn allen vrij; doch de vader moet voor elk kind aan zijn schuldeischer 10 realen[91] betalen als een offer „tot reiniging „van het huis” (pĕmbasoh roemah). De schuldeischer is verplicht den in beslag genomen persoon van eten en drinken, gelijk mede van de noodzakelijke kleeding te voorzien. Wanneer bijgeval de in beslag genomen persoon zijn schuldeischer wil verlaten, zoo moet hij hem de geheele opgenomen geldsom, niet meer maar ook niet minder, terugbetalen, tenzij er eene wettige oorzaak van schuldvermeerdering of vermindering bestaat[92]. In het geval dat de in beslag genomen persoon kwaad doet, hetzij in het huis van den schuldeischer, hetzij daar buiten, zoo behoeft hij slechts de straf te ondergaan, welke de rechtbank (ḥâkim)[93] hem oplegt. Gesteld verder nog dat eene als pandelinge in beslag genomen vrouw ongeoorloofde gemeenschap heeft (salah) met een vrij man, dan wel met den schuldenaar (oetang-oetangan) van een ander persoon, of eindelijk met eens anders slaaf, zoo zal bedoelde man als pandeling in beslag kunnen worden genomen voor de schuld der vrouw, want hij is daarvan medeschuldenaar geworden, hoe hoog het bedrag ook moge zijn. Bijaldien hij zich echter van den schuldeischer wil bevrijden, zal hij

---

[89] Zie boven Aant. 10.

[90] Tenzij natuurlijk met goedvinden van den schuldeischer.

[91] = ƒ 20.—.

[92] Eene wettige reden tot schuldvermeerdering is b. v. wanneer den pandeling kinderen zijn geboren geworden, en tot schuldvermindering, wanneer de schuldeischer gedeeltelijke afbetalingen heeft aangenomen.

[93] De schuldeischer mist de bevoegdheid om te straffen; de meester van een slaaf heeft die bevoegdheid wel, mits blijvende binnen de perken bij Art. 34 gesteld.

dit kunnen doen door slechts de helft van de schuld der vrouw te betalen [94]. Gesteld eindelijk dat eene als pandelinge in beslag genomen vrouw door haar schuldeischer tegen haar zin tot gemeenschap met hem wordt gedwongen, welke vrouw zich daarover bij de rechtbank (ḥâkim) beklaagt, en het bewijs van de zaak geleverd is, zoo zal bedoelde rechtbank den schuldeischer van zijne schuldvordering ontzetten, van welk bedrag die ook moge zijn, en zal de vrouw dientengevolge van den schuldeischer ontslagen worden.

Art. 38.

Over het geven van bevelen aan eens anders slaaf (boedaq) of aan een door een ander in beslag genomen pandeling (orang mĕngiring), en wel zonder machtiging van den meester. Indien namelijk iemand aan eens anders slaaf of aan een door een ander in beslag genomen pandeling het bevel geeft, bijvoorbeeld om in een kokosboom te klimmen, eene rivier over te zwemmen, of eenigen anderen gevaarlijken arbeid te verrichten, zonder machtiging van den meester, en de slaaf of pandeling komt dientengevolge om het leven, dan wel raakt dientengevolge vermist, zoo is hij, die het bevel gegeven heeft, verplicht om de waarde van den slaaf te vergoeden, of de geheele schuld van den pandeling te betalen. Ingeval de meester machtiging had gegeven, behoeft men slechts de halve waarde of de halve schuld te betalen, omdat de oorzaak van het ongeluk oorspronkelijk gelegen is in de overeenkomst tusschen den meester en dengeen die het bevel gaf [95]. Dezelfde beginselen worden toegepast, indien men eenige andere zaak, waarvan men geen eigenaar is, gebruikt, onverschillig of het een levenloos voorwerp dan wel een dier geldt, althans wanneer het gebruik zonder machtiging van den eigenaar heeft plaats gehad. Indien dan de zaak is vernield, verloren of gestorven, moet men de waarde vergoeden. Zelfs al had de eigenaar het gebruik goedgekeurd, zoo is men toch bij dergelijke zaken tot algeheele schadeloosstelling gehouden, tenzij vooraf uitdrukkelijk anders ware overeengekomen. In het laatste geval namelijk moeten de bewoordingen der overeenkomst, hoe zij ook mogen luiden, worden opgevolgd.

---

[94] Volgens het voorgaande Art. zoude, ingeval het feit met eens anders slavin had plaats gegrepen, de man ook bovendien de volle waarde van zich zelf moeten betalen.

[95] De meester draagt dus, als hebbende voor de helft schuld aan het ongeluk, de halve schade.

Art. 39.

Over de winstverdeeling (bĕbĕlah pĕntjaharian)[96] ingeval men aan iemand eene som gelds ter leen geeft, tot zoodanig bedrag als in de overeenkomst vermeld staat, onder voorwaarde dat de schuldenaar zal trachten daarmede zelfstandig winst te behalen, bijvoorbeeld door handel te drijven of iets dergelijks. Alles wat de schuldenaar aldus verdient, wordt maandelijks in tweeën verdeeld; de eene helft is voor den schuldeischer, en de andere helft voor den schuldenaar die aldus pandeling (bĕroetang) is geworden. Ten aanzien van hetgeen als te verdeelen winst kan worden aangemerkt, moet men zich houden aan de overeenkomst, en, bij ontbreken van andere bepalingen ten deze, moet alles wat de schuldenaar bij het einde van elke maand blijkt verworven te hebben, als winst in tweeën worden gedeeld. Op dezelfde wijze kan men ook een veld voor den natten rijstbouw of een tuin bij wege van winstverdeeling aan een ander uitgeven, ja soms ook wordt de overeenkomst van winstverdeeling gesloten ten aanzien van een buffel en eene kar, welke men aan iemand tijdelijk afstaat om daarmede hout te halen, of die te verhuren. Ook in dit geval wordt de winst in tweeën gedeeld. Gesteld in het laatste geval dat de buffel sterft, zoo draagt de eigenaar de helft der schade, en behoeft de persoon, die den buffel onder zijne hoede had, hem slechts de halve waarde daarvan te betalen. Dezelfde rechtsbeginselen beheerschen ook het geval, dat iemand een koopman, na hem een zeker stamkapitaal te hebben toevertrouwd, uitzendt om handel te drijven. Indien echter deze laatste blijkt het geld te hebben verloren, zonder dat hij als oorzaak van dit verlies eenig afdoend feit, bijvoorbeeld eene schipbreuk of het verbranden van zijn huis, kan aanvoeren, zoo moet hij aan den geldschieter, voor een kapitaal van 50 realen [97] of daar beneden, en voor een gebruik van zes maanden, 100 realen [98] teruggeven. Met andere woorden: een kapitaal van hoogstens 50 realen wordt alsdan verdubbeld (lipat). Gesteld daarentegen, dat het kapitaal meer bedraagt dan 50 realen, hoeveel ook, zoo moet het $1\frac{1}{2}$ maal vergoed worden. Wat eindelijk de waarde van buffels, runderen en paarden betreft, indien men daaromtrent een geding voert, zoo is die waarde als volgt: één buffel 25 realen, één rund 15 realen, één Batak-

---

[96] Zie boven Artt. 30, 37, en S. T. P. Aant. 339.

[97] = *f* 100.—.

[98] = *f* 200.—.

paard 35 realen en één Padang-paard 15 realen [99]. Ten aanzien van de waarde der paarden, moet men echter eenig onderscheid maken, en in aanmerking nemen of het een leelijk dan wel een goed, een mager of een welgedaan paard is. De rechtbank (ḥâkim) [100] kan in zoodanig geval, naar bevind van zaken, eene hoogere of lagere schadevergoeding toekennen, dan hier werd opgegeven.

ART. 40.

De personen, die door de rechtbank (ḥâkim) [101] niet als getuigen worden aangenomen, en niet tot het afleggen van den eed [102] kunnen worden toegelaten, zijn: 1° blinden, 2° dooven, 3° krankzinnigen, 4° vrouwen, althans in belangrijke zaken en indien haar aantal niet meer dan 2 of 3 bedraagt. Indien er echter een grooter aantal vrouwelijke getuigen van onbesproken gedrag wordt voorgebracht, zoo kan de rechtbank (ḥâkim) naar bevind van zaken ze als zoodanig toelaten of niet. In onbelangrijke zaken kunnen vrouwen, mits van onbesproken gedrag, steeds als getuigen optreden [103]. Zoo is ook iemand, die in zoodanigen staat van dronkenschap verkeert, dat hij zijn verstand verloren heeft, onbevoegd om getuigenis in rechten af te leggen, en evenzeer iemands slaaf, zelfs wanneer hij door zijn eigen meester als getuige wordt opgeroepen, gelijk mede alle nabestaanden. Voorts zijn dezelfde personen onbevoegd of bevoegd om den gerechtelijken eed af te leggen, die onbevoegd of bevoegd zijn om als getuigen op te treden. Elke vordering, die door den gedaagde ontkend (monkir) wordt, moet noodzakelijk door den eischer met getuigen worden bewezen, en, wanneer er getuigen optreden, moeten zij worden beëedigd, om de vordering te kunnen toewijzen. Bij ontbreken van het noodige getuigenbewijs voor de vordering des eischers, wordt de eed opgedragen aan den gedaagde, onverschillig of het eene belangrijke dan wel eene onbelangrijke zaak geldt [104].

---

[99] Respectievelijk = ƒ 50.—, ƒ 30.—, ƒ 70.— en ƒ 30.—. Ofschoon in den tekst het woord «reaal» niet genoemd wordt, is toch, blijkens het verband, deze rekenmunt bedoeld. Vergl. S. T. P. V: 11, Djambi p. 196.

[100] Zie boven Aant. 10.

[101] Als voren.

[102] Zie boven Art. 24 en Aant. 58. Hier wordt blijkbaar alleen de getuigen-eed en niet de gerechtelijke eed bedoeld. Daarover handelt het slot van het Art.

[103] Over de bevoegdheid van vrouwen om getuigen te zijn volgens den Islâm, zie Beg. 221, 222. Ten aanzien van den gerechtelijken eed staan vrouwen volgens den Islâm met mannen gelijk.

[104] De laatste zin is in overeenstemming met den Islâm. Zie Beg. p. 224.

ART. 41.

Over borgen (orang mĕngakoe oetang orang). Men kan zich op drieërlei wijze borg stellen. Vooreerst kan men er zich borg voor stellen, dat de schuldenaar niet de vlucht zal nemen (tidaq lari). Neemt de persoon, waarvoor men aldus borg is, toch de vlucht, zoo moet de borg zijne schuld betalen, hoe groot die ook moge zijn. Sterft echter de evengenoemde schuldenaar, zoo is de borg tot niets gehouden. In de tweede plaats kan men zich borg stellen voor de betaling eener schuld, onverschillig of de schuldenaar in leven blijft of niet (hidoep mati). De borg moet dan betalen, zoowel indien de schuldenaar de vlucht neemt, als ingeval hij komt te sterven. In de derde plaats kan men zich eenvoudig borg stellen voor de betaling, zonder eenige bijvoeging. In dat geval behoeft de borg niet te betalen, indien de schuldenaar de vlucht neemt, noch indien hij komt te sterven. De namen der bij den borgtocht betrokken personen moeten worden vermeld, en de rechten en verplichtingen, welke daaruit zullen voortspruiten, moeten worden uiteengezet in akte van borgtocht, welke ten minste door den borg moet worden onderteekend [105].

ART. 42.

Ter zake van het pandrecht. Al wie namelijk zijn goed wil verpanden of op andere wijze wil verbinden, tot een bedrag van 5 realen [106] of daarboven, moet dit doen ten overstaan van den Magistraat. Bij overtreding van dit voorschrift is het opgenomen geld verbeurd, en zal het pand door de rechtbank (ḥâkim) [107] worden genaast. Zoo is de toestand.

Opdat een iegelijk, die kan zien en hooren, bekend zij met de verschillende bepalingen van het oorspronkelijke gewoonterecht, gelijk die in dit wetboek zijn vervat, zoo is daarvan eene oorkonde opgemaakt ter hoofdplaats Benkoelen (Fort Marlborough) den 12den November 1817. Was geteekend: Pangeran Linggang 'Âlam, Pangeran Radja Chalîfah, Daïng Mabela, H. R. Lewis, Magistraat.

105 Verg. Koeṭ. Mân. Art. 88.
106 = ƒ 10.—.
107 Zie boven Aant. 10.

VERZAMELING VAN VOORSCHRIFTEN (KITAB PĔRATOERAN) ALS WET IN GEBRUIK BIJ DE RECHTBANK VOOR KLEINE ZAKEN [1] TE BENKOELEN.

I.

Op den dag van heden zijn vergaderd geweest de Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken, het Opperhoofd der geestelijkheid [2], de wijkmeesters [3] en de wijkgeestelijken [4], teneinde te beraadslagen over de aangelegenheden van hen, die komen te sterven op de verschillende markten [5] en in de verschillende wijken van het gebied [6] van Benkoelen. De regelen namelijk, tot dusverre in acht genomen ten aanzien van de beredderiug der boedels van overledenen, hebben reeds tot vele moeielijkheden aanleiding gegeven voor de overblijvende familieleden, waarvan velen kosten hebben moeten maken, ver boven het bedrag dat volgens het recht van den Islâm voor de beredderiug mag worden gevorderd, en welke kosten slechts eene verzwaring van de lasten uitmaken, door het gewoonterecht (adat) [7] ingevoerd. In verband hiermede is men overeengekomen, dat het billijk is bij de beredderiug der boedels van overledenen de voorschriften (pĕratoeran) in acht te nemen, welke hieronder volgen.

---

[1] Mal. Ḥâkim Kĕtjil, d. i. de Rechtbank voor zaken betreffende het familie- en erfrecht.

[2] Mal. Toewan Panghoeloe Bĕsar, letterlijk: «Mijnheer het Groote Hoofd.» Panhoeloe is anders in Benkoelen geen geestelijke titel. Zie Adat Lĕmbaga p. 277.

[3] Mal. kapala kampoeng. Kampoeng noemt men in Benkoelen eene wijk of een erf, niet een dorp; dit laatste heet pasar of doesoen, al naarmate er markt gehouden wordt. Zie Aant. 5, en vergl. Adat Lĕmbaga Art. 3.

[4] Mal. kapala qawm, letterlijk: «hoofd der lagere geestelijkheid», namelijk in eene bepaalde wijk.

[5] Mal. pasar. In Benkoelen noemt men aldus een dorp of eene wijk, waar de winkels zijn, markt gehouden wordt, en de vreemdelingen vertoeven.

[6] D. w. z. de hoofdplaats. Buiten de hoofdplaats hebben noch de Adat Lĕmbaga, noch de hier medegedeelde aanvullingen van dat wetboek ooit gezag gehad.

[7] Zie S. Tj. P. Aant. 1.

ART. 1.

Indien van een echtpaar, hetzij de man, hetzij de vrouw komt te overlijden met achterlating van kinderen, zoons of dochters, dan wel zonder nabestaanden na te laten, en indien de nagelaten goederen, tot welk bedrag ook, gemeenschappelijk zijn verkregen (sapĕntjaharian), dan wel indien de overledene goederen nalaat, welke door hem of haar ten huwelijk waren aangebracht (pĕmboedjangan), zoo zal de hoofdgeestelijke (imâm)[8] of diens adjunct (chaṭîb) vergezeld van den wijkmeester, na onderzoek het geheele vermogen van den overledene met vermelding van zijn naam beschrijven, ter bepaling van de tot den boedel behoorende zaken. Al wat op dezen inventaris vermeld staat, mag niet aan den boedel worden onttrokken of aan de erfgenamen van den overledene worden afgegeven, voordat de schulden en de schuldvorderingen behoorlijk zijn verevend. Wat de begrafeniskosten betreft, men mag daarover beschikken zooals in het recht van den Islâm als verplichtend is voorgeschreven, tot een bedrag van hoogstens 36 gulden.

ART. 2.

Indien een weduwnaar of een jongman komt te overlijden, met nalating van goederen, welke hij door eigen arbeid heeft verkregen (pĕntjaharian), of van goederen, welke hij geërfd heeft (poesaka) van zijne grootouders of ouders, en welke aldus zijn eigendom zijn geworden, moet zijn vermogen door den hoofdgeestelijke (imâm)[9] of diens adjunct (chaṭîb), vergezeld van den wijkmeester, na onderzoek worden beschreven, op de wijze in Art. 1 vermeld.

ART. 3.

Indien eene weduwe of eene jonge dochter komt te overlijden, met nalating van goederen, welke zij door eigen arbeid heeft verkregen (pĕntjaharian), of van goederen, welke zij geërfd heeft (poesaka) van hare grootouders of ouders, en welke aldus haar eigendom zijn geworden, zoo wordt eveneens gehandeld als in Art. 1 is voorgeschreven.

---

[8] Namelijk van de wijk- of dorpsmoskee, wel te onderscheiden van het zooeven genoemde hoofd der geheele geestelijkheid, namelijk den Panghoeloe Bĕsar.
[9] Als voren.

ART. 4.

Indien een jong man of eene jonge dochter komt te overlijden, welke nog onder de ouderlijke macht stond, en zoodanig kind eigen vermogen bezat, zoo mogen de ouders dit vermogen dadelijk in bewaring nemen, en mogen zij, na aftrek der begrafeniskosten, overeenkomstig hetgeen in de Moḥammedaansche rechtsboeken is voorgeschreven, aan de eventueele erfgenamen uitkeeren, hetgeen hun naar billijkheid toekomt.

ART. 5.

Indien iemand in het gebied van een wijkmeester komt te overlijden, onder welke omstandigheden ook, moet bedoelde wijkmeester daarvan onmiddelijk kennis geven aan den Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken te Benkoelen.

Benkoelen,
Donderdag 12 April 1866.

De Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken,
RADEN SINGA SARI.

II.

Op Maandag 26 Oktober 1868 hebben de verschillende hoofden onder voorzitterschap van den heer Assistent-Resident eene bijeenkomst gehouden. Tegenwoordig waren: Raden Singa Sari [1], Lid van den Pangeransraad [2], Raden Moḥammad 'Âmir, als vervanger van het lid Ḥâdjdjî Moḥammad Zâhab, Opperhoofd der geestelijkheid [3], benevens de Datoe's [4] Tjahaja Nĕgĕri, hoofd der wijk Pasar Benkoelen, Noer ad-Dîn, hoofd der wijk Pasar Malintang, Singa Nĕgara, hoofd der wijk Pasar Marlborough, Moḥammad, hoofd der wijk Pasar Barkas, Mantika Radja, hoofd der wijk Anggoet, Pangkal Loerah, hoofd der wijk Pĕnoeroenan, Singa Lana, hoofd der wijk Tĕngah Padang [5], met de wijkgeestelijken (kapala qawm) [6] en de oudsten (toewa-toewa) van de hoofdplaats Benkoelen. Het doel der bijeenkomst was het volgende. De in vroeger tijd gemaakte en opgevolgde regelingen, overeenkomstig het gewoonterecht te boek gesteld in het zoogenaamde Benkoelensche wetboek (oendang-oendang) [7], zijn reeds min of meer in onbruik geraakt. En dewijl er nu reeds verschillende wijzigingen in dat wetboek zijn gemaakt, welke wijzigingen bovendien door de billijkheid gevorderd werden, zoo is thans krachtens het gezag van de hierboven vermelde vergadering van hoofden alsnog een nieuw wetboek vastgesteld voor de Maleische bewoners der hoofdplaats Benkoelen. Dit nu zijn de voorschriften (pĕratoeran), welke met onderling overleg zijn

---

[1] Tevens voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken, zie de onderteekening van den vorigen Pĕratoeran.

[2] De Pangeransraad was ter hoofdplaats Benkoelen, vóór de invoering der nieuwe wetgeving op het rechtswezen in 1880, de hoogste Inlandsche rechtbank. Over de samenstelling vergl. Tijdschr. v. N. I. Jaarg. 1842 p. 445. In het Maleisch heet die raad gewoonlijk: Madjlis Ḥâkim Pangeran.

[3] Mal. Panghoeloe Bĕsar. Zie boven p. 301 Aant. 2.

[4] Titel der kampoeng- of pasar-hoofden ter hoofdplaats Benkoelen. Zie Adat Lĕmbaga Aant. 2.

[5] De wijken der hoofdplaats Benkoelen vindt men vermeld bij A. Pruys van der Hoeven: Een woord over Sumatra (Rotterdam 1864) p. 12, en Tijdschr. v. N. I. Jaarg. 1842, p. 445.

[6] Zie boven p. 301 Aant. 4.

[7] Hiermede is de Adat Lĕmbaga bedoeld.

vastgesteld door den Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken [8], de wijkgeestelijken en de wijkmeesters, en welke in den vervolge bij genoemde Rechtbank te Benkoelen zullen worden toegepast ten aanzien van huwelijkszaken, van het sluiten van het huwelijk af tot aan de ontbinding des huwelijks door den dood. Over de verschillende onderwerpen op deze aangelegenheid betrekking hebbende, is beraadslaagd, gelijk hieronder vermeld staat.

Door hen, die in het huwelijk wenschen te treden, worden de navolgende gewoonten in acht genomen [9]. Stel dat een man eene jonge dochter of weduwe heeft gezien, dan wel van anderen heeft vernomen, dat zij eene passende partij voor hem zoude zijn, zoo wordt van wege zijne ouders iemand naar de ouders der aanstaande bruid gezonden om hun op beleefde wijze mede te deelen, dat de man in kwestie met de zooeven bedoelde vrouw wenscht in het huwelijk te treden. Indien, na behoorlijk overleg, van de zijde der vrouw in het huwelijk wordt toegestemd, wordt over het bedrag van den bruidschat (h a n t a r a n) onderhandeld, en wanneer men het daarover eens is, wordt van wege de man aan zijne bruid een geschenk gezonden, dat den naam van onderpand (t a n d a) draagt, en bijvoorbeeld bestaat in eenen armband of eenig ander passend voorwerp van goud of zilver. Van deze overeenkomst wordt kennis gegeven aan den wijkmeester en aan de oudsten van de plaats, waar de overeenkomst gesloten is. Indien de gesloten overeenkomst later door den man verbroken wordt, zoo is het onderpand door hem verbeurd; wordt echter de overeenkomst verbroken van den kant der vrouw, zoo moet de dubbele waarde van het ontvangen onderpand worden teruggegeven. Bij de overeenkomst betreffende het bedrag van den bruidschat, wordt tevens bepaald binnen hoeveel tijd die zal moeten zijn aangezuiverd. Dat wil zeggen, wanneer het onderpand is gesteld, worden de man en de vrouw in kwestie als verloofd aangemerkt, en zoodra dan de overeengekomen termijn verstreken is, moet de bruidschat van wege den man worden betaald tot het bedrag, waarop die vroeger tijdens het stellen van het onderpand was vastgesteld; terwijl geen ander bedrag behoeft te worden aangeboden of aangenomen. Op den overeengekomen en betaalden bruidschat is dezelfde regel als op het onderpand toepasselijk. Indien namelijk, na de betaling, de overeenkomst van den kant der vrouw verbroken wordt,

---

[8] Mal. Ḥâkim Kĕtjil. Zie p. 301 Aant. 10.

[9] Te vergelijken met Adat Lĕmbaga Art. 1.

moet ook de bruidschat dubbel worden teruggegeven. Wordt de overeenkomst echter door den man verbroken, zoo is de betaalde bruidschat door hem verbeurd. Bovendien is het vooral wenschelijk, dat bij de verloving tevens worde bepaald, binnen welken termijn het huwelijk zal worden voltrokken.

Bij het sluiten van het huwelijk vordert het gebruik [10], dat eerst de voogd (walî) [11] der bruid plaats neme met den wijkmeester (kapala kampoeng), den wijkgeestelijke (kapala qawm) en twee bevoegde ('adl) [12] personen als getuigen, om het aanbod en de aanname [13] door den voogd en den bruidegom te hooren uitspreken. De bruidegom neemt plaats tegenover den voogd, die het huwelijk zal sluiten: doch de bruid blijft in hare kamer, afgescheiden van de mannen. De voogd gelast daarop de beide evengenoemde getuigen aan de bruid de volgende vraag te gaan doen, waarbij zij haar met haren naam moeten aanspreken: „Wilt gij in het „huwelijk treden met N. N., met eene huwelijksgift (ĕmas kawin) „van drie rijksdaalders.” Zij moeten ook den naam van den bruidegom noemen. Indien de bruid een toestemmend antwoord geeft, dan wel geen antwoord geeft, hetgeen met een toestemmend antwoord antwoord gelijk staat [14], zoo wordt dit door de getuigen aan den voogd overgebracht met dezelfde woorden, als welke zij van de bruid hebben vernomen. De bruidegom knielt dan met het rechterbeen neder en plaatst de linkervoetzool op den grond, terwijl de voogd zijne rechterhand aanvat, en het huwelijksformulier uitspreekt, gelijk het in het boek van Allâh [15] te lezen staat: „Ik verbind u in het „huwelijk met N. N. de dochter van X., wier voogd ik ben”, dan wel: „krachtens mijne aanstelling als rechter” (taḥkîm) [16], dan wel: „wier

---

[10] Het hier volgende te vergelijken met A. L. Art. 2.

[11] Vergl. Beg. v. h. Moḥ. Recht p. 144.

[12] Letterlijk: «ter goeder naam en faam bekend.» Hier is het woord echter blijkbaar in den meer algemeenen zin van «bevoegd» gebezigd, omdat de overige vereischten voor de getuigen, als meerderjarigheid, mannelijk geslacht, enz. niet vermeld worden.

[13] Vergl. Beg. p. 149.

[14] Vergl. Beg. p. 146 en Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn II p. 323.

[15] D. w. z. in den Koran. Daarin komt echter het formulier in kwestie niet voor

[16] Dit moet slaan, òf op het geval dat de qâdhi als subsidiaire voogd fungeert, òf op het huwelijk door den rechter bevolen. Zie Beg. p. 144 en ben. Artt. 3, 5, 8, 9, 11, 15. Dit laatste kent de Moḥ. wet niet. Het woord (taḥkîm) heeft in het Moḥ. recht evenwel nog eene andere speciale beteekenis. Bij ontbreken namelijk van een voogd krachtens bloedverwantschap en van een rechter, die als zoodanig kan, of onder redelijke voorwaarden wil optreden, mogen partijen, wier huwelijk dan feitelijk onmogelijk zoude zijn, een ander persoon aanwijzen om hen in het

»voogd mij als zijn gemachtigde heeft aangesteld, met eene huwelijksgift »van zooveel«. Zoodra de voogd deze woorden heeft uitgesproken, schudt hij den duim van den bruidegom, die aldus antwoord: »Ik »aanvaard de huwelijksverbintenis met N. N. de dochter van X. »met eene huwelijksgift van zooveel«. De naam der bruid en die van haar vader, gelijk mede het bedrag der huwelijksgift, moeten daarbij door hem worden uitgesproken. Het hiervoren genoemde bedrag van drie rijksdaalders is alleen dan voldoende, indien de bruid daarmede genoegen neemt.

ART. 1.

Indien een man en eene vrouw met elkander in het huwelijk willen treden, moet door den hoofdgeestelijke (imâm) [17] of zijn adjunct (chaṭîb), vergezeld van den wijkmeester (kapala kampoeng) der partijen eene verklaring worden opgemaakt, welke aan de beide belanghebbenden moet worden voorgehouden. Indien de man goederen ten huwelijk aanbrengt, zoo noemt men die goederen pĕmboedjangan; terwijl de goederen, door de vrouw ten huwelijk aangebracht, pĕnanti of pĕnggadisan heeten. Van beide soorten van goederen moeten de hoeveelheid en de aard in de verklaring worden bekend gesteld, zoo ook van welken kant zij ten huwelijk worden aangebracht, en of zij in eigendom toebehooren aan de partij, die ze aanbrengt, dan wel slechts geleend zijn. Deze verklaring moet worden opgemaakt in tegenwoordigheid van de broeders, zusters en ouders van den bruidegom en van de bruid, van den hoofdgeestelijke of zijn adjunct en van den wijkmeester. Zij moet door de broeders, zusters en ouders van den bruidegom en van de bruid mede worden onderteekend.

ART. 2.

Indien de personen, die met elkander in het huwelijk wenschen te treden, te zamen ontvluchten, omdat hunne ouders geene toestemming tot het huwelijk willen geven, zoo zijn de wijkgeestelijke (kapala qawm) en de wijkmeester (kapala kampoeng) van de plaats der ontvluchting verplicht om den voogd (walî) der vrouw te vermanen alsnog het huwelijk te sluiten. Indien laatstgenoemde na eene herhaalde vermaning daartoe ongenegen blijft, zoo moeten de wijk-

---

huwelijk te verbinden. Zoodanige aanwijzing heet taḥkim, lett.: »het benoemen »tot rechter (ḥâkim);» doch hiervan kan m. i. te Benkoelen geen sprake zijn. Vergl. Bâdjoerî's commentaar op p. 455 van den Fatḥ al-Qarîb.

[17] Zie boven p. 302 Aant. 8.

geestelijke en de wijkmeester, dan wel de kali [18], handelen gelijk de Moḥammedaansche wet voorschrijft [19].

ART. 3.

Indien een man, eene jonge dochter ontvoerd hebbende, den wijkgeestelijke (kapala qawm), den wijkmeester (kapala kampoeng) dan wel den kali [20] verzoekt te zorgen, dat hij met haar in het huwelijk verbonden worde, terwijl de ouders, broeders of verdere familie te kennen geven, dat zij bereid zijn het huwelijk van hunne dochter, zuster of nicht te doen plaats hebben, mits in hun eigen huis, zoo moet de evengenoemde jonge dochter naar hare ouders, broeders of verdere familie worden teruggebracht, nadat zal zijn overeengekomen binnen hoeveel tijd het huwelijk zal plaats hebben. Bijaldien de ouders, broeders of verdere familie zich niet aan den overeengekomen termijn houden, zullen de wijkgeestelijke en de wijkmeester, dan wel de kali, de bevoegdheid hebben om de personen in kwestie met elkander in het huwelijk te verbinden.

ART. 4.

Indien een man eene jonge dochter ontvoert, omdat hare ouders geene toestemming tot het huwelijk willen geven, zoo zal hij veroordeeld worden tot betaling eener geldboete van minstens 10 en hoogstens 50 gulden wegens het verwekken van onrust in de gemeente [21]. Na het opleggen der geldboete echter zal de rechtbank (ḥâkim) bepalen of het huwelijk al dan niet zal plaats hebben, in het eerste geval met gelijktijdige vaststelling van den bruidschat (hantaran) [22] en de overige ceremoniën, alles in overleg met de ouders der jonge dochter. Het is niet geoorloofd den schuldige, behalve tot geldboete, ook nog te veroordeelen tot het geven van een gastmaal aan den wijkmeester (kapala kampoeng) en den wijkgeestelijke (kapala qawm) der plaats [23], waar zij vertoeven. Indien de zaak van zooveel

---

[18] Arab. qâdhi = «rechter». In Ned. Ind. is dit echter de titel van den geestelijke, die speciaal belast is met de judicieele functies, aldaar aan de Moḥammedaansche geestelijkheid opgedragen. Zijne verhouding tot de wijkgeestelijken te Benkoelen heb ik nergens vermeld gevonden.

[19] Vergl. Beg. p. 144.

[20] Zie boven Aant. 18.

[21] Letterlijk: «op de markt (pasar) of in de wijk (kampoeng)». Vergl. boven p. 301 Aant. 5.

[22] Zie boven p. 305.

[23] Mal. pasar. De bepaling is echter blijkbaar algemeen.

gewicht is, dat eene zware boete zoude moeten worden opgelegd, moet daarvan vooraf bij de politie aangifte worden gedaan [24].

ART. 5.

Indien iemand over dag of des nachts in het huis van eene hem vreemde vrouw bezoeken aflegt, zoodanig dat zijne handelwijze, naar het oordeel van den wijkmeester (kapala kampoeng) of den wijkgeestelijke (kapala qawm), als onwelvoegelijk (soembang) [25] is aan te merken, zoo behoort de wijkmeester de zaak verder te onderzoeken en aan beide partijen te vragen of zij met elkander willen huwen of niet. Zoo ja, dan geeft hij daarvan kennis aan den wijkgeestelijke, en verzoekt hij laatstgenoemden den man met de vrouw in het huwelijk te verbinden. Indien echter partijen ongenegen zijn om met elkander te huwen, zoo moet de wijkmeester den man verbieden met zijne onwelvoegelijke handelingen voort te gaan, en, bij weigering om aan deze vermaning gevolg te geven, hem eene passende straf opleggen. Indien de veroordeelde met die uitspraak geen genoegen neemt, kan hij in hooger beroep komen bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil).

ART. 6.

Indien een man zich verscholen heeft in de kamer eener hem vreemde vrouw, en aldaar door den wijkmeester (kapala kampoeng) wordt aangetroffen, moet hij, indien volgens de Moḥammedaansche wet het huwelijk tusschen hem en de vrouw geoorloofd is, met aandrang worden gelast (paqsa) om op staanden voet met haar in het huwelijk te treden. Indien hij daartoe ongenegen is, moet de wijkmeester, na de identiteit van de beide schuldigen te hebben doen constateeren, de zaak bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) aanhangig maken, onverschillig of de vrouw eene weduwe dan wel eene jonge dochter was. Indien de schuld (salah) voldoende bewezen is, mogen de man en de vrouw worden beboet met minstens 10 en hoogstens 25 gulden; terwijl de zaak overigens behandeld wordt als in Art. 4 is voorgeschreven.

ART. 7.

Indien iemand bij zijn wijkmeester (kapala kampoeng) aan-

[24] Ter zijde van dit Art. staat in het handschrift aangeteekend, dat, op bevel van het Europeesch Bestuur, in elk geval vooraf aangifte bij de politie moet plaats vinden.

[25] Verg. Ad. Lĕmb. Art. 10.

gifte doet, dat er eene ongehuwde vrouw, hetzij jonge dochter, hetzij weduwe, zwanger is, en deze spreekt de aanklacht niet tegen, zoo moet de wijkmeester van de ouders, broeders of verdere familie, dan wel van de zwangere vrouw zelve trachten te weten te komen, wie de oorzaak is van hare zwangerschap. Indien een bepaald persoon als schuldige wordt opgegeven, moet de wijkmeester gelasten, dat de vrouw met hem in het huwelijk worde verbonden. Weigert de man echter daartoe mede te werken, zoo wordt hij bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) aangeklaagd.

ART. 8.

Indien een man eene jonge dochter verkracht, en de zaak bewezen is, zoo wordt de schuldige in elk geval veroordeeld tot eene geldboete van minstens 10 en hoogstens 25 gulden, en tot het betalen van de huwelijksgift (ĕmas kawin) van 3 rijksdaalders. Bovendien wordt hij door den kali [26] ten overstaan van de rechtbank (ḥâkim) [27] vermaand. Wat het huwelijk betreft, indien de rechtbank van oordeel is, dat dit gevoegelijk kan plaats hebben, zoo worden partijen met elkander in den echt verbonden. In het omgekeerde geval, en indien het misdrijf op eene weduwe is gepleegd, wordt de man veroordeeld tot eene geldboete van minstens 5 en hoogstens 10 gulden, onafhankelijk van de betaling der huwelijksgift van 3 rijksdaalders, overeenkomstig hetgeen hierboven werd bekend gesteld [28].

ART. 9.

Indien eene vrouw zich beklaagt, dat hare ongehuwde dochter door een man is verleid, moet de wijkmeester (kapala kampoeng) van de jonge dochter in kwestie zien te weten te komen, wie haar heeft onteerd; terwijl op zijn bevel twee deskundige vrouwen het meisje moeten onderzoeken. Indien aldus het feit der verleiding en de daaraan schuldige persoon behoorlijk geconstateerd zijn, moet laatstgenoemde worden gelast met het meisje te huwen, althans wanneer tegen het huwelijk geene beletselen bestaan. Voorts is de man alsdan verplicht als bruidschat (hantaran) 20 gulden, en als

---

[26] Zie boven Aant. 18.

[27] Zie Ad. Lĕmb. Aant. 10.

[28] Zie boven p. 306, 307. Ter zijde van dit Artikel staat in het handschrift aangeteekend, dat, op bevel van het Europeesch Bestuur, zaken van verkrachting voor den Pangeransraad moeten worden gebracht.

huwelijksgift (ĕmas kawin) [29] 3 rijksdaalders te betalen; terwijl hij bovendien door den kali [30] ten overstaan van de rechtbank (ḥâkim) [31] moet worden vermaand. Indien één der beide partijen tot het huwelijk ongenegen is, zoo moet de aanklacht voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) worden gebracht, evenals in het geval dat er beletselen tegen het huwelijk bestaan, opdat bedoelde rechtbank alsdan de zaak kunnen overwegen.

ART. 10.

Indien eene ongehuwde vrouw, hetzij eene jonge dochter, hetzij eene weduwe, op den grooten weg of elders door een man met geweld wordt aangegrepen, en zich daarover beklaagt, zoo zal de wijkmeester haar vragen om nadere aanwijzingen te doen. Indien zij de noodige aanwijzingen doet, zal de zaak naar billijkheid worden beslist door de rechtbank (ḥâkim), dan wel voor de politie worden gebracht.

ART. 11.

Indien een man of eene vrouw eene jonge dochter of weduwe beschuldigt van het bedrijven van ontucht (zinâ) met een manspersoon, en wel zoodanig dat de beide schuldigen het eens zijn, en de zaak aldus bij den wijkmeester (kapala kampoeng) bekend wordt, zoo zal laatstgenoemde de beschuldigden in het verhoor nemen, en mag hij, bij gegrondbevinding der woorden van den aanklager of de aanklaagster, partijen gelasten met elkander in het huwelijk te treden. Indien de beschuldiging onbewezen blijkt te zijn, wordt de aanklager of aanklaagster beboet met 20 gulden, en, bij onwil om zich bij die uitspraak neder te legen, kan men de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) brengen [32].

ART 12.

Indien een man of eene vrouw eene getrouwde vrouw beschuldigt van het bedrijven van ontucht (zinâ) met een ander man, en aldus deze verstandhouding bij den wijkmeester (kapala kam-

---

[29] Zie Ad. Lĕmb. Artt. 1 en 2.

[30] Zie boven Aant. 18.

[31] Zie Ad. Lĕmb. Aant. 10.

[32] Ter zijde van dit Artikel staat in het handschrift aangeteekend, dat, op bevel van het Europeesch Bestuur, alvorens de boete kan worden opgelegd, aangifte bij de politie moet plaats vinden. Over de straffen op ontucht of valsche betichting daarvan door den Islâm gesteld, zie Beg. p. 188 en 189.

poeng) bekend wordt, zal laatstgenoemde bij den aanklager of de aanklaagster nader onderzoek doen. Eerst na het erlangen van de noodige inlichtingen omtrent het gedrag der vrouw, kan hare echtgenoot in het verhoor worden genomen. Indien deze het verlangt, kan hij dan eene aanklacht tegen zijne vrouw indienen bij den wijkmeester, en wordt aan de aangeklaagde vrouw eene billijke straf opgelegd. Indien van den aanklager of de aanklaagster geen voldoend bewijs (katĕrangan) voor de zaak te bekomen is, wordt hij of zij tot straf veroordeeld; maar, bij onwil om zich bij die uitspraak neder te leggen, kan hij of zij de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) brengen [33].

ART. 13.

Zij, die zich schuldig maken aan tegennatuurlijke ontucht (salah dalam bĕrlaki), worden, wanneer de zaak wettig bewezen is, beiden gestraft, zooals naar het oordeel van de rechtbank (ḥâkim) [34] zal blijken te behooren [35].

ART. 14.

Zij die zich schuldig maken aan geslachtsgemeenschap gedurende het 'iddah-tijdperk [36], worden, wanneer het bewijs der zaak geleverd is, op dezelfde wijze gestraft, als de schuldigen aan tegennatuurlijke ontucht volgens Artikel 13.

ART. 15.

Indien een man de verloofde van een ander ontvoert, en wel op een tijdstip waarop van de verloving reeds was kennis gegeven aan den wijkmeester (kapala kampoeng) en de oudsten (toewa-toewa) der plaats [37]; terwijl ook het onderpand (tanda) reeds was gegeven, of althans andere onkosten gemaakt zijn, zoo wordt de schaker veroordeeld tot betaling van den overeengekomen bruidschat (hantaran) of het overeengekomen onderpand (tanda), dat de verloofde nog schuldig was. Bijaldien laatstgenoemde één van beiden of beiden reeds betaald had, moet de schuldige het dubbele daarvan voldoen (lipat) [38]. Indien bijvoorbeeld de bruidschat 40

[33] Als voren.
[34] Zie A. L. Aant. 10.
[35] Zie Ibid. Aant. 44.
[36] Zie ben. Art. 29.
[37] Zie boven Aant. 23.
[38] Zie Ad. Lĕmb. Artt. 1 en 2.

bedroeg, zoo moet hij 80 betalen, en dit geld komt ten voordeele van den bruidegom der ontvoerde verloofde. Bovendien wordt de schuldige beboet, en moet hij met het ontvoerde meisje in het huwelijk worden verbonden. Bij weigering van zijn kant of van den kant van het meisje om aan dit bevel van den wijkmeester te voldoen, kan deze de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) brengen.

ART. 16.

Indien een man en eene vrouw door hunne wederzijdsche ouders met elkander in het huwelijk zijn verbonden, welk huwelijk nikâḥ ganggang heet, zoodanig dat zij niet dan na een termijn van 2 of 3 maanden met elkander gemeenschap zullen mogen hebben, maar de man huwt vóór het verstrijken van dien termijn zelf met eene andere vrouw, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng), op klacht van de ouders zijner eerste vrouw, hem bij vonnis gelasten alsnog het huwelijk met haar door het uitoefenen der gemeenschap na te komen. Bovendien moet hem bij het vonnis worden gelast nogmaals een bruidschat (hantaran) [39] te betalen, gelijk aan dien welken hij reeds betaald heeft. Indien hij echter aan deze bevelen niet wil voldoen, kan de wijkmeester de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) brengen.

ART. 17.

Bij ontbinding des huwelijks onder de levenden, keeren de door den man ten huwelijk aangebrachte (pĕmboedjangan) goederen tot hem terug; doch de goederen door de vrouw staande huwelijk verkregen (dapatan) dan wel de goederen door haar ten huwelijk aangebracht (pĕnggadisan) blijven haar toebehooren. Slechts de goederen door beiden gemeenschappelijk verworven [40], van welken aard ook, en onverschillig of de echtgenooten één huis bewoonden dan wel elk een afzonderlijk huis bezat, worden in twee gelijke deelen verdeeld. Zoo ook worden de schulden en schuldvorderingen aan elk voor de helft toegewezen; alleen behoeft de vrouw de schulden van den man, welke niet door haar erkend zijn, ook niet te betalen, noch de man de schulden van de vrouw, welke niet door hem erkend zijn [41].

---

[39] Zie Ad. Lĕmb. Art. 1.

[40] Gewoonlijk harta sapĕntjaharian genoemd. Zie ben. Art. 21 en Pĕratoeran van 1866, Art. 1.

[41] Vergl. Ad. Lĕmb. Art. 3.

ART. 18.

Indien een echtgenoot zich bij den wijkgeestelijke (kapala qawm) of den wijkmeester (kapala kampoeng) beklaagt over zijne vrouw, en van haar wil scheiden (saraq) zonder eene bepaalde reden op te geven; terwijl de vrouw niet wil scheiden, zoo moet bij den man een nader onderzoek naar de zaak worden ingesteld. Blijkt zijn voornemen om te scheiden onherroepelijk vast te staan, zoo moet de man beginnen met binnen het 'iddah-tijdperk [42] de huwelijksgift (ĕmas kawin) [43] te betalen, en bovendien binnen dien zelfden termijn nog 15 gulden. Bijaldien de verstooting (ṭalâq) [44] door hem wordt uitgesproken, zonder deze voorwaarden te hebben nagekomen, zoo kan de wijkmeester hem eene boete opleggen van minstens 1 en hoogstens 5 gulden; terwijl hij bovendien het onderhoud der vrouw gedurende het 'iddah-tijdperk en de huwelijksgift (ĕmas kawin) moet betalen. Bij onwil om aan den last van den wijkmeester te voldoen, kan laatstgenoemde de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) brengen. Wat de staande huwelijk door elk der partijen verkregen (pĕntjaharian) goederen betreft, zoo wordt daaromtrent gehandeld als in Art. 17 is vermeld.

ART. 19.

Indien eene vrouw zich beklaagt en wil scheiden, omdat haar man haar niet het noodige kostgeld geeft, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng) hiernaar bij den man een onderzoek instellen, en hem gelasten het onderhoud (nafaqah) te geven, dat een man volgens de plaatselijke gebruiken aan zijne vrouw schuldig is. Indien dit bevel niet door hem wordt opgevolgd, kan de zaak voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) worden gebracht [45].

ART. 20.

Indien eene vrouw zich beklaagt en wil scheiden, omdat haar man niet de huwelijksgemeenschap met haar uitoefent [46], dewijl hij daartoe lichamelijk onbekwaam is, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng), vergezeld van den wijkgeestelijke (kapala qawm),

---

[42] Zie ben. Art. 29.

[43] Zie Ad. Lĕmb. Art. 2.

[44] Zie ben. Artt. 22 en vv.

[45] Vergl. over eene dergelijke vordering tot echtscheiding, Beg. p. 155.

[46] Letterlijk: «omdat zij niet het geheime onderhoud (nafaqat bâṭin) van «haar man ontvangt».

een onderzoek instellen. Indien dan de toestand blijkt te zijn als de vrouw beweert, zoo moeten zij den man gelasten zich een jaar lang onder geneeskundige behandeling te stellen, en, wanneer na verloop van dien termijn nog geen beterschap blijkt te zijn ingetreden, mag de vrouw hare klacht voor de rechtbank (ḥâkim) [47] brengen [48].

ART. 21.

Indien een man zich beklaagt over zijne vrouw, aangezien deze geen gevolg wil geven aan zijne wenschen, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng) bij de vrouw een onderzoek instellen en van den man nadere inlichtingen vragen. Indien de wijkmeester voldoende inlichtingen verkregen heeft omtrent de aanklacht, en de man wil scheiden (saraq), zoo mag eerstgenoemde de scheiding uitspreken. Wat de staande huwelijk door elk der partijen verkregen (pĕntjaharian) goederen betreft, die worden in drieën verdeeld: ⅓ daarvan is voor de vrouw, en ⅔ zijn voor den man [49]. Indien de man zich slechts beklaagt [50], kan de vrouw ook gelast worden zich wederom gehoorzaam te toonen aan de wenschen van haar man [51].

ART. 22.

De verstooting (ṭalâq) moet worden uitgesproken ten overstaan van den wijkgeestelijke (kapala qawm) en den wijkmeester (kapala kampoeng). Bijaldien een man de verstooting buiten de tegenwoordigheid van evengenoemde hoofden uitspreekt, en zij zich daarover bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) beklagen, zoo kan de man beboet worden met minstens 5 en hoogstens 10 gulden [52].

ART. 23.

Indien een man van zijne vrouw is gescheiden (saraq) door ééne of door twee verstootingen (ṭalâq), mag hij zich weder met haar vereenigen, zoolang het 'iddah-tijdperk [53] nog niet verstreken is. Daarna is het hem niet geoorloofd zich met haar te hereenigen dan door een nieuw huwelijk [54].

[47] Zie A. L. Aant. 10.
[48] Vergl. Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn II p. 363, en Beg. p. 147, 155.
[49] Vergl. boven Art. 17.
[50] D. w. z. niet tevens eene vordering tot echtscheiding instelt.
[51] Voor het recht van den Islâm ten aanzien van ongehoorzame vrouwen, zie Beg. p. 150, 151.
[52] Vergl. Beg. p. 155, 156.
[53] Zie ben. Art. 29.
[54] Vergl. Beg. p. 155, 156.

ART. 24.

Indien een man door drie verstootingen (ṭalâq) van zijne vrouw gescheiden is, zoo kan hij zich niet meer met haar hereenigen, dan nadat zij alvorens opnieuw met een anderen man is gehuwd geweest, en na de ontbinding van het tweede huwelijk het 'iddah-tijdperk [55] is verstreken, terwijl de tweede man met haar werkelijk de huwelijksgemeenschap heeft uitgeoefend. Eerst daarna mag zij met haar vroegeren man een nieuw huwelijk aangaan [56].

ART. 25.

Indien een man van zijne vrouw is gescheiden door eene verstooting (ṭalâq), welke zij heeft gekocht [57], zoo mag hij zich eveneens niet meer met haar hereenigen, dan door een nieuw huwelijk. Indien de vrouw met haar vorigen man een nieuw huwelijk wil aangaan, behoeft zij het 'iddah-tijdperk [58] niet in acht te nemen; wil zij echter na zoodanige verstooting met een anderen man in het huwelijk treden, zoo moet zij daarmede wachten tot na afloop van het 'iddah-tijdperk; terwijl de 'iddah alsdan onherroepelijk (bâïn) heet [59].

ART. 26.

De man, die van zijne vrouw gescheiden is, mag niet meer in dezelfde woning als zij verblijf houden, ja zelfs haar niet meer bezoeken, tenzij in het geval van noodzakelijkheid. Wordt het hier gegeven verbod overtreden, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng) de echtgenooten gelasten zich te hereenigen, althans indien daartegen geene beletselen bestaan. Is dit laatste wel het geval, zoo moet de wijkmeester den man verbieden bij de vrouw te komen, en in geval van onwil om aan dit bevel te voldoen, kan hij hem, òf zelf eene straf opleggen, òf de zaak bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil) aanhangig maken [60].

ART. 27.

Indien een man van zijne vrouw gescheiden is, nadat een kind

---

[55] Zie ben. Art. 29.
[56] Vergl. Beg. p. 155, 156.
[57] Deze gekochte verstooting heet in het Arab. chol' (Mal. koeloeq). Zie Beg. p. 155 en Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn II p. 413 en v.
[58] Zie ben. Art. 29.
[59] Vergl. Beg. p. 156.
[60] Vergl. Beg. p. 156, 157.

uit het huwelijk was geboren, moet dat kind bij de vrouw verblijven, totdat het den leeftijd van 5 jaren bereikt heeft. Wanneer het 5 jaar oud is, en de vader is niet voornemens zich naar eene plaats over zee te begeven, zoo mag de moeder, indien het kind verlangt bij zijn vader te gaan wonen, zich daartegen niet verzetten, ofschoon de aanspraken der moeder wel eenigszins sterker zijn dan die van den vader. Gesteld echter dat het kind verlangt zijn vader over zee te volgen, zoo moeten de beide ouders daarin toestemmen, en van het voornemen kennis geven aan het Hoofd van Bestuur [61]. Eerst daarna mag het kind de zeereis ondernemen [62].

ART. 28.

Ingeval een man of eene vrouw een nog jeugdig kind ter verzorging tot zich hebben genomen, onverschillig of het kind al dan niet ouders in leven heeft, zoo mag dit kind tot aan de meerderjarigheid zelfs door de eigen ouders niet tegen den wil van zijne pleegouders worden teruggenomen, indien laatstgenoemden het kind ten minste goed verzorgen en behoorlijk laten onderwijzen. Indien de pleegouders ten beste van het kind iets van hem verlangen, moet het kind hunnen wensch opvolgen tot aan zijn huwelijk. Is dit huwelijk met toestemming van zijne pleegouders [63] gesloten, zoo mag het kind daarna gaan waarheen het wil. Wordt daarentegen het kind niet behoorlijk door zijne pleegouders onderwezen en verzorgd, zoo kunnen de natuurlijke ouders het van eerstgenoemden zelfs tegen hun zin terugvorderen, en, bij gebreke van voldoening aan deze vordering, bij de rechtbank (ḥâkim) [64] eene aanklacht indienen. Zelfs mogen de pleegouders geene terugbetaling van opvoedingskosten vragen, indien het kind sterk verlangt tot zijne natuurlijke ouders terug te keeren; laatstgenoemden behoeven slechts de werkelijk voor voedsel uitgegeven gelden en eene belooning voor de aan het kind besteede moeiten en zorgen te betalen [65].

---

[61] Mal. kapala nĕgĕri; letterlijk: «hoofd der stad.» Daar echter te Benkoelen geen algemeen hoofd over de Inlandsche bevolking bestaat, doch slechts hoofden der wijken, waaruit de stad (nĕgĕri) is samengesteld, kan niet anders dan het Europeesche hoofd van plaatselijk bestuur bedoeld zijn.

[62] Over de rechten der moeder en hare verwanten op de opvoeding der kinderen volgens den Islâm, zie Beg. p. 163.

[63] De tekst spreekt alleen van de pleegmoeder, doch natuurlijk is dit een lapsus calami.

[64] Zie Ad. Lĕmb. Aant. 10.

[65] Volgens den Islâm schept het aannemen van een kind geenerlei rechtsband tusschen het kind en zijne pleegouders.

Art. 29.

Het 'iddah-tijdperk van eene vrouw, wier huwelijk bij het leven van haar man ontbonden is, duurt 3 maanden en 10 dagen dan wel 3 menstruaties, indien ten minste de vrouw niet zwanger is; want in dit laatste geval duurt het 'iddah-tijdperk tot aan de geboorte van het kind. Het 'iddah-tijdperk van eene vrouw, wier man overleden is, duurt 4 maanden en 10 dagen, of in het geheel 130 dagen [66].

Art. 30.

Eene vrouw, die van haar man gescheiden is, vóórdat zij met hem gemeenschap heeft gehad, mag onmiddelijk na de scheiding een nieuw huwelijk aangaan, omdat zij geene 'iddah behoeft in acht te nemen [67].

Art. 31.

De man is verplicht gedurende het 'iddah-tijdperk aan de vrouw kostgeld en eene woning te verschaffen; maar omgekeerd moet zij van haren kant ook in die woning verblijf houden. Indien de vrouw niet van haar man het noodige onderhoud (nafaqah) ontvangt, kan zij zich daarover beklagen bij de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Këtjil) [68].

Art. 32.

Indien een man, die zijne vrouw voorwaardelijk heeft verstooten (ta'lîq) [69], eene zeereis heeft ondernomen en 2 jaren afwezig is geweest, zelfs al heeft hij zijne goederen achtergelaten, maar de vrouw wil niet langer op hem wachten, zoo zal de wijkgeestelijke (kapala qawm) de voorwaarde voor vervuld verklaren. Wat de goederen betreft, wanneer de man later terugkeert, zoo zal men die verdeelen als in Art. 17 is voorgeschreven.

---

[66] Zie over den duur der 'iddah volgens den Islâm, Beg. p. 153, 154, 156.

[67] Conform Minhâdj aṭ-Ṭâlibîn III p. 38.

[68] Zie Beg. p. 156.

[69] De voorwaarde, dat de man geacht zal zijn, zijne vrouw te hebben verstooten, o. a. wanneer hij een zekeren tijd afwezig zal zijn geweest, is in vele streken van Nederlandsch-Indië bij de lagere standen zelfs eene vaste clausule bij het huwelijk. Ter hoofdplaats Benkoelen schijnt dit echter niet het geval te zijn. Zie het huwelijksformulier p. 306. Volgens den Islâm kan eene dergelijke voorwaardelijke verstooting ten allen tijde plaats hebben. Vergl. Beg. p. 156, en S. Tj. Pal. Aant. 80.

ART. 33.

Indien een man zich naar elders heeft begeven om handel te drijven, onverschillig of hij een gezin heeft achtergelaten, dan wel of hij ongehuwd was, en hij komt in den vreemde te sterven, terwijl hij nog goederen in zijne vroegere woonplaats bezat, zoo moet de wijkmeester (kapala kampoeng), bij het vernemen van het overlijden, daarvan onverwijld kennis geven aan den Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kĕtjil), opdat deze een onderzoek naar de achtergelaten goederen kunne instellen.

ART. 34.

Indien een man of eene vrouw eene erfenis op eene andere plaats wil gaan opeischen, zoo moet hij of zij vooraf een identiteitsbewijs (katĕrangan) aan den wijkmeester (kapala kampoeng) en den wijkgeestelijke (kapala qawm) vragen. De wijkmeester en de wijkgeestelijke kunnen de zaak brengen voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥakim Kĕtjil), en van deze een identiteitsbewijs vragen, dat de belanghebbende kan medenemen, wanneer hij of zij de erfenis gaat opeischen.

ART. 35.

Indien een vreemdeling komt te sterven met achterlating van goederen, doch zonder erfgenamen ter hoofdplaats [70] woonachtig, zoo moeten de wijkgeestelijke (kapala qawm) en de wijkmeester (kapala kampoeng) zijn boedel tot zich nemen, en de soort der daarin aanwezige goederen bepalen. De goederen moeten daarop bij den Voorzitter der rechtbank (ḥâkim) [71] worden gebracht, die een onderzoek zal instellen naar de plaats van herkomst van den overledene, en zijne erfgenamen zal oproepen om over te komen ten einde den boedel in ontvangst te nemen. Indien er in den boedel goederen zijn, welke door lang bewaren zullen bederven, zoo mogen die op eene openbare verkooping of op andere wijze worden te gelde gemaakt, en de opbrengst bewaard tot aan de komst der erfgenamen.

ART. 36.

Indien een inboorling van de hoofdplaats [72], man of vrouw, komt te sterven met achterlating van een gemachtigde, die den boedel

[70] D. w. z. Benkoelen.
[71] Vergl. Ad. Lĕmb. Aant. 10.
[72] D. w. z. Benkoelen.

moet aangeven en verdeelen, zoo moeten de wijkgeestelijke (kapala qawm) en de wijkmeester (kapala kampoeng) een onderzoek instellen naar den boedel bij dien gemachtigde. Indien echter de gemachtigde alsdan eene verklaring aflegt, zoo neemt hij daardoor de verantwoordelijkheid voor de opgegeven goederen op zich, en komt geen verder onderzoek te pas. Alleen moeten de wijkgeestelijke en de wijkmeester aan den meergenoemden gemachtigde een schriftelijk bewijsstuk vragen van hetgeen hij heeft opgegeven.

ART. 37.

Indien iemand zijne bezittingen heeft weggeschonken aan zijn kind, en van die schenking een bewijsstuk is opgemaakt, doch hij naderhand eene vordering omtrent de geschonken goederen instelt, en verlangt dat hem die door zijn kind zullen worden terug gegeven, zoo mag een dergelijke eisch in rechten niet worden toegewezen. Indien er echter geen bewijsstuk aanwezig is, maar alles slechts berust op de verklaring van het kind, dat zijn vader of zijne moeder hem de goederen geschonken hebben, zoo mag de rechthebbende zijn goed terug vragen. Dezelfde regelen gelden ten aanzien van schenkingen aan vreemden [73].

ART. 38.

Indien twee of meer broeders of zusters in het onverdeeld bezit zijn van zekere zaak, en elk hunner beweert daarvan voor het geheel eigenaar te zijn, terwijl het ten aanzien dier zaak niet kan worden uitgemaakt wie der bezitters daarvan uitsluitend eigenaar is, zoo moet de zaak tusschen hen in gelijke porties verdeeld worden, omdat het gewoonterecht (adat) verbiedt dat familiebetrekkingen tegenover elkander den eed afleggen [74].

ART. 39.

De personen, die als getuigen mogen worden aangenomen, en voor de Rechtbank voor Kleine Zaken (Hâkim Kĕtjil) mogen worden beëedigd [75], zijn vooreerst zij die niet krankzinnig, blind of hardhoorig zijn, en ten tweede manspersonen. Intusschen mogen ook vrouwen als getuigen worden aangenomen, wanneer zij buitengemeen brave menschen zijn [76].

[73] Over het recht tot herroepen van schenkingen volgens den Islâm, zie Beg. p. 110.
[74] Vergl. S. Tj. P. Aant. 1, en A. L. Art. 40.
[75] Vergl. A. L. Aant. 58.
[76] Vergl. A. L. Artt. 24, 40.

Art. 40.

De wijkgeestelijken (kapala qawm) en de wijkmeesters (kapala kampoeng) moeten den inhoud der bovenstaande voorschriften (pěratoeran) in stand houden, bekend maken en ten uitvoer leggen. Bij overtreding dier voorschriften door een wijkgeestelijke of een wijkmeester, zal de schuldige door de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥakim Kětjil) worden veroordeeld tot eene billijke straf.

Art. 41.

Ten aanzien van allen, tegen wie overeenkomstig bovenstaande bepalingen door de Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥâkim Kětjil) een vonnis is gewezen, en die niet vrijwillig aan dat vonnis voldoen, heeft bedoelde rechtbank de bevoegdheid de hulp van den sterken arm der politie in te roepen, zich daartoe wendende tot den HoogEdelGestrengen Heer Assistent-Resident [108] van Benkoelen; terwijl alles wat door die rechtbank beslist is, nogmaals bij bedoelden ambtenaar kan worden voorgebracht.

Deze voorschriften zijn tot stand gekomen door gemeenschappelijk overleg van den Voorzitter der Rechtbank voor Kleine Zaken (Ḥakim Kětjil) en het Opperhoofd der geestelijkheid (Panghoeloe Běsar) ten behoeve der wijkmeesters (kapala kampoeng) en wijkgeestelijken (kapala qawm), op Maandag 25 Augustus 1867 [78], om als wet (oendang-oendang) te worden opgevolgd in de zittingen der Rechtbank voor Kleine Zaken te Benkoelen. Zoo zij het!

---

77 Thans Resident.

78 Vergl. boven p. 304.

OENDANG-OENDANG SIMBOER TJAHAJA VAN BENKOELEN.

TITEL I.

Regeling van het distriktsbestuur.

ART. 1.

Over elk distrikt (marga) [1] wordt een hoofd aangesteld met den titel van pasirah of chalipah [2]. Hij wordt door de bevolking gekozen, doch door den Assistent-Resident [3] in zijn ambt en titel bevestigd [4].

ART. 2.

In een groot distrikt (marga) worden één of meerdere onderdistriktshoofden (pĕmbarap) aangesteld. Zij staan boven de dorpshoofden, doch zijn ondergeschikt aan het distriktshoofd [5].

ART. 3.

De onderdistrikts- en dorpshoofden mogen door het distriktshoofd niet worden ontslagen of benoemd zonder voorkennis van den Civielen Gezaghebber [6].

---

[1] Marga, ook mĕrgoh uitgesproken.

[2] In de noordelijke afdeeling is de titel pasirah algemeen, doch in de zuidelijke meer die van chalipah (Arab. chalifah = stedehouder) in gebruik.

[3] Thans Resident.

[4] Oendang-Oendang Moko-Moko I: 1: Voor elke marga (distrikt) is een hoofd aangewezen; hij wordt gekozen bij meerderheid van stemmen door de bevolking en door het gewestelijk gezag aangesteld. Omtrent zijn titel zie ben. Aant. 41 en vergl. Simb. Tjah. Pal. II: 1.

[5] Ontbr. Moko-Moko. vergl. Simb. Tjah. Pal. II: 2.

[6] M.M. I: 2: Het distriktshoofd is onbevoegd om een dorpshoofd aan te stellen of te ontslaan, anders dan met toestemming van den Regent (Toewankoe of Radja). Vergl. S. T. P. II: 4.

Art. 4.

Indien één der in het vorige artikel bedoelde ambten, door overlijden als anderszins, openvalt, moet de bevolking een vervanger voordragen, die dan door het distriktshoofd ter fine van benoeming, zoo daartegen geene bezwaren bestaan, wordt gebracht bij den Civielen Gezaghebber [7].

Art. 5.

In het dorp alwaar het distriktshoofd gevestigd is, moet een blok worden opgericht. Het distriktshoofd heeft de bevoegdheid de gevangen genomen dieven, vagebonden of andere misdadigers daarin op te sluiten, totdat zij naar den Civielen Gezaghebber kunnen worden gebracht. Deze opsluiting mag echter uiterlijk vier en twintig uren duren, waarna de gevangenen geboeid naar den Civielen Gezaghebber moeten worden opgezonden [8].

Art. 6.

De distrikts- en dorpshoofden zullen zorg dragen voor het onderhoud der groote wegen binnen hun gebied.

De breedte van de wegen wordt bepaald op 15 voet. Aan den kant der wegen zullen afwateringen gemaakt worden, van één elleboogsmaat diepte en breedte [9].

Art. 7.

Over elke diepe en breede rivier moet een brug worden geslagen. Kleine doorwaadbare rivieren worden zonder brug gelaten. Alleen wordt de oever glooiend gehouden voor den gemakkelijken op- en afrit der karren [10].

Art. 8.

Het maken en onderhouden van bruggen en wegen, en het transport van Goevernements personen en goederen, noemt men heerendienst (g a w a i) ten behoeve van het Goevernement (r a d j a). Alle ingezetenen zijn heerendienstplichtig [11].

---

[7] Conform M.M. I: 3, behoudens dat niet van onderdistriktshoofden gesproken wordt, en de aanstelling door den Regent geschiedt. Vergl. S. T. P. II: 5.

[8] Conform M.M. I: 4, behoudens dat de Regent den Civielen Gezaghebber vervangt. Vergl. S. T. P. II: 6.

[9] Conform M. M. I: 5, behoudens dat de slotbepaling omtrent de afwatering ontbreekt. Vergl. S. T. P. II: 11.

[10] Conform M.M. I: 6, behoudens dat de laatste zinsnede ontbreekt. Vergl. S. T. P. II: 11.

[11] Conform M.M. I: 7. Vergl. S. T. P. II: 13.

ART. 9.

Vrij van heerendienst zijn:

Het distriktshoofd en zijne twee oudste zoons.

De onderdistrikts- en dorpshoofden en hun oudste zoon.

Ouden van dagen en zieken [12].

Alwie nalatig is in het verrichten van heerendienst, welk misdrijf poetoes gawai heet, verbeurt eene boete ten voordeele van het dorpshoofd van 1 tot 3 gulden [13].

ART. 10.

Geestelijken (qawm) belast met het onderhoud van de moskee, ter beoordeeling van den Civielen Gezaghebber, zijn vrij van heerendienst [14].

ART. 11.

Het maken en onderhouden der groote wegen wordt gelijkelijk verdeeld onder de ingezetenen.

Elk dorp onderhoudt de wegen en bruggen binnen zijn gebied [15].

ART. 12.

Een weduwnaar is slechts belast met de helft der heerendiensten van een getrouwden man. Eene weduwe is vrij van heerendienst [16].

---

[12] Met betrekking tot de heerendiensten is het volgende later bepaald:

1° jongelingen van het oogenblik, dat ze volwassen zijn, tot den leeftijd van 25 jaren, dragen ½ aandeel, daarna het volle aandeel;

2° weduwnaar's gedurende 2 jaren na den dood hunner vrouw, ½ aandeel, daarna het volle;

3° gehuwde mannen, die meer dan 6 kinderen hebben bij ééne vrouw, zijn vrij van heerendienst;

4° een man, wiens huwelijk 20 jaren kinderloos bleef, is eveneens vrij.

M.M. I: 3, al. 1 spreekt niet van het onderdistriktshoofd, doch is overigens eensluidend. Zie ook ben. Art. 12, en vergl. S. T. P. II: 15.

[13] Conform M.M. I: 8 al 2, behoudens dat daarin niet vermeld staat ten wiens voordeele de boete strekt. Tegenwoordig is de straf tenarbeidstelling voor den kost zonder loon. Vergl. S. T. P. II: 14.

[14] Conform M.M. I: 9, behoudens dat de Regent den Civielen Gezaghebber vervangt. Vergl. S. T. P. II: 15.

[15] Conform M.M. I: 10, behoudens dat de laatste zinsnede ontbreekt. Vergl. S. T. P. II: 13.

[16] Conform M.M. I: 11. Tegenwoordig heeft het voorschrift van Art. 12 alleen nog betrekking op de gemeentediensten. Zie boven Aant. 12.

ART. 13.

Het distriktshoofd mag, zonder vergunning van den Civielen Gezaghebber, geene vreemdelingen in zijn distrikt toelaten ter inwoning of tot het uitoefenen van den landbouw [17].

ART. 14.

Geen ingezetene mag naar een ander distrikt verhuizen zonder toestemming van zijn distriktshoofd [18].

ART. 15.

Het distriktshoofd moet de bevolking aansporen tijgervallen te maken. Wanneer een tijger daarin gevangen is, zullen de ooren en de staart naar den Civielen Gezaghebber worden gebracht, en aan hem, die den tijger gevangen heeft, f 30.— worden betaald.

Ook zal aan dengeen, die een krokodil vangt, dan wel eieren van een krokodil vindt, worden betaald eene som van f 2.— tot f 10.— per krokodil, en f 0.50 per ei [19].

ART. 16.

Krankzinnige dorpsgenooten worden door de bevolking onderhouden en bewaakt [20].

ART. 17.

Het distriktshoofd heeft de bevoegdheid binnen zijn gebied zaken te berechten, en eene boete op te leggen van hoogstens 20 realen, alles overeenkomstig de bepalingen van Titel III van dit Wetboek [21].

ART. 18.

Het dorpshoofd heeft de bevoegdheid binnen zijn gebied zaken te berechten, en eene boete op te leggen van hoogstens 10 realen, alles overeenkomstig de bepalingen van Titel III van dit Wetboek.

---

[17] M.M. I: 12: Het distrikts- of dorpshoofd heeft geene bevoegdheid om een vreemdeling tot inwoning (mĕnoempang bĕroemah) of tot uitoefening van den landbouw toe te laten, tenzij met toestemming van den Regent. Vergl. S. T. P. II: 16.

[18] M.M. I: 13: Geen bewoner van een dorp mag naar een ander dorp verhuizen zonder toestemming van den Regent. Vergl. S. T. P. II: 18, 27.

[19] Conform M.M. I: 14, behoudens dat de tijger zelf bij den Gezaghebber moet worden gebracht, en dat de laatste zinsnede ontbreekt. Art. 15 is overigens ten aanzien van tijgers komen te vervallen door Stbl. 1862 N° 84, terwijl voor krokodillen en hunne eieren geen premie meer wordt betaald. Vergl. S. T. P. II: 23.

[20] Conform M.M. I: 15. Vergl. S. T. P. Aant. 95.

[21] Conform M.M. I: 16, behoudens dat het maximum der boete *f* 30.— bedraagt, in stede van 20 realen (= *f* 40.—). Vergl. S. T. P. V: 6.

Misdrijven met eene hoogere boete bedreigd, moeten voor het distriktshoofd worden gebracht [22].

ART. 19.

Een onderdistriktshoofd kan alleen met toestemming van zijn distriktshoofd zaken berechten binnen diens rechtsmacht vallende [23].

ART. 20.

De distriktshoofden hebben de bevoegdheid het in zwang zijnde zonnescherm te voeren, en een zegel te gebruiken als bewijs hunner waardigheid. Het zonnescherm is voor $\frac{1}{3}$ rood en $\frac{2}{3}$ geel met een gelen knop. Het zegel bevat den naam van het distrikt en de afdeeling [24].

ART. 21.

In alle distrikten wordt de solidaire verantwoordelijkheid (adat tanggoeng mĕnanggoeng) in stand gehouden, hetgeen beteekent dat elk inwoner van het distrikt verantwoordelijk is voor de handelingen zijner mede-ingezetenen [25].

ART. 22.

In het dorp van het distriktshoofd moet een geestelijke (qawm) aanwezig zijn voor de zaken betreffende het familie- en erfrecht [26].

ART. 23.

In elk dorp, waar geen distriktshoofd gevestigd is, moet een geestelijke (qawm) aanwezig zijn voor het sluiten van huwelijken [27].

ART. 24.

Indien het distrikts- of dorpshoofd zich in dienst op reis begeeft, moet de bevolking hem een behoorlijk geleide (parĕpat) verschaffen [28].

---

[22] Conform M.M. I: 17, behoudens dat het maximum der boete *f* 10.— in plaats van 10 realen (= *f* 20.—) bedraagt, terwijl de laatste zinsnede ontbreekt. Vergl. S. T. P. V: 6.

[23] Ontbreekt M.M.

[24] Als voren. Vergl. S. T. P. II: 17, 21.

[25] Als voren. Vergl. ben. III: 43, 54, 66, en S. T. P. Aant. 336.

[26] Mal. koewasa ḥâkim, letterlijk: «de macht om als rechter op te treden.» Vergl. S. T. P. II: 3 en IV: 1.

[27] Vergl. S. T. P. III: 2 en IV: 3.

[28] Vergl. S. T. P. II: 22.

TITEL II.

Regeling van het dorpsbestuur en van den landbouw.

Art. 1.

In elk dorp (doesoen) wordt een hoofd met den titel van proatin aangesteld, die over het dorp gezag voert, en onder dezen zoovele leden van het dorpsbestuur (pĕnggawa) als noodig zijn [29].

Art. 2.

Een lid van het dorpsbestuur mag door het dorpshoofd niet worden benoemd of ontslagen, tenzij met toestemming van het distriktshoofd [30].

Art. 3.

Indien vreemdelingen in een dorp (doesoen) of gehucht (talang) komen, zoo moeten zij zich bij het dorpshoofd aanmelden.

Degeen die een vreemdeling huisvest, is aansprakelijk voor diens persoon en goederen [31].

Art. 4.

Alle dorpsgenooten moeten binnen het dorp wonen [32].

Art. 5.

Elk jaar moet het dorpshoofd zorgen, dat de bevolking de droge en natte rijstvelden behoorlijk beplant. Hij moet den aanplant nagaan, opdat er genoegzaam rijst in voorraad zij, zoo voor eigen gebruik als voor verkoop [33].

---

[29] Conform M.M. II: 1, behoudens dat het dorpshoofd den titel van dipati en een onderhoofd dien van pamangkoe voort. Vergl. S. T. P. III: 1.

[30] Conform M.M. II: 2. Vergl. S. T. P. III: 4.

[31] Conform M.M. II: 3. Een talang is een gehucht onder een dorp (doesoen) ressorteerende, en daarmede ééne gemeente uitmakende. Vergl. S. T. P. III: 6, 9.

[32] Ontbreekt M.M. Vergl. S. T. P. III: 11.

[33] Conform M.M. II: 4. Vergl. S. T. P. III: 15.

ART. 6.

Indien iemand een akker (ladang) aanlegt naast eens anders akker, zonder tusschen beiden eene strook grond (kĕkas) te hebben schoongemaakt, en zonder den ander te hebben gewaarschuwd, waarop hij zijn akker gaat branden, en het vuur den akker van zijn buurman aangrijpt, zoo wordt hij gestraft met het ophoopen van 25 stapels hout, elk ter hoogte van een mans schouder [34].

ART. 7.

Indien men bij het branden van zijn akker oorzaak is, dat eens anders plantsoen, als doerian, kalapa, sirih, bamboe-stoelen, enz. beschadigd wordt, zoo verbeurt men eene boete van 3 tot 6 realen; terwijl men bovendien de schade moet vergoeden [35].

ART. 8.

Indien iemand, in de nabijheid van eens anders tuin of akker, ter ontginning van een akker het hout of de struiken in brand steekt, doch niet dan nadat hij, ten genoege van zijn buurman eene strook grond (kĕkas) tusschen beiden had schoongemaakt, zoo behoeft hij niets te vergoeden, indien desniettegenstaande de tuin door het vuur wordt aangetast [36].

ART. 9.

Alwie langs den oever der rivier een tuin aanlegt, verkrijgt tevens aanspraak op den daarachter gelegen grond ter uitgestrektheid van 40 djoendjang [37].

ART. 10.

Indien iemand zijn veld voor den natten rijstbouw of zijn tuin verpandt, moet hij daarvan kennis geven aan het dorpshoofd [38].

ART. 11.

Indien iemand zijn tuin of zijn veld voor den natten rijstbouw

[34] Conform M.M. II: 5. Zie ben. Art. 8.
[35] Conform M.M. II: 6, behoudens dat de boete niet van 3 tot 6 realen (= ƒ6.— tot ƒ12.—) is, maar van ƒ3.— tot 6.—. Vergl. S. T. P. III: 20.
[36] Conform M.M. II: 7. Vergl. boven Art. 6, en S. T. P. III: 21.
[37] Het voorschrift ontbr. M.M. Vergl. S. T. P. III: 18.
[38] Conform M.M. II: 8. Vergl. S. T. P. III: 26.

verpandt, zonder bepaling van den tijd van teruggave, zal hij geen recht hebben het pand in te lossen, zoolang de oogst te velde staat [39].

ART. 12.

Indien iemand in een vreemd distrikt een akker voor den drogen rijstbouw wil ontginnen, zoo moet hij daartoe aan het betrokken distrikts- of dorpshoofd vergunning vragen, en betaalt hij daarvoor als grondhuur f 1.— per gewonen akker [40].

ART. 13.

Alwie handelt in strijd met het vorige artikel, wordt wegens boschdiefstal (maling oetan) beboet met 6 realen [41].

ART. 14.

Indien iemand, na ergens buiten zijn dorp ter ontginning van een akker of tuin te zijn toegelaten, naar zijne eigen dorp wil terugkeeren, verliest hij door die daad zijn recht op den aanplant, welke aan den vroegeren eigenaar vervalt [42].

ART. 15.

De akkers voor den drogen en den natten rijstbouw en de tuinen moeten worden omhegd [43]. De heggen van deze gronden worden als goed aangemerkt, indien men, door met kracht daaraan te schudden, geen drie vademen kan in beweging brengen [44].

---

[39] Conform M.M. II: 9. Vergl. S. T. P. III: 26.

[40] Conform M.M. II: 10. De grondhuur wordt door de hoofden ontvangen, en uitgekeerd aan de bevolking dan wel aangewend tot zaken van algemeen nut. Vergl. S. T. P. III: 18, 27.

[41] = *f* 12.—. Het voorschrift ontbr. M.M. Vergl. S. T. P. III: 27.

[42] Conform M.M. II: 11. Met den vroegeren eigenaar wordt het distrikt (marga) of het dorp (doesoen) bedoelt, al naarmate men zich buiten of in zijn eigen distrikt gevestigd heeft. Vergl. S. T. P. III: 28.

[43] Conform M.M. II: 12.

[44] Conform M.M. II: 13. Vergl. S. T. P. III: 24.

TITEL III.

Bepalingen omtrent de rechtspleging.

ART. 1.

Voor het berechten van alle geschillen omtrent verbintenissen of zakelijke rechten, onverschillig of die op roerend dan wel op onroerend goed betrekking hebben, en of de verbintenis door pand is verzekerd, mogen de distrikts- en dorpshoofden gerechtskosten (t a n d a sĕrah of tjogoh) van partijen vorderen. In zaken, welke ter berechting staan van de distriktshoofden, bedragen de gerechtskosten van f 1.— tot f 5 —; maar in zaken, welke voor de dorpshoofden moeten worden gebracht, is als zoodanig van f 1.— tot f 3.— verschuldigd [45].

ART. 2.

In de zaken, strafbaar volgens het gewoonterecht (a d a t) of volgens de wetten van het Goevernement [46], als daar zijn: het verkeer tusschen jongelingen en jonge dochters of weduwen, diefstal, vechterij, doodslag en brandstichting, mogen de distrikts- en dorpshoofden geene gerechtskosten vorderen. Met andere woorden, geene gerechtskosten zijn verschuldigd in zaken, waarbij boeten of lijfstraffen kunnen worden opgelegd [47].

ART. 3.

In gedingen betreffende schuldvorderingen beneden de f 5.— mogen evenmin gerechtskosten worden geeischt [48].

ART. 4.

Bij vordering van den bloedprijs (b a n g o e n) mogen de distrikts- en dorpshoofden 10 pCt. heffen als belooning (w a l a s a n) [49].

---

[45] Conform M.M. III: 1, behoudens dat de minste gerechtskosten, door de dorpshoofden te heffen, $f \frac{1}{2}$ bedragen, en dat, blijkens dit Art., het distriktshoofd den titel van m a n t r i voert. Vergl. S. T. P. V: 1.

[46] Letterlijk «van den Koning.»

[47] Conform M.M. III: 2. Vergl. S. T. P. V: 2.

[48] Conform M.M. III: 3. Vergl. S. T. P. V: 3.

[49] Conform M.M. III: 4. Vergl. S. T. P. V: 4, 37.

ART. 5.

Alle zaken, strafbaar volgens het gewoonterecht (adat), vallen binnen de bevoegdheid van de distriktshoofden [50].

ART. 6.

Doodslag, vergiftiging, afdrijving, brandstichting, hetzij in een enkel huis hetzij, in een geheel dorp, moedwillige verwonding, tegenstand, verzet of aanval op het wettig gezag der hoofden, gewapenderhand gepleegd, en alle andere vergrijpen van gewichtigen aard moeten bij den Civielen Gezaghebber worden aangebracht ter berechting door den Rapat of Raad van Hoofden [51].

ART. 7.

Indien een dorpshoofd eene zaak beslist heeft, maar de verliezende partij neemt met die beslissing geen genoegen, kan laatstgenoemde in hooger beroep komen bij het distriktshoofd. Het distriktshoofd zal alsdan de zaak op nieuw onderzoeken. Bevindt hij de uitspraak juist en billijk, zoo bekrachtigt hij die. Is de gedane uitspraak in strijd met het gewoonterecht (adat) of minder billijk, zoo kan het distriktshoofd die verbeteren [52].

ART. 8.

Van de zaken uitgewezen door het distriktshoofd kan de verliezende partij eveneens in beroep komen bij den Civielen Gezaghebber, die de zaak voor den Rapat of Raad van Hoofden kan brengen, dan wel de uitspraak van het distriktshoofd kan bekrachtigen [53].

ART. 9.

Het distriktshoofd is bevoegd allen, die binnen zijn distrikt het gewoonterecht (adat) overtreden hebben, met eene boete van 20 realen of daar beneden te straffen [54].

---

[50] Conform M.M. III: 5. Vergl. S. T. P. V: 6.

[51] Conform M.M. III 6. De Rapat straft deze zaken met den dood dan wel met dwangarbeid in of buiten den ketting, op of buiten Sumatra; in het laatste geval bepaalt de Goeverneur-Generaal de strafplaats. Vergl. S. T. P. V: 10.

[52] Conform M.M. III: 7. Vergl. S. T. P. V: 7.

[53] M.M. III: 8: Van de uitspraken van het distriktshoofd is hooger beroep bij den Regent, die de zaak bij den Rapat zal voorbrengen, indien hij haar ten minste zelf niet kan afdoen. Vergl. S. T. P. V: 7.

[54] Conform M.M. III: 8, behoudens dat het maximum der boete niet 20 realen (= *f* 40.—), maar slechts *f* 30.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 6.

ART. 10.

Het dorpshoofd is bevoegd de ingezetenen van zijn dorp met eene boete van 10 realen of daar beneden te straffen [55].

ART. 11.

De leden van het dorpsbestuur (pěnggawa), de geestelijken (qawm), de wijkhoofden (pangandang, panghoeloe moeda, bandahara), of wie anders ook, behalve de distrikts- en dorpshoofden, missen de bevoegdheid tot het opleggen van boeten [56].

ART. 12.

Indien iemand beboet is voor eene zaak door het dorpshoofd berecht, zoo komt de boete ten voordeele van het dorpshoofd; maar $\frac{1}{3}$ der boete wordt door laatstgenoemde uitbetaald aan de leden van het dorpsbestuur [57].

ART. 13.

Indien van een vonnis van een dorpshoofd in hooger beroep wordt gekomen bij het distriktshoofd, zoo wordt de in hooger beroep opgelegde boete gelijkelijk verdeeld tusschen het distriktshoofd en het betrokken dorpshoofd [58].

ART. 14.

Indien in een dorp, waar het distriktshoofd niet gevestigd is, iemand het gewoonterecht (adat) overtreedt, en dientengevolge met meer dan 10 realen beboet wordt, moet door het betrokken dorpshoofd de zaak ter beslissing onderworpen worden aan het distriktshoofd.

De opgelegde boete wordt alsdan tusschen het distriktshoofd en het dorpshoofd van den schuldige verdeeld [59].

ART. 15.

Indien iemand een eed heeft afgelegd, en later blijkt dat die eed valsch was, zoo wordt de schuldige voor den Rapat of Raad van Hoofden terechtgesteld [60].

---

[55] Conform M.M. III: 9, behoudens dat het maximum der boete niet 10 realen (= ƒ20.—), maar slechts ƒ10.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 6.

[56] Conform M.M. III: 11.

[57] Conform M.M. III: 12. Vergl. S. T. P. V: 5 en 59 en vv.

[58] Conform M.M. III: 13. Vergl. S. T. P. V: 9 en 59 en vv.

[59] Conform M.M. III: 14, behoudens dat de bevoegdheid van het dorpshoofd slechts tot ƒ10.— in stede van tot 10 realen (= ƒ20.—) gaat. Vergl. boven Art. 10 en S. T. P. V: 8, 59 en vv.

[60] Conform M.M. III: 15, en vergl. boven Art. 6 en S. T. P. V: 12.

ART. 16.

Indien het misdrijf van tjĕmpala tangan gepleegd is, waaronder men verstaat: het geven van slagen met de hand of op andere wijze, het mededoen aan een vuistgevecht, het uitrukken, omhakken of vernielen van eens anders aanplantingen of huis, zoo zal, bijaldien de zaak van weinig aanbelang geoordeeld wordt, de schuldige aan den aanklager een geschenk geven, bestaande in 1 gantang gepelde rijst, 1 kokosnoot, en eene schaal sirih. Indien de zaak geoordeeld wordt van ernstigen aard te zijn, zoo wordt den schuldige eene boete van 2 tot 6 realen opgelegd [61].

ART. 17.

Indien personen buiten 's huis of buiten het dorp aan het vechten raken, dan wel twistende elkander met de handen of met stokken slaan, en de stompen of slagen zwelling hebben te weeg gebracht, zoo zal aan elk der schuldigen eene boete van minstens 2 en hoogstens 6 realen worden opgelegd, en moet in geval van zwelling de dader aan den verwonde persoon als smartegeld (pampas) van 1 tot 4 realen betalen [62].

ART. 18.

Indien personen vóór eens anders huis vechten, en de bewoner dient daarover eene klacht in, zoo wordt de aanlegger beboet met 2 realen ten behoeve van den huiseigenaar, wegens het misdrijf van asoe mĕrkoesa. Bovendien betaalt hij, als boete aan het dorpshoofd, van 2 tot 5 realen [63].

ART. 19.

Indien personen in eens anders huis vechten, en de bewoner dient daarover eene klacht in, zoo wordt de aanlegger beboet met 4 realen ten behoeve van den huiseigenaar wegens het misdrijf van singa mĕrkoesa. Bovendien betaalt hij, als boete aan het dorpshoofd, van 5 tot 10 realen [64].

---

[61] Conform M.M. III: 16, behoudens dat de boete niet van 2 tot 6 realen (= ƒ4.— tot ƒ12.—), maar slechts van ƒ2.— tot ƒ5.— bedraagt. Vergl. S. Tj. Pal. V: 13.

[62] Conform M.M. III: 17, behoudens dat de boete van ƒ2.— tot ƒ5.— en het smartegeld van ƒ2.— tot ƒ5.— bedragen, en niet respektievelijk 2—6 en 1—4 realen (ƒ4.— tot ƒ12.— en ƒ2.— tot ƒ8.—). Vergl. S. T. P. V: 14.

[63] Conform M.M. III: 18. De schadevergoeding is echter niet 2 realen (= ƒ4.—), maar slechts ƒ1.—, en de boete niet van 2 tot 5 realen (ƒ4.— tot ƒ10.—), maar van ƒ2.— tot ƒ5.—. Vergl. S. Tj. Pal. V: 15.

[64] Conform M.M. III: 19; alleen zijn de vergoeding en de boete ƒ5.— en van ƒ5.— tot ƒ10.— in stede van 4 en van 5 tot 10 realen (= ƒ8.— en van ƒ10.— tot ƒ20.—). Vergl. S. Tj. Pal. V: 15.

ART. 20.

Degeen die bij een vechtpartij eenig wapen grijpt, of zijn wapen trekt, verbeurt eene boete van 6 tot 12 realen [65].

ART. 21.

Degeen die bij eene vechtpartij zijn tegenstander verwondt, betaalt bovendien aan dezen als kosten van geneeskundige behandeling van 2 tot 6 realen [66].

ART. 22.

Indien iemand in eene vechtpartij zijn tegenstander in eenig opzicht verminkt, dat wil zeggen het verlies van diens oog of oor berokkent, dan wel zijne hand of zijn voet doet stijf worden, welk misdrijf boewang sipat heet, zoo wordt hij beboet met 12 realen, en moet hij bovendien aan het slachtoffer den halven bloedprijs (bangoen) of 50 realen betalen [67].

ART. 23.

Indien iemand een distrikts- of dorpshoofd in de uitoefening zijner functiën wederstreeft, bij die gelegenheid een wapen grijpt of trekt, dan wel een stuk hout of iets anders opneemt, met het kennelijke doel om het distrikts- of dorpshoofd in kwestie te treffen, zoo moet hij voor den Rapat of Raad van Hoofden terecht staan, en wordt hij gestraft met gevangenis van 3 tot 6 maanden. Indien zulks geschied is binnenshuis, moet hij bovendien aan den huiseigenaar als zoenoffer (tĕpoeng) een buffel geven; en indien het feit gepleegd is buitenshuis of op de landingsplaats (pangkalan), zoo is hij het zoenoffer (tĕpoeng) schuldig aan de gezamenlijke dorpsbewoners.

Verzet tegen een distrikts- of dorpshoofd, op eene onbewoonde plaats gepleegd, wordt naar de wetten van het Goevernement gestraft [68].

ART. 24.

Indien iemand tegen een ander uitvaart, en hem in drift ongepaste

---

[65] Conform M.M. III: 20, behoudens dat de boete van ƒ10.— tot ƒ15.— bedraagt, en niet van 6 tot 12 realen (= ƒ12.— tot ƒ24.—). Vergl. S. T. P. V: 16.

[66] Conform M.M. III: 21, behoudens dat de verpleegkosten van ƒ2.— tot ƒ5.— bedragen, en niet van 2 tot 6 realen (= ƒ4.— tot ƒ12.—). Vergl. S. T. P. V: 16.

[67] Conform M.M. III: 22, behoudens dat de boete van ƒ10.— tot ƒ20.— en de halve bloedprijs ƒ50.— bedraagt, in stede van 12 en 50 realen (= ƒ24.— en ƒ100.—). Vergl. S. Tj. P. V: 17.

[68] Volgens M.M. III: 23 staat hij, die zich gewapenderhand tegen een distrikts- of dorpshoofd verzet, altijd voor den Rapat terecht. Vergl. S. T. P. V: 16.

woorden toevoegt, welk misdrijf silip heet, zoo wordt hij veroordeeld om aan den aanklager te geven 1 gantang gepelde rijst, 1 kokosnoot en 1 kip [69].

ART. 25.

Indien iemand eens anders vrouw of dochter uitscheldt of door woorden beleedigt, dan wel aan een ander mondeling onbehoorlijke handelingen ten laste legt, zonder het bewijs daarvan te kunnen leveren, welk misdrijf tjëmpala moeloet heet, zoo wordt hem eene boete opgelegd van 2 tot 12 realen. De boete wordt in drieën verdeeld: $\frac{1}{3}$ komt aan den aanklager, en $\frac{2}{3}$ aan het distrikts- of dorpshoofd [70].

ART. 26.

Indien iemand overdag buitenshuis, hetzij in het dorp, hetzij op het veld, vruchten, kippen, of eendvogels steelt, dan wel goederen steelt, die tijdelijk buitenshuis geplaatst zijn, als fuiken, werpnetten of kleederen, welk misdrijf najap heet, zoo wordt hij beboet met minstens 2 en hoogstens 4 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem vergoed moet worden [71].

ART. 27.

Indien iemand te drogen liggende rijstaren, dan wel te veld staande rijst, kokosnooten of sirih van den boom steelt, zoo wordt hij beboet met minstens 4 en hoogstens 6 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem vergoed moet worden [72].

ART. 28.

Indien iemand in het dorp of op het veld kokosnooten, betel of sirih steelt, en daarbij den boom velt, dan wel diefstal pleegt van een buffel of eene geit, zoo wordt hij beboet met minstens 6 en hoogstens 12 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene of het vernielde door hem vergoed moet worden [73].

---

[69] Conform M.M. III: 24. Vergl. S. T. P. V: 18.

[70] Conform M.M. III: 25, behoudens dat de boete van ƒ2.— tot ƒ5.— bedraagt, en niet van 2 tot 12 realen (= ƒ4. – tot ƒ24.—). Vergl. S. T. P. V: 19.

[71] Conform M.M. III: 26, behoudens dat de boete van ƒ2.— tot ƒ4.— bedraagt, en niet van 2 tot 4 realen (= ƒ4.— tot ƒ8.—). Zie ook ben. Art. 30 en vergl. S. T. P. V: 20.

[72] Conform M.M. III: 27, behoudens dat de boete van ƒ4.— tot ƒ8.— is, en niet van 4 tot 6 realen (= ƒ8.— tot ƒ12.—). Vergl. S. T. P. V: 21.

[73] Conform M.M. III: 28, behoudens dat het maximum der boete niet 12 realen (= ƒ24.—), maar ƒ30.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 22.

ART. 29.

Indien iemand des nachts diefstal pleegt in een huis, waarin hij zich door braak (b a b a q) of door het openmaken van de deur toegang heeft verschaft, zoo wordt hij beboet met 12 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem moet worden vergoed, en de aan de woning toegebrachte schade op zijne kosten wordt hersteld [74].

ART. 30.

Indien iemand diefstal pleegt in een ledig staand huis, hetzij in het dorp, hetzij op het veld gelegen, welk misdrijf n a j a p heet, zoo wordt hij beboet met minstens 2 en hoogstens 4 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem vergoed moet worden [75].

ART. 31.

Indien iemand overdag eens anders huis binnendringt, en daar met geweld diefstal pleegt, welk misdrijf m ĕ r ĕ b o e t heet, zoo wordt hij beboet met 12 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem vergoed moet worden [76].

ART. 32.

Indien iemand rijst in de aren uit eene bewaarplaats steelt, zoo wordt hij beboet met 12 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem moet worden vergoed [77].

ART. 33.

Indien iemand een ander op den openbaren weg aangrijpt en van zijn goed berooft, welk misdrijf n ĕ g a n m ĕ r a m p a s heet, zoo wordt hij beboet met minstens 6 en hoogstens 12 realen; terwijl bovendien de waarde van het gestolene door hem moet worden vergoed [78].

ART. 34.

Indien iemand, onder het plegen van diefstal in een huis, den bewoner een steek geeft, zoo wordt hij volgens de wetten van het Goevernement gestraft [79].

---

[74] Conform M.M. III: 29, behoudens dat de boete niet 12 realen (= *f* 24.—) maar *f* 30. – bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 23.

[75] Conform M.M. III: 30, behoudens dat de boete niet van 2 tot 4 realen (= *f* 4.— tot *f* 8.—) maar van *f* 6.— tot *f* 12.— bedraagt. Vergl. boven Art. 26 en S. T. P. V: 24.

[76] Conform M.M. III: 31. 12 realen = *f* 24.— Vergl. S. T. P. V: 24.

[77] Conform M.M. III: 32. 12 realen = *f* 24.—. Vergl. S. T. P. V: 25.

[78] Conform M.M. III: 33, behoudens dat de boete niet van 6 tot 12 realen (= *f* 12.— tot *f* 24.—), maar van *f* 24.— tot *f* 30.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 26.

[79] Conform M.M. III: 34. Vergl. S. T. P. V: 27.

ART. 35.

Indien iemand gestolen goederen in bewaring neemt, verbergt of opkoopt, zoo wordt hij evenals voor diefstal gestraft [80].

ART. 36.

Alwie gezien heeft, dat een ander iets deed dat verboden is, zonder dat hij zoodanige daad heeft trachten te beletten, welk misdrijf ngoeboengi gawai heet, wordt beboet met minstens 2 en hoogstens 6 realen [81].

ART. 37.

Alwie vernomen heeft, dat een ander iets deed dat verboden is, zonder daarvan kennis te geven aan zijn distrikts- of dorpshoofd, welk misdrijf ngidam gawai heet, wordt beboet met minstens 2 en hoogstens 6 realen [82].

ART. 38.

Indien iemand op het dorpsplein (laman), de landingplaats (pangkalan), den grooten weg of de rivier iets vindt, moet hij dat bij het dorpshoofd brengen. Laatstgenoemde zal bij bekkenslag de vondst bekend doen maken, en het gevondene 7 dagen lang bewaren. Komt gedurende dien tijd de eigenaar op, zoo moet het goed hem worden teruggegeven: doch daarna gaat het in eigendom over op den vinder. Komt de eigenaar zich dan nog aanmelden, zoo zal hij zijn goed voor de halve waarde moeten inlossen [83].

ART. 39.

Alwie goederen vindt zonder daarvan kennis te geven aan het dorpshoofd, welk misdrijf maling dapat heet, wordt als een dief gestraft [84].

ART. 40.

Indien iemand een weggedreven vaartuig opvangt, zoo moet hij dat aan het dorpshoofd overleveren. Het vaartuig wordt dan gedurende 7 etmalen aan de landingplaats (pangkalan) vastgebonden. Komt

---

[80] Conform M.M. III: 35. Vergl. S. T. P. V: 28.

[81] Conform M.M. III: 36, behoudens dat de boete niet van 2 tot 6 realen (= ƒ4.— tot ƒ12.—), maar van ƒ 6.— tot ƒ 12.— bedraagt. Vergl. boven I: 21 en S. T. P. V: 28.

[82] Conform M.M. III: 37. Omtrent de boete geldt dezelfde opmerking als in de vorige noot. Vergl. boven I: 21 en S. T. P. V.: 28.

[83] Conform M.M. III: 38. Vergl. S. T. P. V: 29.

[84] Conform M.M. III: 39. Vergl. S. T. P. V: 30.

binnen dien termijn de eigenaar van het vaartuig op, zoo kan hij dit inlossen voor de som van minstens ½ en hoogstens 3 realen; doch daarna gaat het vaartuig in eigendom over op den vinder. Indien de eigenaar dan nog opkomt, zoo zal hij zijn vaartuig voor de halve waarde moeten inlossen [85].

ART. 41.

Hij die een aldus weggedreven vaartuig heeft opgevangen, en het door veranderingen onherkenbaar maakt, wordt, alsof hij diefstal gepleegd had, gestraft met eene boete van minstens 3 en hoogstens 6 realen; terwijl het vaartuig aan den eigenaar wordt teruggegeven [86].

ART. 42.

Indien iemand, die goederen bij zich heeft, in het huis van een dorpsgenoot of in een gehucht (talang) overnacht, moet hij zijn goed in bewaring geven aan den huisbewoner. Indien de in bewaring gegeven goederen in handen van den huisbewoner verloren gaan, is deze gehouden ze te vergoeden [87].

ART. 43.

Indien iemand overnacht in het wachthuis (gardoe) dan wel in het raadhuis (balai), zoo moet hij zijn goed in bewaring geven aan de bevolking van het dorp, welke bevolking, ingeval de goederen verloren gaan, gehouden is die te vergoeden [88].

ART. 44.

Hij, die zich aan moord, kĕrap pati genaamd, schuldig maakt wordt overeenkomstig de wetten van het Goevernement gestraft [89].

ART. 45.

Hij die zonder opzet manslag begaat, is den bloedprijs (bangoen) van 100 realen schuldig, en betaalt als begrafeniskosten 4 realen en als zoengeld (dosa) aan het distrikts- of dorpshoofd 20 realen. Tevens

---

[85] Conform M.M. III: 40, behoudens dat de losprijs gedurende de eerste week niet van ½ tot 3 realen (= ƒ1.— tot ƒ6.—), maar van ƒ½ tot ƒ3.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 31.

[86] Conform M.M. III: 41, behoudens dat het bedrag der boete niet vermeld wordt. 3 tot 6 realen = ƒ6.— tot ƒ12.—. vergl. S. T. P. V: 32.

[87] Conform M.M. III: 42, 43, en vergl. S. T. P. V: 33.

[88] Conform M.M. II: 23. Vergl. boven I: 21 en ben. Aant. 99, en S. T. P. V: 35.

[89] Conform M.M. III: 44. Vergl. S. T. P. V: 10, 42.

moet hij een buffel slachten voor het geven van een feest aan de bevolking tot zuivering van den grond (pĕmbasoh boemi) [90].

ART. 46.

De bloedprijs (bangoen) komt ten voordeele van de bloedverwanten van den verslagene [91].

ART. 47.

Indien men een dief doodt, op het oogenblik dat men hem in huis op heeterdaad betrapt, zoo is geen bloedprijs (bangoen) verschuldigd [92].

ART. 48.

Indien iemand een ander bij ongeluk verwondt, moet hij aan den verwonde als zoenoffer (tĕpoeng) van 2 tot 8 realen betalen, en bovendien van 3 tot 12 realen als boete aan het distrikts- of dorpshoofd [93].

ART. 49.

Indien een man in eens anders huis komt met oneerbare bedoelingen jegens de vrouw of de dochter van den bewoner, welk misdrijf kĕrap gawai heet, en de schuldige wordt binnenshuis door den bewoner gedood, zoo behoeft deze laatste geen bloedprijs (bangoen) te betalen. Wordt echter de schuldige eerst buitenshuis gevangen genomen, en alsdan door den bewoner gedood, zoo betaalt deze 20 realen boete wegens het misdrijf kasikap oetang ditombaq mati [94].

ART. 50.

Indien iemand zich des nachts onder het huis van een ander verbergt, zoo wordt hij beboet met 12 realen, omdat het mogelijk is, dat hij de bedoeling had één der misdrijven, kĕrap pati of kĕrap gawai genaamd, te plegen [95].

[90] Conform M.M. III: 45, behoudens dat de bloedprijs niet 100 realen (= *f* 200.—) maar *f* 100.—, de begrafeniskosten niet 4 realen (= *f* 8.—) maar *f* 5.— en de dosa niet 20 realen (= *f* 40.—) maar *f* 20.— bedragen. Vergl. S. T. P. V: 36.

[91] Conform M.M. III: 46. Vergl. S. T. P. V: 37.

[92] Conform M.M. III: 47. Vergl. S. T. P. V: 40.

[93] 2 tot 8 realen = *f* 4.— tot *f* 16.—; 3 tot 12 realen = *f* 6.— tot *f* 24.—. Volgens M.M. III: 48 is men geen zoenoffer (tĕpoeng), maar smartegeld (pampas) schuldig, en wel van *f* 5.— tot *f* 20.—; terwijl de boete van *f* 3.— tot *f* 12.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 39.

[94] Conform M.M. III: 49, behoudens dat de boete niet 20 realen (= *f* 40.—), maar slechts *f* 20.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 41.

[95] Conform M.M. III: 50, behoudens dat de boete niet 12 realen (= *f* 24.—), maar *f* 12.— bedraagt. Vergl. Artt. 44 en 49, en S. T. P. V: 42.

ART. 51.

Hij, die de eigendommen van het Goevernement vernielt of wegmaakt, welk misdrijf katoedjoe alah heet, wordt overeenkomstig de wetten van het Goevernement gestraft [96].

ART. 52.

Indien een ingezeten van een dorp een Goevernements ambtenaar op reis moet vergezellen, en hij neemt de vlucht, welk misdrijf bij reizen te land tĕrdjoen alas, en bij reizen te water tĕrdjoen poelangan heet, zoo wordt hij beboet met 12 realen [97].

ART. 53.

Indien iemand ongeoorloofden omgang heeft met een dier, welk misdrijf mĕngindoengkan wadon sadjagat heet, zoo wordt hij beboet met 20 realen, en moet hij bovendien tot zuivering van den grond (pĕmbasoh boemi) een buffel slachten en 100 gantang's gepelde rijst benevens 100 kokosnoten geven; terwijl hij eindelijk de waarde van het dier moet vergoeden [98].

ART. 54.

Indien iemand op den openbaren weg in het gebied van een dorp (doesoen) of een gehucht (talang) vermoord of beroofd wordt, en de schuldige niet bekend is, zoo moet de bloedprijs (bangoen) betaald worden door het dorp en het distrikt, tot wiens gebied de plek behoort [99].

ART. 55.

Het is niet geoorloofd iemand voor schuld als pandeling in beslag te nemen (pĕgang orang mĕngiring oetang) [100].

ART. 56.

Hij die schuld heeft (bĕroetang), moet contant betalen, en, in geval van onvermogen, bij termijnen (angsoeran) of door jaarlijks zijn halven oogst af te staan (dĕngan bĕbĕlah). In het laatste

[96] Conform M.M. III: 51. Vergl. S. T. P. V: 43.

[97] Conform M.M. III: 52, behoudens dat de boete niet 12 realen (= ƒ24.—), maar ƒ12.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 44.

[98] Conform M.M. III: 53, behoudens dat de boete niet 20 realen (= ƒ40.—), maar slechts ƒ30.— bedraagt. Vergl. S. T. P. V: 45 en Aant. 98.

[99] Conform M.M. III: 54. Dit is volgens de adat tanggoeng mĕnanggoeng of solidaire aansprakelijkheid der marga- en doesoen-bewoners. Vergl. boven I: 21, III: 43 en Aant. 31, ben. Art. 66, en S. T. P. V: 47.

[100] Conform M.M. III: 55. Vergl. S. T. P. V: 49.

geval dient de afgestane helft in mindering op de schuld, en de wederhelft tot onderhoud van den schuldenaar [101].

ART. 57.

Schuldvorderingen, zonder getuigen of schriftelijk bewijs aangegaan, en meer dan 5 jaren oud, kunnen niet meer worden ingevorderd [102].

ART. 58.

Eene schuld mag niet worden verdubbeld (nikĕl), indien de overeengekomen betalingstermijn verstreken is [103].

ART. 59.

Indien de bewoner van een distrikt komt te overlijden, zoo moet men de vorderingen op den boedel indienen als volgt: was de overledene een distriktshoofd, binnen 40 etmalen; was hij een dorpshoofd binnen 20 etmalen, en was hij een gewoon ingezeten, binnen 7 etmalen [104].

ART. 60.

Geen koopprijs (djoedjoer) of bruidschat (hantar) mag meer bij het huwelijk worden gevraagd. Beiden zijn niet meer gerechtelijk in te vorderen [105].

ART. 61.

Indien iemands huis, tengevolge van zijne achteloosheid, in brand geraakt, wordt hij beboet met minstens 2 en hoogstens 6 realen [106].

ART. 62.

Indien in het geval van het vorige artikel het vuur om zich grijpt, en aldus het dorp geheel of gedeeltelijk verbrandt, zoo moet hij, wiens huis het eerst in brand is geraakt, als zoenoffer (tĕpoeng) aan de bevolking van het dorp geven: 1 buffel, 100 gantang's gepelde rijst en 100 kokosnoten [107].

---

[101] Conform M.M. III: 56. Vergl. S. T. P. V: 50 en Aant. 339; Ad. Lĕmb. Art. 39.

[102] Conform M.M. III: 57. Vergl. S. T. P. V: 51.

[103] Ontbr. M.M. Vergl. S. T. P. V: 55.

[104] Conform M.M. III: 58, behoudens dat de termijn van invordering, bij overlijden van een gewoon ingezeten, op 10 etmalen is gesteld. Vergl. S. T. P. V: 57.

[105] Conform M.M. III: 59—63. In de Artt. 60—63 wordt de hantar of hantaran bepaald als volgt: voor een meisje uit den adel *f* 40.—, voor de dochter van een distriktshoofd *f* 15.—, voor een meisje uit het volk *f* 10.— behalve wanneer zij met een distriktshoofd trouwt, want dan is het bedrag *f* 20.—. Vergl. S. T. P. I: 3 en A. L. Artt. 1, 7.

[106] Conform M.M. II: 21, behoudens dat de boete van *f* 2.— tot *f* 10.— bedraagt, instede van 2 tot 6 realen (*f* 4.— tot *f* 12.—). Vergl. S. T. P. III: 13.

[107] Conform M.M. II: 22. Vergl. S. T. P. III: 14.

ART. 63.

Een zonder eigendomsmerk losloopende buffel, bij wien de hoorns even lang zijn geworden als de ooren (njama), wordt als een wilde buffel aangemerkt, en is algemeen eigendom [108].

ART. 64.

Des nachts zal men de buffels in kralen opsluiten. Overdag mogen zij worden losgelaten; doch de eigenaar blijft aansprakelijk voor alle schade, indien zijn buffel op een rijstveld (sawah, ladang) of in een tuin komt [109].

ART. 65.

Indien buffels overdag in eens anders rijstveld (sawah, ladang) of tuin komen, zoo moet men de dieren opvangen, en de eigenaar ze voor 1 reaal per stuk inlossen [110].

Indien bij nacht buffels op een rijstveld of in een tuin komen, en men de dieren blijkbaar niet kan vangen, zoo heeft de grondeigenaar het recht ze te dooden, onder verplichting van een bout van elken buffel aan den eigenaar te zenden [111].

ART. 66.

Indien binnen den afstand van 40 djoendjang van de grens van een akker (ladang) of van een dorp een buffel gevonden wordt, die verwond of doodgestoken is, zonder dat blijkt wie het dier gewond of gedood heeft, zoo moeten de gezamenlijke bewoners van het dorp de waarde vergoeden tot een bedrag van minstens 7 en hoogstens 15 realen [112].

ART. 67.

Een buffel, die met geweld eene heg verbroken heeft, mag, binnen de heg zijnde, gedood worden, onder verplichting van een bout van het dier aan den eigenaar te zenden [113].

---

[108] Conform M.M. II: 14, waar echter de verplichting wordt bijgevoegd om, wanneer men een zoodanigen buffel vangt en slacht, een achterbout bij zijn hoofd (jang mĕrentah) te brengen. Vergl. S. T. P. III: 23.

[109] Conform M.M. II: 15. Vergl. S. T. P. III: 22.

[110] Conform M.M. II: 16, behoudens dat het losgeld ƒ3.— in plaats van één reaal (= ƒ2.—) bedraagt. Vergl. S. T. P. III: 22.

[111] Conform M.M. II: 17. Vergl. S. T. P. III: 22.

[112] Conform M.M. II: 18, behoudens dat de schadevergoeding niet van 7 tot 15 realen (ƒ14.— tot ƒ30.—) bedraagt, maar van ƒ10.— tot ƒ20.—. Vergl. boven I: 21 en Aant. 99, en S. T. P. III: 23.

[113] Conform M.M. II: 19. Vergl. S. T. P. III: 24.

Art. 68.

Indien iemand ter voldoening aan ēene gelofte een buffel of eene geit wil offeren, moet het dier in het dorp geslacht worden [114].

Indien iemand op het veld of in het bosch een buffel of eene geit slacht, welk misdrijf maling niat heet, verbeurt hij eene boete van 2 tot 4 realen [115].

Art. 69.

Indien echter iemand een buffel of eene geit wil slachten op het veld, als een offer ter genezing van een zieke, zoo is dit geoorloofd, doch moet hij daarvan kennis geven aan het dorpshoofd. Indien hij deze kennisgeving nalaat, zoo wordt hij, wegens het misdrijf van maling sĕdĕkah, gestraft met eene boete van 2 tot 4 realen [116].

Art. 70.

Alwie zonder vergunning van den Civielen Gezaghebber dobbelt of havengevechten houdt, staat deswege voor den Rapat of Raad van Hoofden terecht [117].

Art. 71.

Indien iemand uit een ander distrikt, tijdelijk ergens vertoevende, olifantstanden, rhinoceroshoorns of andere boschprodukten vindt, zoo wordt de vondst in drieën verdeeld: $\frac{1}{3}$ is voor het distrikts- of dorpshoofd, in wiens gebied de vondst heeft plaats gehad, en $\frac{2}{3}$ zijn voor den vinder [118].

Art. 72.

Bij het aangaan van een huwelijk moet vermeld en overeengekomen worden, dat de vrouw scheiding (saraq) kan aanvragen, indien haar man sedert een jaar op reis is, zonder in hare voeding en kleeding te hebben voorzien [119].

---

114 Conform M.M. III: 64. Vergl. S. T. P. III: 25.

115 Conform M.M. III: 65, behoudens dat de boete slechts de helft, namelijk van ƒ 2.— tot ƒ 4. bedraagt. Maling niat = «eene gelofte stelen» (Arab. nijah = bedoeling). Vergl. S. T. P. III: 25.

116 Conform M.M. III: 66, behoudens dat de boete slechts de helft, namelijk van ƒ 2.— tot ƒ 4.— bedraagt. Vergl. S. T. P. III: 25. Volgens M.M. II: 20 mag een wijfjesbuffel in geen geval verkocht of geslacht worden zonder toestemming van den Regent.

117 Conform M.M. III: 67. Vergl. S. T. P. III: 34.

118 Conform M.M. III: 68. Vergl. S. T. P. III: 29.

119 Conform M.M. III: 94. Vergl. S. T. P. Aant. 80, en Pĕratoeran van 1868 Art. 32.

Art. 73.

Indien iemand komt te overlijden, met achterlating van vrouw en kinderen, moet het dorpshoofd met den dorpsgeestelijke (q a w m) de nalatenschap van den overledene opnemen, en den stand daarvan bekend maken [120].

Art. 74.

Indien iemand in een dorp komt te overlijden, met achterlating van weezen, zoo moet dorpshoofd met den dorpsgeestelijke (q a w m) de nalatenschap des overledene opnemen, en den stand daarvan mededeelen aan het distriktshoofd. Laatstgenoemde zal met den dorpsgeestelijke de nalatenschap in bewaring nemen, en zich met de opvoeding der weezen belasten, totdat zij den ouderdom van 14 jaren hebben bereikt. op welken leeftijd de nalatenschap aan hen zal worden uitgekeerd [121].

Art. 75.

Indien een man, gehuwd in gemeenschap van door gezamenlijken arbeid, staande huwelijk, verkregen (s a p ĕ n t j a h a r i a n) goederen, overlijdt, zoo wordt de boedel in tweeën verdeeld. De eene helft is voor de kinderen, en, bij gebreke van dien, voor de verdere familie van den overleden man; terwijl de wederhelft aan de weduwe vervalt.

Indien de boedel met schulden bezwaard was, zoo moeten die eerst betaald worden, en kan slechts worden verdeeld hetgeen daarna overblijft [122].

Art. 76.

Indien de goederen, door iemand nagelaten, niet voldoende zijn om de schulden te betalen, doch zijne weduwe blijkt zich met hem voor de betaling te hebben verbonden, zoo moet zij die ook voor de helft voldoen. Nimmer mogen echter de kinderen van iemand voor zijne schulden worden aangesproken, indien zij de erfenis verwerpen [123].

---

[120] M.M. III: 69: Indien iemand overlijdt, vrouw en kinderen achterlatende, zal het d o e s o e n-hoofd met den dorpsgeestelijke (c h a ṭ ī b) den stand van den boedel bekend maken en de schulden beredderen. Vergl. S. T. P. V: 58.

[121] Conform M.M. III: 70, behalve dat de slotwoorden: «tot dat zij, enz.» ontbreken. Vergl. S. T. P. V: 58.

[122] Conform M.M. III: 71. Vergl. S. T. P. V: 52.

[123] Conform M.M. III: 72. Vergl. S. T. P. V: 53.

ART. 77.

Indien iemands vrouw komt te overlijden, zoo is de helft van de door gezamenlijken arbeid verkregen (sapĕntjaharian) goederen voor hare kinderen, en indien zij kinderloos was, voor hare verdere familieleden [124].

ART. 78.

Indien een vrouw, gehuwd in een ander dorp dan het hare, haar man door den dood verliest, zoo moet zij in het dorp van haar man blijven wonen. Indien zij echter daarna wederom met iemand van een ander dorp in het huwelijk wenscht te treden, zoo zal men haar dit niet mogen beletten, en zij haren nieuwen man moeten volgen. Het kind uit haar eerste huwelijk zal echter bij de erfgenamen van zijn vader verblijven, tenzij de leeftijd nog niet toelaat het van de moeder te scheiden. In dat geval slechts mag zij het kind uit haar vorig huwelijk met zich medenemen ter opvoeding. Zoodra het kind echter den leeftijd heeft bereikt, waarop het van de moeder kan worden gescheiden, moet het terugkeeren naar het dorp van zijn vader. Het kind of de erfgenamen van den overleden man moeten alsdan aan de moeder 8 realen betalen, welke betaling pĕngindoeng heet [125].

ART. 79.

Indien een jongeling een meisje schaakt, wordt hij beboet met 6 realen, welke boete palajan heet, en moet hij op staanden voet met het geschaakte meisje in het huwelijk worden verbonden. Van de boete bekomen het distriktshoofd 1 reaal, het dorpshoofd 3 realen, en de leden van het dorpsbestuur 2 realen [126].

ART. 80.

Indien eene weduwe geschaakt wordt, zoo moet de schuldige man 3 realen boete betalen, en de weduwe op staanden voet met hem in het huwelijk worden verbonden. De boete wordt aldus verdeeld: 1 reaal is voor het distriktshoofd, 1 reaal voor het dorpshoofd, en 1 reaal voor de leden van het dorpsbestuur [127].

---

124 Conform M.M. III: 73. Vergl. S. T. P. V: 54.

125 Conform M.M. III: 74, behoudens dat de pĕngindoeng niet 8 realen, (= ƒ 16.—) maar ƒ 20.— bedraagt. Vergl. S. T. P. II: 29.

126 Conform M.M. III: 75, behoudens dat de palajan niet 6 realen (= ƒ 12.—), maar ƒ 5.— bedraagt, en dat de jongeling bovendien de hantaran schuldig is. Ook ontbreekt de bepaling omtrent de verdeeling der boete. Vergl. S. T. P. I: 6 en Ad. Lĕmb. Art. 1.

127 3 realen = ƒ 6.— M.M. III: 76: Wie eene weduwe ontvoert, wordt beboet met ƒ 1½, en genoopt onmiddelijk met haar te huwen. Vergl. S. T. P. I: 7.

ART. 81.

Indien een jongeling met een meisje ontucht pleegt (bĕrgawai), welke ontucht alsdan pandjingan heet, en laatstgenoemde dientengevolge zwanger is geworden, zoo moet de jongeling, wegens het misdrijf van kĕrap gawai, 12 realen boete betalen. Voorts moet hij op staanden voet met het meisje in het huwelijk worden verbonden. Indien het feit is voorgevallen in het dorp, waar het distriktshoofd gevestigd is, zoo komen van die boete 10 realen aan bedoeld hoofd, en 2 realen aan het onderdistrikthoofd. Is het feit echter in een ander dorp voorgevallen, zoo komen 5 realen aan het distriktshoofd, 5 realen aan het dorpshoofd en 2 realen aan de leden van het dorpsbestuur [128].

ART. 82.

Indien eene weduwe een man opzoekt en met hem ontvlucht (bĕrgoebĕlan), en dientengevolge zwanger is geworden, zal zij met den schuldige in het huwelijk worden verbonden, en laatstgenoemde beboet worden met 6 realen, te verdeelen op den voet als bij het voorgaande artikel is vermeld [129].

ART. 83.

Indien een meisje of weduwe zwanger is, zonder dat men weet wie daaraan schuld heeft, zal die vrouw gedurende drie jaren bij het distriktshoofd aangehouden worden, waarna zij tot hare familie mag terugkeeren. Wenscht hare familie haar echter los te koopen, zoo is deze daartoe bevoegd tegen betaling van 15 realen aan het distriktshoofd en het slachten van eene geit tot reiniging van het dorp (pĕmbasoh doesoen) [130].

ART. 84.

Indien eene vrouw zwanger is, zonder dat men weet wie daaraan

[128] Conform M.M. III: 77, behoudens dat de schuldige bevendien de hantaran moet betalen. Zie boven Aant. 126. Ook ontbreekt het voorschrift omtrent de verdeeling der boete. 12 realen = ƒ 24.— Vergl. S. T. P. I: 8 en Aant. 38. De letterlijke beteekenis van pandjingan is mij niet duidelijk, in verband met de beteekenis van pandjing in S. T. P. I: 10 en V: 56.

[129] Conform M.M. III: 78, behoudens dat de boete niet 6 realen (= ƒ 12.—), maar slechts ƒ 6.— bedraagt. Ook ontbreekt het voorschrift omtrent de boeteverdeeling. Vergl. S. T. P. Aant. 29 en I: 9.

[130] Conform M.M. III: 79, behoudens dat de vrouw in kwestie niet door het distriktshoofd, maar alleen door den Regent kan worden aangehouden, en dat de straf niet 15 realen (= ƒ 30.—), maar de waarde van één buffel bedraagt, zonder meer. Vergl. S. T. P. I: 10.

schuld heeft, en zij ter kraamuitlegging in iemands anders woning gaat verblijf houden, zoo is de eigenaar der woning verplicht als zoenoffer (tĕpoeng) eene geit te slachten voor de ingezetenen van het dorp [131].

ART. 85.

Indien een jongeling en een meisje met elkander zullen verloofd worden, moet de vader van de jongeling eenig gebak (lĕmang) aan het dorpshoofd en aan de leden van het dorpsbestuur brengen. Eerst daarna kan de kennisgeving, tĕrang genaamd, plaats hebben [132].

ART. 86.

Indien een jongeling met een meisje verloofd is, en de kennisgeving van het huwelijk (tĕrang) heeft plaats gehad, zoo mag het meisje zich niet meer door een ander laten schaken, noch mogen hare bloedverwanten de trouwbeloften verbreken, noch eindelijk het meisje den jongeling zonder geldige redenen bedanken, alles op boete van 8 realen door den vader van het meisje aan den jongeling te betalen, welke boete den naam van pĕnjinsingan draagt. Bovendien moet de vader aan den jongeling eene schadevergoeding betalen, waarvan het bedrag door het dorpshoofd naar billijkheid wordt vastgesteld [133].

ART. 87.

Indien een jongeling met een meisje verloofd is, en de jongeling ziet van het meisje af, zoo kan hij noch het gegeven onderpand (pĕrtanda), noch de wegens de verloving gedane uitgaven terug vorderen [134].

ART. 88.

Indien een jongeling met een meisje verloofd is, waarna de jongeling zich aan ontucht (kĕrap gawai) schuldig maakt, zoodanig dat hij verplicht is zijne medeplichtige te huwen, kan de verloofde jongeling geene aanspraak meer maken op zijne eerste bruid, indien laatstgemelde tot het huwelijk ongenegen is [135].

ART. 89.

Indien een vader met twee of drie jongelingen overeenkomt, dat

[131] Conform M.M. III: 80. Vergl. S. T. P. I: 11.

[132] Conform M.M. III: 81. Vergl. S. T. P. I: 12.

[133] Conform M.M. III: 82, behoudens dat de pĕnjinsingan niet 8 realen (= ƒ 16.—), maar slechts ƒ 8.— bedraagt. Vergl. S. Tj. Pal. I: 13.

[134] Conform M.M. III: 84. Vergl. S. T. P. Aant. 29 en I: 14.

[135] Conform M.M III: 83. Vergl. S. T. P. I: 13.

ART. 97.

Indien er bloedschande (soembang) in een dorp heeft plaats gehad, mag het distriktshoofd de zaak niet afdoen, maar moet die door den Rapat of Raad van Hoofden worden berecht [144].

ART. 98.

Indien een ingezeten door zijn distrikts- of dorpshoofd is beboet, zoo is de boete verhaalbaar op zijn huis of zijne andere bezittingen [145].

ART. 99.

De distrikts- en dorpshoofden hebben de bevoegdheid om tot boete veroordeelde personen op eenigerlei wijze te werk te stellen, voorzooverre op bedoelde personen de boete, noch in geld, noch door inbeslagneming van hun goed is kunnen worden verhaald. Zoodanige te werk gestelde personen hebben slechts aanspraak op den kost; terwijl voor den aldus te verrichten arbeid maandelijks van de schuld de som van f 3.— wordt afgetrokken [146].

---

[144] Conform M.M. III: 93. Bloedschande wordt met den dood dan wel met verbanning gestraft. Vroeger werden soms de schuldigen levend begraven. Vergl. S. T. P. I: 27 en Ad. Lĕmb. Art. 10.

[145] Conform M.M. III: 95. Vergl. S. T. P. V: 56.

[146] Conform M.M. III: 96. Vergl. S. T. P. V: 56.

VERBETERINGEN.

Pag. 29, reg. 16 v. o. en p. 30 reg. 8 en 11 v. b. *staat:* ڤون *lees:* ڤوڽ

" 31, " 17 v. b. *staat:* بيدڠ *lees:* بيدڠ هوم *en voeg bij in eene noot (c*), dat het woord* هوم *in de Hss.* A *en* B *ontbreekt.*

" 36, " 2 " " " قرحكومن *lees:* ڤرحكومن

" 43, " 13 " " " باڠ *lees:* بارڠ

" 44, " 13 " " " سرانس *lees:* سراتس

" 46, " 5 v. o. en 126 reg. 13 v. b. *staat:* دڠڽ *lees:* دڠن

" 47, " 11 " " *staat:* اتت *lees:* ايت en ibid. reg. 9 v. o. *staat:* يراُوتڠ *lees:* براُوتڠ

" 48, " 5 " b. " ڤرقس *lees:* ڤركس

" 54, " 4 " o. " biijven *lees:* blijven

" 56, " 12 " " en 67 reg. 4 v. o. *staat:* sarak *lees:* saraq

" 61, " 6 " b. *staat:* 12 *lees:* 6

" 77, " 4 " o. " Pangindoengan *lees:* Pĕngindoengan

" 82, " 7 " b. " rijst *lees:* gepelde rijst

" 92, " 12 " " " 20sten *lees:* 21sten

" 92, " 9 " o. " rijst in den bolster *lees:* gepelde rijst

" 99, " 7 en 8 " b. " ongepelde *lees:* gepelde

" 101, " 6 " " " " " "

" 107, " 19 " " " " " "

" 114, " 7 " " *schrap de woorden:* voor haar man en de wederhelft, *en lees*, reg. 6, *in plaats van:* "arbeid": "arbeid van het echtpaar".

Pag.	132,	reg.	14	v.	b.	*staat:*	اوتڠ٢ڠن	*lees:*	اوتڠ٢ڠن
〃	139,	〃	7	〃	〃	〃	بڠ	〃	يڠ
〃	142,	〃	5	〃	〃	〃	امڤت	〃	ليم *en voeg bij in eene noot, dat* امڤت *de lezing van het Hs is.*
〃	145,	〃	9	〃	o.	〃	تاکِه	〃	تاکِه
〃	173,	〃	12	〃	b.	〃	mensshen	〃	menschen
〃	178,	〃	1	〃	o.	〃	104.	〃	105.
〃	180,	〃	9	〃	〃	〃	padi)	〃	padi,
〃	181,	〃	7	〃	〃	〃	ilop)	〃	(tjilop)
〃	207,	〃	14	〃	〃	〃	امڤن	〃	امقن
〃	212,	〃	3	〃	b.	〃	ملاينکن	〃	ملائنکن
〃	215,	〃	13	〃	o.	〃	بعني	〃	يعنى
〃	〃,	〃	5	〃	〃	〃	حاک	〃	حاکم
〃	220,	〃	10	〃	b.	〃	مڤپرڠ	〃	مڤيرڠ
〃	221,	〃	12	〃	o.	〃	ڤرجنحين	〃	ڤرجنجين
〃	222,	〃	9	〃	〃	〃	کورش	〃	کوزس
〃	223,	〃	10	〃	〃	〃	دأکو	〃	دأکوی
〃	254,	〃	9	〃	b.	〃	ميسو	〃	ميسه
〃	271,	〃	7	〃	〃	〃	مراڠکڠ (*f*)	〃	مرڠکڠ (*f*)
〃	271,	〃	10	〃	o.	〃	A: مرڠکڠ	〃	B: مراڠکڠ
〃	278,	〃	10	〃	b.	〃	hoofdgeestelijken	*lees:*	hoofdgeestelijke

